

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Alexandra SARCINSCHI

Cătălina TODOR

**PERSPECTIVE ȘI IMPLICAȚII
ALE CRIZEI REFUGIAȚILOR ȘI MIGRANȚILOR
ILEGALI ÎN EUROPA. PROVOCĂRI SOCIO-CULTURALE
ÎN URMĂTORII 50 DE ANI**

Studiu de cercetare științifică

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”

București, 2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SARCINSCHI, ALEXANDRA

Perspective și implicații ale crizei refugiaților și migranților ilegali în Europa : provocări socio-culturale în următorii 50 de ani : studiu de cercetare științifică / Alexandra Sarcinschi, Cătălina Todor. – București :

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-660-373-7

I. Todor, Cătălina

314.7

Autori:

Capitolele 1, 2 și 4: Alexandra SARCINSCHI

Capitolul 3: Cătălina TODOR

**© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor*
- *Cercetarea pentru acest studiu a fost finalizată în luna iulie 2018.*

**ISBN tipărit 978-606-660-373-7
online 978-606-660-374-4**

CUPRINS

Capitolul 1. Teorii și modele	7
1.1. Teorii referitoare la migrație	9
1.2. Refugiat, migrant, solicitant de azil	15
1.3. Refugiații fac parte sau nu din categoria migranților?	21
Capitolul 2. Criza refugiaților și migranților ilegali între dimensiunea socio-culturală și cea statistică	29
2.1. Aspecte socio-culturale: „ciocnirea civilizațiilor” și „eroarea fundamentală de atribuire”	29
2.2. Aspecte statistice: țări de origine și țări de destinație	34
Capitolul 3. Analiza demografică a populației de imigranți/ refugiați/solicitanți de azil în Europa.	46
3.1. Dimensiunea numerică și distribuția spațială	48
3.2. Dimensiunea structurală pe vârste.....	64
3.3. Dimensiunea structurală pe sexe	71
3.4. Dimensiunea structurală etnică și religioasă.....	74
Capitolul 4. Provocări actuale și pentru următorii 50 de ani	109
4.1. Politici europene și abordări naționale	109
4.2. Opinia publică din țările de destinație.....	121
4.3. Ce va aduce viitorul?	145
4.4. Provocări socio-culturale.....	150
Bibliografie selectivă	165
Anexe	171

**PERSPECTIVES AND IMPLICATIONS OF THE REFUGEE
AND ILLEGAL MIGRANT CRISIS IN EUROPE.
SOCIO-CULTURAL CHALLENGES
OVER THE NEXT 50 YEARS**

- **Chapter 1. Theories and models** ◦ *Theories on migration* ◦ *Refugee, migrant, asylum seeker* ◦ *Are refugees part of the migrant category or not?*
- **Chapter 2. Refugee and illegal migrant crisis between socio-cultural and statistical dimensions** ◦ *Socio-cultural aspects: "clash of civilizations" and "fundamental attribution error"* ◦ *Statistical aspects: countries of origin and countries of destination*
- **Chapter 3. Demographic analysis of the population of immigrants/refugees/asylum seekers in Europe** ◦ *Numerical dimension and spatial distribution* ◦ *Structural dimension by age* ◦ *Structural dimension by gender* ◦ *The ethnic and religious structural dimension*
- **Chapter 4. Current challenges and for the next 50 years** ◦ *European policy and national approaches* ◦ *Public opinion in the countries of destination* ◦ *What will the future bring?* ◦ *Socio-cultural challenges*
- **Selective Bibliography**
- **Anexes**

One of the most important current issues of the international security environment is the *refugee and illegal migrant crisis in Europe*. The present paper argues on this phrase as it highlights the double perspective of this crisis: a crisis faced by European countries and a crisis faced by the refugee and migrant population. Moreover, the issue of population movements in Europe is also complicated by immigration and emigration, both between EU countries and between them and non-EU countries. Also the paper analyses some of the

dimensions of security affected by migration and refugees, of which the most complex and difficult to deal in the long term is the socio-cultural one.

The issue of socio-cultural challenges over the next 50 years is to be addressed taking into account various political issues, since the current crisis of refugees and illegal migrants has also led to changes on the political stage. This will trigger in the short and medium term a series of transformations that will set up policies to better manage this phenomenon in the future. It is obvious that, as far as the management of the phenomenon is concerned, there is no single model that could be applied in all European countries because each country retains its national specificity.

In this respect, the paper includes both a theoretical approach (theories and models on migration, conceptual clarification) and a statistical one (demography, study of public opinion). The main purpose is to identify the socio-cultural challenges to Europe over the next 50 years brought by the refugee and illegal migrant crisis.

1. TEORII ȘI MODELE

dr. Alexandra SARCINSCHI

Una dintre cele mai importante probleme curente ale mediului internațional de securitate este reprezentată de *criza refugiaților și migranților ilegali* în Europa. Optăm pentru această formulare deoarece ea evidențiază cel mai bine dubla perspectivă a acestei crize: o criză cu care se confruntă țările europene și o criză cu care se confruntă populația de refugiați și migranți. Mai mult, problematica mișcărilor de populație în Europa este complicată și de aspectele legate de imigrație și emigrație, atât între țările UE, cât și între acestea și cele non-UE. Dacă la aceste aspecte adăugăm și dimensiunile securității afectate de problematica migrației și refugiaților, dintre care cel mai complex și greu de abordat pe termen lung este cel socio-cultural, putem identifica o serie de cuvinte și sintagme cheie ale lucrării de față: criză, refugiați, migranți, imigranți, emigranți, solicitanți de azil, provocări socio-culturale etc.

Chiar dacă accentuez nevoia de clarificare conceptuală, tema aceasta nu este nouă, ci constituie continuarea unui demers inițiat odată cu declanșarea acestei crize și materializat prin publicarea unei serii de articole ce vor fi dezvoltate în studiul de față al cărui orizont de timp de oprește în luna iulie a anului 2018¹.

---

¹ Alexandra SARCINSCHI, „Considerații teoretice în sprijinul înțelegerii provocării de securitate constituită de criza europeană a refugiaților și migranților ilegali”, în *Gândirea Militară Românească*, nr. 3/2018, Editor Statul Major al Apărării, București, 2018, pp. 80-99; „Tendințe în migrația internațională și fluxurile de refugiați și solicitanți de azil”, în *Evaluare strategică 2017: noi provocări într-o lume tot mai fracturată*, coord. Florian CÎRCIUMARU, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2018, pp. 46-74; „Criza europeană a refugiaților”, în *Evaluare strategică 2016: crize și provocări la adresa securității internaționale*, coord. Stan ANTON, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2017, pp. 55-120.

Explozia numărului de ocurențe a sintagmei „criza refugiaților”/„refugee crisis” sau „criza refugiaților în Europa”/„European refugee crisis” în principalul motor de căutare pe Internet, Google², indică nu doar interesul acordat acestei probleme, ci și mult prea largă sa utilizare, poate nu întotdeauna în sensul corect. Aceeași situație se poate constata și în ceea ce privește termenii migrație, imigrație și emigrație³. Trebuie să subliniem faptul că această interogare nu are valoare științifică, nu reprezintă nici etapa și nici concluzia unei analize cantitative sau calitative, ci reprezintă constatarea unei stări de fapt, aceea a utilizării ambigue a termenilor. Acest fapt a fost identificat și de Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), care în cea de-a doua ediție a *Glossary on migration* (Glosarul referitor la migrație), subliniază faptul că migrația este o „problemă ce necesită abordare globală și răspunsuri coordonate. Statele nu mai dezbate problemele legate de migrație doar la nivel bilateral, ci și regional și, în ultima perioadă de timp, pe arena internațională. Un limbaj înțeles la nivel comun este indispensabil pentru coordonarea cooperării internaționale astfel încât să fie asigurat succesul”⁴. Comisia Europeană propune un astfel de instrument, *Glosarul rețelei europene pentru migrație referitor la termeni din domeniul azilului și migrației*, cu scopul de a spori nivelul de compatibilitate între statele membre, furnizând terminologie comună și oferind posibilitatea de a formula un discurs precis și acurat pe probleme de azil și migrație, inclusiv reprezentanților mass-media⁵.

---

² Căutare efectuată în data de 20.02.2018, cu următoarele sintagme: „criza refugiaților”- 42.900 ocurențe; „refugee crisis” – 6.120.000 ocurențe; „criza refugiaților în Europa” – 643 ocurențe; „European refugee crisis” – 227.000 ocurențe.

³ Căutare efectuată în data de 20.02.2018, cu următoarele sintagme: „migrație”- 1.680.600 ocurențe; „imigrație” – 45.000 ocurențe; „emigrație” – 522.000 ocurențe. Conform Net Market Share, în luna februarie 2018, Google a avut o cotă de piață de 69,97% (URL: <https://netmarketshare.com/>, accesat la 20.02.2018).

⁴ Richard PERRUCHOUD, Jillyanne REDPATH-CROSS (coord.), *International Organization for Migration Glossary on Migration 2nd Edition*, International Migration Law, No. 25, 2011, p. 5, URL: <https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg25-glossary-migration>, accesat la 10.02.2018.

⁵ European Commission, *European Migration Network (EMN) Glossary of terms relating to Asylum and Migration*, October 2014, p. 5, URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary/index_a_en, accesat la 06.02.2018.

Alături de aceste două glosare, există la nivel internațional o vastă literatură ce definește termenii la care facem referire în studiul de față, dar și o serie de teorii ce explică fenomenul migrației.

1.1. Teorii referitoare la migrație

De-a lungul timpului au fost formulate numeroase teorii și modele ale migrației, acest fenomen fiind dificil de analizat printr-un singur tip de cauzalitate deoarece nici forma în care se manifestă nu este unică. Ca în cazul oricărui fenomen social, condițiile istorice, culturale, politice sau economice determină atât forma de manifestare, cât și efectele sale, de aceea fiind dificil de explicat migrația printr-o teorie general valabilă sau un model unic.

Academicianul român Ilie Bădescu realizează o amplă analiză a teoriilor referitoare la migrația internațională, începând cu teoria lui Ravenstein și oprindu-se la modelul stresului de prag⁶. Sintetizând acest demers științific, prezentăm ideile principale ale fiecărei teorii, pentru a înțelege și mai bine mecanismele ce caracterizează fenomenul migrației:

- *teoria lui Ernst G. Ravenstein*: migrația se desfășoară conform unui model „push-pull”, ceea ce înseamnă că dacă într-un loc există condiții nefavorabile de trai, locuitorii vor fi „împinși” (push) să emigreze, iar condițiile favorabile din alt loc îi „atrag” (pull);

- *teoria lui Samuel A. Stouffer*: legea oportunităților ce postulează că numărul indivizilor umani care migrează și străbat o distanță este direct proporțional cu oportunitățile care apar de-a lungul distanței (rută potențială), nu cu distanța în sine; procesul migratoriu nu este declanșat de motivația internă a migrantului, ci de numărul de persoane de care este nevoie în acel loc;

- *teoria bispațialității și a imboldului pasionar*: Everett S. Lee a dezvoltat modelul lui Ravenstein, adăugând elementul de obstacol al migrației ca factor ce influențează migrației; conform acestei teorii,

---

⁶ Ilie BĂDESCU, „Migrația internațională ca problemă socială. Studiu de caz: migrații pentru muncă în Italia”, în Dorel ABRAHAM (coord.), *Studiu privind “Afirmarea identității și integrarea socio-culturală a emigranților conaționali pentru muncă în zonele metropolitane din Spania și Italia”*, București, 2008, pp. 131-142.

factorii de tip „push” sunt mai importanți, plasând astfel accentul pe imboldul interior al migrantului;

- *modelul bispațial sau bivariat*: se bazează tot pe modelul lui Ravenstein, dar subliniază faptul că factorii ce explică migrația variază concomitent și în spațiul de origine și în cel de destinație (individul nu ia în calcul doar condițiile/informațiile din spațiul său de origine, ci în special diferențele percepute între spațiul de origine și cel de destinație);

- *teoria migrației selective*: pornește de la analizarea pre-migrației (populația dispusă să plece și o face în momentul în care condițiile negative care îi determină să plece au fost întrunite) și continuă cu identificarea factorilor negativi (selecție negativă) și a celor pozitivi (selecție pozitivă) ce determină plecarea din țara de origine; teoria este similară celei „push-pull”, cu excepția faptului că cele două clase de factori acționează mai degrabă alternativ, nu concomitent („dacă factorii negativi din zona de origine vizează aspectele critice ale supraviețuirii, atunci ei se constituie în factori cauzatori ai migrației, iar populația care migrează suferă o selecție negativă, adică e selectată de influența factorilor negativi...Dacă, din contră, factorii pozitivi din zona de destinație au fost așa de puternici, de stimulativi, atunci ei s-au constituit în factori pozitivi de selecție a premigranților și putem vorbi despre monovariația pozitivă a migrației”⁷);

- *teoria neoclasică a migrației*: aduce în discuție două niveluri, unul macro (migrația este explicată prin nivelul variațiilor raportului dintre cererea și oferta de forță de muncă în țara de origine și cea de destinație) și unul micro (este realizată o analiză comparativă a salariilor, locurilor de muncă etc.); această teorie subliniază faptul că indivizii umani aleg să emigreze în funcție de contextul lor economic și politic, mai ales din cauza deteriorării poziției gospodăriei din care fac parte în țara de origine, nicidecum din cauza decalajelor de dezvoltare la nivel internațional;

---

⁷ Ibidem, p. 135.

- *teoria pieței duale (a pieței segmentate a forței de muncă)*: teorie dezvoltată în anii '70 de economistul Michael J. Piore care susține că economiile dezvoltate au, pe de o parte, o piață primară a muncii înalt asigurată și remunerată și, pe de altă parte, o piață secundară salarizată inferior, dar cu ocupații necesare pentru bunul mers al societății, cu condiții de muncă mai proaste ce sunt evitate de cetățenii respectivei țări, astfel că acest spațiu este umplut de imigranți;

- *teoria sistemului mondial*: cu origini în teoria sistemului mondial a sociologului american Immanuel Wallerstein, este o teorie aplicată domeniului migrației de către Saskia Sassen în anul 1988⁸; ea postulează că salarizarea superioară din centrul și semiperiferia sistemului atrag masele de lucrători slab remunerați de la periferia aceluiași sistem, cu prețul creării în țara de destinație a unor enclave subdezvoltate din cauza faptului că imigranții, în realitate, acceptă munca în sectoarele plătite cel mai prost și cu condiții de muncă dintre cele mai modeste;

- *teoria economiei globale și a rețelelor de suport*: această teorie pornește de la premisa că, dacă până în anii '70, migrația a fost de natură preponderent economică, fiecare migrant fiind un fel de descoperitor al unei noi lumi, după această perioadă, migrații au beneficiat de rețelele formate în timp, ce le-au oferit atât surse de informare, cât și asistența necesară pentru intrarea pe piața muncii în țara de destinație;

- *teoria creșterii secundare*: introduce în analiză rolul remitențelor ca transferuri de venit între țările dezvoltate (de destinație) și cele în curs de dezvoltare/sărace (de origine); acestea constituie o parte importantă a fluxului internațional de capital, în special pentru țările care exportă forța de muncă;

- *teoria genealogică a migrației*: afirmă faptul că familia constituie punctul de susținere în procesul migrației, o familie puternică reușind să susțină migrația mai mult decât una slăbită,

---

⁸ Saskia SASSEN, *The Mobility of Labor and Capital. A Study in International Investment and Labor Flow*, Cambridge University Press, 1988.

deoarece poate furniza resurse pentru transport și stabilire într-un nou loc și imprimă modele de socializare predispuse la migrațiune; teoria susține că indivizii preferă să migreze acolo unde le sunt membrii familiei, nu unde sunt cele mai bune oportunități economice;

- *teoria neoeconomică a migrației*: conform lui Thomas Faist, sociolog german, familiile migrează când venitul real net câștigat prin migrație este mai mare decât zero⁹; se consideră că decizia de a emigra este luată în unități sociale mici (familie, gospodărie, comunitate) și reprezintă o „strategie colectivă utilizată pentru a asigura viabilitatea economică a unității domestice prin alocarea strategică a muncii și investițiilor”¹⁰.

Pe lângă aceste teorii sintetizate de Ilie Bădescu, considerăm că este necesar să facem trimitere și la altele, precum modelul lui Sjaastad, modelul lui Borjas, modelul Clark-Hatton-Williamson (CHW) și teoria migrației ca răspuns la deprivarea relativă.

Modelul lui Larry A. Sjaastad (1962) este primul care face legătura între migrație și investiția în capitalul uman și afirmă că potențialul migrant calculează valoarea oportunității disponibile pe piață în punctul de origine, scade costurile mutării și alege destinația astfel încât să maximizeze valoarea curentă a câștigului pe termen lung sau chiar pe viață¹¹. Deși modelului acesta are și limite, cum ar fi aceea a ignorării problemei remitențelor, el l-a inspirat pe *George J. Borjas în dezvoltarea a două modele* (1987 și 1991) în care stimulentele pentru migrație constă în diferențele internaționale între revenirea medie la muncă și capitalul uman din țara de destinație și cea de origine. Cu ajutorul acestor modele, Borjas formulează șase ipoteze: rata migrației crește/scade dacă venitul mediu în țara de destinație crește/scade; rata migrației scade/crește dacă venitul mediu în țara de origine crește/scade; rata migrației este cu atât mai scăzută cu cât sunt mai mari costurile relative ale migrației; rata migrației

---

⁹ Ilie BĂDESCU, *op. cit.*, 2008, p. 17.

¹⁰ Thomas FAIST, „The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces”, Oxford University Press, 2000 apud Ilie BĂDESCU, *op. cit.*, 2008, p. 18.

¹¹ Örn B. BODVARSSON, Hendrik VAN DEN BERG, *The Economics of Immigration. Theory and Policy*, Springer-Verlag, New York, 2013, p. 32.

crește dacă crește gradul de transfer al competențelor; rata migrației este mai mare/mică cu cât nivelul mediu de instruire în țara de origine este mai mare/mică; rata migrației este mai mare/mică cu cât variația distribuției competențelor în țara de origine este mai mică/mare¹².

Peste 16 ani, *Ximena Clark, Timothy J. Hatton și Jeffrey G. Williamson* dezvoltă modelului lui Borjas și afirmă că decizia de a migra depinde de diferența salarială între țara de origine și cea ce destinație, distribuția nivelului competențelor și restricțiile explicite de imigrare¹³. Una dintre ipotezele acestui model este că politicile de imigrație diferite vor influența rata emigrației în diverse moduri: de exemplu, dezvoltarea politicilor de reunire a familiei scade costurile medii cu migrația ale persoanei ceea ce va stimula emigrația; o reducere în cota totală a imigrației va îngreuna emigrația, la fel cum se va întâmpla și în cazul creșterii standardelor de admitere din politicile bazate pe selecția de competențe¹⁴.

În fine, *teoria migrației ca răspuns la deprivarea relativă* pornește de la psihologia socială, unde conceptul de deprivare relativă se referă la situația în care persoanele nu pot obține într-o măsură suficientă acele condițiile de viață (hrană, bunuri de consum, servicii) care le permit îndeplinirea rolurilor sociale obișnuite, participarea la relațiile sociale și menținerea unui comportament obișnuit conform așteptărilor societății în care trăiesc¹⁵. Studiile realizate în acest sens au arătat că fericirea indivizilor sau satisfacția cu viața sunt adesea mai influențate de venitul mediu decât de nivelul venitului absolut: de exemplu, dacă venitul absolut al unei persoane rămâne același, dar variația distribuției sau coeficientul său de asimetrie crește, persoana va fi mai dispusă să migreze¹⁶.

Se observă că aceste teorii și modele au la bază în principal considerente economice și ideea că migrația constituie o „investiție în

---

¹² Ibidem, pp. 44-47.

¹³ Ibidem, p. 48.

¹⁴ Ibidem, p. 49.

¹⁵ George NEAMȚU (coord.), *Enciclopedia asistenței sociale*, Ed. Polirom, București, 2016.

¹⁶ Örn B. BODVARSSON, Hendrik VAN DEN BERG, *op. cit.*, 2013, pp. 49-50.

bunăstarea unei persoane”¹⁷. Totuși, ele sunt limitate doar noțiunilor de migrație internă și internațională, fără a oferi un cadru explicativ pentru situația refugiaților și a solicitanților de azil, adică a celor care sunt forțați să se deplaseze, deși există cazuri în care conceptul migrație este folosit cu un sens ce include și aceste două categorii.

Una dintre lucrările recente de la care putem porni demersul nostru este cea a lui David Bartram, Maritsa V. Poros și Pierre Monforte¹⁸. Aici, *migrația* este definită, în principal, prin dimensiunea sa internațională, ca „mișcare a oamenilor într-o altă țară, conducând la strămutare temporară sau permanentă; în ansamblu, ridică semne de întrebare asupra identităților naționale și apartenenței sociale”¹⁹. Conform acestei definiții generale, chiar și *refugiații* ar putea fi considerați migranți, însă Înalțul Comisariat al ONU pentru Refugiați (UNHCR) subliniază faptul că există diferențe importante între cei doi termeni, începând cu baza legală²⁰ ce conferă refugiaților definiție și protecție specifice în legislația internațională. Regimul specific de protecție a drepturilor refugiaților pornește de la premisa că această categorie are nevoie de sprijin sporit, deoarece plecarea din țara de origine nu este în totalitate rezultatul liberului arbitru, ci este determinată de o încălcare gravă a drepturilor și libertăților fundamentale, o catastrofă ecologică etc. Legislația internațională (*Convenția pentru Refugiați*, 1951; *Protocolul Convenției*, 1967; instrumente regionale; *Declarația de la New York*, 2016 etc.) prevede, așadar, că, deși există situații în care migranții și refugiații se confruntă cu riscuri similare (exploatare/abuz, risc de rănire din cauza unor circumstanțe specifice respectivei persoane), cea de-a doua categorie este și mai vulnerabilă din cauza temerii permanente în care trăiește. De asemenea, *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (art. 14) subliniază dreptul tuturor persoanelor de a căuta și beneficia de azil, însă, din nou, există nelămuriri referitoare la definirea clară a acestor termeni.

---

¹⁷ Ibidem, p. 27.

¹⁸ David BARTRAM, Maritsa V. POROS și Pierre MONFORTE, *Key Concepts in Migration*, SAGE Publications Ltd., 2014, pp. 4-8.

¹⁹ Ibidem, p. 4.

²⁰ UNHCR, *Refugees and Migrants – Frequently Asked Questions*, 16 March 2016, URL: <http://www.unhcr.org/afr/news/latest/2016/3/56e95c676/refugees-migrants-frequently-asked-questions-faqs.html>, accesat la 06.02.2018.

1.2. Refugiat, migrant, solicitant de azil

Din cele prezentate anterior, reiese că suprapunerea termenilor migrant și refugiat nu este corectă din punct de vedere terminologic²¹. Dincolo de rezoluțiile adoptate de ONU, ce realizează o clară distincție între cei doi termeni, sociologia operează cu următoarea definiție a *migrației*: „fenomen ce constă în deplasarea unor mulțimi de persoane dintr-o arie teritorială în alta, urmată de schimbarea domiciliului și/sau de încadrarea într-o formă de activitate în zona de sosire”²². În sociologie este subliniat faptul că nu este posibil ca fenomenul să cuprindă doar partea de intrare într-o arie teritorială (imigrație), ci, obligatoriu, este vorba și despre o ieșire dintr-o astfel de arie (emigrație)²³. Mai mult, această mobilitate teritorială este însoțită aproape în toate cazurile și de mobilitate socială, ca fenomen bazat pe mișcările indivizilor umani sau familiilor între pozițiile diferite ale unui spațiu social, ceea ce determină schimbarea statusului și rolurilor acestora²⁴. Astfel, există următoarele tipuri de migrație, în funcție de câteva criterii:

- teritoriu național: internă sau externă (internațională);
- durată a deplasării: temporară (pentru o perioadă determinată de timp și întoarcere în țara de origine) sau definitivă (rămâne în țara de destinație);
- factori determinanți: migrația forței de muncă, migrația membrilor familiilor lucrătorilor anterior emigranți, migrația forțată de calamități naturale, de persecuții politice sau religioase etc.;
- caracter voluntar: voluntară sau involuntară;
- consecințe: de conservare a stilului de viață tradițional sau de inovare, de schimbare socială, de pionierat.²⁵

---

²¹ Vezi și „Considerații teoretice în sprijinul înțelegerii provocării de securitate constituită de criza europeană a refugiaților și migranților ilegali”, în *Gândirea Militară Românească*, nr. 3/2018, Editor Statul Major al Apărării, București, 2018, pp. 80-99.

²² Traian ROTARIU, „Migrație” în *Dicționar de sociologie*, Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂSCLEANU (coord.), Ed. Babel, București, 1998, pp. 351-353.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem, pp. 355-359.

²⁵ Conform tipologiilor rezultate din următoarele lucrări: Arthur HAUPT, Thomas T. KANE, Carl HAUB, *Population Reference Bureau's Population Handbook (Sixth edition)*, USA, 2011; Anthony H. RICHMOND, „Sociological Theories of International Migration: the Case

Alături de aceste repere teoretice, intervin normele internaționale. Astfel, *ONU definește migrantul* ca individ care a locuit într-o țară străină pentru mai mult de un an, indiferent de cauze (voluntar sau involuntar), de mijloace (legale sau ilegale) folosite pentru a migra.²⁶ Conform unei astfel de accepțiuni, cei care călătoresc pentru perioade mai scurte ca turiști sau oameni de afaceri nu pot fi considerați migranți. În ceea ce privește *contextul european*, migrantul este definit ca persoană care fie își stabilește rezidența uzuală pe teritoriul unui stat UE și/sau AELS (Norvegia, Elveția, Islanda și Liechtenstein) pentru o perioadă care este sau intenționează să fie de cel puțin 12 luni (anterior a fost rezident al unui alt stat membru sau țară terță), fie a fost rezident pe teritoriul unui stat UE/AELS, își încetează rezidența obișnuită pe teritoriul unui stat membru pentru o perioadă care este sau se așteaptă să fie de cel puțin 12 luni²⁷.

Normele naționale și internaționale în domeniul migrației evocate anterior determină extinderea tipologiei sociologice, după cum urmează:

- *migrant cu statut legal*: migrant care a intrat legal în țara de destinație și rămâne acolo respectând criteriile și normele de admitere;
- *migrant cu statut ilegal*: persoană care nu are statut legal în țara de tranzit sau țara de destinație, nerespectând una dintre condițiile de intrare sau având viza expirată. Printre altele, definiția include și acele persoane care au intrat legal în țara de tranzit sau de destinație, dar care au rămas pentru o perioadă mai lungă decât cea autorizată sau care au fost angajate ca forță de muncă ilegală. Sintagma „cu statut ilegal” este preferată atributului „ilegal”, deoarece se consideră că acesta din urmă are conotație penală și este văzut ca „negând

---

of Refugees” în *Current Sociology*, Sage Publications, Vol. 36.2 (1988), pp. 7-25; Traian ROTARIU, „Migrație” în Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂSCĂEANU (coord.), *op. cit.*, 1998, pp. 351-353.

²⁶ David BARTRAM, Maritsa V. POROS și Pierre MONFORTE, *Key Concepts in Migration*, SAGE Publications Ltd., 2014, pp. 4-8.

²⁷ European Commission, *European Migration Network (EMN) Glossary of terms relating to Asylum and Migration*, October 2014, p. 5, URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary/index_a_en, accesat la 06.02.2018.

umanitatea migranților”²⁸. Totuși, cu referire la fenomen, este folosită și sintagma „migrație ilegală”, ca desemnând mișcarea ce are loc în afara normelor de reglementare a țărilor de origine, tranzit și de destinație. Nici în ceea ce privește migrația ilegală nu există o definiție clară sau acceptată universal, iar unul dintre principalele motive este acela că fiecare țară aflată pe traseul unui astfel de migrant se raportează diferit la acesta: țara de destinație plasează în prim plan regulile de intrare, de ședere sau de muncă, iar țara de origine consideră migrație ilegală atunci când o persoană trece granița fără a avea pașaport valid sau nu îndeplinește criteriile administrative de părăsire a țării.²⁹

În *context european*, dimpotrivă, termenul de *migrant ilegal* este folosit fără a se acorda importanță conotației negative și este definit ca „un cetățean al unei țări terțe prezent pe teritoriul unui stat Schengen care nu îndeplinește sau nu mai îndeplinește condițiile de intrare prevăzute în Codul Frontierelor Schengen sau alte condiții de intrare, ședere sau rezidență în acel stat membru”³⁰.

OIM introduce și elementul de forță în definirea unei tipologii a migrației, ceea ce o aduce mai aproape de problematica refugiaților: *migrația forțată* definită ca mișcare migratorie în care există un element de coerciție, inclusiv amenințarea la adresa vieții, fie din cauze naturale, fie din cauze antropice (de exemplu, refugiații și persoanele dislocate intern, persoanele dislocate din cauza dezastrelor naturale sau ecologice, chimice sau nucleare, foametei sau chiar a proiectelor de dezvoltare)³¹.

În ceea ce privește problematica refugiaților, în baza *Cartei ONU*, a *Declarației Universale a Drepturilor Omului* și a celorlalte documente existente până la acea dată (1951), *Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților* stabilește că termenul de *refugiat* va fi

---

²⁸ Organizația Internațională pentru Migrație, Biroul în România, *Glosar asupra Migrației, Seria Drept Internațional al Migrației Nr. 25, 2011*, URL: <https://www.oim.ro/ro/resurse/glosar>.

²⁹ Ibidem.

³⁰ European Commission, *op. cit.*, October 2014, p. 172.

³¹ Richard PERRUCHOUD, Jillyanne REDPATH-CROSS (coord.), „Forced Migration”, *op. cit.*, 2011.

aplicat oricărui individ „(1) care a fost considerat astfel potrivit aranjamentelor din 12 mai 1926 și 30 iunie 1928 sau potrivit convențiilor din 28 octombrie 1933 și din 10 februarie 1938 și protocolului din 14 septembrie 1939 ori ca urmare a aplicării Constituției Organizației Internaționale pentru Refugiați. Hotărârile de neadmitere ca refugiat luate de Organizația Internațională pentru Refugiați în timpul mandatului său nu constituie o piedică pentru acordarea calității de refugiat persoanelor care îndeplinesc condițiile prevăzute de paragraful 2 din prezenta secțiune; (2) care, în urma unor evenimente survenite înainte de 1 ianuarie 1951 și unor temeri justificate de a fi persecutată din cauza rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniilor sale politice, se află în afara țării a cărei cetățenie o are și care nu poate sau, datorită acestei temeri, nu dorește protecția acestei țări; sau care, neavând nicio cetățenie și găsindu-se în afara țării în care avea reședința obișnuită ca urmare a unor astfel de evenimente, nu poate sau, datorită respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă. În cazul unei persoane care are mai multe cetățenii, expresia «țara a cărei cetățenie o are» vizează fiecare dintre țările a cărei cetățenie o are»³². Articolul 1, ce definește refugiatul, a fost amendat în Protocolul din 1967, însă paragraful 2 rămâne esența sa și a fost preluat parțial și în glosarele de termeni propuse de OIM sau Comisia Europeană, cu deosebirea că, la nivel european, este subliniată condiția apartenenței persoanei la o țară terță sau chiar a existenței statutului de apatrid³³. Din păcate, unii refugiați nu se pot întoarce în țara de destinație sau nu doresc acest lucru, mai ales atunci când principalele cauze ale plecării au fost războiul sau violențele etnice, religioase sau tribale.

Un alt termen corelat este *azil*. Din nou, *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, *Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților* (1951) și *Protocolul referitor la statutul refugiaților* (1967) stabilesc cadrul general pentru stabilirea legislației naționale în

---

³² UNHCR, *Convenție privind statutul refugiaților, încheiată la Geneva la 28 iulie 1951*, textul actului publicat în M.Of. nr. 148/17 iul. 1991, URL: http://www.unhcr.org/ro/wp-content/uploads/sites/23/2016/12/1951_Convention_ROM.pdf, accesat la 06.02.2018.

³³ European Commission, *op. cit.*, October 2014, p. 230.

cea ce privește azilul. Conform OIM, azilul reprezintă „o formă de protecție oferită de un stat pe teritoriul său, bazată pe principiul nereturnării și drepturile refugiaților recunoscute la nivel internațional sau național”³⁴. Cei care beneficiază de azil sunt persoane incapabile să caute protecție în propriile țări de origine/rezidență, în special din cauza temerii de persecuție din motive rasiale, religioase, naționale, de apartenență la un anumit grup social sau cu anumite opinii politice. În acest context, dacă solicitantul de azil primește un răspuns negativ din partea statului în care a depus solicitarea, el trebuie să părăsească țara respectivă și poate fi expulzat, la fel ca alte persoane aflate într-o situație ilegală, exceptând cazul în care permisiunea de a sta este dată pe baze umanitare. Definiția dată de UE solicitantului de azil este specifică și face trimitere la Convenția de la Geneva, în baza căreia persoana respectivă cere protecție: formă de protecție acordată de un stat pe teritoriul său, bazată pe principiul nereturnării și pe drepturile recunoscute pe plan internațional sau național, ce se acordă unei persoane care nu poate solicita protecție în țara de cetățenie și/sau de reședință, în special din teama de a fi persecutată din motive de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice³⁵.

Problematika azilului a preocupat Uniunea Europeană cu mult înainte de declanșarea crizei refugiaților, mai precis anii '90, când au fost inițiate demersurile pentru dezvoltarea și implementarea Sistemului European Comun de Azil (SECA). Totuși, din anul 1999, când acest sistem a fost implementat, și până în 2015, când a fost înregistrat cel mai mare val de refugiați și migranți ilegali, Europa nu fusese supusă unei astfel de presiuni migratorii, astfel că, deși SECA a fost permanent îmbunătățit, ultimii doi ani au pus sub semnul întrebării integritatea sistemului³⁶. Înainte de anul 2015, SECA se baza

---

³⁴ Richard PERRUCHOUD, Jillyanne REDPATH-CROSS (coord.), „Asylum” în *op. cit.*, 2011.

³⁵ European Commission, *op. cit.*, October 2014.

³⁶ Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor cu privire la rezultatele Agendei europene privind migrația*, Bruxelles, 27.09.2017, URL: http://www.cdep.ro/afaceri_europene/CE/2017/COM_2017_558_RO_ACTE_f.pdf, accesat la 06.02.2018.

pe cinci elemente principale: Directiva privind procedurile de azil (stabilește standardele minime pentru procedurile de azil, completând Convenția de la Geneva din 1951), Directiva privind condițiile de primire (prevede condițiile de bază pentru primirea solicitanților de azil, inclusiv în ceea ce privește cazarea, educația și starea de sănătate a acestora), Directiva de calificare (introduce conceptul de *protecție subsidiară*, ca formă de protecție ce va fi acordată persoanelor care se confruntă cu riscuri de vătămare gravă), Regulamentul Dublin (stabilește care stat membru va examina o cerere de azil individuală) și Regulamentul EURODAC (stabilește responsabilitatea examinării unei solicitări de azil pe baza comparării seturilor de amprente)³⁷. După declanșarea crizei imigranților și refugiaților, UE a implementat *Agenda europeană privind migrația* (2015), ce include o serie de măsuri imediate pentru gestionarea fenomenului migrației, în ansamblul său, cu mai puține referiri directe la solicitanții de azil și refugiați. Totuși, chiar și instituțiile europene sunt de acord că Uniunea ar trebui să treacă de la sisteme de răspuns ad-hoc la un cadru stabil de gestionare a acestei probleme și, mai mult, să armonizeze diferențele existente între statele membre nu doar în ceea ce privește condițiile de primire a imigranților, ci și de recunoaștere a statutului de refugiat.

Recenta întâlnire a Consiliului European de la sfârșitul lunii iunie (28-29.06.2018) a adus în dezbatere problematica reducerii migrației ilegale și prevenirii producerii unui flux similar celui din 2015. Concluzia principală a fost că această provocare vizează toate țările europene, nu doar una sau câteva dintre ele³⁸, însă, exceptând menționarea câtorva măsuri punctuale asupra cărora nu toți membrii și-au exprimat acordul, nu se poate afirma că această întâlnire a fost finalizată cu un acord ferm în ceea ce privește gestionarea crizei refugiaților și migranților ilegali.

---

³⁷ European Commission, *A Common European Asylum System*, Luxembourg, 2014, URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/ceas-factsheets/ceas_factsheet_en.pdf, accesat la 06.02.2018.

³⁸ European Council, *Main Results*, 28-29.06.2018, URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2018/06/28-29/>, accesat la 30.06.2018.

1.3. Refugiații fac parte sau nu din categoria migranților?

ONU, în *Declarația de la New York* (2016), folosește sintagma „refugiați și migranți”, stabilind că reprezintă categorii distincte care „se confruntă cu o încercare disperată”³⁹. Am prezentat anterior punctul de vedere al acestei organizații referitor la utilizarea eronată cu același sens a acestor termeni în discursul public: refugiații au nevoie de protecție internațională deoarece situația lor, atât periculoasă, cât și intolerabilă, îi determină să caute siguranță în țările din vecinătate, devenind astfel recunoscuți la nivel internațional ca refugiați cu acces la asistență din partea statelor. Recunoașterea specială a acestui statut este datorată faptului că au nevoie de sanctuar în altă parte decât „acasă” (întoarcerea prezintă un pericol major la viața lor), iar negarea azilului poate avea consecințe mortale⁴⁰. *Din păcate, eludarea diferenței dintre acești doi termeni – refugiat și migrant – abate atenția de la statutul special stabilit prin legislația internațională pe care îl necesită refugiații și, mai mult, poate diminua semnificativ sprijinul populației din țările de destinație pentru această categorie, dar și politicile de protecție a ei, și instituția azilului.* Refugiul în fața pericolului și solicitarea azilului sunt drepturi general valabile, nu solicitări ilegale, așa cum ar putea fi considerate din cauza unei confuzii terminologice (între refugiați și migranții ilegali). Problematika este cu atât mai complicată cu cât înțelegem faptul că nici alegerea migranților nu este întotdeauna însoțită de liber arbitru, în unele cazuri, accesul persoanei sau familiei acesteia la condiții decente de trai depinzând de decizia de a pleca în altă țară. Termenul *migrație forțată*, a cărui definiție convenită de OIM am prezentat-o anterior, nu reușește să clarifice sau să permită renunțarea la distincția dintre refugiat și migrant, deoarece nici acesta din urmă nici migrația, în general, nu se bucură de o definiție universal acceptată și reglementată la nivel internațional. Așadar, ONU

---

³⁹ UN, General Assembly, *Resolution adopted by the General Assembly on 19 September 2016. New York Declaration for Refugees and Migrants*, A/RES/71/1, URL: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_71_1.pdf, accesat la 06.02.2018.

⁴⁰ UNHCR, *op. cit.*, 16 March 2016.

folosește și promovează utilizarea sintagmei „refugiați și migranți”, însă acest lucru nu este valabil pentru toate organizațiile internaționale, în special cele statistice incluzând și refugiații și solicitanții de azil în seriile de date referitoare la migrația internațională.

Această distincție constituie subiectul dezbaterii dintre realism și nominalism translatat în domeniul migrației internaționale: diferența dintre refugiați și imigranți există indiferent dacă este percepută sau nu *versus* refugiații sunt un construct social care nu face altceva decât să mascheze similaritățile cu imigranții, aceste două categorii având, de fapt, proprietăți comune.

Un articol publicat în anul 1993 în *Annual Review of Sociology* ridică o întrebare importantă pornind tocmai de la dezbaterea între cele două perspective: nu cumva importanța sporită acordată protecției refugiaților de către organizațiile internaționale este un indicator al slăbiciunii statului națiune?⁴¹.

Într-o abordare globalistă, perspectiva centrată pe sistemul mondial, ce a fost introdusă în studiul migrației de către sociologul Saskia Sassen⁴², prezentată succint anterior, face câteva distincții între refugiați și imigranți pe baza direcției de mișcare a acestora: migrație de la centru către periferie și în cadrul centrului; refugiați și imigranți dinspre periferie către centru și în cadrul periferiei⁴³. Această distincție rezultă din decalajele structurale existente între cele trei arii ale sistemului mondial (centru, semiperiferie, periferie) în domeniul salarizării, prețurilor și randamentului muncii. Totuși, există autori care consideră că teoria sistemului mondial nu explică tocmai procesul istoric prin care formarea/dispariția statelor creează refugiați⁴⁴, dar și

---

⁴¹ Jeremy HEIN, „Refugees, Immigrants, and the State”, în *Annual Review of Sociology*, Vol. 19, August 1993, pp. 43-59.

⁴² Conform lui Ilie BĂDESCU (Ilie BĂDESCU, *op. cit.*, 2008), abia în anul 1988 teoria sistemului internațional elaborată de Immanuel Wallerstein a fost folosită în analiza migrației internaționale. Lucrarea la care face referire prof. Bădescu este Saskia SASSEN, *op. cit.*, 1988.

⁴³ Jeremy HEIN, *op. cit.*, August 1993, p. 44-45.

⁴⁴ A. R. ZOLBERG, „International migrations in political perspectives”, în *Global Trends in Migration*, M. Kritz et. al. (eds.), Staten Island, 1981, pp. 3-27 apud Jeremy Hein, *op. cit.*, August 1993, p. 46.

divizarea din ce în ce mai mare a populației mondiale între cetățeni protejați de propriul stat și indivizi umani care nu sunt membri ai unui stat națiune funcțional⁴⁵. Articolul în discuție se referă la criza refugiaților și la intervențiile ONU din Africa și Asia începând cu anii '70 și aduce în analiză statul, într-o abordare realistă. Anii '80 sunt cei în care este introdusă tema conflictualității în analiza cauzelor crizei refugiaților, în sensul că formele de violență politică sunt explicate prin analiza globalizării conflictualității⁴⁶. În acest context, nu este surprinzătoare apariția unei organizații care funcționează ca un „stat global” (ONU), ce este dedicată, printre altele, și gestionării problemei refugiaților, așa cum nici nu este de mirare că însuși conceptul de migrație „a luat naștere din creșterea în amploare a birocrățiilor naționale”⁴⁷.

Tot într-o abordare realistă, teoria *push-pull* a migrației internaționale face distincția între imigrația planificată și fluxurile spontane de refugiați, între compoziția rețelelor de imigranți și refugiați, deși articolul citat notează că cele două categorii împărtășesc unele experiențe comune, în special în ceea ce privește condițiile anterioare deciziei de migrare și utilizarea rețelelor sociale⁴⁸. Folosind aceleași studii de caz din anii '70-'80, este invocată o caracteristică comună a imigranților și refugiaților: înainte de a deveni imigranți sau refugiați, populația respectivă se deplasează intern, iar după ce ajung în țara de destinație încep, de obicei, o migrație secundară în căutarea unor condiții mai bune de trai sau cu intenția de a se alătura unei comunități mai mari de refugiați. Mai mult, rețelele care ajută la deplasarea imigranților și a refugiaților sunt similare, formate din prieteni sau indivizi cu aceleași caracteristici socio-culturale, exceptând cazurile facilitatorilor poziționați dincolo de lege și a traficanților de ființe umane. Se observă că, deși perspectiva realistă presupunea inițial că imigranții și refugiații sunt categorii distincte,

---

⁴⁵ Jeremy HEIN, *op. cit.*, p. 46.

⁴⁶ A. R. ZOLBERG, *op. cit.*, 1981.

⁴⁷ Alan DOWTY, *Closed Borders: The Contemporary Assault on Freedom of Movement*, Yale University Press, 1987 apud Jeremy Hein, *op. cit.*, p. 47.

⁴⁸ Jeremy HEIN, *op. cit.*, August 1993, p. 49.

dezvoltările de tipul acestui model *push-pull* sugerează o apropiere semnificativă între ele⁴⁹, deși originea sa, modelul lui E. G. Ravenstein, nu mai poate fi confirmat în întregime în prezent, în special în ceea ce privește legile migrației⁵⁰.

Unul dintre studiile importante referitoare la un model explicativ care să includă deopotrivă migrații și refugiații este cel al lui Anthony H. Richmond, *Teorii sociologice ale migrației internaționale: cazul refugiaților*⁵¹, în care, după o analiză atentă a micro- și macro-teoriilor existente referitoare la migrație, concluzionează că nu se poate face o distincție clară între determinările economice și cele socio-politice ale mișcării populației, fiind necesară o abordare cu mai multe variabile⁵². În opinia lui Richmond, există foarte puține cazuri în care cauzele migrației pot fi doar economice sau doar politice, în lumea modernă deciziile indivizilor fiind influențate de o multitudine de actori (state, corporații multinaționale, organizații internaționale, lideri religioși etc.) și factori interrelaționați și cu acoperire globală (sociali, economici, religioși, etnici, politici etc.). O altă concluzie a Richmond este că nu poate fi susținută nici ideea distincției între mișcarea voluntară și cea involuntară de populație, propunând distincția între migrația proactivă și cea reactivă, deoarece individul uman este în permanență influențat prin coerciție directă, opinii manipulate sau sisteme de valori, astfel că trăsătura de „nesilit de nimeni” este dificil de identificat. Având în vedere aceste două concluzii, Richmond propune o matrice a migrației internaționale (figura nr. 1), în care axa verticală reprezintă nivelul de

---

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ De exemplu, legea „feminității” migrației, care afirmă că bărbații migrează mai puțin decât femeile, este invalidată de statisticile ONU ce arată încă din anul 1990 o creștere a numărului populației migratoare masculine. Astfel, în anul 2017, din totalul de 257.715.525 migranți în întreaga lume, 48,36% au fost femei și 51,64% bărbați. Sursa: UN Population Division, Department of Economic and Social Affairs, *Workbook: UN Migrant Stock by Age 2017. Table 1. International migrant stock at mid-year by age and sex and by major area, region, country or area, 1990-2017*, 2017, URL: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml>, accesat la 11.06.2018.

⁵¹ Acest articol are peste 200 de citări de la publicarea sa în anul 1988: Anthony H. RICHMOND, „Sociological Theories of International Migration: The Case of Refugees”, în *Current Sociology*, Sage Publications, Vol. 36, No. 2, 1988, pp. 7-25.

⁵² Ibidem.

autonomie al procesului decizional pe un continuum de la maxim la minim, iar axa orizontală reprezintă interacțiunea forțelor economice și socio-politice⁵³.

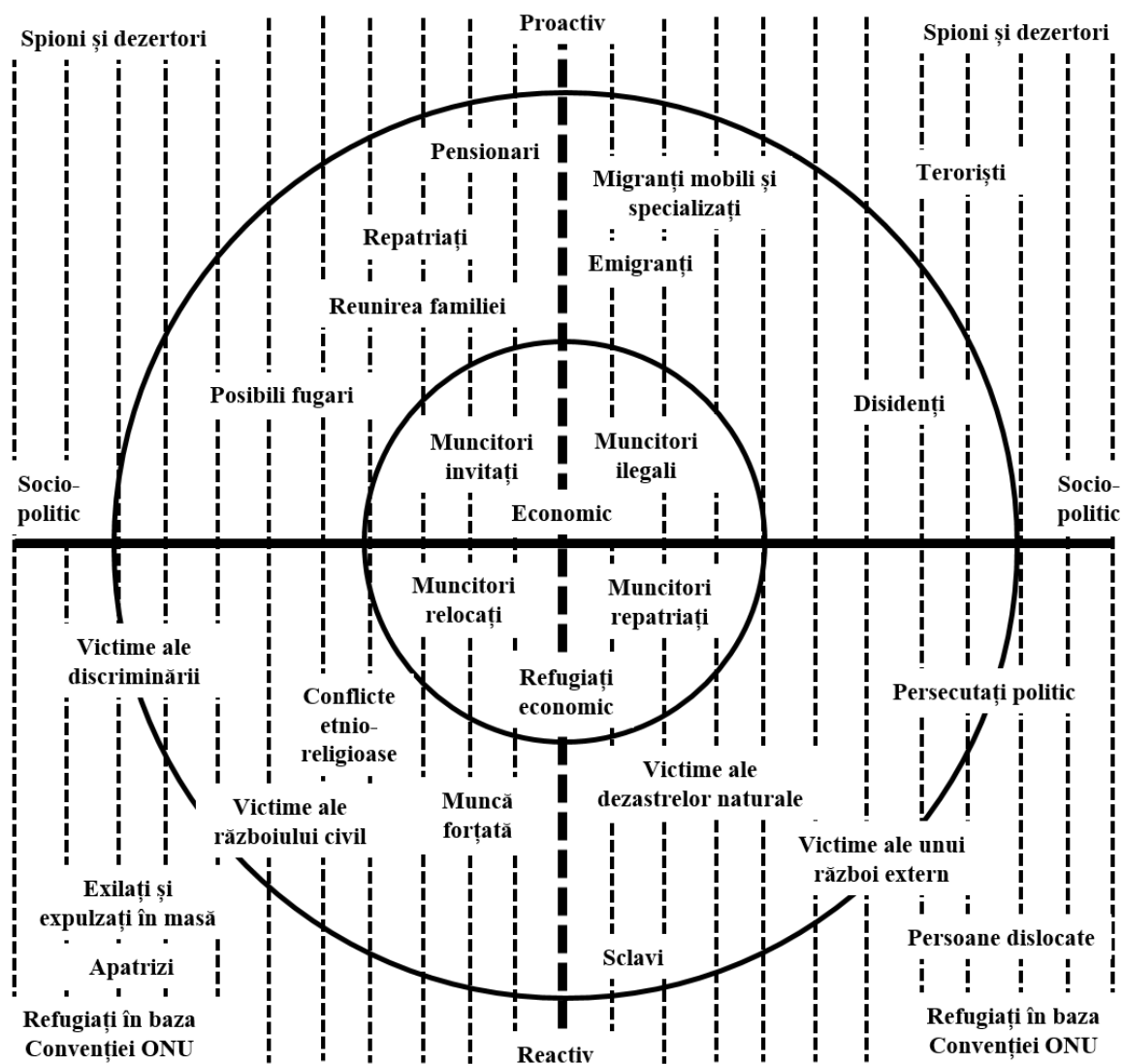

Figura nr. 1: Matricea migrației internaționale conform lui A. H. Richmond⁵⁴

Pe axa verticală, extremele sunt constituite de migrații proactivi și cei reactivi. Migrații proactivi sunt pensionarii, repatriații, cei care urmăresc reunirea familiei, cei obișnuiți și o categorie propusă de către Richmond, numită „transilients”⁵⁵, adică, în traducerea noastră, *migranți mobili și specializați*. Este vorba despre acei migranți cu mobilitate mare și forță de muncă înalt calificată care sunt disponibili să se mute dintr-un centru urban industrial în altul,

⁵³ Ibidem, p. 14.

⁵⁴ Ibidem, p. 15.

⁵⁵ Ibidem, p. 14.

oriunde este nevoie de calificarea lor și indiferent de frontierele politice și culturale. Acest tip de migranți seamănă cu cei care sunt subiecții fenomenului pe care în prezent îl numim *migrația creierelor* (*brain drain*), însă îi diferențiază faptul că migranții identificați de Richmond nu pleacă neapărat din țara de origine din cauza condițiilor economice slabe ce li se oferă, ci, dimpotrivă, este posibil să aducă schimbare economică și socială pozitivă acolo unde lucrează (mai mult, nu doresc a se stabili într-un anumit loc). Asemenea migranți sunt foarte adaptabili și este posibil ca, în stilul de viață original și în identitatea culturală, să nu sufere nicio schimbare sau doar una ne semnificativă oriunde ar merge⁵⁶.

Despre refugiați, Richmond afirmă că reprezintă prototipul migranților politici, chiar dacă „circumstanțele istorice în care a fost formulată definiția legală a «refugiatului» în protocolul ONU îi limitează aplicabilitatea la sistemul mondial contemporan”⁵⁷, însă nu justifică această ultimă afirmație. În matricea propusă de el, refugiații în baza Convenției ONU se află la extremă atât pe axa verticală, ce a autonomiei comportamentale, ei fiind complet reactivi, cât și pe cea orizontală, unde forțele socio-politice le determină reacția.

Într-o lucrare publicată 17 ani mai târziu, în 2005, Richmond dezvoltă modelul migrației reactive⁵⁸, pornind de la ideea că dacă politicienii și decidenții politici își construiesc discursul în jurul dorinței de a se adresa cauzelor esențiale ale crizei refugiaților (începută în anul 2003 și având principale surse Afganistan, Sudan, Burundi, Rep. Democrată Congo și Somalia), nu vor reuși să gestioneze acest fenomen, deoarece, în cazul migrației reactive, va fi dificil să identifice relația complexă dintre factorii care predispun, constrângerile structurale, evenimentele agravante, circumstanțele favorizante și feedback-ul sistemului mondial la anumite politici (figura nr. 2)⁵⁹.

---

⁵⁶ Anthony H. RICHMOND, ”Introduction: Ethnic Conflict and Post-Industrialism” în *Immigration and Ethnic Conflict*, Palgrave Macmillan, London, 1988, pp. 1-25.

⁵⁷ Ibidem, p. 16.

⁵⁸ Anthony H. RICHMOND, *Globalization and the Refugee Crisis*, CRS Working Paper Series, No. 1, York University, 2005.

⁵⁹ Ibidem, p. 10.

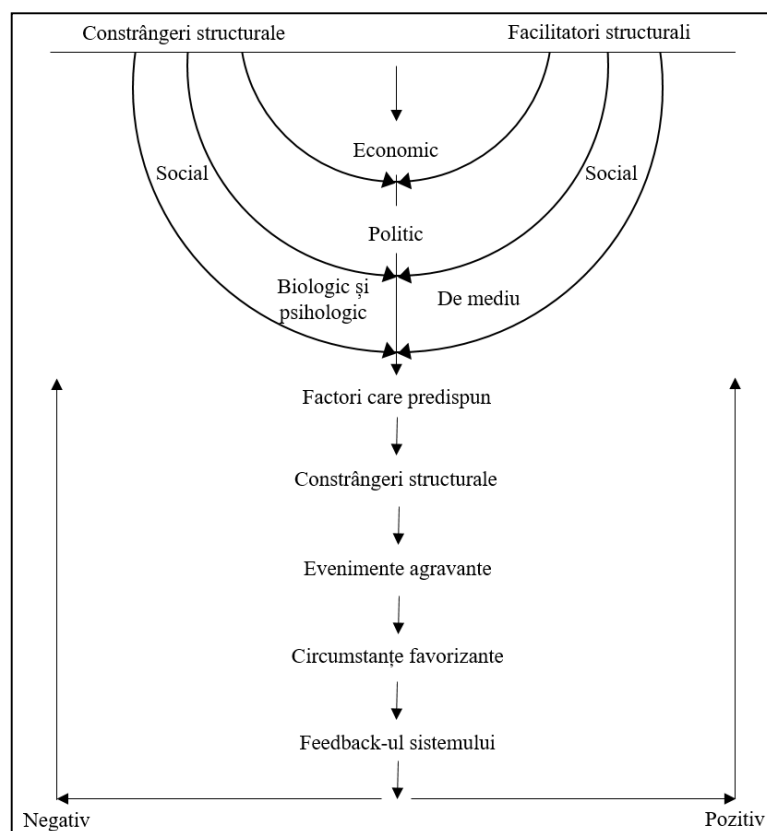

Figura nr. 2: *Modelul multivariat al migrației reactive conform lui A. H. Richmond*⁶⁰

În modelul lui Richmond, principalele categorii de factori sunt:

- factori care predispun: inegalități în distribuția bunăstării în cadrul unei țări și între țări, naționalismul etnic, militarismul și comerțul global cu armament, instabilitatea politică, intervenția unei super-puteri și exploatarea resurselor de către corporații;
- constrângeri structurale: controlul granițelor de către statele suverane și lipsa resurselor la dispoziție pentru potențialii migranți;
- evenimentele agravante: răsturnarea unui guvern, izbucnirea unui război, dezastru ecologic sau alte evenimente care amenință viața;
- circumstanțele favorizante: intervenția unor agenții externe sau a unor organizații internaționale și neguvernamentale, ca și grupările clandestine care se oferă să „extragă/salveze” persoane din situații de criză.⁶¹

Modelul acesta demonstrează modul în care factorii care determină producerea fluxurilor de refugiați sunt interrelaționați, iar

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Ibidem, p. 11.

gestionarea problematicii refugiaților și solicitanților de azil pe modelul migrației economice constituie o abordare eronată ce, în concepția lui Richmond, „perpetuează inegalitatea și menține segregarea”⁶², fiind necesară recunoașterea faptului că „migrația și dezvoltarea nu sunt neapărat incongruente”⁶³. Din acest motiv, autorul propune liberalizarea regimurilor de migrație internațională, sporirea protecției pentru cei amenințați în țările de origine, influențarea percepției și reprezentării publice asupra fenomenului și instaurarea unui regim care să întrunească atât nevoile țării de origine, cât și pe cele ale țării de destinație. Interesant este faptul că, cu un deceniu înainte de declanșarea crizei refugiaților în Europa, elaborarea și validarea modelului îl determină pe Richmond să afirme că tematica refugiaților va constitui și în viitorul previzibil o problemă serioasă a cărei soluție nu poate fi pe termen scurt. Sunt necesare deopotrivă dezarmarea, reducerea conflictelor violente și implementarea unor politici pentru conservarea mediului, dar și reducerea amplitudinii și gradului de traumă asociat migrației reactive, în care sunt incluși refugiații⁶⁴.

În cazul crizei refugiaților și imigranților ilegali în Europa, originea variată a acestora (țări africane afectate de războaie civile, terorism sau sărăcie extremă și țări asiatice afectate de războaie și terorism) demonstrează viabilitatea modelului explicativ elaborat de Richmond, deoarece factorii ce au condus la această situație sunt deosebit de complecși și acoperă toate categoriile propuse de autorul menționat în urmă cu 10 ani.

Cu toate acestea, soluțiile aduse în atenție sunt generale și unilaterale, întrucât se adresează doar cauzelor și populației care reacționează la factorii respectivi, fiind pierdut din vedere un aspect deosebit de important: țara de destinație și populația de acolo care va reacționa la un alt tip de constrângeri structurale și facilitatori structurali, atât interni (politici publice, resurse destinate gestionării fluxurilor de refugiați etc.), cât și externi (fluxuri de migranți și refugiați, condiții impuse de organizațiile internaționale etc.).

---

⁶² Ibidem, p. 15.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Ibidem.

2. CRIZA REFUGIAȚILOR ȘI A MIGRANȚILOR ILEGALI ÎNTRE DIMENSIUNEA SOCIO-CULTURALĂ ȘI CEA STATISTICĂ

dr. Alexandra SARCINSCHI

2.1. Aspecte socio-culturale: „ciocnirea civilizațiilor” și „eroarea fundamentală de atribuire”⁶⁵

Europa se confruntă în prezent cu două fenomene ce nasc reacții neașteptate: pe de o parte, menținerea atractivității țărilor europene pentru populațiile din zonele de conflict/paupere, în ciuda mesajelor transmise de grupările extremiste; pe de altă parte, și determinat de acest prim fenomen, renașterea naționalismului, în special a celui extremist. Teoria lui Samuel Huntington referitoare la relația dintre Vestul creștin și lumea islamică, publicată în *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*⁶⁶, pare a confirma spirala tensiunilor menținută și amplificată de interacțiunile dintre aceste două lumi diferite. Plecând de la ideea că Vestul este dedicat ideii de stat-națiune și principiilor democrației, iar lumea musulmană este consacrată religiei, fără deschidere la idei precum pluralism și libertate, Huntington realizează, conform anumitor autori⁶⁷, o eroare fundamentală de atribuire.

Eroarea fundamentală de atribuire este specifică teoriei atribuirii, în care este studiat „mecanismul prin care noi evaluăm comportamentul nostru și al celorlalți în funcție de cauzele percepute de noi; ea are în vedere modul în care explicăm comportamentul uman

---

⁶⁵ A se vedea nota nr. 21.

⁶⁶ Samuel P. HUNTINGTON, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Ed. Antet, Oradea, 1998.

⁶⁷ David BROOKS, „Huntington’s Clash Revisited”, în *New York Times*, 03.03.2011, URL: <http://www.nytimes.com/2011/03/04/opinion/04brooks.html>, accesat la 23.05.2018.

pe baza unor informații despre persoana în cauză pe care le prelucrăm într-o manieră proprie”⁶⁸.

David Brooks, profesor asociat la Universitatea Yale și jurnalist, îl contrazice pe Huntington și afirmă că raționamentul politologului american reprezintă o eroare de atribuire cauzată de context: Huntington susține că musulmanii nu doresc pacea și pluralismul așa cum sunt înțelese în lumea occidentală, dar Brooks infirmă și subliniază că aceste principii au existat și există și în rândul populației adeptă a Islamului, ele neavând circumstanțele necesare pentru a ieși la suprafață. În actuala conjunctură, în țările majoritar musulmane a fost activat, cu sprijinul unor factori endogeni sau exogeni, un alt set de identități la fel de valoroase și autentice ca cele religioase⁶⁹. Opinia lui Brooks este că atât populațiile occidentale, cât și cele din lumea musulmană prețuiesc drepturile și libertățile fundamentale, dar în context cultural propriu.

Procesul de *atribuire* operează și la nivel social, jucând un rol esențial în construirea stereotipurilor pe care indivizii umani le au față de diverse grupuri. *Stereotipurile* sunt componente emoționale ale atitudinilor individuale și colective, iar prejudecățile și discriminarea sunt componente cognitive, respectiv acționale, ce se manifestă în special față de anumite categorii etnice sau rasiale⁷⁰. Grupurile sociale pot accentua stereotipurile existente pentru a găsi „vinovați”/„țapi ispășitori” pentru evenimentele la scară largă ce au provocat pagube importante. Într-un exemplu folosit de G.H. Vaughan și M.A. Hogg, un grup (*ingroup*) poate dezvolta stereotipuri despre alt grup (*outgroup*), ca fiind „leneș” și „incompetent”, pentru a justifica exploatarea economică și/sau socială a aceluia grup⁷¹.

Indivizii umani se bazează pe cunoașterea achiziționată în timp, care explică automat ceea ce se întâmplă în jurul nostru, însă ea nu

---

⁶⁸ Elena ZAMFIR, „Atribuire”, în Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂȘCEANU (coord.), *op. cit.*, Ed. Babel, București, 1998, pp. 55-57.

⁶⁹ David BROOKS, *op. cit.*, 2011.

⁷⁰ Nicolae GHEORGHE, „Stereotip” în Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂȘCEANU (coord.), *op. cit.*, Ed. Babel, București, 1998, p. 603.

⁷¹ Graham H. VAUGHAN; Michael A. HOGG, *Social Psychology*, Pearson, Australia, 2014, pp. 73-101.

este complet obiectivă, ci rezidă în credințe culturale, stereotipuri sociale, ideologii colective și reprezentări sociale. Acestea din urmă sunt specifice diferitelor grupuri și diferă de la un grup la altul, astfel că, atunci când este vorba despre relații intergrupale, poate exista o adevărată *ciocnire a reprezentărilor psihosociale*.

Un caz de astfel de ciocnire îi putem considera ca fiind criza refugiaților din Europa. Teoria lui Huntington, precum și ipoteza că sporirea contactelor între cele două civilizații va spori și mai mult conflictualitatea, pare a fi sprijinită de creșterea atât a numărului atentatelor teroriste, cât a atacurilor extremiste la adresa refugiaților, imigranților și populației musulmane din țările UE.

Între cele două luări de poziție - Huntington în anii '90 și Brooks după 2010 -, în țările Europei (am inclus și Federația Rusă, deoarece peste 70% din populație locuiește în partea europeană a țării⁷², deși trimiterile geografice o plasează în Asia) au avut loc 13 atacuri teroriste revendicate de extremiști islamiști, patru în SUA și trei în Turcia. Între 2011 și 2015 au avut loc 11 astfel de atentate în țările mai-sus-menționate, iar începând cu 2015, când se consideră că s-a declanșat și criza refugiaților, numărul atentatelor a crescut la 39 în doar trei ani⁷³. Putem aduce în dezbatere și un alt element studiat de psihologia socială, anume *teoria conspirației*. Aceste teorii simpliste, care atribuie evenimentelor dramatice și celor catastrofice acțiunile anumitor grupuri conspiraționiste centrate pe distrugerea și apoi dominarea restului lumii⁷⁴, sunt făcute publice chiar și în diverse declarații oficiale (prim-ministrul maghiar, Viktor Orbán, care afirmă în martie 2017 că refugiații sunt „calul troian al terorismului”). Totuși, pentru a putea formula concluzii pertinente în ceea ce privește o

---

⁷² Conform statisticilor publicate de ONU, la 1 iulie 2017, densitatea populației era de 16,2 persoane/km² în Europa de Est (33,5 persoane/km² în Europa), iar în Rusia de 8,8 persoane/km²: UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *World Population Prospects: The 2017 Revision, custom data acquired via website*, 2017, URL: <https://esa.un.org/unpd/wpp/DataQuery/>.

⁷³ O statistică realizată pentru perioada (1 ianuarie 2015 – 31 decembrie 2017) pe baza sintezelor preluate din presa internațională și enciclopedii online (BBC, The Express și The Guardian, Marea Britanie; Fox News, SUA; Esri, furnizor internațional de software de sistem geografic; Wikipedia, enciclopedie online cu acces liber).

⁷⁴ Graham H. VAUGHAN; Michael A. HOGG, *op. cit.*, 2014.

potențială corelație între numărul atentatelor revendicate de grupări islamiste extremiste și numărul migranților sau al refugiaților musulmani din Europa, este nevoie de date ce nu sunt disponibile publicului larg și de compararea indicatorilor specifici pe perioade de timp (înainte de declanșarea crizei refugiaților și după), marcând și perioadele în care, în statele musulmane și majoritar musulmane au fost desfășurate forțe militare străine, dar și de alte elemente, precum la a câta generație este atacatorul în țara respectivă, statutul socio-economic pe care îl are și chiar profilul său psihologic.

Pe de altă parte, studiul lui Kenneth E. Miller, *Cinci mituri despre refugiați*, se oprește asupra principalei țări de destinație pentru actualul val de imigranți și refugiați, Germania, și asupra celor mai numeroase astfel de grupuri (sirieni, irakieni și afgani)⁷⁵. Autorul concluzionează că, în ciuda amplitudinii luate de mesajele transmise de politicienii de dreapta, statisticile arată că refugiații sunt mai puțin dispuși să se implice în activități criminale față de nativii societăților din țările de destinație. Mai mult, nu doar că anumite categorii din populația locală sunt mai predispuse la comportamente deviate decât refugiații, ci și că refugiații se tem mai mult decât gazdele lor, deoarece, începând cu sfârșitul lui 2014, numărul atacurilor împotriva adăposturilor pentru refugiați s-a triplat⁷⁶. O concluzie similară este publicată și în raportul referitor la existența islamofobiei în Europa⁷⁷ elaborat de către Fundația pentru Cercetare Politică, Economică și Socială din Turcia pentru perioada 2016-2017:

- în Franța au fost raportate 121 de incidente islamofobe, au fost închise de către guvern 19 lăcașuri de cult, iar 17.393 persoane au fost înscrise în baza de date privind prevenirea terorismului;

---

⁷⁵ Kenneth E. MILLER, "5 Myths About Refugees", în *Psychology Today*, 23.01.2017, URL: <https://www.psychologytoday.com/blog/the-refugee-experience/201701/5-myths-about-refugees>, accesat la 07.03.2017.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ Enes BAYRAKLI, Farid HAFEZ (coord.), *The State of Islamophobia in Europe*, Foundation for Political, Economic and Social Research, 2017, pp. 28-31, URL: http://passthrough.fw-notify.net/download/915979/http://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2018/07/EIR_2017.pdf, accesat la 06.06.2018.

- în Germania au avut loc 100 de atacuri împotriva moscheilor, 908 atacuri împotriva cetățenilor germani musulmani, 1.906 atacuri împotriva refugiaților, 286 atacuri împotriva adăposturilor pentru refugiați (0,8 atacuri/zi), 132 de atacuri împotriva personalului de asistență pentru refugiați, iar 60% dintre toți profesorii musulmani s-au simțit discriminați;

- în Marea Britanie, atacul terorist din mai 2017 (Manchester) a sporit sentimentele islamofobe, iar infracțiunile motivate de ură au sporit cu 40% față de anul 2016 (de la 1.204 la 1.678), în timp ce atacurile împotriva moscheilor au crescut de la 47 (2016) la 110 (iulie 2017);

- în Belgia, în luna ce a urmat atacurilor teroriste din Bruxelles (martie 2016), au fost înregistrate 36 de incidente islamofobe;

- în Austria au fost identificate 256 de incidente islamofobe⁷⁸.

În ceea ce privește atacurile teroriste care au modificat în mare parte reprezentarea psihosocială asupra problemelor cu care se confruntă țările Uniunii și UE în sine, anchetele oficiale ce au urmat, ale căror concluzii au fost publicate în presă, au arătat că respectivele atacuri au fost realizate de cetățeni francezi, belgieni sau danezi aflați la a doua sau a treia generație în acele țări. Deși au fost beneficiari ai sistemului educațional occidental și se presupune că s-au integrat în societățile respective, de fapt, aceștia au fost racolați și radicalizați de diverse organizații teroriste, în special Stat Islamic.

Aceasta este, totuși, doar o fațetă a consecințelor crizei refugiaților și migrantilor ilegali. Nu trebuie ignorate nici aspectele referitoare la infiltrarea în grupurile de refugiați a unor elemente teroriste, însă nu la scara prezentată de susținătorii *teoriei conspirației*, și al potențialului de radicalizare al acestei populații care se confruntă cu condiții de trai subumane.

---

⁷⁸ Ibidem, pp. 28-31.

2.2. Aspecte statistice: țări de origine și țări de destinație⁷⁹

Conform Diviziei pentru Populație a Departamentului ONU pentru Probleme Economice și Sociale, numărul total al migranților internaționali a crescut din anul 2000 cu aproape 50%, atingând în 2017 aproximativ 258 de milioane de persoane⁸⁰. Interesant este faptul că, în timp ce în cele mai multe țări migrația reprezintă o componentă mai puțin importantă a schimbării demografice decât natalitatea și mortalitatea, numărul migranților crește mai rapid decât numărul populației mondiale, ceea ce ne îndreaptă către concluzia că *unele zone se depopulează din punct de vedere al natalității, dar sporește numărul imigranților, în timp ce alte zone se populează ca urmare a unei natalități crescute, în timp ce numărul emigranților crește*⁸¹. Apare aici mult-dezbătuta problemă a diferenței între Nord și Sud, ca regiuni de dezvoltare. Conform aceluiași document, în cei aproape 18 ani (2000-2017), numărul total al migranților internaționali a crescut cu 85 de milioane de persoane (cu 49%), iar jumătate din această cifră regăsindu-se în țările din regiunile dezvoltate, în timp ce cealaltă jumătate în regiunile în curs de dezvoltare. Această împărțire a populației de migranți indică o creștere a rolului țărilor în curs de dezvoltare deoarece în aceeași perioadă de timp, numărul migranților internaționali rezidenți în Sud a crescut de la 40% la 43% din totalul mondial, iar numărul celor născuți în aceeași regiune a crescut de la 67% la 72%.

În ciuda faptului că, în prezent, Europa a captat atenția ca destinație a migranților internaționali, statisticile oficiale dovedesc

---

⁷⁹ Acest subcapitol prezintă concluzii ale analizelor dezvoltate pe larg în Alexandra SARCINSCHI, „Tendințe în migrația internațională și fluxurile de refugiați și solicitanți de azil”, în *Evaluare strategică 2017: noi provocări într-o lume tot mai fracturată*, coord. Florian CÎRCIUMARU, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2018, pp. 46-74; „Criza europeană a refugiaților”, în *Evaluare strategică 2016: crize și provocări la adresa securității internaționale*, coord. Stan ANTON, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2017, pp. 55-120.

⁸⁰ UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *Facts*, No. 5/2017, December 2017, URL: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/populationfacts/docs/MigrationPopFacts20175.pdf>, accesat la 06.02.2018.

⁸¹ Ipoteză validată chiar de ONU prin analiza *World Population Prospects. Key Findings & Advance Tables. 2017 Revision*, UN Department of Economic and Social Affairs, Population Division, URL: http://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf, accesat la 10.06.2018.

faptul că Asia conduce detașat, iar Europa este a doua regiune atât din punct de vedere al destinației, cât și al originii acestui tip de populație⁸².

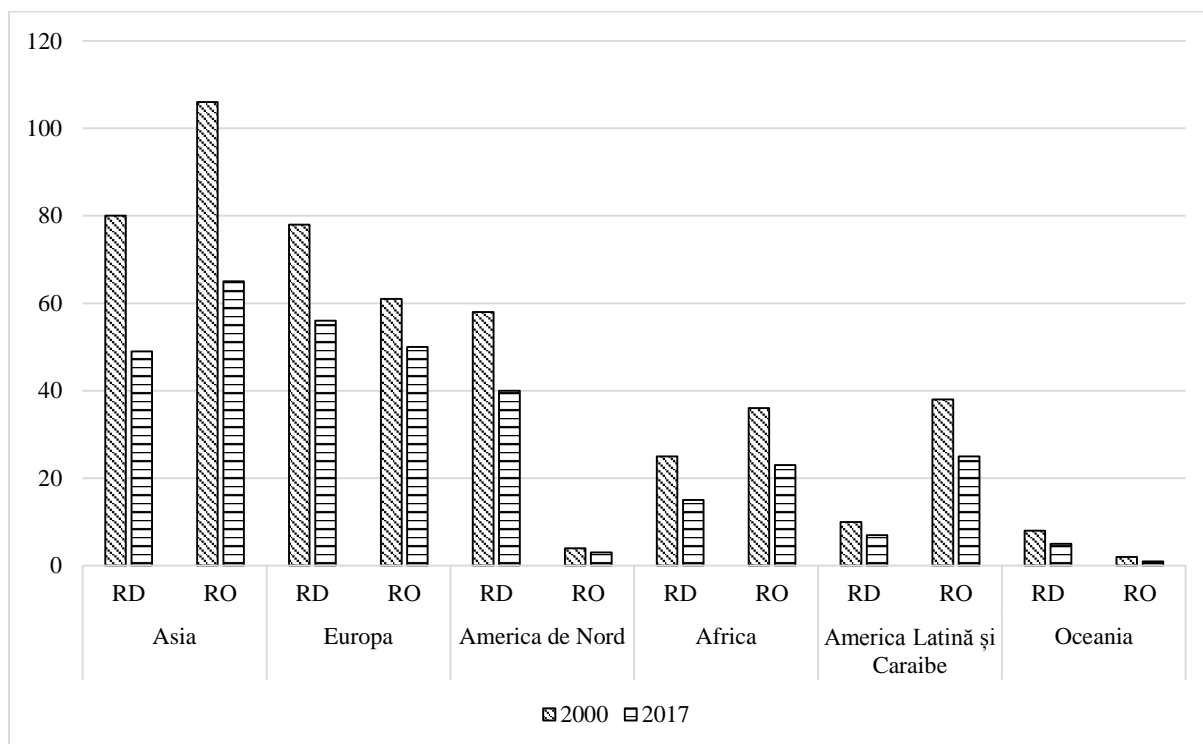

Figura nr. 3: *Comparație între numărul migraților internaționali (milioane de persoane) după regiunea de destinație (RD)/de origine (RO) și ani (2000/2017)*⁸³

Începând cu anul 2015, țările Uniunii Europene au înregistrat o creștere semnificativă a numărului de refugiați și treceri ilegale de frontieră ca urmare a crizelor umanitare de pe continentul asiatic și cel african, însă numărul acestora a scăzut în anul 2017. *Raportul 2017 asupra migrației internaționale* elaborat de ONU, arată că, în ciuda imaginii construite de mass-media și a creșterii în cifre absolute în ultimii ani a numărului refugiaților aceștia reprezintă aproximativ 10% din populația totală de migrați⁸⁴. Mai mult, spre deosebire de cazul

⁸² UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *op. cit.*, December 2017.

⁸³ UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *International migrant stock: The 2017 revision*, URL:

<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.shtml>, accesat la 12.06.2018.

⁸⁴ UN, Department of Economic and Social Affairs, *International Migration Report 2017. Highlights*, New York 2017, URL: <http://www.un.org/en/development/desa/population/>

migranților internaționali, Europa se află pe locul trei în lume în ceea ce privește numărul total de refugiați, după Asia și Africa, deși expunerea media a acestei probleme creează o percepție eronată asupra locului ocupat de continentul european în topul intrărilor de refugiați.

Statistica ONU pentru anii 2015 și 2016 prezintă primele zece țări de destinație în lume (Figura nr. 4), dintre care cinci sunt asiatice (Turcia, Pakistan, Liban, Iran, Iordan), patru sunt africane (Uganda, Etiopia, R.D. Congo și Kenya) și doar una este europeană (Germania).

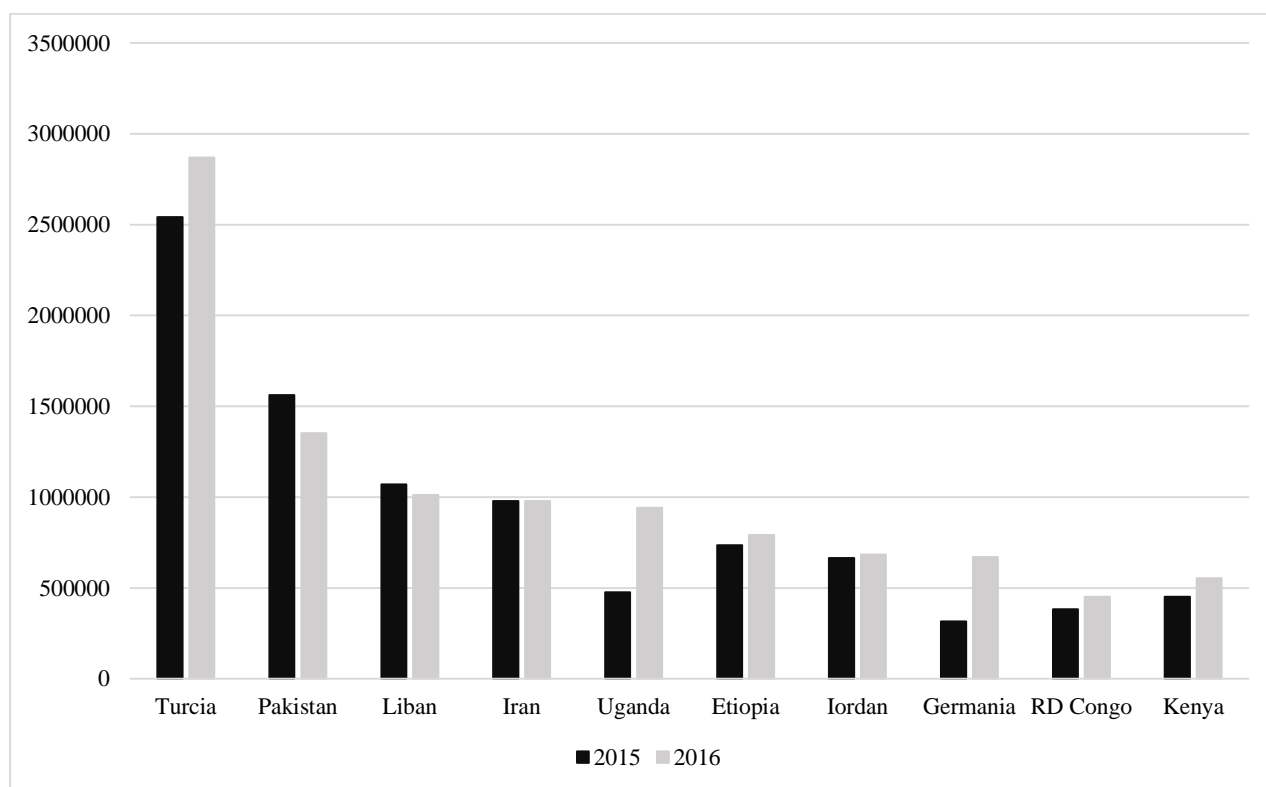

Figura nr. 4: *Principalele țări de destinație pentru refugiați în anii 2015 și 2016*⁸⁵

În ceea ce privește țările de origine pentru migranții internaționali, Asia și Europa apar în anul 2017 ca principalele continente de origine, chiar dacă sunt și principale continente de destinație (Figura nr. 5), iar această observație este corelată și faptului

migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf, accesat la 12.06.2018.

⁸⁵ UNHCR, *Global Trends. Forced Displacement in 2016*, 2017, URL: <http://www.unhcr.org/globaltrends2016/>.

că cea mai mare parte a fenomenului migratoriu se desfășoară între țări ale aceluiași continent⁸⁶.

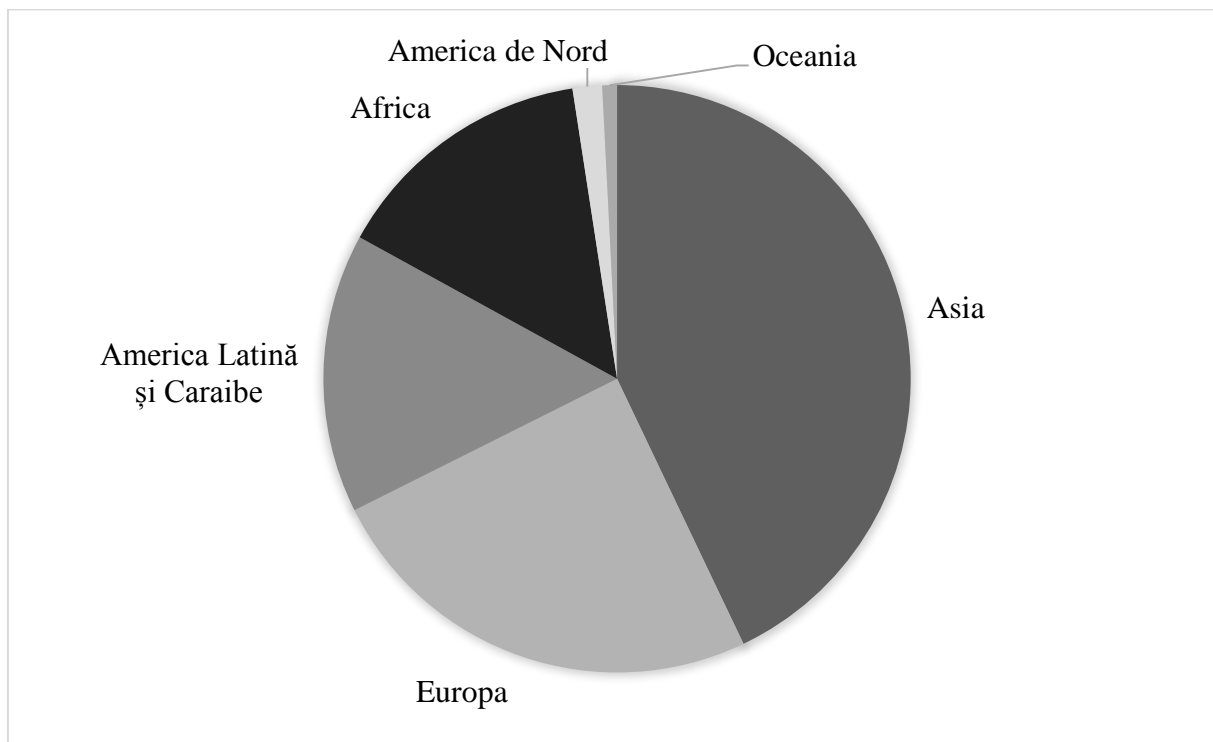

Figura nr. 5: Răspândirea migranților internaționali pe continente în anul 2017, în funcție de țara de origine⁸⁷

În ceea ce privește numărul refugiaților în funcție de țara de origine, anii 2015 și 2016 au înregistrat ca principale țări Siria, Afganistan, Sudanul de Sud, Somalia, Sudan, R.D. Congo, Rep. Centrafricană, Myanmar, Eritreea și Burundi⁸⁸. Siria, aflată în topul țărilor de origine, a fost devastată de război, ceea ce a avut un impact major asupra migrației. Au fost afectate atât țările vecine - Turcia, Liban și Iordania, dar și țări europene - Germania, Italia, Franța, Grecia etc. În celelalte țări, în special cele africane, impactul asupra fenomenului migratoriu nu s-a produs în ultimii ani, de când mass-media a înregistrat *criza europeană a refugiaților și migranților ilegali*, ci datează din anii 2010-2011, când rutele migrației vest-mediteraneană, central-mediteraneană și Apulia și Calabria au

⁸⁶ UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *op. cit.*, December 2017, p. 2.

⁸⁷ Ibidem, p.2.

⁸⁸ Ibidem.

înregistrat o creștere semnificativă a numărului de migranți ilegali, victime ale migrației forțate și potențiali aplicanți la statutul de refugiat⁸⁹.

Totuși, pentru a putea face distincția între migranții ilegali, refugiați și solicitanții de azil, vom face trimitere la statisticile referitoare la cererile de azil, mai precis cererile efective pentru acordarea „unei forme de protecție oferită de un stat pe teritoriul său, bazată pe principiul nereturnării și drepturile refugiaților recunoscute la nivel internațional sau național”⁹⁰. În anul 2017, UE a înregistrat 650.000 de prime cereri de azil, în scădere semnificativă față de anul 2016, când au fost înregistrate 1.206.500 de cereri și 2015 cu 1.257.610 de cereri de azil (figurile nr. 6 și 7)⁹¹.

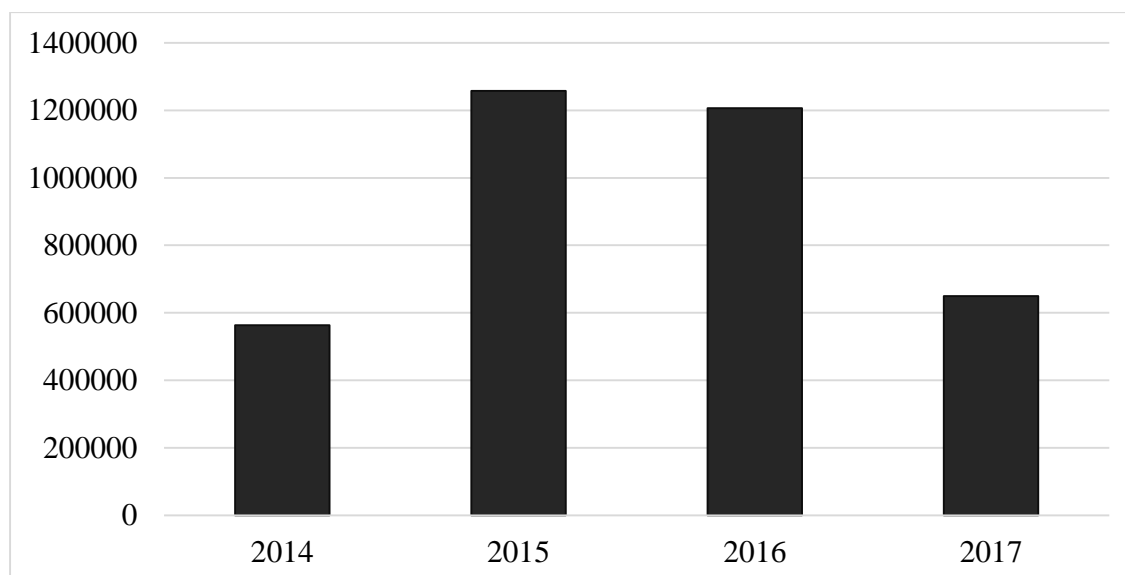

Figura nr. 6: Numărul primelor cereri de azil înregistrate în statele membre UE în ultimii patru ani⁹²

⁸⁹ Conform definiției ONU și a reglementărilor Comisiei Europene, refugiatul este persoana care a fost forțată să își părăsească țara de origine și nu poate sau nu dorește să se întoarcă din cauza temerii de persecuții, în timp ce azilantul este persoana care a făcut o cerere prin care solicită statutul de refugiat și așteaptă răspunsul (este acceptat sau respins).

⁹⁰ Richard PERRUCHOUD, Jillyanne REDPATH-CROSS, „Asylum” în *International Organization for Migration Glossary on Migration 2nd Edition*, 2011.

⁹¹ Eurostat, *Asylum in the EU Member States*, nr. 47/2018, URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8754388/3-20032018-AP-EN.pdf/50c2b5a5-3e6a-4732-82d0-1caf244549e3>, accesat la 22.03.2018.

⁹² Ibidem.

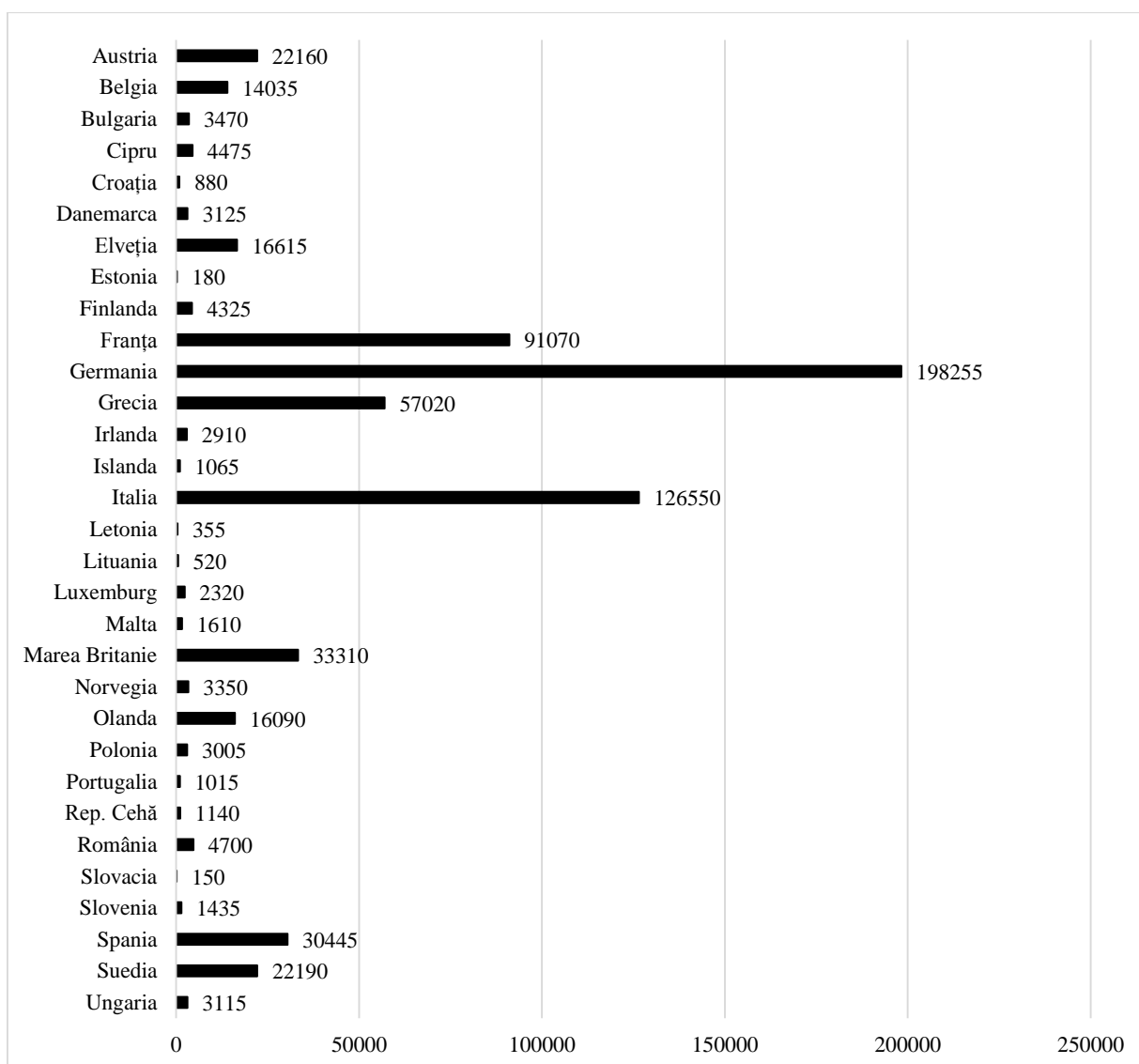

Figura nr. 7: Numărul primelor cereri de azil înregistrate în statele membre UE, Islanda, Norvegia și Elveția în anul 2017⁹³

Se observă că cele mai multe cereri au fost depuse în Germania, Italia și Franța, iar peste 30% din numărul total au fost formulate de cetățeni sirieni (102.400), irakieni (47.500) și afgani (43.600)⁹⁴.

În figura nr. 8 este prezentată compoziția populației de solicitanți de azil în funcție de țara de origine. În fiecare dintre țările de destinație, proporția persoanelor care solicită azil a variat în ultimii doi ani, astfel că există două categorii contrastante: țări în care numărul acestora a scăzut puternic și țări în care numărul a crescut masiv (figura nr. 9).

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Ibidem.

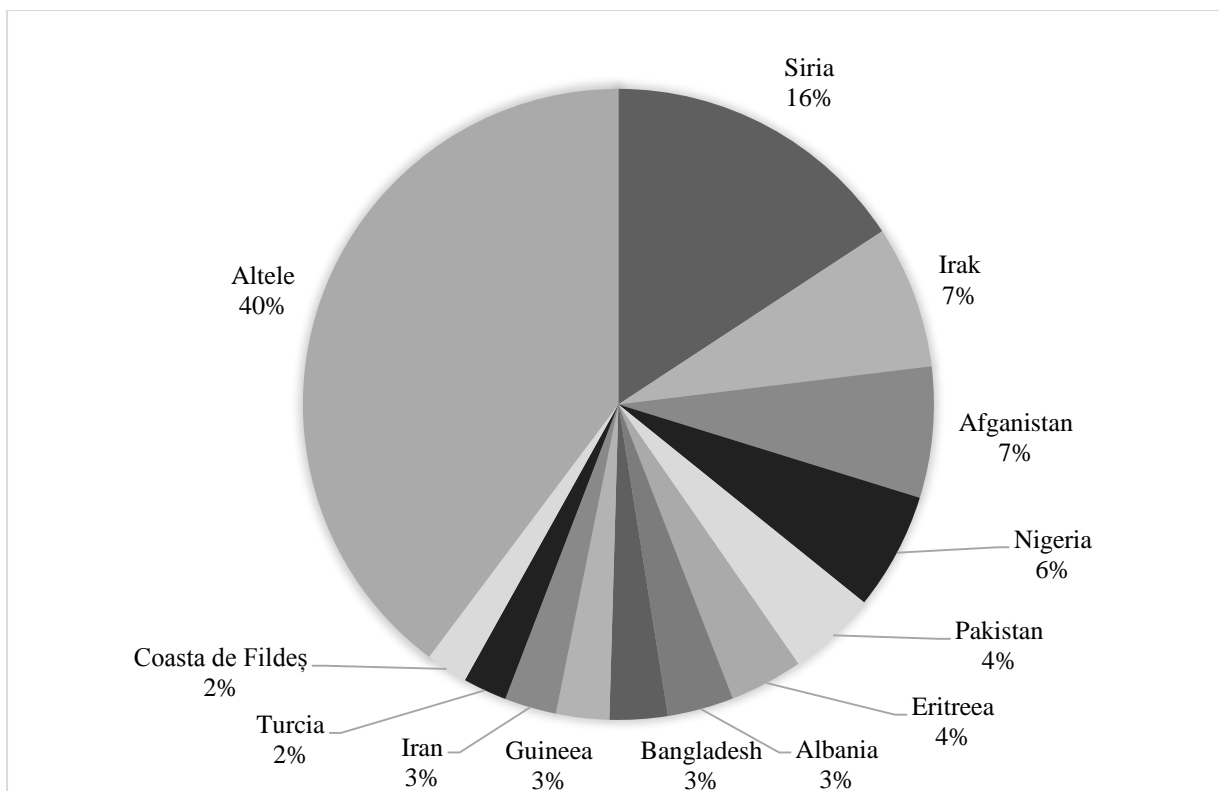

Figura nr. 8: Numărul primelor cereri de azil înregistrate în statele membre UE în funcție de țara de origine a solicitanților în anul 2017⁹⁵

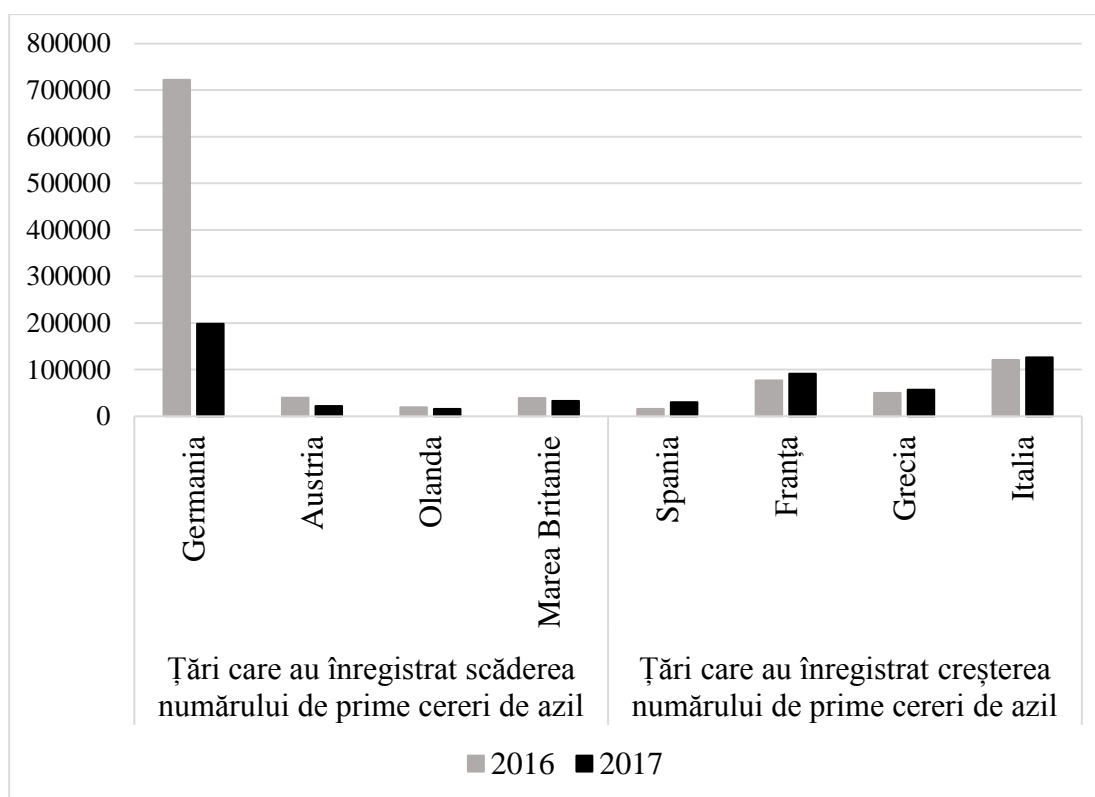

Figura nr. 9: Evoluția numărului de prime cereri de azil între anii 2016 și 2017 în cazul țărilor care au înregistrat cele mai semnificative schimbări⁹⁶

⁹⁵ Ibidem.

Ultimii ani au fost marcați și de schimbări în ceea ce privește principalele rute ale migrației ilegale. Din statisticile Frontex reiese că majoritatea rutelor au fost folosite cel mai mult în anul 2015, cu excepția celei vest-mediteraneene și a celei central mediteraneene unde apogeul a fost atins în 2016, deși a existat un trafic consistent și anterior declarării crizei refugiaților și migranților ilegali. În anul 2017, doar două rute au înregistrat creștere (ruta vest-mediteraneană și cea circulară din Albania către Grecia), una a fost inclusă în cea est-mediteraneană (Apulia și Calabria) încă din anul 2015 ca urmare a folosirii ocazionale, în timp ce toate celelalte rute au înregistrat o scădere a numărului de migranți. Ca urmare a intensificării în anul 2017 a traficului migranților ilegali pe Marea Neagră, această rută a fost introdusă distinct în lista celor prezentate în analiza Frontex, deși se observă că în anul 2014 a înregistrat cel mai mare număr de intrări ilegale față de 2015 și 2016, iar cifrele pentru 2017 sunt reduse comparativ cu cele înregistrate pe celelalte rute (Figura nr. 10).

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ruta vest-africană (Insulele Canare)	340	170	250	276	874	671	421
Ruta vest-mediteraneană (frontierele terestre și maritime ale Spaniei fără Insulele Canare)	8.450	6.400	6.800	7.243	7.004	9.990	23.143
Ruta central-mediteraneană (frontierele maritime ale Italiei și Maltei)	64.300	15.900	40.000	170.664	153.946	181.376	118.962
Ruta Apulia și Calabria (Italia)	5.259	4.772	5.000	0	0	0	0
Ruta circulară din Albania către Grecia (frontiera terestră a Greciei cu Albania și FYROM)	5.300	5.500	8.700	8.841	8.932	5.121	6.396

⁹⁶ Ibidem.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ruta vest-balcanică (Grecia, Bulgaria, România, Ungaria și Croația la frontierele terestre cu țări din regiunea Balcanii de Vest)	4.650	6.390	19.950	43.357	764.038	130.261	12.178
Ruta est-mediteraneană (frontierele maritime ale Ciprului și Greciei, frontierele terestre ale Greciei și Bulgariei cu Turcia)	57.000	37.200	24.800	50.834	885.386	182.277	42.305
Ruta frontierelor estice (frontierele terestre ale României, Ungariei, Slovaciei, Poloniei, Lituaniei, Letoniei, Estoniei, Finlandei, Norvegiei cu Rep. Moldova, Ucraina, Belarus și Fed. Rusă)	1.050	1.600	1.300	1.275	1.927	1.349	776
Marea Neagră (frontierele maritime ale Bulgariei și României)	0	1	136	433	68	1	537

Figura nr. 10: *Evoluția numărului de migranți ilegali înregistrați pe cele opt rute de migrație plus Marea Neagră către țările UE în perioada 2011-2017⁹⁷*

Se observă că, în ansamblu, numărul migranților ilegali a scăzut, cu toate că ruta vest-mediteraneană a înregistrat cea mai spectaculoasă creștere în ultimul an, de peste 130%. Cea mai mare parte a populației care folosește această rută pe mare provine din

⁹⁷ Frontex, *Risk Analysis for 2018*, Warsaw, February 2018, p. 43, URL: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, accesat la 12.06.2018.

Maroc, Algeria și Coasta de Fildeș, iar pe uscat din Guineea, Camerun și Coasta de Fildeș⁹⁸. Ruta care a înregistrat cea mai mare scădere a numărului de migranți ilegali între 2016 și 2017, de peste 90%, este cea vest-balcanică, unde s-a redus mult numărul afganilor (de la 10.620 în 2016 la 3.338 în 2017) și al irakienilor (de la 2.607 în 2016 la 960 în 2017)⁹⁹.

În ansamblu, populația de imigranți ilegali ce a înregistrat cea mai mare scădere în ultimii doi ani la toate granițele UE este cea siriană, urmată de cea irakiană, nigeriană și pakistaneză (figura nr. 11)¹⁰⁰.

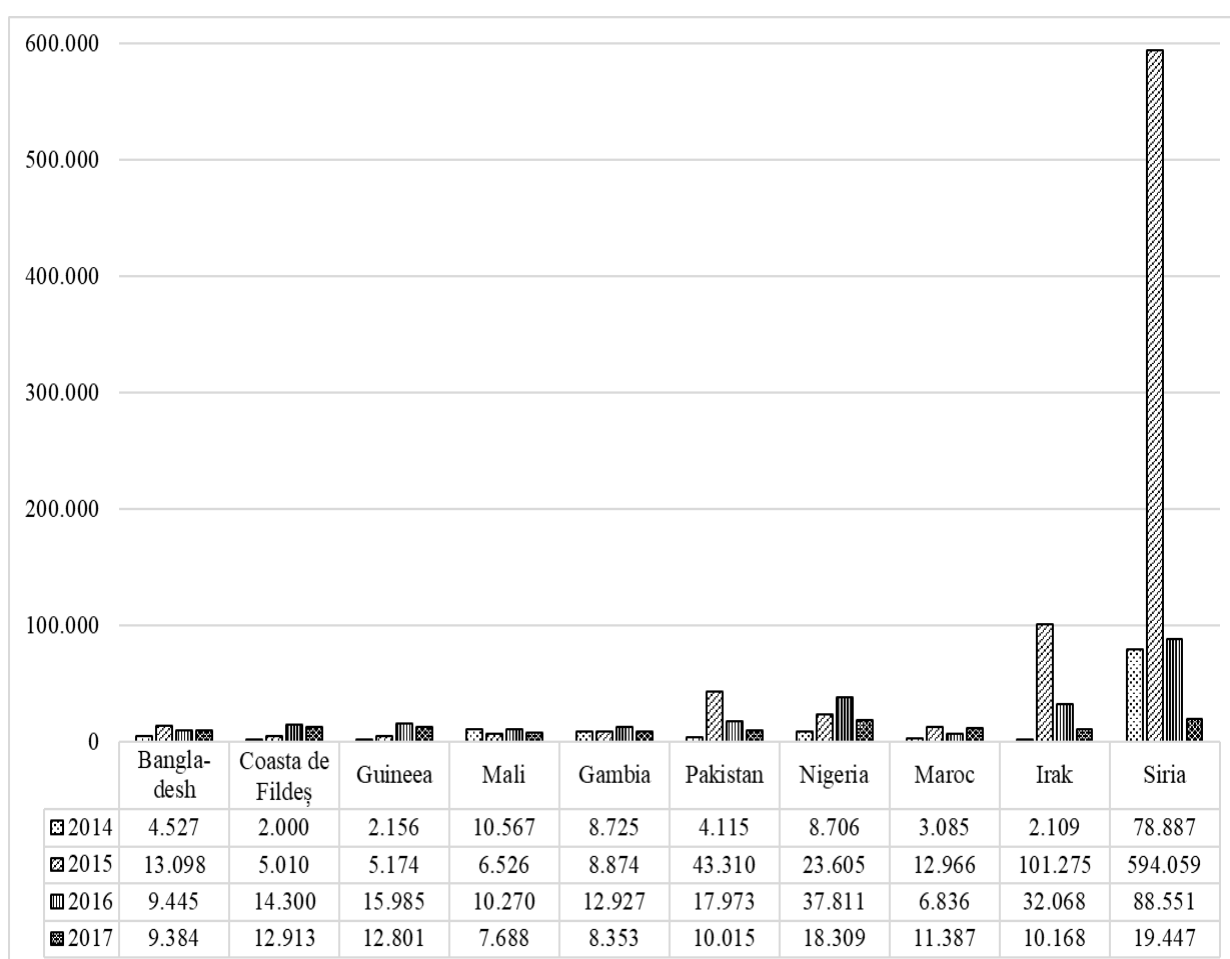

Figura nr. 11: *Compoziția pe principale naționalități a populației înregistrată cu traversarea ilegală a frontierelor UE între punctele de control la frontieră în perioada 2014-2017*¹⁰¹

⁹⁸ Ibidem.

⁹⁹ Ibidem.

¹⁰⁰ Ibidem, p. 45.

¹⁰¹ Ibidem.

Analiza statisticilor Frontex publicate pentru anul 2017 nu relevă nicio modificare constând în transferul fluxului migrator de pe ruta est-mediteraneană (în scădere accentuată) spre cea central-mediteraneană (în scădere ușoară), deoarece migrații care sosesc în Italia sunt în principal din Nigeria, Guinea și Coasta de Fildeș¹⁰², în timp ce în Grecia, Cipru și Turcia sosesc migrați în mare parte din Siria, Irak și Afganistan¹⁰³. În schimb, ruta vest-mediteraneană, cu creșterea cea mai mare a traficului, ar fi putut prelua de pe ruta central-mediteraneană cetățeni din Guinea și Coasta de Fildeș, al căror număr a crescut între 2016 și 2017¹⁰⁴.

Așadar, în ceea ce privește numărul imigraților ilegali care au trecut frontierele UE, principalele zece țări de origine sunt, în 2017, în ordine: Siria, Nigeria, Coasta de Fildeș, Guinea, Maroc, Irak, Pakistan, Bangladesh, Gambia și Mali (figura nr. 11). Situația diferă în cazul principalelor naționalități care au depus prime cereri de azil în anul 2017: sirieni, irakieni, afgani, nigerieni, pakistanezi, eritreeni, albanezi, bengalezi, guineeni și iranieni (figura nr. 8). Luând în considerare preferințele acestora pentru anumite țări de destinație, reiese că Germania rămâne țara preferată de toți solicitanții de azil, chiar și de cei ale căror țări de origine nu se află în clasamentul ilustrat în figura nr. 12, deși numărul lor a scăzut dramatic în 2017 (figura nr. 9).

---

¹⁰² Ibidem, p. 43.

¹⁰³ Ibidem, p. 43.

¹⁰⁴ Ibidem.

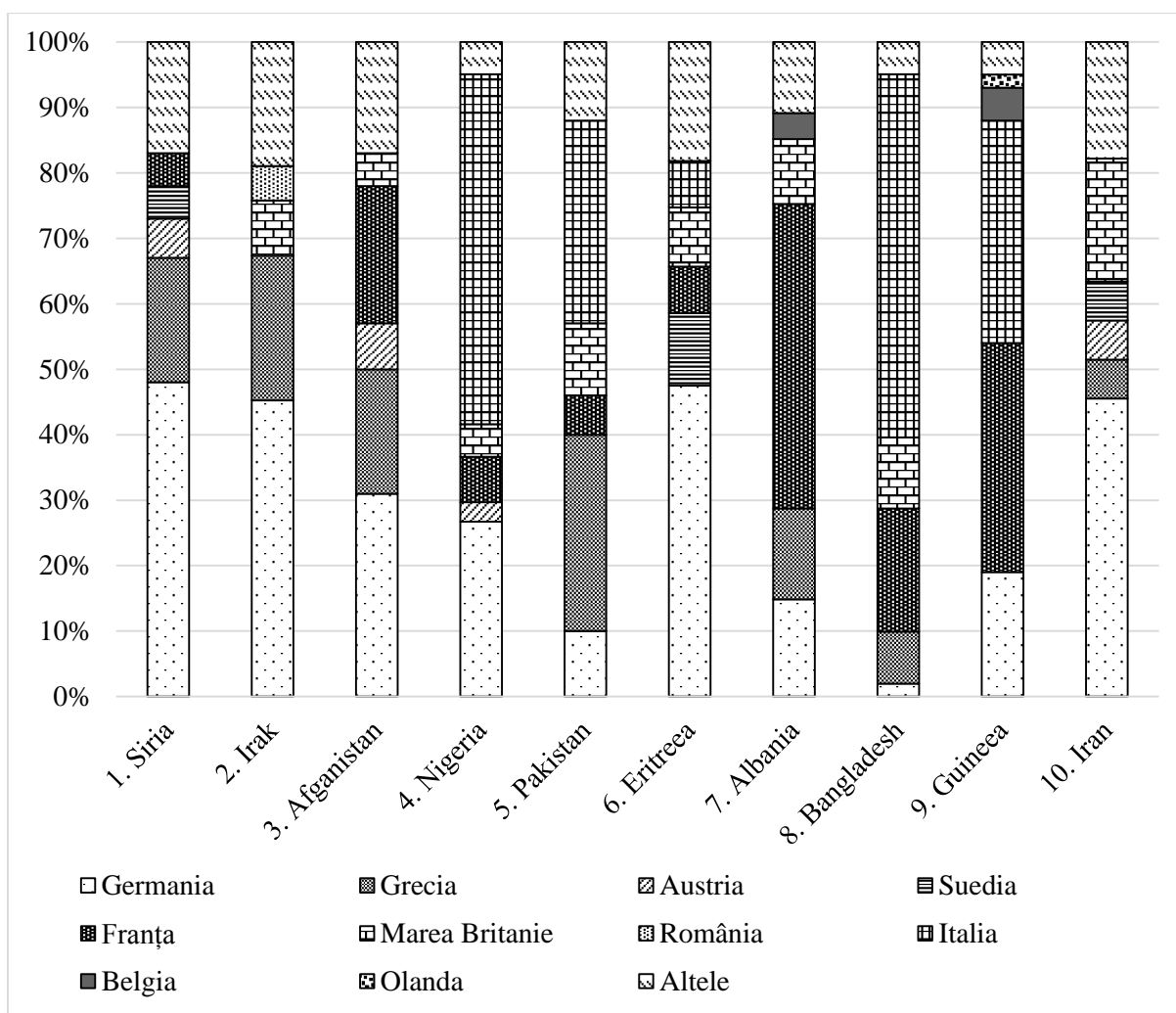

Figura nr. 12: *Principale țări de origine pentru solicitanții de azil în țările europene și preferințele lor în ceea ce privește țara de destinație*¹⁰⁵

Având în vedere concentrarea cererilor de azil, a refugiaților, dar și a imigranților ilegali pe anumite țări, este deosebit de important să analizăm structura demografică a acestora pentru a putea realiza proiecții pertinente asupra evoluției respectivei populații în următorii 50 de ani.

¹⁰⁵ EUROSTAT, *Table 5 :Thirty main citizenships of first time asylum applicants by destination country in the EU 28, 4th quarter 2017, 2018*, URL: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_quarterly_report&oldid=354913#Main_destination_count ries](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_quarterly_report&oldid=354913#Main_destination_countries), accesat la 13.06.2018.

3. ANALIZA DEMOGRAFICĂ A POPULAȚIEI DE IMIGRANȚI/REFUGIAȚI/SOLICITANȚI DE AZIL ÎN EUROPA

dr. Cătălina TODOR

Structura demografică a populației de imigranți, refugiați și solicitanți de azil este relevantă în mod special pentru țările de destinație. Ea devine un aspect cheie în studierea potențialelor transformări la nivel cultural, și nu numai, pentru țara gazdă, mai ales în momentul în care se formează polarizări semnificative ale unor comunități etnice. Dacă transformările demografice sunt ample, ele pot avea implicații la nivel economic, politic, social și chiar militar (efectele vizibile se pot manifesta în primă instanță la nivel social și economic: piața muncii, sistemul educațional, sistemul de sănătate și asistență socială etc.).

Din perspectivă demografică, criza europeană a refugiaților și migranților ilegali trebuie studiată într-un context mai amplu, pentru că unele dintre cele mai dezvoltate state ale Europei experimentau anterior acestui fenomen provocările integrării unor comunități etnice non-europene de imigranți. Astfel, criza refugiaților și migranților ilegali adaugă o presiune demografică suplimentară unor dezvoltări începute în ultimele decenii. De aceea, pentru studierea transformărilor demografice și a impactului lor cultural¹⁰⁶ la nivel

---

¹⁰⁶ Pe tot parcursul acestui capitol ne vom referi la aspectele demografice cu impact la nivel cultural, acesta fiind subiectul prezentului studiu. Cu toate acestea, trebuie avut în vedere faptul că magnitudinea transformărilor demografice, înscrise în fenomenul mai larg al tranziției demografice, aduce implicații în cele mai importante sectoare ale unei societăți, de la dimensiunea economică (implicații pe piața muncii, implicații la nivel bugetar ale unor fenomene, precum masa de populație tânără și îmbătrânirea demografică), politică (nevoia de reprezentare, pe de-o parte, și o potențială schimbare a preferințelor unei populații diferite ca profil demografic, pe de altă parte), socială (implicațiile pe care spre exemplu

europăean nu este suficient să luăm în considerare doar cazul crizei refugiaților, fiind necesară studierea impactului acesteia alături de cel al imigrației.

Pentru alcătuirea profilului demografic, în ceea ce privește criza refugiaților și migrației ilegale în Europa, vor fi luate în calcul următoarele coordonate definitorii pentru orice analiză demografică: dimensiunea numerică și distribuția spațială (cele mai importante destinații atât la nivel național, cât și la nivelul polarizărilor urbane), dimensiunea structurală pe vârste, pe sexe și etnică/religioasă a cetățenilor non-europeni aflați pe teritoriul european.

Înainte de a analiza punctual fiecare dimensiune trebuie să facem câteva precizări cu privire la vulnerabilitățile demografice ale Europei, care ar putea influența deschiderea unor state către dinamici pozitive migraționiste. Majoritatea statelor europene au început să înregistreze declin demografic și sunt în proces de îmbătrânire demografică. Cel din urmă proces este accelerat de primul. O echilibrare la nivel demografic, ce ar avea potențialul de a atenua efectele celor două procese (mai ales cele de pe piața muncii, sistemul de sănătate etc.), s-ar putea produce prin imigrație. Non-europenii care au ales ca destinații statele europene ar putea constitui un rezervor demografic activ pentru piața muncii și pentru societățile acestor țări de destinație. Mai mult, majoritatea lor provin din state cu excedent demografic, cu resurse demografice bine potențate numeric și tinere, ca structură pe vârste.

Revenind la posibilitatea de a contrabalansa declinul și îmbătrânirea populației europene prin imigrație, aducem în atenție observațiile unui recent raport al OIM. În document se precizează foarte clar faptul că statele UE se vor confrunța cu provocări atât în ceea ce privește perspectivele pieței muncii, cât și a creșterii economice derivate din deficitul forței de muncă. Se estimează că UE va pierde peste 19 milioane de persoane din rezervorul forței de

---

multiculturalismul, ca urmare a dinamicilor migratorii, le poate avea) și chiar de securitate (contribuția la creșterea securității pe care o poate avea un dividend demografic, sau dimpotrivă, potențiala legătură dintre conflictualitate și o masă de populație tânără neintegrată corespunzător la nivelul infrastructurilor sociale).

muncă între 2023-2060¹⁰⁷. De asemenea, se menționează explicit oportunitatea pe care migrații o pot reprezenta: „în contextul unei populații europene în curs de îmbătrânire, migrații pot aduce o contribuție economică importantă, dacă sunt bine integrați și în timp util, începând cu integrarea lor timpurie în sistemul educațional și pe piața muncii”¹⁰⁸. Cu toate acestea, o contrapondere demografică aduce cu sine provocări cu impact chiar și la nivel de securitate, mai ales pentru țările de destinație care încep să dețină comunități semnificative demografic de imigranți și refugiați non-europeni foarte diferite cultural de propriul lor fond. Sunt acele provocări care derivă din modul în care se integrează aceste comunități sau din dificultatea de a le integra în societate.

Acesta este contextul demografic în care putem încadra dinamica recentă cu privire la criza refugiaților și a migraților ilegali. Pornim de la premisa că, la începutul acesteia, alături de rațiuni umanitare, este posibil să fi contribuit la deschiderea statelor occidentale către aceste fluxuri de populații și oportunitățile pe care ele le prezentau.

3.1. Dimensiunea numerică și distribuția spațială

Pentru studiul potențialelor transformări culturale în Europa, pe care le poate genera fenomenul crizei refugiaților și migraților ilegali, nu este suficient să prezentăm doar date demografice doar despre categoria de persoane care formează acest val. Analiza demografică a crizei respective (în toate dimensiunile sale relevante: numerică, structurală pe vârste și sexe, etnică și religioasă) trebuie completată cu cea a fenomenului migrației economice.

Pe teritoriul unei țări gazdă, refugiați și migrații ilegali se pot alătura imigranților în termenii formării de polarizări ale unor comunități etnice și/sau religioase. Dacă sunt semnificative, acestea vor exercita cel mai probabil un rol important în direcția schimbărilor

---

¹⁰⁷ International Migration Organization, *World Migration Report 2018*, Geneva, 2018, p. 73, URL: <https://www.iom.int/wmr/world-migration-report-2018>, accesat la 29.05.2018.

¹⁰⁸ Ibidem.

culturale. De aceea, în cele ce urmează, dimensiunea numerică se va concentra pe două categorii diferite de persoane venite pe teritoriul european: migrații economice, pe de-o parte, și refugiații și migrații ilegale, pe de altă parte. Având în vedere că sunt tipologii diferite (cărora li se adresează indicatori diferiți, categoriile respective le vom analiza în secțiuni distincte).

3.1.1. Dimensiunea numerică a imigrației

În raportul amintit al OIM, se sublinia faptul că, începând cu anul 1990, migrația către Europa a crescut, ajungându-se ca în anul 2015 aproape 1/3 din migrații internaționale să se regăsească pe acest continent, respectiv 75 milioane. Dintre aceștia, 40 de milioane erau cetățeni ai unor state europene ce au ales să trăiască în altă țară, iar restul migrați non-europeni¹⁰⁹. Din 1990 până în 2015, se poate observa faptul că mai ales imigrații africani și asiatici au înregistrat o creștere a numărului de la an la an (figura nr. 13).

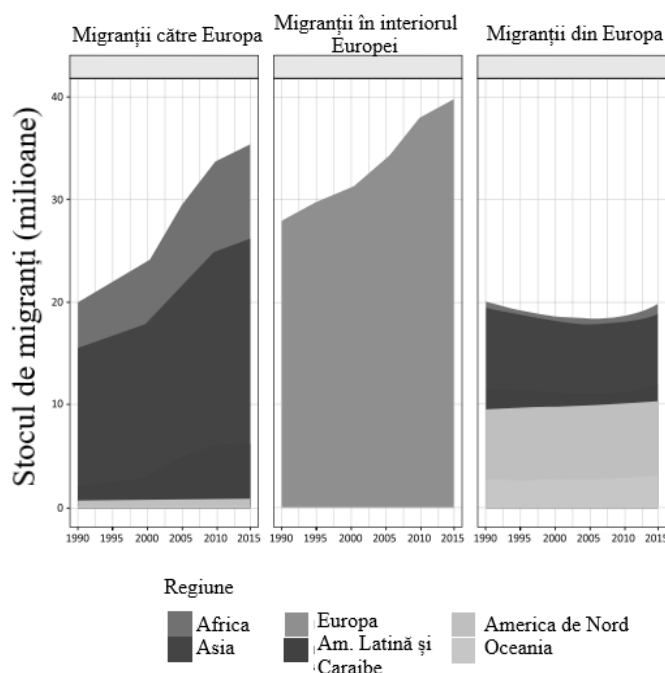

Figura nr. 13: *Evoluția stocului de migrați către, în interiorul și din Europa în perioada 1990 - 2015 – imagine preluată din Raportul OIM, în traducerea autorului*¹¹⁰

¹⁰⁹ Cele mai recente date la care raportul face apel. OIM, *op. cit.*, 2018, p. 67.

¹¹⁰ Ibidem, p. 68.

În plus, datele Eurostat arată faptul că două tipuri de evoluții contribuie la dinamica populației europene per total (ce se traduce în modificări la nivelul numărului, structurii și distribuției sale), respectiv mișcarea naturală a populației (natalitatea, mortalitatea, sporul natural) și mișcarea migratorie a populației (ieșirile și intrările dintr-un/într-un teritoriu). Cea de-a doua tendință a devenit un motor din ce în ce mai important pentru schimbarea populației la nivelul statelor europene, deoarece creșterea naturală a populației fie se află în faza de stagnare, fie experimentează un declin, iar unele țări europene au devenit destinații tot mai atractive pentru imigranți. În anul 2015, aproximativ de 10% populația EU-28, respectiv 52,8 milioane, era constituită din persoane născute într-o altă țară decât cea în care trăiau. Din aceasta, o mare parte provenea din afara Uniunii Europene¹¹¹. Și datele OIM menționate mai sus arată aceeași tendință. De asemenea, datele Eurostat evidențiau faptul că, între 2009 și 2014, EU-28 avea un spor natural de 0,6, în timp ce rata migrației nete era de peste patru ori mai mare (2,6)¹¹². Datele prezentate demonstrează impactul semnificativ pe care mișcările de populație le au și le pot avea asupra demografiei statelor europene.

Conform statisticilor publicate de OIM, în topul țărilor europene cu populație de migranți, se aflau: Rusia, Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, Spania (figura nr. 14). Menționăm că în raportul din 2018 al organizației, o serie de statistici sunt realizate pentru fiecare continent în parte, iar pentru cel european este inclusă și Rusia, chiar dacă ea nu se află în aria de interes a prezentei cercetări.

---

¹¹¹ Eurostat, *Urban Europe — statistics on cities, towns and suburbs*, 2016, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban_Europe_%E2%80%94_statistics_on_cities,_towns_and_suburbs, accesat la data de 21.05.2018.

¹¹² Ibidem.

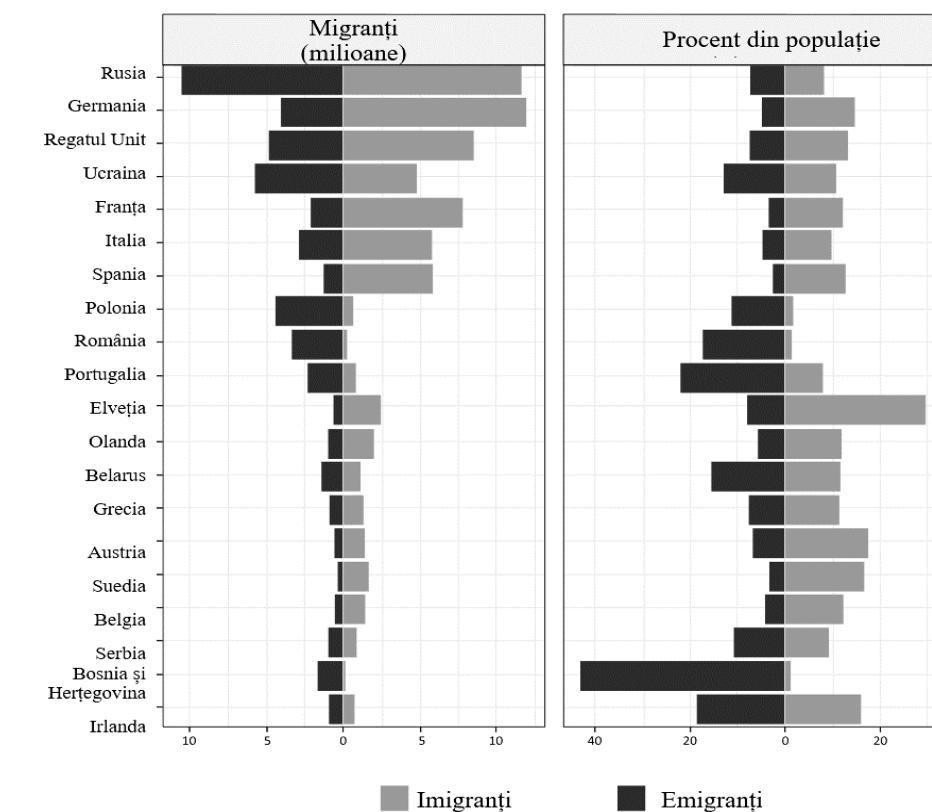

Figura nr. 14: Top 20 state europene în funcție de numărul migranților în anul 2015 – imagine preluată din Raportul OIM, în traducerea autorului¹¹³

Având în vedere datele disponibile, necesitatea unei uniformizări a acestora, spațiile de formare a polarizărilor de comunități etnice diferite, cât și cele mai afectate de criza refugiaților în Europa, analiza la nivel european va fi limitată la cea a statelor UE-28 și AELS. Astfel, când vom utiliza sintagma „state europene” vom avea în vedere țările membre ale UE și AELS.

Raportându-ne la dimensiunea numerică și distribuția spațială a imigrației, născuții în străinătate, în general sunt în proporții de sub 20% din totalul locuitorilor unui stat european, conform datelor Eurostat din 2014, excepție făcând Luxemburgul, cu peste 45%¹¹⁴.

¹¹³ OIM, *op. cit.*, 2018, p. 69.

¹¹⁴ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p. 5.

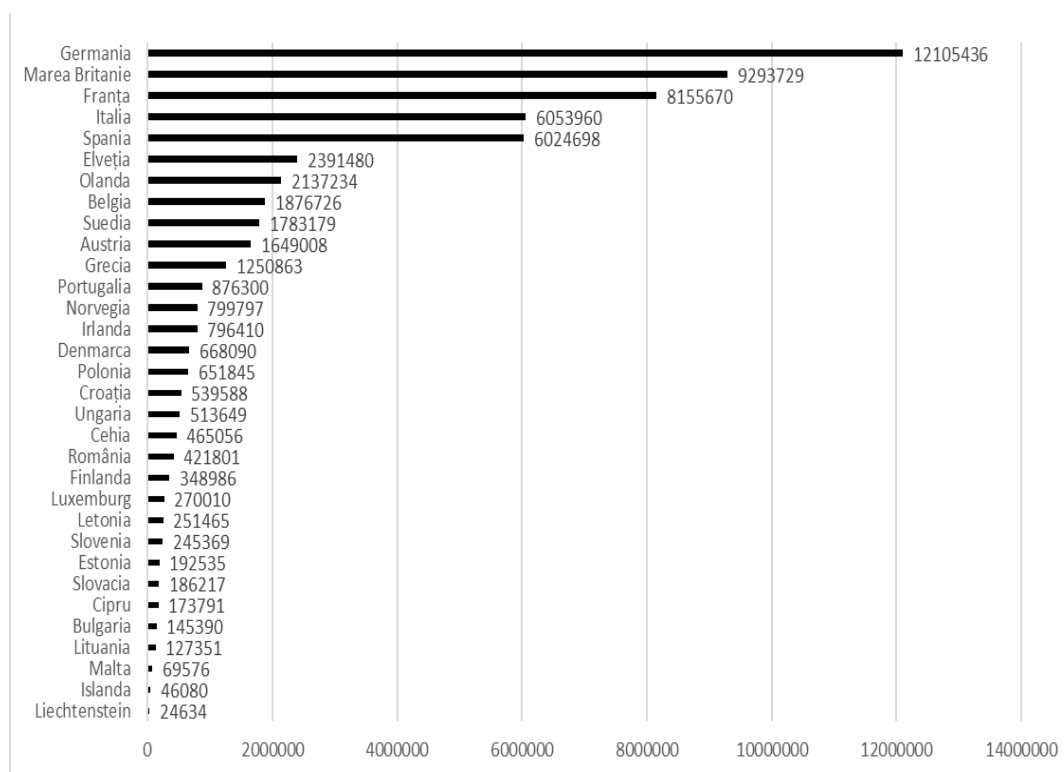

Figura nr. 15: Populația născuților în străinătate a statelor UE și AELS pentru anul 2017¹¹⁵

Ca distribuție, în conformitate cu cele mai recente statistici ale UE, în vârful clasamentului populației născute în afara țării (indicator la care OIM se raportează în termeni de imigranți) se aflau, în anul 2017: Germania (1,2 milioane), Marea Britanie (9 milioane), Franța (8 milioane), Italia (6 milioane) și Spania (6 milioane). Situația detaliată a statelor UE și AELS este prezentată grafic în figura nr. 15.

3.1.2 Dimensiunea numerică a crizei refugiaților și migranților ilegali

Statele europene s-au aflat în topul destinațiilor pentru valul de persoane aflate în căutarea unei forme de protecție, fiind subiectul așa-numitei crize a refugiaților. Înainte de a trece la prezentarea datelor efective disponibile, ținem să precizăm faptul că statisticile Frontex nu fac diferența între migranți ilegali și refugiați, înregistrând toate intrările ilegale în Europa. Problematika refugiaților va fi tratată separat.

¹¹⁵ Ibidem.

Din perspectivă numerică, cele mai recente date publicate de către UNHCR (iunie 2017) arătau faptul că Europa deținea o șesime în totalul mondial al persoanelor cu risc (denumirea originară dată acestui indicator fiind: „persons of concern”), adică un număr de 10.258.121 persoane din totalul de 67.749.838 (figura nr. 16)¹¹⁶. Acesta este de peste două ori mai mare față de valorile anului 2012, când Europa înregistra 4.141.090 persoane cu risc vizate și semnificativ mai mare față de 2014, 6.502.670 persoane¹¹⁷.

Revenind la cazul specific al refugiaților, datele disponibile arată că la sfârșitul anului 2016, din cele peste 10 milioane de persoane cu risc vizate de UNHCR, jumătate erau refugiați (5.152.654), iar 1.397.587 solicitanții de azil¹¹⁸.

Figura nr. 16: Distribuția persoanelor cu risc vizate la nivel global și european la data de 19.07.2017 – imagini preluate de pe website-ul UNHCR¹¹⁹

¹¹⁶ UNHCR, *Populations*, 2017, URL: <http://reporting.unhcr.org/population>, accesat la data de 21.05.2018.

¹¹⁷ Ibidem.

¹¹⁸ Ibidem.

¹¹⁹ Ibidem.

Din perspectiva distribuției spațiale, principalele țări europene afectate de această criză au fost: Germania, Franța, Italia, Grecia. Acest fapt poate fi observat și din datele specifice pentru 2017, prezentate anterior.

Statisticile OIM, chiar dacă au ca an de referință un an anterior celor publicate de Eurostat, iau în calcul și refugiații, nu doar solicitanții pentru prima oară de azil, și, în plus, se referă la întreg continentul european, spre deosebire de cele Eurostat (care au în vedere statele UE și AELS). Astfel, conform IOM, în anul 2016, cele mai importante state gazdă pentru refugiați și solicitanți de azil sunt: Germania, Franța, Rusia, Suedia, Italia, Austria, Marea Britanie (figura nr. 17).

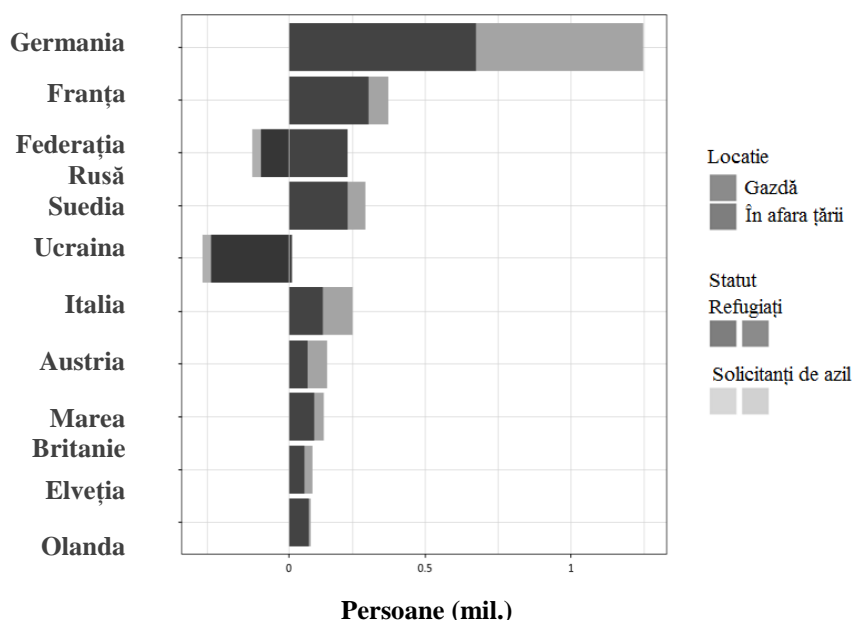

Figura nr. 17: Topul statelor europene ca număr refugiați și solicitanți de azil în anul 2016 – imagine preluată din Raportul OIM, în traducerea autorului¹²⁰

Putem observa că unele dintre cele mai importante destinații pentru refugiați și solicitanți de azil (Germania, Franța, Suedia, Italia, Austria, Marea Britanie etc.) se află și în rândul celor mai importante destinații ale imigranților, conform statisticii OIM. Două tipuri de clasamente pot oferi o perspectivă de ansamblu asupra acestui fapt¹²¹

¹²⁰ OIM, *op. cit.*, 2018, p. 71.

¹²¹ Menționăm totuși că aceste clasamente au anumite limitări, dacă ne referim la teritoriul Europei, pentru ca nu iau în calcul toate statele europene, ci țările UE, alături de Elveția și

deoarece se referă la: 1) statele europene cu cea mai mare pondere a imigranților în totalul populației; 2) statele europene cu cel mai mare număr de refugiați și solicitanți de azil. Acestea se regăsesc în format tabelar în cadrul Anexei nr. 1 și grafic în figurile nr. 18 și 19 de mai jos.

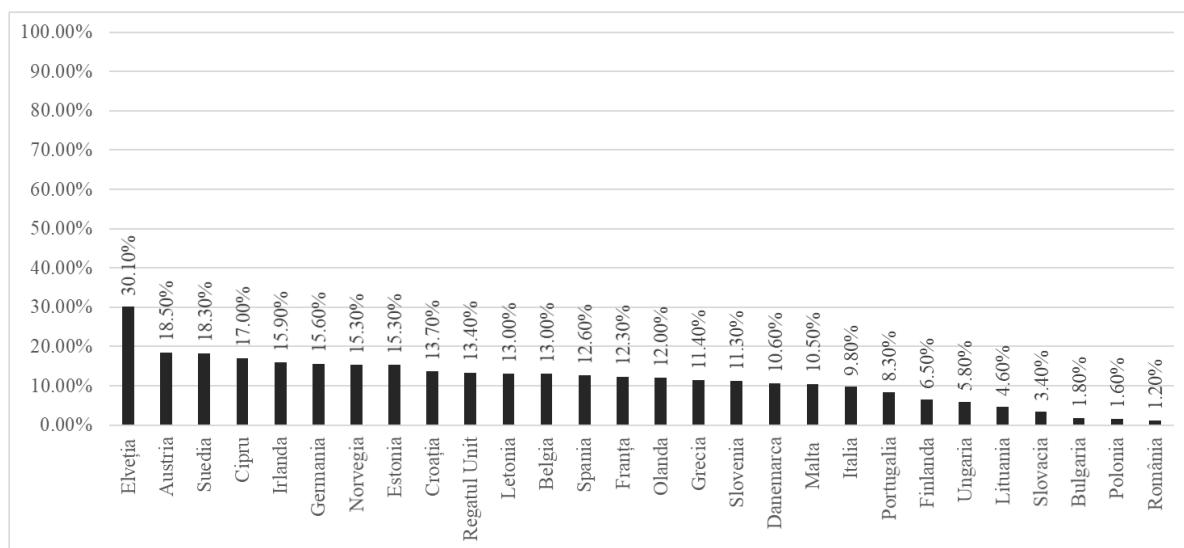

Figura nr. 18: *Ponderea imigranților în totalul populației statelor europene*¹²²

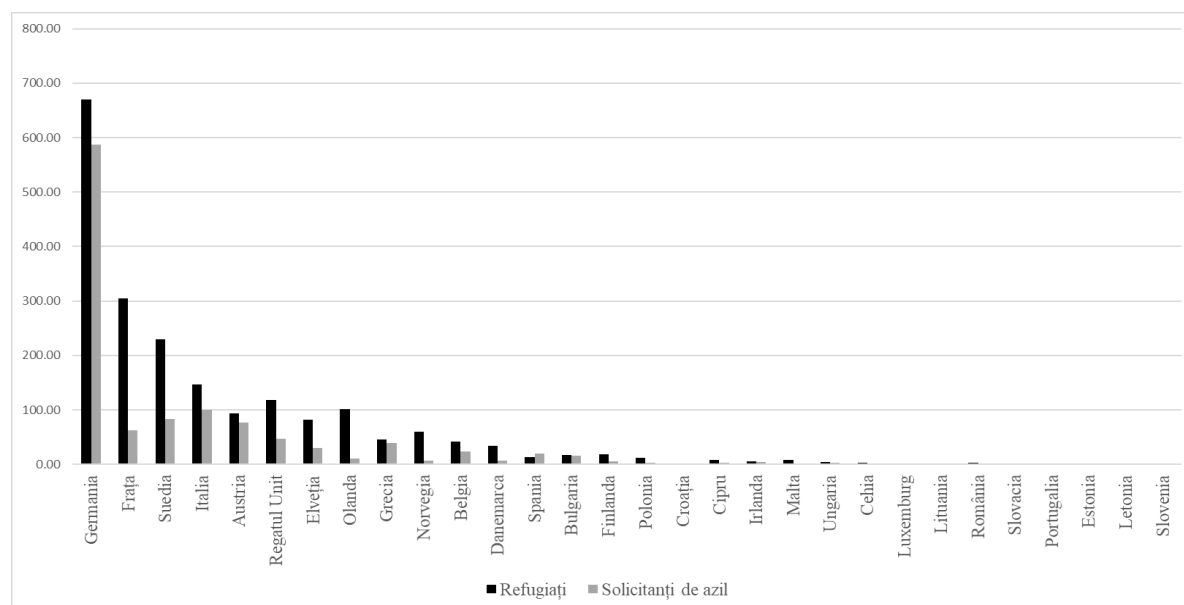

Figura nr. 19: *Numărul refugiaților și solicitanților de azil (mii) la nivelul statelor europene*¹²³

Norvegia. Acest fapt se datorează atât necesității de a avea o bază unică de raportare la date, cât și faptului că fenomenul crizei refugiaților europeni a implicat mai mult aceste state.

¹²² ***, *Immigrant share of population jumps in some European countries*, Pew Research Center, 2016, URL: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/06/15/immigrant-share-of-population-jumps-in-some-european-countries/>, accesat la 17.05.2018.

În urma comparării clasamentului statelor europene în funcție de proporția populației născute în străinătate din totalul populației, pe de o parte, și al statelor ca număr total al persoanelor cu risc vizate de UNHCR, respectiv refugiați și solicitanți de azil, pe de altă parte, reiese că majoritatea statelor cu proporții ridicate a imigranților (de regulă, de peste 10%) se află în topul țărilor ca număr refugiați și solicitanți de azi. Acesta este cazul Germaniei, Franței, Suediei, Austriei, Marii Britanii, Olandei, Italiei. Dacă facem un top 10 state ca proporție a imigranților (figura nr. 20) și un top 10 al statelor ca număr refugiați (figura nr. 21) pe baza celor două clasamente din Anexa nr. 1, observăm și mai clar acest fapt.

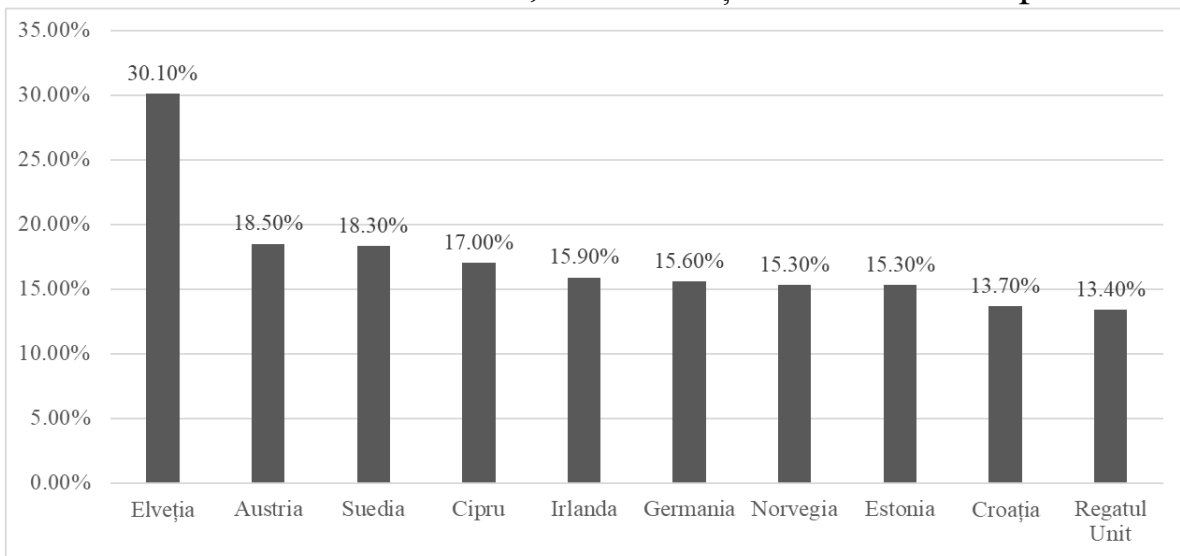

Figura nr. 20: Top 10 state europene ca pondere a imigranților în totalul populației lor¹²⁴

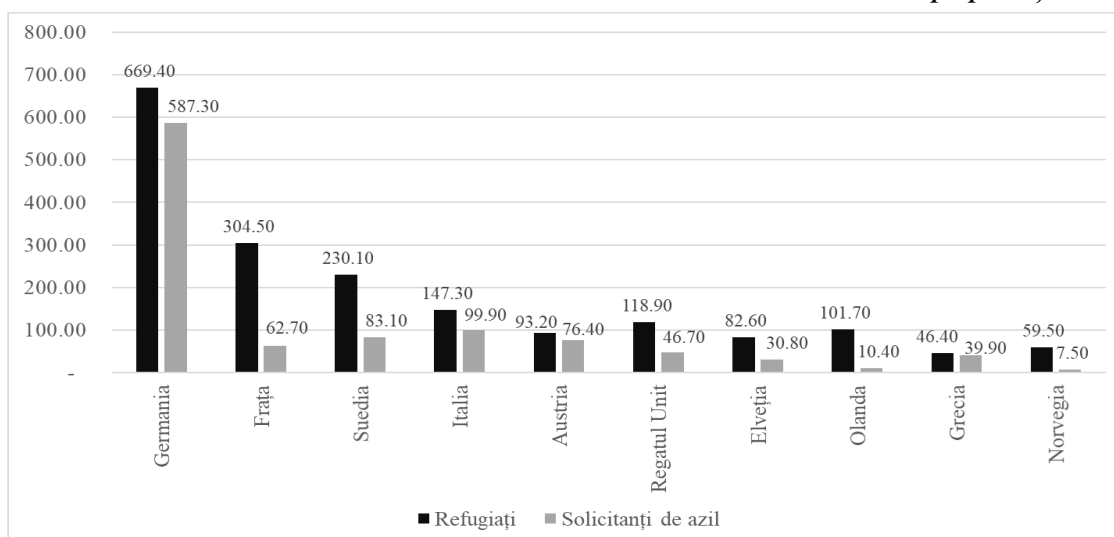

Figura nr. 21: Top 10 state europene ca număr al refugiaților și solicitanților de azil (mii)¹²⁵

¹²³ Ibidem.

¹²⁴ Ibidem.

Figurile de mai sus ne arată faptul că în cele două clasamente se regăsesc o serie de țări comune. Practic șase dintre ele sunt primele atât în funcție de numărul născuților în străinătate (imigranților), cât și în cel al persoanelor cu risc vizate de UNHCR: Germania, Suedia, Austria, Marea Britanie, Elveția, Norvegia. Aceste țări sunt cele mai importante din perspectiva potențialului formării polarizărilor de comunități etnice diferite ca fond cultural pe teritoriul lor. Distribuția spațială, mai ales în mediul urban, poate oferi date ce să susțină această afirmație.

3.1.3. Distribuția spațială și mediul urban

Dacă avem în vedere distribuția spațială, un aspect esențial de luat în considerare este faptul că orașele tind să devină spațiul de manifestare al unor polarizări de comunități etnice diferite cultural față de populația gazdă, iar imigrația și fluxurile de refugiați se află printre principalele surse de formare ale acestora.

Institutul pentru Politici ale Migrației aducea în atenție, încă din anul 2007, un top la nivel mondial al orașelor cu comunități etnice semnificative numeric. În cazul Europei, este dat exemplul Berlinului (imigranți turci)¹²⁶, iar pe hartă (figura nr. 22) se regăsesc și alte exemple, precum Paris (imigranți africani din partea francofonă de nord, magrebieni – inclusiv tunisieni, algerieni, marocani – și din alte părți ale Africii – Burkina Faso, Congo, Senegal etc.)¹²⁷, Londra (indieni, bengalezi, pakistanezi, nigerieni etc.)¹²⁸, Madrid (ecuadorieni, bolivieni, columbieni, peruani, chinezi, marocani etc.)¹²⁹, Hamburg (turci, afgani)¹³⁰, Munchen (turci)¹³¹ etc. Menționăm

---

¹²⁵ Ibidem.

¹²⁶ Marie PRICE, Lisa BENTON-SHORT, „Counting immigrants in cities across the globe”, Institutul pentru Politici ale Migrației, 2007, URL: <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?id=567>, accesat la 15.05.2018.

¹²⁷ Amanda SEALY, „African flavor at the heart of Paris”, în *CNN*, 08.11.2012, URL: <https://edition.cnn.com/2012/11/08/world/europe/paris-africa-culture/index.html>, accesat la 15.02.2018.

¹²⁸ ***, „London's population by country of birth”, *Trust for London*, 2016, URL: <https://www.trustforlondon.org.uk/data/londons-population-country-birth>, accesat la 15.02.2018.

¹²⁹ ***, „Madrid population 2018”, *World Population Review*, URL: <http://worldpopulationreview.com/world-cities/madrid-population>, accesat la 27.06.2018.

faptul că am exemplificat doar acele comunități semnificative non-europene, pentru că, analizând populația de imigranți, în unele dintre aceste orașe – Berlin, Londra, Madrid etc. – găsim și comunități semnificative de imigranți europeni (români, polonezi etc.).

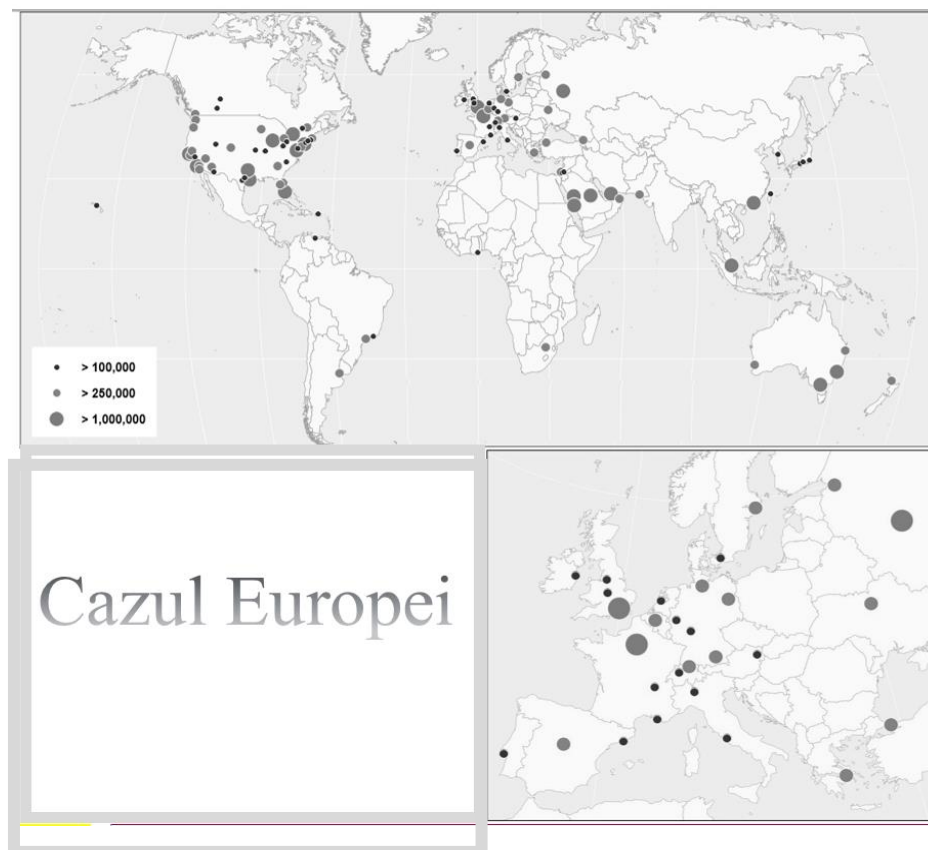

Figura nr. 22: Orașe cu peste 100.000, 250.000 și 1.000.000 rezidenți născuți în străinătate (*foreign -born*) – imagine preluată de pe site-ul MPI și tradusă de către autor¹³²

Tot în anul 2007, cu mult înainte de începutul crizei refugiaților și migranților ilegali, Jocelyn Cesari, Universitatea Harvard, remarca polarizări ale unor comunități, cu fond cultural diferit față cel al

¹³⁰ ***, *Anuarul statistic 2007/2008*, Biroul statistic Hamburg și Schleswig-Holstein, Hamburg, 2007, URL: https://www.statistik-nord.de/fileadmin/Dokumente/Jahrb%C3%BCcher/Hamburg/JB07HH_Gesamt.pdf, accesat la 27.06.2018.

¹³¹ ***, „Munich Population 2018”, *World Population Review*, URL: <http://worldpopulationreview.com/world-cities/munich-population>, accesat la 27.06.2018.

¹³² Nuala COWAN, Departamentul de Geografie al Universității George Washington, hartă realizată pentru Institutul pentru Politici ale Migrației (Migration Policy Institute), publicată în Marie PRICE, Lisa BENTON-SHORT, *op. cit.*, 2007. Figura a fost tradusă și modificată de autor (în figura originală erau prezentate perspectiva globală, cu detalieri pentru Europa, America de Nord și Orientul Mijlociu), păstrând doar detalierea pentru cazul de interes al studiului, respectiv Europa.

statului gazdă în marile orașe europene, folosindu-se nu de structura etnică, ci de cea religioasă. Astfel, acesta afirma: „Berlinul este un oraș musulman, Parisul este un oraș musulman, chiar și Madridul și Torino, într-un anumit grad”¹³³.

Cele mai recente date furnizate de Eurostat (2017)¹³⁴ ne arată potențialul imigrației pentru transformarea structurii etnice a populației orașelor, având în vedere că mișcarea migratorie contribuie semnificativ la dinamica pozitivă a populației acestora (figura nr. 23).

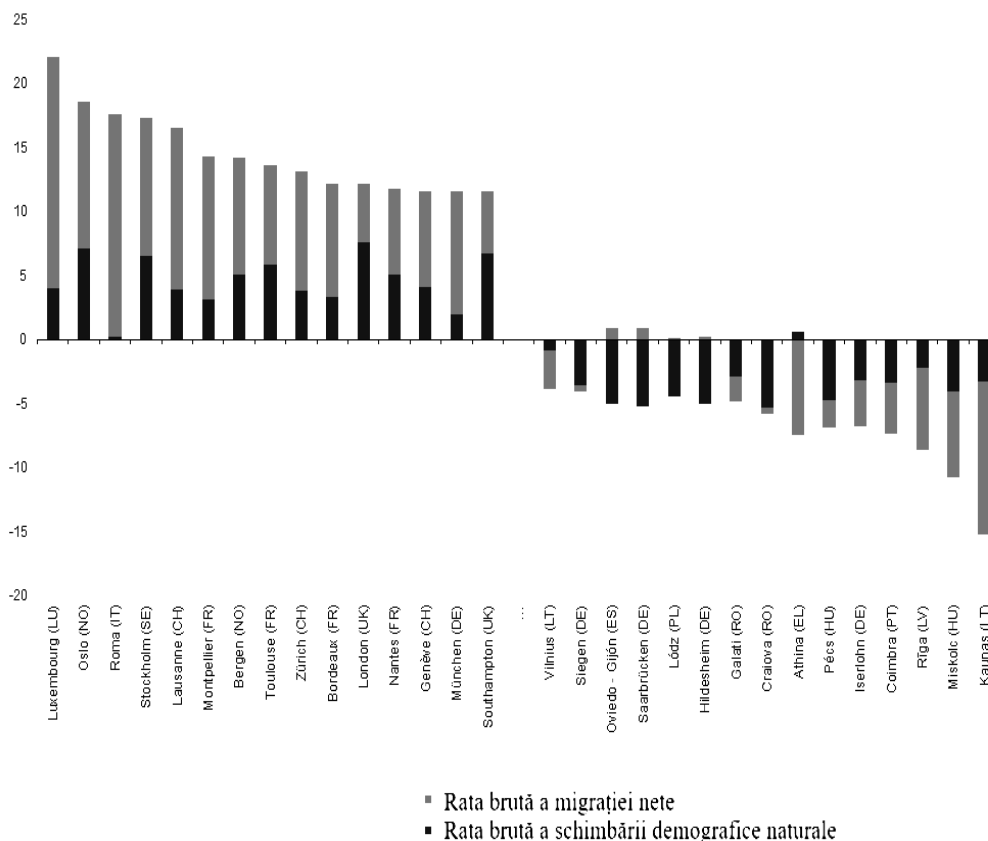

Figura nr. 23: *Dinamica populației în perioada 2009-2014, în top 15 zone metropolitane cu cele mai ridicate/joase rate ale schimbării demografice la nivelul UE-28, Norvegia și Elveția – imagine preluată din raportul Eurostat, în traducerea autorului*¹³⁵

¹³³ Simon KUPER, „Head count belies vision of Eurabia”, interviu cu Jocelyn Cesari pentru *Financial Times*, 19.08.2007, URL: <http://www.ft.com/cms/s/0/123ade02-4e6f-11dc-85e7-0000779fd2ac.html>, accesat la 05.05.2018.

¹³⁴ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p. 224.

¹³⁵ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p. 224. Un an de referință a lipsit pentru anumite regiuni. Aachen, Dresda, Görlitz, Leipzig, Neubrandenburg, Plauen, Rostock, Schwerin, Zwickau (toate din Germania): date indisponibile. Pentru Irlanda, Franța și anumite regiuni ale Marea Britanie (Londra, Manchester, Blackburn - Blackpool – Preston, Norwich) datele sunt temporare.

În figura de mai sus se poate observa faptul că, între 2009 și 2014, următoarele zone metropolitane europene s-au aflat în topul dinamicii pozitive a populației: Luxemburg (Luxemburg), Oslo și Bergen (Norvegia), Roma (Italia), Stockholm (Suedia), Lausanne, Zürich și Geneva (Elveția), Montpellier, Toulouse, Bordeaux și Nantes (Franța), Londra și Southampton (Marea Britanie), München (Germania). Dintre acestea, doar în Southampton mișcarea naturală a populației a contribuit semnificativ la o dinamică pozitivă. În rest, schimbarea s-a datorat majoritar migrației. Prin urmare, putem afirma că la nivelul unora dintre cele mai dezvoltate orașe europene, migrația a început să își facă simțită contribuția de o manieră considerabilă în dinamica populației.

Clasamentul de mai sus poate fi completat și cu indicatori specifici pentru imigrație. În conformitate cu același raport al Eurostat, pentru perioada 2009-2014, cele mai ridicate niveluri ale migrației nete s-au înregistrat în Roma (în medie, de 70,7 mii de persoane/an), Londra (62,3 mii de persoane), Milano (42,8 mii de persoane), Berlin (38,3 mii de persoane), München (26,3 mii de persoane), Hamburg (20,6 mii de persoane), Frankfurt (19,6 mii de persoane). Alte orașe cu un nivel crescut al migrației nete sunt următoarele capitalele europene: Viena, Budapesta, Stockholm, Bruxelles, Varșovia, Praga, Copenhaga și Oslo¹³⁶.

Un alt indicator important, ce arată cei mai atractivi poli urbani pentru imigranți, este migrația netă. Din acest punct de vedere, în perioada 2009-2014, în topul realizat de Eurostat (figura nr. 24) se aflau capitale europene precum Roma, Londra, Berlin, Viena, Budapesta, Stockholm, Bruxelles, Varșovia, Praga, Copenhaga, Oslo, dar și orașe importante ale Germaniei (Frankfurt, München).

---

¹³⁶ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p. 4.

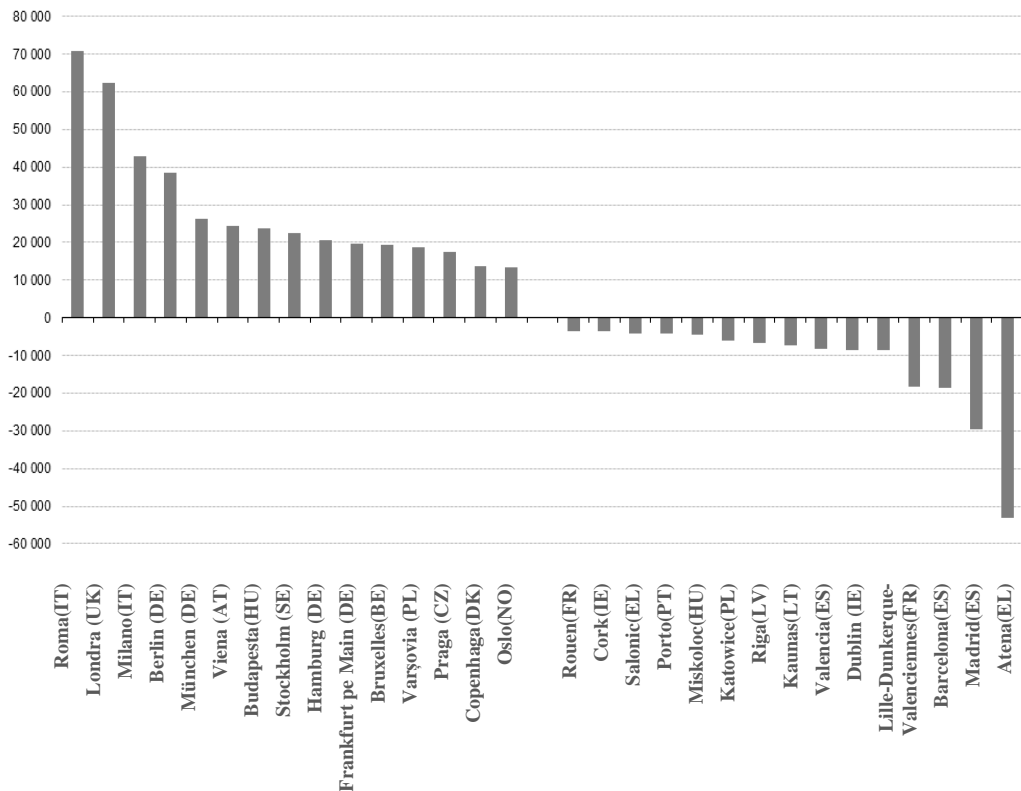

Figura nr. 24: Migrația netă medie în perioada 2009-2014, top 15 zone metropolitane din statele UE, Norvegia și Elveția – imagine preluată din raportul Eurostat, în traducerea autorului¹³⁷

În 2014, în funcție de țările europene pentru care am identificat date disponibile, principalele orașe vizate de imigranți, cu proporții de peste 10% a născuților în străinătate, erau următoarele:

- Belgia: Bruxelles (44,4%), Antwerpen (28,2%), Liège (25%);
- Cehia: Praga (15,1%), Karlovy Vary (14,3%), Karvina (10,4%);
- Germania: Offenbach (40,3%), Frankfurt (34,6%), Villingen-Schwenningen (32%);
- Estonia: Narva (43,8%), Tallinn (20,3%);

¹³⁷ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p.226. Un an din perioada de referință a lipsit pentru anumite regiuni. Datele nu au fost disponibile pentru Achen, Dresda, Görlitz, Leipzig, Neubrandenburg, Plauen, Rostock, Schwerin, Zwickau (toate din Germania). Iar pentru Irlanda, Franța și anumite regiuni ale Marea Britanie (Londra, Manchester, Blackburn - Blackpool - Preston, Norwich) s-au folosit date provizorii.

- Irlanda: Galway (26,1%), Dublin (21,1%), Waterford (17,4%);
- Grecia: Atena (14,7%), Salonic (14,3%), Ioannina și Kavala (10,7%);
- Spania: Torrevieja (48,7%), Fuengirola (38,5%), Benidorm (32,8%);
- Franța: CA Val de France (38%), CA Les Lacs de l'Essonne (29,6%), Argenteuil-Bezons (29,1%);
- Croația: Slavonski Brod (28,9%), Zagreb (17,7%), Rijeka (15,9%);
- Letonia: Daugavpils (22,8%), Riga (20,9%), Liepāja (20,5%);
- Lituania: Klaipeda (12,9%), Vilnius (10,7%);
- Austria: Viena (31,4%), Salzburg (26,8%), Innsbruck (23,9%);
- Portugalia: Amadora (17,9%), Sintra (17,2%), Odivelas (15,6%);
- Slovenia: Ljubljana (19,0%), Maribor (14,2%);
- Finlanda: Helsinki (11,9%), Vantaa (11,9%), Espoo (11,6%);
- Suedia: Malmö (30,5%), Göteborg (22,8%), Stockholm (22,6%);
- Marea Britanie: Slough (39%), Londra (36,7%), Leicester (33,6%);
- Norvegia: Oslo (24,7%), Stavanger (18%), Kristiansand (13,9%);
- Elveția: Geneva (51,3%), Lausanne (46,8%), Lugano (46,2%).¹³⁸

Printre aceste orașe se află și unele în care predomină imigranții născuți într-un alt stat european. Spre exemplu, orașe din Letonia și Estonia au o mare proporție a populației născută în străinătate originară din Rusia, orașe din Croația (Zagreb, județul Zagrebacka) și Slovenia (regiunea Osrednjeslovenska ce include Ljubljana) au o mare parte a născuților în străinătate originari din spațiul fostei Iugoslavii. Alte exemple sunt capitala Luxemburgului și regiuni urbane din Belgia (Bruxelles, Arr. Mouscron), din Marea Britanie (Londra interioară-Vest), din Germania (Offenbach) etc.

---

¹³⁸ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p. 10.

Aducerea în atenție a indicatorilor care îngustează aria de analiză în direcția imigranților non-europeni este foarte importantă, deoarece subliniază cazurile relevante de zone urbane din perspectiva imigrației și potențialului acesteia de a genera transformări culturale. Reprezentate grafic, datele Eurostat ne indică acele orașe europene în care majoritatea populației născute în străinătate este originară din afara UE (figura nr. 25).

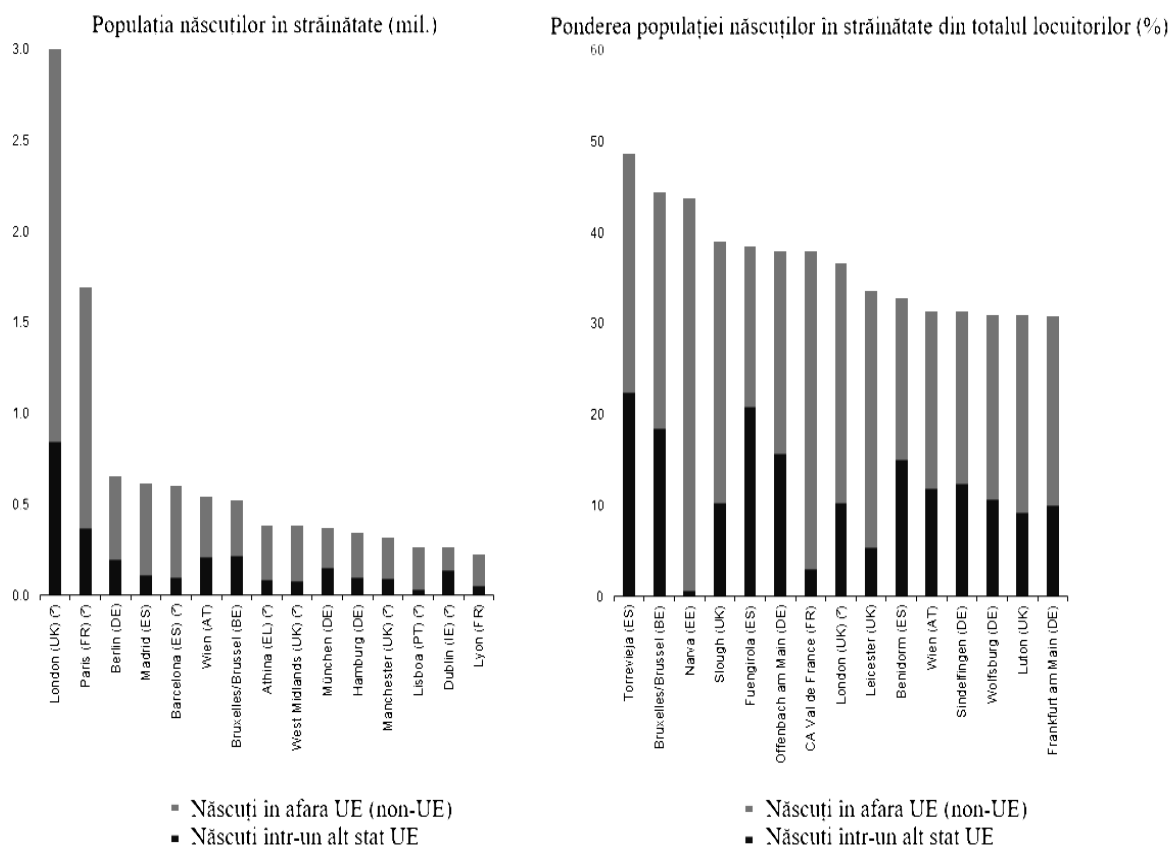

Figura nr. 25: Top orașe UE în funcție de populația născută în străinătate (în afara UE și în alte state UE), 2014 – imagine preluată din raportul Eurostat, în traducerea autorului¹³⁹

¹³⁹ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p. 231. Estonia și Austria: 2013; Germania, Franța și Slovenia: 2012; Cehia, Irlanda, Grecia, Letonia, Lituania, Ungaria, Polonia, Portugalia, Suedia și Marea Britanie: 2011; Alphen aan den Rijn, Amstelveen, Delft, Hilversum, Leidschendam-Voorburg, Purmerend, Roosendaal, Sittard-Gleen, Spijkenisse, Velsen and Vaardinggen (Olanda), Oulu și Kuopio (Finlanda): 2011. Danemarca, Italia, Cipru, Luxemburg, Malta, Olanda (alte orașe în afara celor menționate mai sus), România, Slovacia: date indisponibile. Brno, Chomutov-Jikov, Karlovy Vary, Karvina, Morst, Ostrva și Praga (Cehia), Budapesta (Ungaria), Elk, Głogów Wielkopolski, Ostrowiec Swietokrzyski, Pabianice, Pila, Stalowa Wola, Stargard Szczecinski, Swidnica, Tczew, Tomaszów, Walbrzch and Zgierz (Polonia), Borås, Helsingborg, Lund, Norrköping and Västerås (Suedia): date indisponibile.

Putem observa că acesta este cazul unor capitale europene precum Londra, Paris, Berlin, Bruxelles, Madrid, Viena, Atena, Lisabona, Dublin, dar și altor orașe importante ale Franței (Lion, CA Val de France etc.), Germaniei (München, Hamburg, Frankfurt etc.), Marii Britanii (West Midlands - cuprinzând zona metropolitană a Birminghamului, Manchester, Slough), Spaniei (Barcelona, Tprrevieja, Fuengirola etc.). La creșterea în dimensiune a acestor polarizări urbane s-ar putea adăuga și populația refugiaților ce ar urma să rămână pe teritoriul țării gazdă și să se integreze ulterior în aceste comunități.

Pentru prezent, toate datele de mai sus arată faptul că mediul urban este spațiul de dezvoltare a polarizărilor de imigranți non-europeni. În ceea ce privește tendințele, Eurostat precizează faptul că procentul străinilor care locuiesc în multe dintre orașele europene a crescut, iar sporirea mobilităților și declinul populațiilor naționale și regionale va duce cel mai probabil la venirea a tot mai multor migranți în ariile urbane ale UE în deceniile ce vor urma¹⁴⁰.

Din perspectiva dimensiunii numerice și a distribuției spațiale este de așteptat ca polarizările unor comunități etnice la nivelul statelor europene, cu precădere în spațiul urban, să crească pe termen mediu și lung. Acest fapt se va datora pe de-o parte mișcării migratorii, iar pe de altă parte datorită mișcării naturale, ca urmare a sporului natural specific acestor comunități. Prin urmare, în următoarele decenii este posibil să asistăm la creșterea ponderii populațiilor non-europene la nivelul celor mai atractive state europene ca destinație.

3.2. Dimensiunea structurală pe vârste

Structura pe vârste a unei populații este foarte importantă, având potențialul de a influența semnificativ o societate. Situația demografică globală este formată dintr-un cumul de situații regionale diferite (de la populații foarte tinere, la tinere, tranziționale, mature și în curs de îmbătrânire). Ceea ce este specific pentru cazul

---

¹⁴⁰ Eurostat, *op. cit.*, 2016.

continentului European este procesul îmbătrânirii demografice, fiind una dintre primele regiuni la nivel global care se va confrunta cu acest fenomen. Pe de altă parte, unele dintre cele mai importante țări de origine ale imigranților și solicitanților de azil pe teritoriul european fac parte din categoria statelor cu populații foarte tinere sau tinere.

În acest sens, este relevant de observat dacă diferențe ale structurii pe vârste se mențin și între statele europene și în cazul concret al populației țării de origine care alege să migreze. Atunci când discutăm de imigranți/refugiați/solicitanți de azil, ne interesează mai ales dacă populația venită în spațiul european este mai tânără în comparație cu cea a statelor de destinație. Aceasta pentru că tinerii aduc atât oportunități, cât și provocări la nivelul unui stat:

- Oportunități: populația tânără este segmentul de vârstă care contribuie, potrivit unor specialiști, poate cel mai mult la creștere economică și inovație¹⁴¹. Ea se poate coagula în așa-numitul dividend demografic, responsabil pentru multe cazuri de urgență a actorilor economici (China, India, Brazilia etc.).

- Provocări: existența unei mase de populație tânără, acolo unde infrastructurile sociale (sistemul de învățământ, sistemul de sănătate, piața muncii etc.) nu sunt adaptate astfel încât să o poată integra în societate, poate crește riscul de apariție a tensiunilor/conflictualității. Aici amintim studiile realizate de experți în domeniu privind legătura dintre masa de populație tânără (corespondentul în română al indicatorului demografic „youth bulge”: proporția mare a tinerilor cuprinși între 15-29 ani în populația unui stat¹⁴²) și tensiune/conflictualitate la nivel statal¹⁴³. Spre exemplu, din

---

¹⁴¹ Roli MISRA, „Impact of Demographic Dividend on Economic Growth - A Study of BRICS and the EU”, *Sage Journals*, Vol 52, Issue 1-4, 2015. Richard JACKSON, Neil HOWE, *The Graying of the Great Powers*, Washington DC, Ed. CSIS, 2008.

Nayef AL-RODHAN, *Neo-statecraft and Meta-Geopolitics: Reconciliation of Power, Interests and Justice in the 21st Century*, Berlin, Ed. LIT Verlag, 2009.

Jennifer DABBS SCIUBBA, *The Future Faces of War- Population and National Security*, Ed. Praeger Security International, ABC CIO LCD, Santa Barbara, Denver, Oxford, 2011.

¹⁴² Elizabeth LEAHY MADSEN, Beatrice DAUMERIE, Karen HARDEE, *The effects of age structure on development - Policy and issue brief*, PAI, Washington, DC, 2010, URL: http://pai.org/wpcontent/uploads/2012/01/SOTC_PIB.pdf, accesat la 15.04.2018.

¹⁴³ Elizabeth LEAHY MADSEN, *Demographic Security: Population, Conflict, and Development*, interviu realizat pentru *Centrul Internațional al Oamenilor de Știință Woodrow Wilson*, în cadrul Programului *Environmental Change and Security* (ECSP), 2011, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4JThOTyORLs>, accesat la 02.02.2018. Jennifer DABBS

perspectiva securității, Justin Yifu Lin, cercetător chinez și fost vice-președinte al Băncii Mondiale, evidențiază provocările și oportunitățile pe care masele de populație tânără le pot genera: a) emergența unui dividend demografic; b) transformarea acestei mase într-o „bombă demografică”, ca urmare a nemulțumirii, o sursă potențială de instabilitate¹⁴⁴. El consideră că direcția către dividend demografic sau „bombă demografică” este data de capacitatea pieței muncii de a integra această forță de muncă tânără¹⁴⁵. Totuși, raționamentul trebuie extins de la piața muncii la infrastructurile sociale, dintre care putem aminti, ca cele mai importante, familia, sistemul de învățământ și sistemul sanitar. Din perspectiva modelului cultural și al guvernării, aducem în atenție studiile lui Richard P. Cincotta, Henrik Urdal sau Elizabeth Leahy Madsen, care argumentau că o masă de populație tânără poate influența regimul de guvernare (autocrație versus democrație)¹⁴⁶. Prin urmare, o masă de populație tânără neintegrată corespunzător în infrastructurile sociale are

---

SCIUBBA, *op. cit.* 2011. Henrik URDAL, „A Clash of Generations? Youth Bulges and Political Violence“, *International Studies Quarterly*, vol. 50, nr. 3, 2006, URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2478.2006.00416.x/abstract>, accesat la 10.03.2018. Richard P. CINCOTTA, *Political Demography and Unrest in the Middle East*, interviu realizat pentru *Centrul Internațional al Oamenilor de Știință Woodrow Wilson*, în cadrul Programului *Environmental Change and Security (ECSP)*, 2011, URL: https://www.youtube.com/watch?v=saVLR0921_s, accesat la 10.03.2018. Richard P. CINCOTTA, Robert ENGELMAN, Daniele ANASTASION, *The Security Demographic: Population and Civil Conflict After the Cold War*, Population Action International, Washington, DC, 2003, URL: http://pai.org/wpcontent/uploads/2012/01/The_Security_Demographic_Population_and_Civil_Conflict_After_the_Cold_War-1.pdf, accesat la 05.10.2016.

¹⁴⁴ Justin YIFU LIN, „Youth bulge: a demographic dividend or a demographic bomb in developing countries?”, articol publicat pe site-ul oficial al Băncii Mondiale, 2012, URL: <http://blogs.worldbank.org/developmenttalk/youth-bulge-a-demographic-dividend-or-a-demographic-bomb-in-developing-countries>, accesat la 03.03.2018.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Elizabeth LEAHY MADSEN, *Demographic Security: Population, Conflict, and Development*, interviu realizat pentru Centrul Internațional al Oamenilor de Știință Woodrow Wilson, în cadrul Programului *Environmental Change and Security (ECSP)*, 2011, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4JThOTyORLs>, accesat la 02.03.2018. Henrik URDAL, *op. cit.*, 2006. Richard P. CINCOTTA, *op. cit.*, 2011. Richard P. CINCOTTA, „Half a Chance: Youth Bulges and Transitions to Liberal Democracy”, în *New Directions in Demographic Security*, Raport al *Programului Environmental Change and Security (ECSP REPORT)*, nr. 13, 2008–2009, URL: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ECSPReport13_Cincotta.pdf, accesat la 22.09.2016. Informații utilizate anterior și în: Cătălina Todor, „Demografie și securitate. Reconfigurări globale în secolul al XXI-lea”, în volumul Conferinței științifice internaționale *Strategii XXI*, „Complexitatea și dinamismul mediului de securitate”, 24-25 noiembrie 2016, URL: https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/conferinta_2016.pdf.

potențialul de a contribui la stările de tensiune și conflict din interiorul unui stat, mergând până acolo încât poate influența și tipul regimului de guvernare.

3.2.1. Imigranții

Cu privire la structura pe vârste a imigranților din spațiul european, în conformitate cu cele mai recente date furnizate de Eurostat, se poate observa faptul că, în anul 2016, media de vârstă a populației de imigranți era considerabil mai mică față de cea a populației totale UE-28, respectiv cu 15 ani. Astfel, la 1 ianuarie 2017, vârsta medie a populației totale a UE-28 a fost de 42,9 ani, iar vârsta medie a imigranților în UE-28 a fost de 27,9 ani¹⁴⁷. Acest fapt este cel mai bine reprezentat de suprapunerea piramidelor vârstelor celor două tipuri de populații (figura nr. 26).

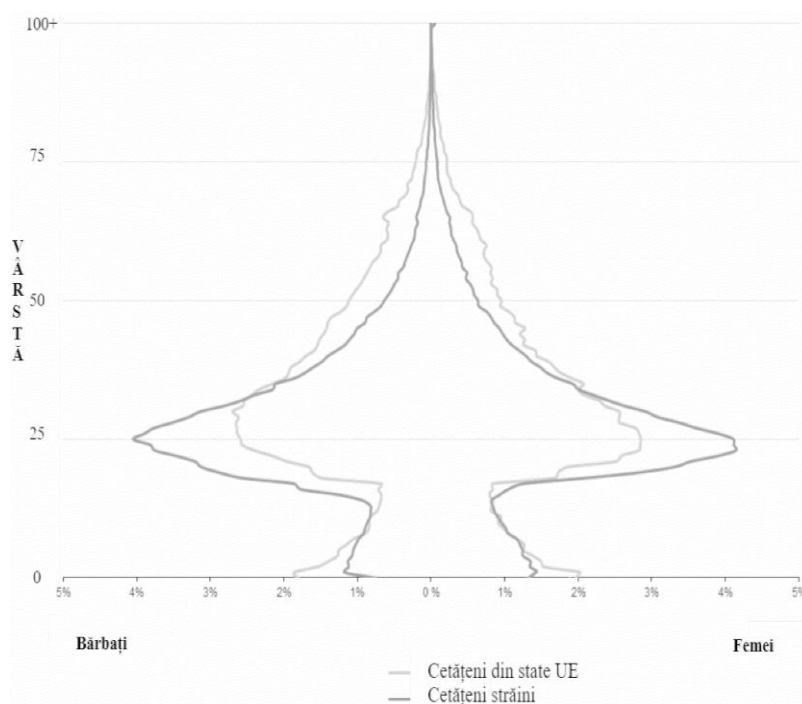

Figura nr. 26: *Perspectivă comparativă asupra piramidei vârstelor cetățenilor UE și cetățenilor străini de pe teritoriul UE – imagine preluată de pe website-ul Eurostat, în traducerea autorului*¹⁴⁸

¹⁴⁷ Eurostat, *Migration and migrant population statistics*, 2018, URL:http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics%23Migration_flows, accesat la 18.05.2018.

¹⁴⁸ Eurostat, *Age structure of immigrants by citizenship, EU-28, 2015 (1) (%)*.png, URL:[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Age_structure_of_immigrants_by_citizenship,_EU-28,_2015_\(%C2%B9\)_\(%25\).png&oldid=333671](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Age_structure_of_immigrants_by_citizenship,_EU-28,_2015_(%C2%B9)_(%25).png&oldid=333671), accesat la 18.05.2018.

Mai mult, studii realizate de Eurostat, cu accent pe distribuția imigranților în mediul urban, arată că, la nivelul orașelor europene, populația tânără (și întregul grup al populației aflate la vârsta activă) are o pondere ridicată în totalul populației (figura nr. 27).

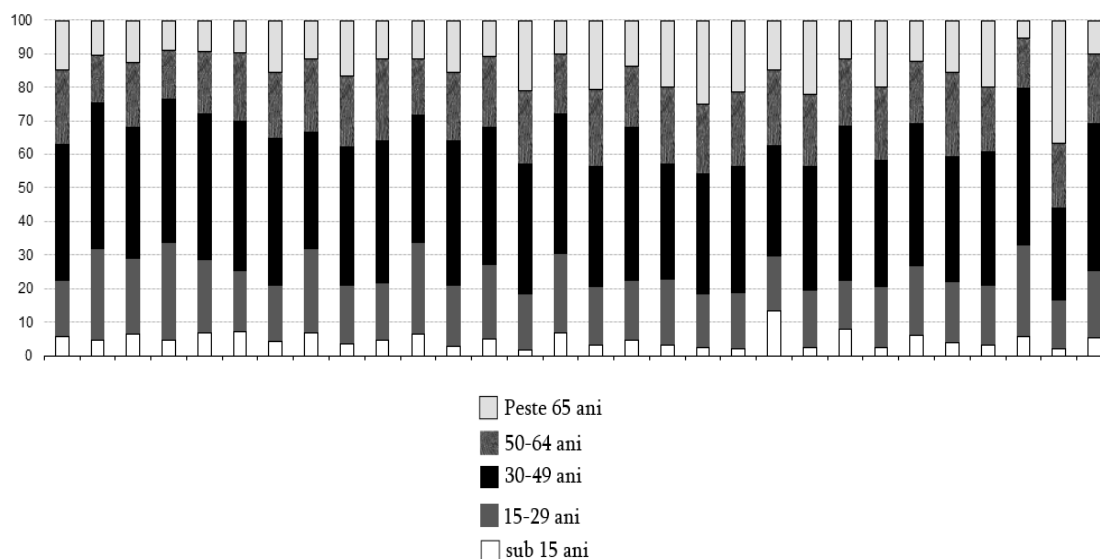

Figura nr. 27: Structura pe vârste a populației născute în străinătate în funcție de distribuția sa la nivelul topului 30 al regiunilor urbane europene, 2011 – imagine preluată de pe website-ul Eurostat, în traducerea autorului¹⁴⁹

În conformitate cu datele folosite de Eurostat pentru elaborarea figurii de mai sus (cele mai recente centralizate fiind cele din 2011), în majoritatea regiunilor metropolitane din totalul născuților în străinătate cea mai mare pondere o are grupa de vârstă 30-49 ani (fruntașe la acest capitol fiind: Luxembourg, regiunile olandeze Agglomeratie 'S-Gravenhage Zug, Zürich, și Oslo)¹⁵⁰. Acest grup de vârstă corespunde populație active.

Dacă avem în vedere doar imigranții non-europeni, în cele mai multe cazuri din top 30 al regiunilor țărilor UE-28, Norvegiei și Elveției cu cea mai mare proporție a populației grupului de vârstă 30-49, imigranții sunt născuți în state din afara UE. Faptul poate fi observat cu ajutorul reprezentării grafice realizate de către Eurostat (figura nr. 28).

¹⁴⁹ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p. 229.

¹⁵⁰ Ibidem, p. 228.

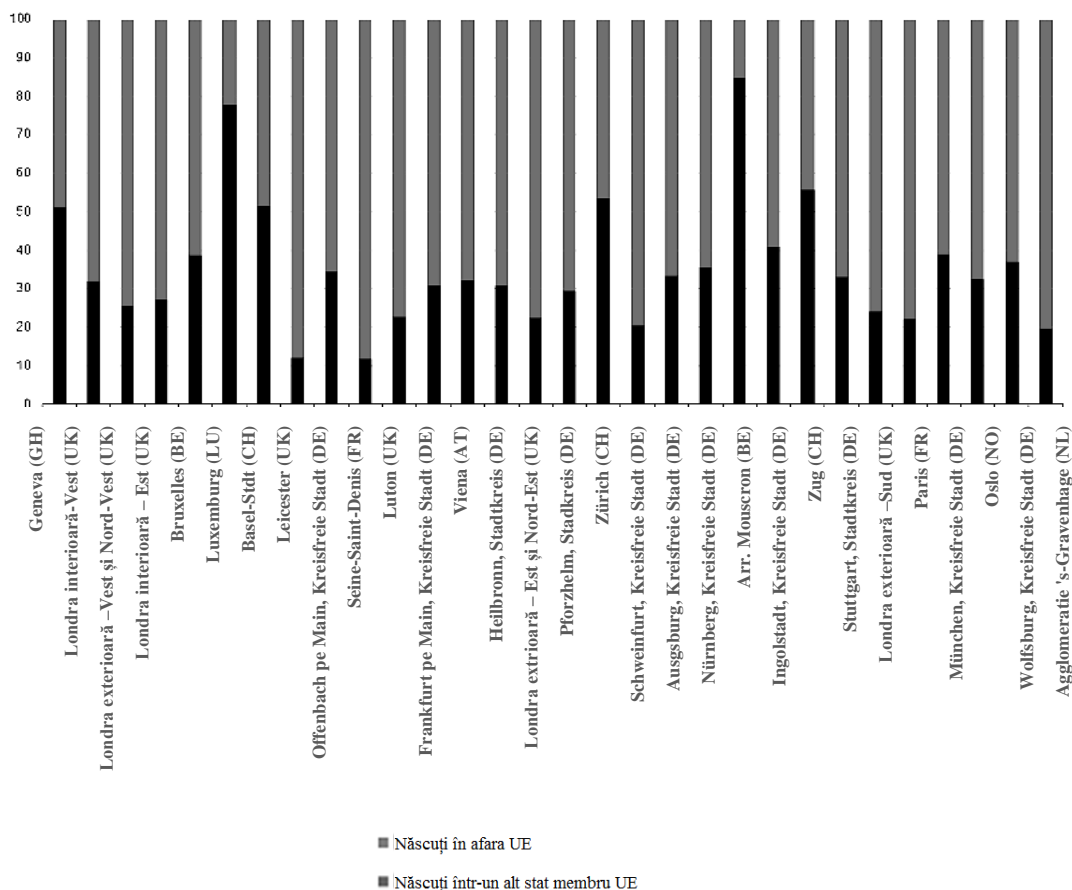

Figura nr. 28: Top 30 regiuni EU-28, Norvegia, Elveția ca proporție a persoanelor născute în străinătate, cu vârste cuprinse între 30-49 ani, 2011 – imagine preluată de pe website-ul Eurostat, în traducerea autorului¹⁵¹

3.2.2. Solicitanții de azil

În ceea ce îi privește pe solicitanții de azil, majoritatea lor sunt tineri. Potrivit Eurostat, în 2017, aproximativ patru din cinci solicitanți de azil pentru prima oară aveau sub 35 ani (82%), dintre care cei cuprinși între 18-34 ani alcătuiau mai bine de jumătate din total (51%), iar cei sub 18 ani (31%)¹⁵². Structura pe vârste în funcție de fiecare stat UE și AELS este reprezentată în figura nr. 29.

¹⁵¹ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p. 230.

¹⁵² Eurostat, *Asylum statistics*, 2018, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics#Age_and_gender_of_first-time_applicants, accesat la 18.05.2018.

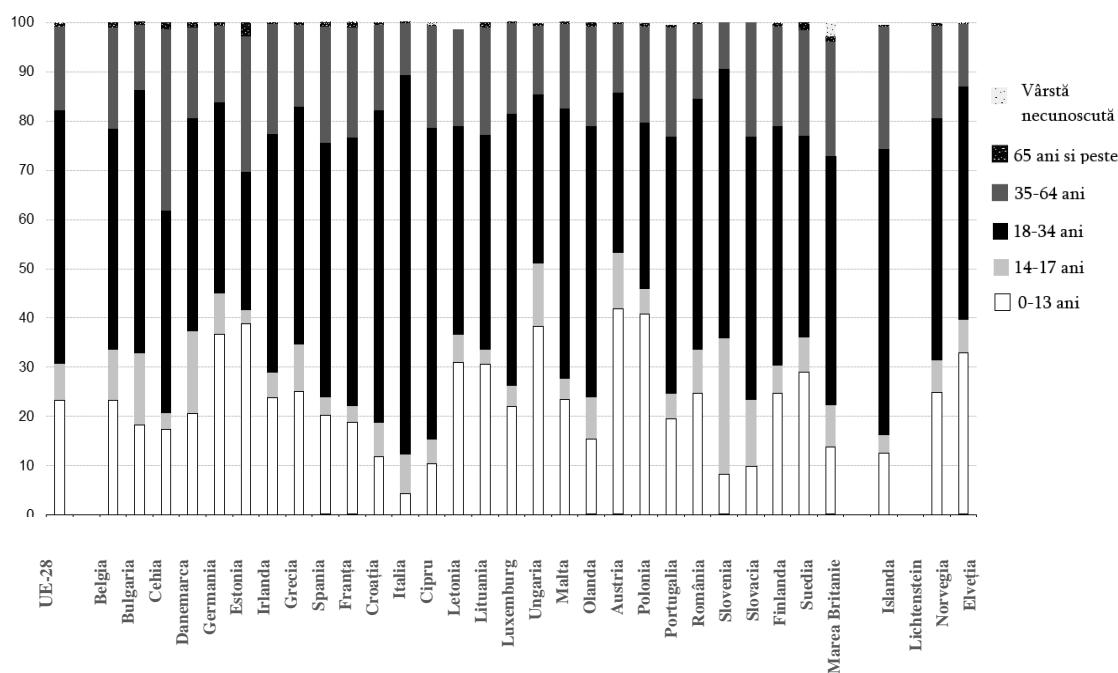

Figura nr. 29: *Structura pe vârste a solicitanților de azil pentru prima dată în statele UE și AELS, 2017 – imagine preluată de pe website-ul Eurostat, în traducerea autorului*¹⁵³

Toate aceste date, atât în ceea ce privește imigranții, cât și solicitanții de azil, ne arată că populațiile de migranți către spațiul european (fie cei care au o motivație economică în demersul lor, fie cei motivați de starea de conflict din țara de origine) sunt mai tinere în comparație cu cele ale statelor europene. Acest fapt ne confirmă ipoteza de la care am pornit demersul analizei acestei dimensiuni structurale pe vârste.

3.3 Dimensiunea structurală pe sexe

Această dimensiune devine relevantă în momentul în care există dezechilibre sesizabile ale raportului masculin-feminin. La nivelul literaturii de specialitate regăsim abordări, chiar dacă relativ puține,

¹⁵³ Eurostat, *Asylum statistics: Age and gender of first-time applicants*, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics#Age_and_gender_of_first-time_applicants, accesat la 18.05.2018.

care prezintă potențiale oportunități sau vulnerabilități ale acestor tipuri de dezechilibre¹⁵⁴.

Având în vedere că pentru fenomenului migrației și crizei refugiaților în spațiul european, din analizele demografice următoare, se poate constata o pondere mai mare a bărbaților, vom aduce în atenție doar modul cum sunt abordate dezechilibrele în favoarea populației masculine conform literaturii de specialitate.

Richard Jackson și Neil Howe, pornind de la cazuri existente mai ales la nivelul continentului asiatic (China, India), consideră că numărul mai mare al populației masculine ar putea duce la existența unui număr considerabil de tineri care nu vor întemeia o familie. Astfel, dată fiind competiția pieței maritale, aceștia vor constitui o adevărată provocare pentru societățile din care fac parte¹⁵⁵. Valerie Hudson susține că volatilitățile sociale și politice, care decurg din numărul mare de tineri care nu vor întemeia o familie, ar putea duce la reacții guvernamentale autoritare și chiar la încurajarea guvernelor în concentrarea energiei generate de excedentul populației masculine în „aventuri militare”¹⁵⁶. Richard Jackson și Neil Howe apreciază că acești tineri bărbați vor constitui un fel de surogat al maselor de populație tânără¹⁵⁷, iar implicațiile ar putea fi cele prezentate în cadrul punctului anterior, 3.2. *Dimensiunea structurală pe vârste*, pentru masa de populație tânără.

Revenind la analiza demografică în dimensiunea structurală pe sexe, indicatorii arată faptul că atât în cazul imigranților, cât și a solicitanților de azil, ponderea mai mare este a bărbaților.

---

¹⁵⁴ Richard JACKSON, Neil HOWE, *op. cit.*, 2008.

¹⁵⁵ Valerie M. HUDSON, Andrea M. DEN BOER, *op. cit.*, 2004.

¹⁵⁶ *Ibidem*.

¹⁵⁷ Richard JACKSON, Neil HOWE, *op. cit.*, 2008, p. 131.

3.3.1. Imigranții

În ceea ce privește distribuția pe sexe a imigranților în statele europene (UE-28 și AELS), Eurostat aprecia că, în 2016, ponderea bărbaților era mai mare decât cea a femeilor cu aproximativ 10 puncte procentuale (55% față de 45%). Statul membru care a raportat cea mai mare pondere a imigranților de sex masculin a fost Slovenia (63%), iar cel mai mare procent al femeilor imigrante a fost raportat în Franța (51%).¹⁵⁸

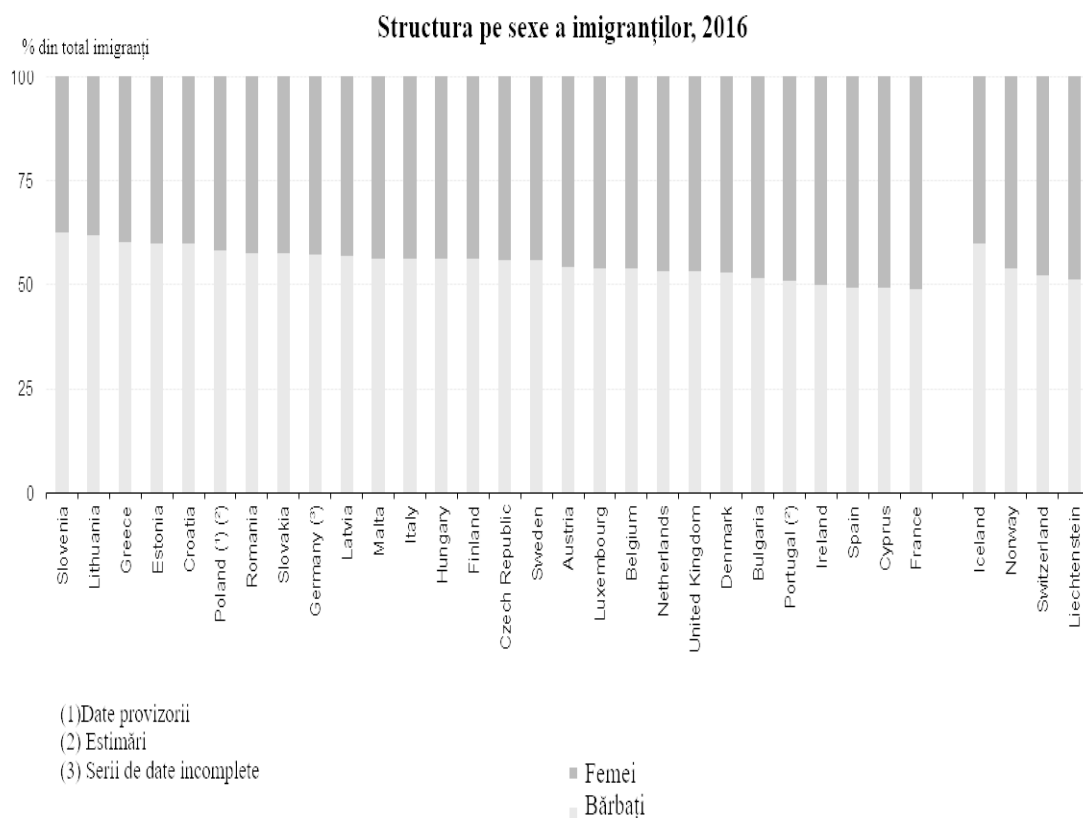

Figura nr. 30: Structura pe sexe a imigranților din UE și AELS, 2016 – imagine preluată de pe website-ul Eurostat, în traducerea autorului¹⁵⁹

¹⁵⁸ Eurostat, *Migration and migrant population statistics*, 2018, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics%23Migration_flows, accesat la 18.05.2018.

¹⁵⁹ Eurostat, *Immigrants by sex, 2016 (% of all immigrants).png*, URL: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Immigrants_by_sex,_2016_\(%25_of_all_immigrants\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Immigrants_by_sex,_2016_(%25_of_all_immigrants).png), accesat la 18.05.2018.

3.3.2. Solicitanții de azil

Și în cazul solicitanților pentru prima dată de azil, proporția mai ridicată este a bărbaților. Diferența este de aproximativ 5 puncte procentuale în plus comparativ cu diferența identificată între populația masculină și feminină a imigranților (figura nr. 31).

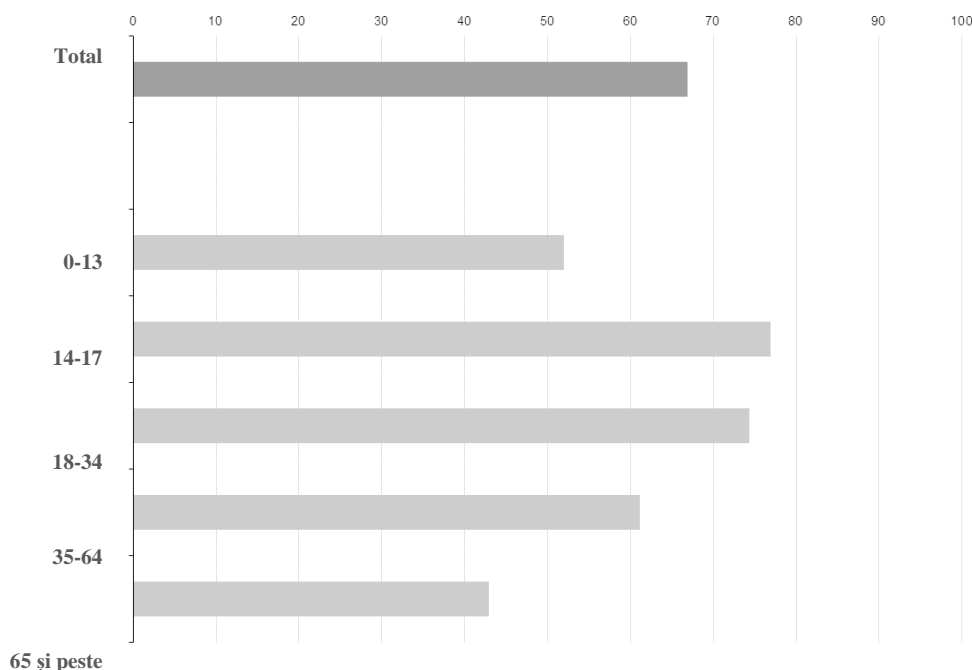

Figura nr. 31: *Proporția bărbaților non-UE solicitanți pentru prima dată de azil în statele UE-28, 2017 – imagine preluată de pe website-ul Eurostat, în traducerea autorului*¹⁶⁰

Date Eurostat arătau că peste 60% din solicitanții de azil erau bărbați, iar discrepanțe semnificative se puteau observa mai ales pentru grupurile de vârstă 14-17 ani și 18-34 ani, unde mai bine de 70% erau bărbați¹⁶¹.

¹⁶⁰ Eurostat, *Asylum statistics: Share of male (non-EU) first time asylum applicants in the EU-28 Member States, by age group, 2017*, URL: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Share_of_male_\(non_EU\)_first_time_asylum_applicants_in_the_EU-28_Member_States,_by_age_group,_2017_\(%25\)_YB18.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Share_of_male_(non_EU)_first_time_asylum_applicants_in_the_EU-28_Member_States,_by_age_group,_2017_(%25)_YB18.png), accesat la 18.05.2018.

¹⁶¹ Eurostat, *Asylum statistics: Age and gender of first-time applicants, 2017*, URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics#Age_and_gender_of_first-time_applicants, accesat la 18.05.2018.

Așadar, în urma datelor prezentate la punctele 3.3.1 și 3.3.2, putem afirma faptul că atât în cazul imigranților, cât și al refugiaților europeni, proporția bărbaților este în avantaj față de cea a femeilor, variind între 10-20 puncte procentuale la nivelul întregii populații de imigranți și solicitanți de azil.

3.4. Dimensiunea structurală etnică și religioasă

Din această perspectivă, câteva aspecte sunt foarte importante:

- existența/inexistența potențialului fenomenului migrației, în general, și al crizei refugiaților și migranților ilegali din Europa, în special, de a aduce schimbări semnificative la nivelul structurii etnice a țărilor gazdă;
- originea etnică și religioasă a imigranților, refugiaților și solicitanților de azil este relevant de cunoscut, mai ales pentru cele mai importante țări de destinație ale acestor fluxuri, în perspectiva studierii unor potențiale transformări culturale.

3.4.1. Originea etnică

Trebuie să avem în vedere faptul că, cel puțin în ceea ce privește imigrația, între originea imigranților și țările alese ca destinație, există de cele mai multe ori conexiuni de diverse naturi. Eurostat aprecia că „proximitatea geografică, legăturile ex-coloniale, limbile comune și legăturile culturale joacă un rol important în determinarea destinațiilor preferate de către migranți”¹⁶². Referitor la refugiați, situația ar putea să comporte particularități legate și de atractivitatea unor state europene occidentale datorită gradului lor de dezvoltare, dar și deschiderii lor către acceptarea acestor fluxuri (cum este cazul Germaniei). Trebuie adăugat și cazul statelor care au ieșire la mare și care se află în calea principalelor rute de migrație pentru solicitanții de azil/refugiați.

---

¹⁶² Eurostat, *op. cit.*, 2016, p. 228.

3.4.1.1. Imigrații

Din perspectiva imigranților (mai ales a celor cu fond cultural foarte diferit de cel european), selectând din primele cinci state de proveniență a cetățenilor născuți în străinătate, pentru fiecare stat european (UE-28 și AELS), doar acele state non-europene, putem remarca originile predominante pentru fiecare țară de destinație.

Datele din Anexa nr. 2 indică faptul că în statele europene (date indisponibile pentru Grecia, Franța, Cipru, Malta, Polonia și Croația) se regăsesc comunități importante de imigranți cu origine non-europeană, dintre care putem menționa¹⁶³:

- sirieni, mai ales în Germania, Bulgaria, Danemarca, Suedia;
- turci: în Germania, Bulgaria, Olanda;
- irakieni: în Finlanda, Suedia;
- marocani: mai ales în Belgia, Spania, Italia, Olanda, dar și alte state europene ce nu se regăsesc în datele centralizate de Eurostat, precum Franța;
- indieni și pakistanezi, mai ales în Marea Britanie;
- columbieni și ecuadorieni, mai ales în Spania;
- brazilieni și cetățeni ai Republicii Capului Verde, mai ales în Portugalia;
- chinezi, în multe state europene, dar în top, din perspectiva proporției la nivelul comunității de imigranți, mai ales în Italia, Portugalia;
- somalezi, mai ales în Norvegia.

Dacă adâncim perspectiva asupra dimensiunii distribuției și a originii, putem să aducem în discuție atractivitatea unor orașe

---

¹⁶³ Eurostat, *Main countries of citizenship and birth of the foreign foreign-born population*, 1 ianuarie 2017, URL: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Main_countries_of_citizenship_and_birth_of_the_foreign_foreign-born_population,_1_January_2017_\(in_absolute_numbers_and_as_a_percentage_of_the_total_foreign_foreign-born_population\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Main_countries_of_citizenship_and_birth_of_the_foreign_foreign-born_population,_1_January_2017_(in_absolute_numbers_and_as_a_percentage_of_the_total_foreign_foreign-born_population).png), accesat la 21.05.2018.

europene pentru imigranții de pe diferite continente. Eurostat precizează că „unele regiuni atrag majoritatea imigranților dintr-o gamă mai restrânsă de state, altele sunt extrem de diverse din acest punct de vedere, atrăgând imigranți cu origini diferite, acesta fiind mai ales cazul capitalelor și celor mai mari orașe europene, spre exemplu Hamburg, München, Paris, Amsterdam, Londra”¹⁶⁴. Cele mai recente date centralizate de Eurostat, arată că, în 2011, persoanele născute pe alte continente decât cel european se aflau coagulate mai ales în următoarele regiuni metropolitane:

- originari din Africa: regiuni ale Franței (Seine-Saint-Denis, Bouches-du-Rhône și Val-de-Marne), Belgiei (Bruxelles), Spaniei (Melilla – oraș autonom spaniol, aflat pe continentul african);
- originari din America Centrală, de Sud și Caraibe: regiuni metropolitane ale Spaniei (Mallorca, Tenerife, Madrid, Barcelona);
- originari din Asia: regiuni metropolitane ale Marii Britanii (două regiuni ale Londrei, Leicester, Luton, Birmingham)¹⁶⁵.

3.4.1.2. Solicitanții de azil

În conformitate cu cele mai recente date Eurostat, în 2017, principalele state de origine a solicitanților de azil în Europa erau: Siria (15,8%), Irak (7%), Afganistan (7%), Nigeria (6%), Pakistan (5%)¹⁶⁶. Siria ocupă constant primul loc în acest top începând cu 2013 până în prezent. Chiar dacă solicitările sirienilor au scăzut în 2017 comparativ cu anul precedent, Siria rămâne pe prima poziție în acest clasament: aplicațiile de azil ale cetățenilor sirieni au fost în număr de

---

¹⁶⁴ Eurostat, *op. cit.*, 2016, p.5.

¹⁶⁵ Ibidem, p. 6.

¹⁶⁶ Eurostat, *Asylum statistics*, 2018, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics#Citizenship_of_first-time_applicants:_most_from_Syria_and_Iraq, accesat la 14.06.2018.

102 mii pentru 2017, comparativ cu 335 mii în 2016, iar proporția la nivelul statelor UE-28 a scăzut de la 27,8% la 15,8%¹⁶⁷.

Cele mai mari importante creșteri în 2017 față de 2016 au fost înregistrate de către originari din Nigeria, cu 2,2 puncte procentuale, apoi de către cei din Bangladesh și Guineea, cu câte 1,6 puncte procentuale, dar și de către aplicanții din Turcia, Venezuela, Coasta de Fildeș, Eritreea și Albania¹⁶⁸. Scăderi considerabile, alături de originarii din Siria, s-au mai înregistrat pentru aplicanții de azil din Afganistan, Irak și Iran¹⁶⁹.

În ceea ce privește distribuția și cele mai importante țări de origine ale solicitanților de azil la nivelul statelor europene, datele Eurostat de actualitate sunt structurate în Anexa nr. 3. Acestea indică faptul că în statele europene se regăsesc comunități importante de refugiați cu origine non-europeană. Câteva exemple, unde sunt cele mai însemnate numeric comunități, sunt¹⁷⁰:

- în Germania regăsim într-un număr mare refugiați sirieni, irakieni, afgani, eritreeni și iranieni;
- în Franța comunitățile numeroase de refugiați sunt albanezii, afganii, haitienii, sudanezii și sirienii;
- în Italia semnificativ numeric sunt refugiații nigerieni, bengalezi, pakistanezi, etnici din Gambia și Coasta de Fildeș;
- în Spania regăsim un număr mare de refugiați venezueleni, sirieni și columbieni;
- în Austria refugiați într-un număr mare sunt sirieni, afgani, pakistanezi, irakieni și nigerieni;

---

¹⁶⁷ Ibidem.

¹⁶⁸ Ibidem.

¹⁶⁹ Ibidem.

¹⁷⁰ Eurostat, *Five main citizenships of (non-EU) asylum applicants, 2017 (number of first time applicants, rounded figures)*, 2018, URL: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Five_main_citizen_ships_of_\(non-EU\)_asylum_applicants,_2017_\(number_of_first_time_applicants,_rounded_figures\)_YB18.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Five_main_citizen_ships_of_(non-EU)_asylum_applicants,_2017_(number_of_first_time_applicants,_rounded_figures)_YB18.png), accesat la 21.05.2018.

- în Suedia polarizări semnificative de refugiați non-europeni sunt cele ale sirienilor, eritreenilor, irakienilor, afganilor și georgienilor;
- în Marea Britanie comunități importante de refugiați sunt cele ale irakienilor, pakistanezilor, iranienilor afganilor și bengalezilor.

Pentru unele state europene impactul imigrației este unul semnificativ statistic, având în vedere că începe să se reflecte la nivelul structurii etnice a populației țării de destinație. Totuși, trebuie menționat faptul că acesta este rezultatul unui proces de durată, la care criza refugiaților poate să își ducă aportul în anii și poate deceniile ce vor urma.

Revenind la impactul imigrației în structura etnică a populației statelor europene, facem apel la statisticile oferite de Agenția Centrală de Informații a SUA (CIA), prin intermediul platformei *The World Factbook*. Cele mai recente date disponibile pentru fiecare stat în parte ne arată că următoarele țări europene au deja minorități etnice non-europene¹⁷¹, reflectate în procente de peste 1% din populația lor totală:

- Belgia: 3,7% marocani;
- Germania: 2,4% turci, 6,1% alte etnii, aici fiind incluși și sirienii;
- Austria: 1,6% turci;
- Irlanda: 2,1% asiatici, 1,4% rasa negroidă;
- Marea Britanie: 3% rasa negroidă (africani/caraibieni/negrii britanici), 2,3% indieni, 1,9% pakistanezi;
- Danemarca: 1,1% turci, 12,2% altele (în cadrul celor mai mari grupuri fiind incluși și sirienii și irakienii);
- Franța: aici chiar dacă nu există detaliată procentual structura etnică, regăsim menționarea grupurile african și indochinez de populații ca semnificative în structura etnică a Franței;

---

¹⁷¹ Cu toate că pentru unele state sunt disponibile structuri rasiale și mai puțin etnice, cum este cazul Marii Britanii.

- Olanda: 2,3% turci, 2,3% marocani, 2,1% indonezieni, 2% surinamezi¹⁷².

Nu am menționat aici cazurile acelor țări în care comunități etnice non-europene au fost formate de-a lungul unui proces istoric mult mai îndelungat (de exemplu: Bulgaria, Cipru, unde avem comunități semnificative ale populației turce), pentru că respectivele polarizări etnice nu își au originea în fenomenul imigrației din ultimele decenii sau în actuala criză a refugiaților europeni.

Din perspectiva tendințelor fenomenului migrației în ansamblul său, estimările sunt dificil de realizat. Însă, în ceea ce privește polarizările etnice putem aprecia că acestea cel mai probabil vor crește în deceniile următoare, datorită a două aspecte: mișcarea naturală și cea migratorie a populației.

La nivel demografic, este cunoscut faptul că ponderea unei comunități etnice în totalul populației unui stat poate fi influențată major de două tipuri de mișcări ale populației: mișcarea naturală (natalitate, mortalitate, spor natural) și mișcarea migratorie a populației. De la momentul formării acelor comunități este de așteptat ca, odată rămase pe teritoriul statului gazdă, dimensiunea lor numerică să crească sau să scadă, în funcție de numărul noilor sosiți și plecați și al noilor născuți din interiorul comunităților respective.

Din perspectiva mișcării migratorii, deja sesizăm impactul imigrației din ultimele decenii la nivelul structurii etnice a unor țări gazdă europene, iar criza refugiaților are potențial de a-și aduce aportul (chiar dacă această coordonată nu este surprinsă de rezultatele celor mai recente recensăminte). Așa cum am putut observa în prima parte a acestui capitol, la dimensiunea numerică, fluxurile au fost într-o continuă ascensiune, iar specialiștii Comisiei Europene consideră plauzibilă o continuitate a atractivității Europei pentru imigranți, deci

---

¹⁷² CIA, *The World Factbook – People and Society / Ethnic groups*, 2018, URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2075.html#af>, accesat la 25.06.2018.

a tendinței pozitive¹⁷³. Ca date concrete, putem da exemplul studiului lui Rodolfo Campos, publicat în 2017. Chiar dacă lua în calcul cele mai importante economii europene, realiza o serie de prognoze cu privire la imigranți până în 2050: „numărul imigranților în cele patru mari economii continentale europene (Germania, Spania, Franța și Italia) ar urma să crească de la 27,7 milioane în 2010 la 56,5 milioane în 2050”¹⁷⁴. Totuși predicții cu grad ridicat de probabilitate sunt dificil de realizat pentru că acest fenomen este influențat semnificativ de factori externi, care pot evolua imprevizibil pe termen lung.

În ceea ce privește mișcarea naturală, merită să aducem în atenție un indicator extrem de relevant, de la care se pot dezvolta și prognoze pe termen mediu și lung, respectiv *rata totală a fertilității (RTF)*. Acesta este un indicator cheie pentru studierea dinamicii dimensiunii numerice a populației, deoarece arată în medie câți copii ar putea avea o femeie dintr-o anumită țară pe parcursul întregii sale vieți fertile, raportat la ratele de fertilitate specifice vârstei observate în decursul unui an, neluând în calcul mortalitatea¹⁷⁵. Valoarea de 2,1 reprezintă pragul înlocuirii populației, ceea ce înseamnă că o țară poate menține o populație constantă de-a lungul anilor. Valori mai mari decât 2,1 semnifică creștere a populației, iar valori sub 2,1 reprezintă declin demografic.

O perspectivă comparativă a RTF specifică țărilor de origine a imigranților, refugiaților și solicitanților de azil non-europeni cu cea a

---

¹⁷³ Comisia Europeană, *10 trends shaping migration*, 2017 URL: https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/epsc_-_10_trends_shaping_migration_-_web.pdf, pp. 2, 10, 20 accesat la 10.06.2018.

¹⁷⁴ Rodolfo CAMPOS, „Migratory pressures in the long run: international migration projections to 2050”, *Buletinul Economic*, nr. 4/2017, Banco de España, p. 6, URL: <https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/InformesBoletinesRevistas/ArticulosAnaliticos/2017/T4/files/beaa1704-art37e.pdf>, accesat la 22.06.2018.

¹⁷⁵ ONU, *Total Fertility Rate. Demographics. Population Change*, United Nations – Department of Economic and Social Affairs, URL: http://www.un.org/esa/sustdev/natlinfo/indicators/methodology_sheets/demographics/total_fertility_rate.pdf, accesat la 23.01.2018.

țărilor europene de destinație, poate prezenta indicii cu privire la aportul mișcării naturale la creșterea polarizărilor etnice non-europene de pe teritoriul unora dintre țările gazdă.

AFRICA	ȚĂRI DE ORIGINE	RATA TOTALĂ A FERTILITĂȚII 2015-2020	ȚĂRI DE DESTINAȚIE ALE EUROPEI	RATA TOTALĂ A FERTILITĂȚII 2015-2020
	Eritreea	4,03		Austria
Somalia	6,12	Belgia	1,80	
Maroc	2,42	Bulgaria	1,58	
Coasta de Fildeș	4,81	Cehia	1,57	
Guineea	4,74	Croația	1,45	
Nigeria	5,42	Danemarca	1,76	
ASIA	Afganistan	4,41	Estonia	1,66
	Bangladesh	2,07	Franța	1,97
	India	2,30	Germania	1,47
	Iran	1,62	Grecia	1,30
	Pakistan	3,38	Irlanda	1,98
	Irak	4,27	Italia	1,49
	Siria	2,84	Lituania	1,66
	Turcia	2,02	Letonia	1,57
			Luxemburg	1,59
			Malta	1,47
		Olanda	1,75	
		Polonia	1,29	
		Portugalia	1,24	
		Marea Britanie	1,87	
		România	1,54	
		Slovacia	1,46	
		Slovenia	1,64	
		Spania	1,39	
		Suedia	1,91	

			Ungaria	1,40
			Finlanda	1,78
		AELS	Elveția	1,55
			Norvegia	1,83
			Islanda	1,92
Medie RTF		3,60	Medie RTF	1,61

Tabel nr. 1: *Ratele totale ale fertilității în principalele țări de origine ale imigranților, refugiaților și solicitanților de azil și specifice statelor europene (UE-28, AELS). Perspectivă comparativă¹⁷⁶*

Din datele prezentate în tabelul nr. 1 se poate observa faptul că, în timp ce majoritatea țărilor europene înregistrează valori sub 2,1 ale RTF, deci se află într-un proces de declin al populației, majoritatea statelor de origine ale imigranților, refugiaților și solicitanților de azil non-europeni au RTF mult peste 2,1, reprezentând un potențial de creștere semnificativă a rezervorului demografic. Aceasta se poate remarca și comparând media RTF a țărilor de origine cu media RTF a țărilor de destinație europene. Observăm că prima este aproape dublă față de cea de-a doua. Media RTF a țărilor de origine (3,60) este semnificativ peste valoarea de echilibru de 2,1, ceea ce înseamnă potențial al unei creșteri substanțiale a populației. Pe de altă parte media RTF a țărilor europene (1,61) se află aproape de pragul critic, specific unui declin accentuat al populației.

Este important de precizat faptul că, de regulă, comportamentul populației unei țări de origine cu o valoare foarte mare a RTF care vine în contact cu un alt model de stil de viață și dezvoltare tinde ca, în timp, să se apropie de RTF a țării gazdă. Cu toate acestea, până se ajunge la un grad ridicat de armonizare, este de așteptat ca RTF înregistrată de populația imigranților și refugiaților să fie mai mare decât cea a țării de destinație. Datele disponibile ne arată acest fapt mai clar, dar plecând de la structurarea în funcție de religie și nu de etnie, aspect ce va fi avut în vedere în cadrul următorului subpunct *Structura religioasă a populației imigranților și refugiaților*.

¹⁷⁶ Ibidem.

Un alt aspect esențial poate fi analizat tot în cadrul structurii etnice. Având în vedere că, până acum, am identificat principalele țări de origine ale imigranților refugiaților și solicitanților de azil, dar și cele de destinație a lor, vom realiza o comparație a celor două grupuri de țări prin prisma dimensiunilor culturale dezvoltate de Geert Hofstede. Aceasta constituie o bază pentru studierea unor posibile implicații culturale ale fenomenului imigrației și crizei refugiaților, mai ales dacă ținem cont de faptul că există diferențe culturale semnificative între cele două grupuri.

Modelul lui G. Hofstede se bazează pe șase dimensiuni culturale, a căror semnificație și interpretare a valorilor se află sistematizată în tabelul din Anexa nr. 4. Cele șase dimensiuni sunt: indicele distanței față de putere (Power Distance Index - PDI), individualism vs. colectivism (Individualism vs. Collectivism - IDV), masculinitate vs. feminitate (Masculinity vs. Femininity - MAS), indicele de evitare a incertitudinii (Uncertainty Avoidance Index - UAI), orientarea pe termen lung vs. orientarea normativă pe termen scurt (Long Term Orientation vs. Short Term Normative Orientation - LTO), indulgență vs. constrângere (Indulgence vs. Restraint - IND). Valorile scăzute, respectiv valorile ridicate ale indicatorilor arată inclinația unei societăți spre anumite valori culturale. În funcție de semnificațiile prezentate în Anexa nr. 4, se pot realiza o serie de analize ale cazurilor statelor europene, dar și comparații între diferite state.

Platforma online *Hofstede Insights* permite realizarea comparației în mai multe moduri. Pe de o parte, putem analiza comparativ cele două grupuri de țări, iar, pe de altă parte, putem compara fiecare țară gazdă în raport cu naționalitatea celor mai importante polarizări etnice de pe teritoriul acesteia. Pentru o perspectivă generală, alegem prima variantă *țări de origine vs. țări gazdă*, considerând-o baza pentru adâncirea comparației la nivelul fiecărui stat european.

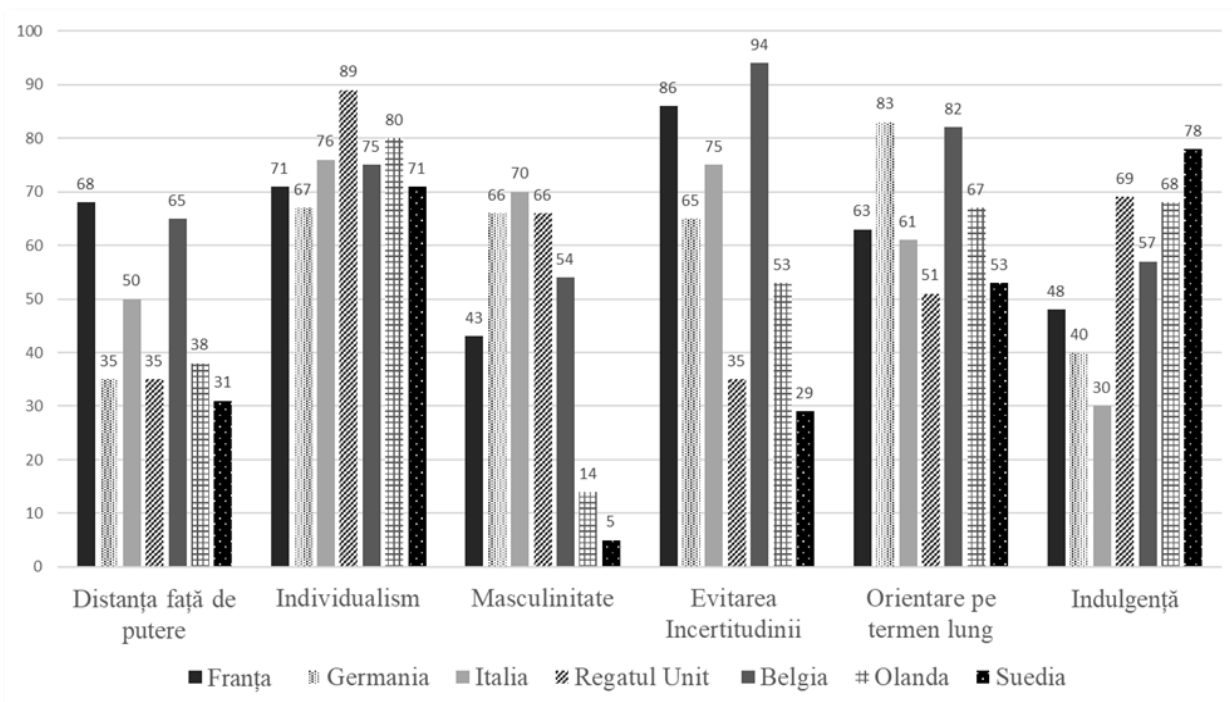

Figura nr. 32: Cele șase dimensiuni culturale ale celor mai importante state de destinație ale imigranților, refugiaților și solicitanților de azil conform datelor preluate de pe platforma online Hofstede Insights¹⁷⁷

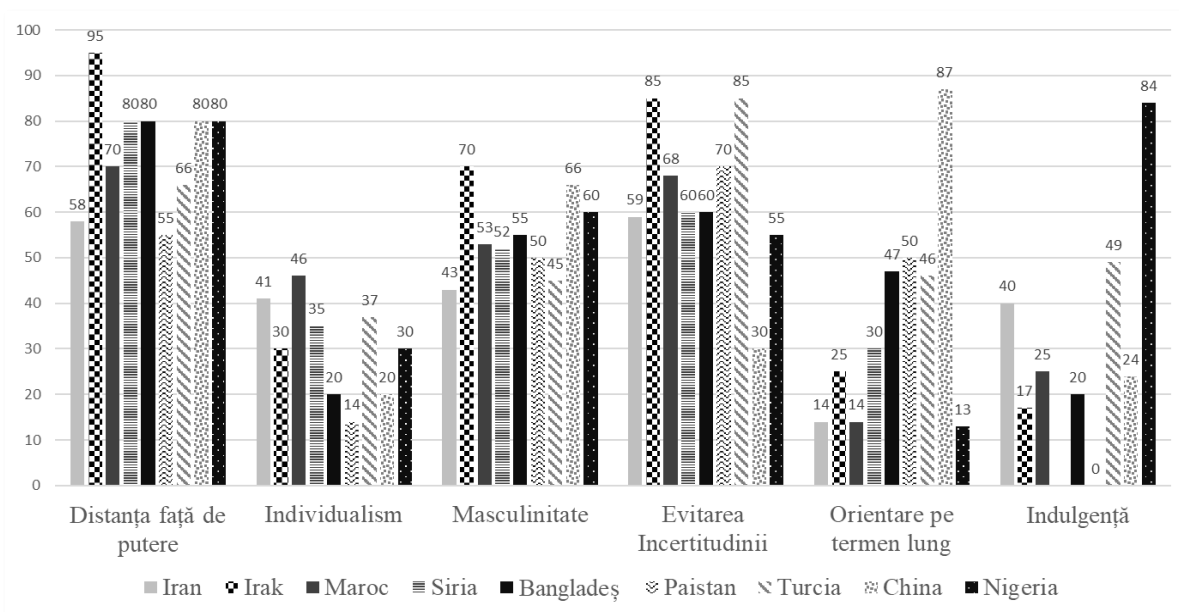

Figura nr. 33: Cele șase dimensiuni culturale ale celor mai importante state de origine ale imigranților, refugiaților și solicitanților de azil conform datelor preluate de pe platforma online Hofstede Insights¹⁷⁸

¹⁷⁷ Platforma online Hofstede Insights cu date specifice modelului teoretic al celor șase dimensiuni culturale dezvoltat de Geert HOFSTEDÉ, *Country comparison*, 2018, URL: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/>, accesat la 22.05.2018.

¹⁷⁸ Platforma online Hofstede Insights cu date specifice modelului teoretic al celor șase dimensiuni culturale dezvoltat de Geert HOFSTEDÉ, *Country comparison*, 2018, URL: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/>, accesat la data de 22.05.2018.

În conformitate cu modelul 6-D, disponibil pentru țările gazdă și cele de origine selectate, se pot constata următoarele:

- Distanța față de putere: țările de destinație tind să aibă valori nu foarte ridicate ale indicelui, cu toate că Franța, Belgia și Italia au peste 50. Am putea aprecia că statele europene tind spre o distribuție egală a puterii. Pe de altă parte țările de origine sunt mai degrabă societăți ierarhice, având în mare parte indici cu valori foarte ridicate.

- Individualism vs. colectivism: țările gazdă sunt societăți individualiste (scoruri foarte ridicate), în timp ce țările de origine au societăți unde predomină colectivismul (valori scăzute ale indicelui).

- Masculinitate vs. feminitate: acest indice variază de la țară la țară. Spre exemplu Franța, Olanda și Suedia, ca țări de destinație, tind să spre societăți feminine, orientate către cooperare, consens, calitatea vieții, iar Germania, Italia, chiar și Belgia într-o oarecare măsură, sunt societăți masculine, caracterizate de prevalența competitivității, asertivității și recompensării succesului. În ceea ce privește țările de origine, Turcia este ceva mai aproape de societățile feminine, dar totuși destul de aproape și de caracteristicile unei societăți competitive (indicele său este de 45, aproape la jumătatea scalei). Restul țărilor de origine selectate au scoruri ridicate, indicând înclinația spre competitivitate, asertivitate și recompensarea rezultatelor. Provocările pot apărea mai ales în momentul în care țara gazdă competitivă are polarizări etnice competitive și asertive, situație în care punctele de divergență se pot transforma în subiecte ale competiției.

- Evitarea incertitudinii: unele țări gazdă tind către coduri mai rigide de valori și intoleranță față de anumite comportamente și idei ieșite din propriul tipar. Acesta este cazul Belgiei, Franței, Italiei și Germaniei. Alte țări au o atitudine mai relaxată, cu societăți axate pe practică, cum este cazul Marii Britanii sau Suediei. Țările de origine tind să fie mai rigide și axate pe principii stricte, responsabile pentru orientarea pragmatică și toleranță, doar China având valori mai

scăzute ale indicelui. Aici o potențială provocare ar putea interveni în cazul țărilor care sunt axate pe principii rigide și au polarizări etnice axate, de asemenea, pe idei fixe. Aceasta pentru că este posibil ca, având în vedere fondul cultural diferit, să existe diferențe în raportarea la valori și comportamente și astfel să decurgă o dificultate în a se ajunge la un consens. Dacă acest fapt este dublat și de existența masculinității atât pentru țara gazdă, cât și pentru cea de origine, procesul devine și mai dificil, competiția având un caracter pregnant.

- Orientarea pe termen lung vs. orientarea normativă pe termen scurt: toate țările gazdă selectate dețin valori ridicate ale acestui indice. Cele mai mari au fost identificate pentru cazul Germaniei și Belgiei, ceea ce înseamnă că sunt orientate către viitor și pun accent pe educația modernă. Pe de altă parte, țările de origine sunt în favoarea tradițiilor și privesc cu circumspecție transformările. Excepție face China, iar Turcia, Pakistanul și Bangladeshul, cu toate că sunt orientate cu precădere asupra tradițiilor, nu au scoruri foarte scăzute. Astfel, din perspectivă culturală, este posibil ca polarizările etnice să îmbrățișeze schimbările de la nivelul societăților țărilor gazdă cu mai multă reținere.

- Indulgență vs. constrângere: Franța, Germania și Italia înregistrează valori mai scăzute ale acestui indice, fapt ce semnifică anumite norme sociale mai stricte. Pe de altă parte, Marii Britanii, Olanda, Suedia, dar și Belgia, au societăți bazate pe un grad mai ridicat al toleranței și pe satisfacerea nevoilor care țin de distracție și bucuria de a trăi. În ceea ce privește țările de origine pentru care există date disponibile, acestea tind să fie mai stricte (valori mai scăzute ale indicelui), doar Nigeria făcând excepție în acest sens, cu valori foarte ridicate ale indicelui. Aceasta poate însemna provocare în relaționarea țării gazdă cu polarizările sale etnice, dacă intoleranța se manifestă pe aspecte diferite sau dacă există fundamente culturale care stau la baza unor viziuni diferite cu privire la anumite aspecte cheie la nivelul societății.

În linii mari, am putea conchide că la nivelul țărilor de destinație există provocări datorate diferențelor culturale (ce au la bază

dezvoltări ale dimensiunii numerice și distribuției – polarizări non-europene semnificative în statele gazdă și dimensiunii structurii etnice), demonstrate și prin utilizarea modelului 6-D.

3.4.2. Structura religioasă a populației imigranților și refugiaților

Din perspectiva unor potențiale transformări culturale aduse de dinamica demografică este esențial să punctăm că, alături de etnie, un alt factor importat este religia. De altfel, aceasta poate crea puncte comune între diferite etnii. Menționăm faptul că la nivel european, deși în partea occidentală se pune accent pe secularism, există o cultură marcată de o lungă istorie a creștinismului. De aceea, comunități semnificative demografic și foarte diferite religios se pot constitui în premise pentru transformări culturale. În acest sens, vom prezenta situația cu privire la musulmanii de pe teritoriul european.

3.4.2.1. Număr

Un studiu realizat de Centrul de Cercetare Pew ne aduce în atenție faptul că, la nivel european, populația non-musulmană era majoritară, însă înregistra o scădere încă din perioada 2010-2016¹⁷⁹. Este de așteptat ca acest tip de dinamică să continue și până la orizontul lui 2050. Pe de altă parte, populația musulmană a crescut ca proporție din totalul populației europene din 2010 până în 2016 și sunt preconizate creșteri semnificative până în 2050¹⁸⁰. Pew oferă trei scenarii: scenariu „zero migrație” ce nu include migrația; scenariul „migrație medie”, care prevede continuarea fluxurilor regulate ale imigrației; scenariul „migrație la cote ridicate”, reprezentat de continuarea atât a imigrației obișnuite, cât și a fluxurilor de refugiați (tabelul nr. 2). Studiul menționat se raportează la termenii cheie de maniera următoare:

---

¹⁷⁹ ***, *Europe's Growing Muslim Population*, Centrul de Cercetare Pew, 2017, pp. 3-4, URL: <http://www.pewforum.org/2017/11/29/europes-growing-muslim-population>, accesat la 22.05.2018.

¹⁸⁰ Ibidem.

- Migranți - categorie extinsă ce include toți indivizii care se deplasează pentru a trăi în altă țară, traversând granițe internaționale. Migranții obișnuiți/alți migranți sunt persoane care se mută cu forme legale în Europa pentru alt motiv decât acela de a solicita azil (de exemplu: motive economice, educaționale sau familiale);

- Migrația regulată/legală - migranți care se deplasează legal către Europa, având motivație diferită față de solicitarea de azil, precum economică, educațională sau pentru reîntregirea familiei;

- Solicitanții de azil - migranți care aplică pentru a obține statutul de refugiat la intrarea în Europa;

- Refugiați - solicitanții de azil ale căror aplicații au fost acceptate și cei care sunt așteptați să primească statutul juridic după procesarea documentelor. Estimările se bazează pe ratele recente de aprobare din partea țării europene de destinație pentru fiecare țară de origine (pentru solicitanții de prima dată a azilului) și ajustate pentru retragerea cererilor de azil, care se produc, de exemplu, când solicitanții de azil se mută într-o altă țară europeană sau în afara Europei.

- *In limbo* - solicitanții de azil a căror cerere de azil a fost sau se așteaptă să fie refuzată. Deși această populație poate rămâne temporar sau ilegal în Europa, migranții respectivi sunt excluși din acest raport din estimările și previziunile populației.¹⁸¹

		POPULAȚIA MUSULMANĂ LA NIVELUL UE 28 + NORVEGIA ȘI ELVEȚIA		
2016		4,9%		
		25,8 mil		
Scenarii		S1: „zero migrație”	S2: „migrație medie”	S3: „migrație la cote ridicate”
2050		7,4 %	11,2 %	14%
		35,8 mil	57,9 mil	75,6 mil
Coordonatele scenariului	Refugiați	X	Stop la mijlocul lui 2016	DA
	Imigranți	X	DA	DA
	Migrația: coordonate generale	Migrația către Europa ar fi stopată imediat și permanent	Întregul flux de refugiați se va opri la mijlocul lui 2016, iar migrația obișnuită (pentru	Fluxurile record de refugiați către Europa între 2014-2016 (cu aceeași structură religioasă)

¹⁸¹ Ibidem, pp. 5-7.

			alte motive decât cele ce fac obiectul solicitărilor de azil) va continua.	vor continua în viitor pe termen nedeterminat, adăugându-se celor tipice fluxurilor anuale ale migrației obișnuite.
	Vârsta medie	Populația musulmanilor este în medie cu 13 ani mai tânără față de cea europeană.	Populația musulmanilor este în medie cu 13 ani mai tânără față de cea europeană.	Populația musulmanilor este în medie cu 13 ani mai tânără față de cea europeană.
	RTF	Mai mult cu 1-2 copii/femeie în medie față de europeni	Mai mult cu 1-2 copii/femeie în medie față de europeni	Mai mult cu 1-2 copii/femeie în medie față de europeni

Tabelul nr. 2: *Cele trei scenarii de evoluție a populației musulmane pe teritoriul Europei până în 2050, conform Pew*¹⁸²

Așa cum se poate observa tabelul nr. 2 și figura nr. 34, fenomenul migrației poate avea implicații semnificative în transformările ponderii populației musulmane în totalul celor ale statelor europene.

Dacă în anul 2016 populația musulmanilor reprezenta 4,9% din populația statelor UE-28, plus Norvegia și Elveția, adică aproximativ 25,8 milioane de locuitori, pentru anii următori este de așteptat ca aceasta să înregistreze o creștere semnificativă. În cadrul acestei dinamici, migrația va juca un rol foarte important. Centrul de cercetări Pew aprecia că o creștere cu 20 milioane de locuitori se va înregistra până în 2050 datorită imigrației obișnuite. Dacă acesteia i se adaugă și continuarea fluxurilor de refugiați, atunci se va ajunge la o mărire a comunității musulmane cu peste 40 milioane de persoane. Pe de altă parte, în timp ce mișcarea naturală va fi responsabilă pentru o creștere cu 10 milioane de locuitori a populației musulmane pe teritoriul european până în 2050 (figura nr. 34).

¹⁸² Ibidem, pp. 2-5.

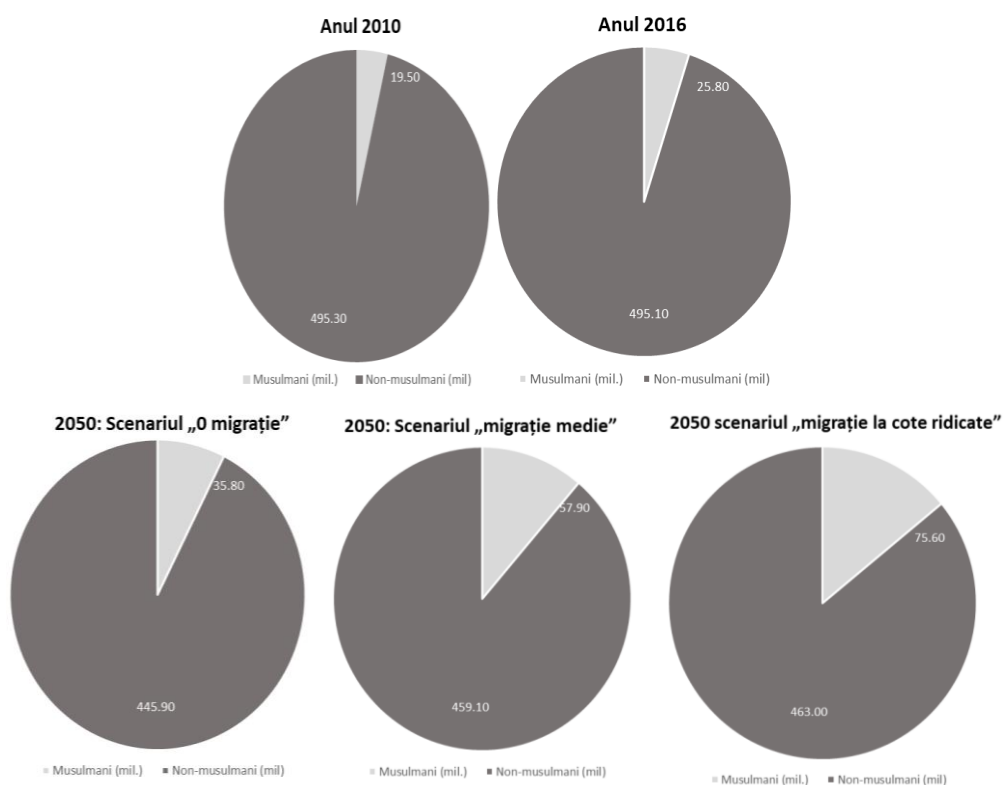

Figura nr. 34: Ponderea musulmanilor și nom-musulmanilor la nivelul UE-28, Norvegia și Elveția. Perspectivă evolutivă: 2010-2050¹⁸³

3.4.2.2. Distribuție spațială și origine

Pentru anul 2016, în top-ul statelor cu ponderi ridicate ale populației musulmane (tabelul nr. 3) se aflau atât cele cu o istorie îndelungată a existenței acestor comunități (de exemplu, Cipru), cât și cele în care imigrația din ultimele decenii, dar și fenomenul recent al crizei refugiaților, au dus la crearea unor polarizări de comunități musulmane (Franța, Suedia, Marea Britanie, Germania etc.).

Nr. crt.	Țară europeană	Procentul populației musulmane din totalul populației
1.	Cipru	25.4%
2.	Bulgaria	11.1%
3.	Franța	8,8%
4.	Suedia	8,1%
5.	Belgia	7,6%
6.	Olanda	7,1%

¹⁸³ Ibidem, p. 7.

7.	Austria	6,9%
8.	Marea Britanie	6,3%
9.	Germania	6,1%
10.	Elveția	6,1%
11.	Grecia	5,7%
12.	Norvegia	5,7%
13.	Danemarca	5,4%
14.	Italia	4,8%
15.	Slovenia	3,8%
16.	Luxemburg	3,2%
17.	Finlanda	2,7%
18.	Spania	2,6%
19.	Malta	2,6%
20.	Croația	1,6%
21.	Irlanda	1,4%
22.	Portugalia	0,4%
23.	Ungaria	0,4%
24.	România	0,4%
25.	Cehia	0,2%
26.	Estonia	0,2%
27.	Letonia	0,2%
28.	Lituania	0,1%
29.	Polonia	0,1%
30.	Slovacia	0,1%

Tabelul nr. 3: *Clasamentul statelor europene (UE-28, AELS) ca proporție a populației musulmane din totalul populației*¹⁸⁴

Din totalul imigranților și refugiaților sosiți în țările de destinație aflate în clasament, majoritatea sunt musulmani pentru marea parte a acestor state.

---

¹⁸⁴ Ibidem.

Stocul imigranților și refugiaților

Între anii 2010 și 2016, cele mai importante zece destinații ale imigranților și refugiaților musulmani erau (figura nr. 35): Marea Britanie (1,60 milioane imigranți și refugiați din care 43% musulmani, respectiv 690 mii), Germania (1,35 milioane imigranți și refugiați din care 63% musulmani, respectiv 850 mii), Franța (0,79 milioane imigranți și refugiați din care 67% musulmani, respectiv 530 mii), Italia (0,72 milioane imigranți și refugiați din care 56% musulmani, respectiv 400 mii), Suedia (0,45 milioane imigranți și refugiați din care 67% musulmani, respectiv 300 mii), Olanda (0,31 milioane imigranți și refugiați din care 57% musulmani, respectiv 170 mii), Elveția (0,28 milioane imigranți și refugiați din care 33% musulmani, respectiv 90 mii), Austria (0,24 milioane imigranți și refugiați din care 46% musulmani, respectiv 110 mii), Belgia (0,23 milioane imigranți și refugiați din care 57% musulmani, respectiv 130 mii), Spania (0,21 milioane imigranți și refugiați din care 39% musulmani, respectiv aproximativ 81 mii)¹⁸⁵.

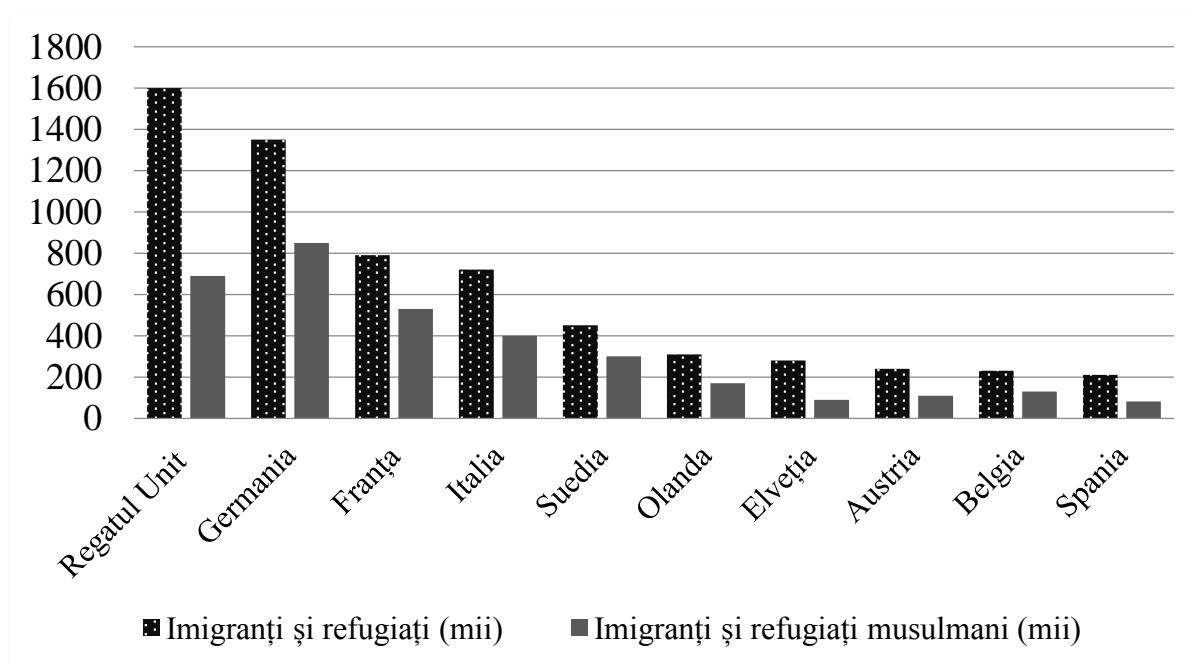

Figura nr. 35: *Stocul imigranților și refugiaților și al imigranților și refugiaților musulmani, la nivelul celor mai importante zece țări europene de destinație, în perioada 2010-2016*¹⁸⁶

¹⁸⁵ Pew, 2017, *op. cit.*, pp. 20-22.

¹⁸⁶ Ibidem.

Se poate observa că cele mai importante țări de destinație sunt foarte diferite ca fond cultural-religios față de cel al imigranților, fiind promotoare ale secularismului.

Dacă adâncim perspectiva distribuției către polarizările de comunități musulmane în spațiul urban, readucem în atenție afirmația lui Jocelyn Cesari, conform căreia deja există orașe europene cu o pondere semnificativă a populației musulmane¹⁸⁷.

Între anii 2010 și 2016, cele mai importante zece state de origine ale migranților musulmani erau (figura nr. 36): Siria (650 de mii), Maroc (370 de mii), Pakistan (270 de mii), Bangladesh (230 de mii), Iran (220 de mii), Afganistan (180 de mii), Libia (180 de mii), Iordania (150 de mii), Irak (140 de mii) și Algeria (140 de mii)¹⁸⁸.

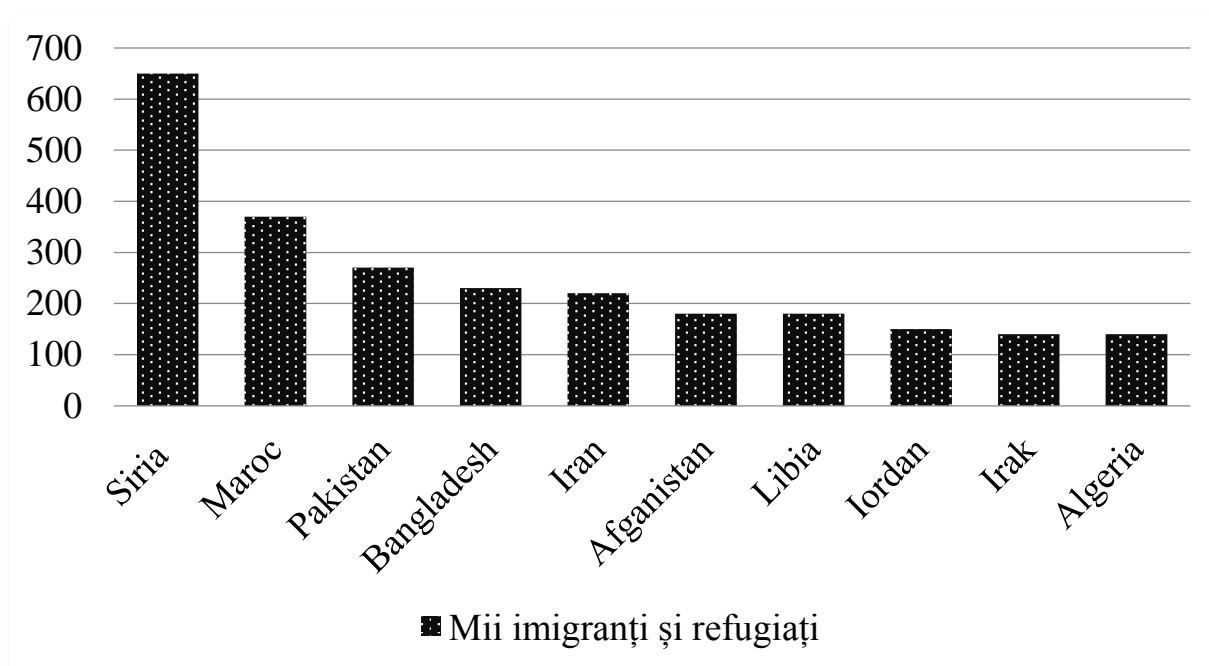

Figura nr. 36: Cele mai importante țări de origine pentru imigranții și refugiații musulmani din țările europene în perioada 2010-2016, 2017¹⁸⁹.

¹⁸⁷ Simon KUPER, „Head count belies vision of Eurabia”, în *Financial Times*, 19.08.2007, URL: <http://www.ft.com/cms/s/0/123ade02-4e6f-11dc-85e7-0000779fd2ac.html>, accesat la 05.05.2018.

¹⁸⁸ * * *, *op. cit.*, Centrul de Cercetare Pew, 2017, pp. 17-19.

¹⁸⁹ Ibidem

Imigranții (imigrația legală)

Între 2010-2016, statele din top zece destinații europene (figura nr. 37) înregistrau între 26% și 68% populație musulmană din totalul imigranților¹⁹⁰. Primul stat din acest clasament este Marea Britanie (din 1,54 milioane imigranți, 42% erau musulmani, respectiv 650 de mii), urmat de Franța (din 0,71 milioane imigranți, 68% erau musulmani, respectiv 480 de mii), Italia (din 0,59 milioane imigranți, 53% erau musulmani, respectiv 310 de mii), Germania (din 0,68 milioane imigranți, 40% erau musulmani, respectiv 270 de mii), Suedia (din 0,25 milioane imigranți, 58% erau musulmani, respectiv 140 de mii), Olanda (din 0,24 milioane imigranți, 51% erau musulmani, respectiv 120 de mii), Elveția (din 0,21 milioane imigranți, 26% erau musulmani, respectiv 60 de mii), Spania (din 0,20 milioane imigranți, 37% erau musulmani, respectiv 70 de mii), Belgia (din 0,17 milioane imigranți, 50% erau musulmani, respectiv 90 de mii), Norvegia (din 0,15 milioane imigranți, 40% erau musulmani, respectiv 60 de mii)¹⁹¹.

Top zece țări de origine (figura nr. 37) ale acestor fluxuri de imigranți musulmani, în perioada 2010-2016, includea: Maroc (360 de mii), Pakistan (240 de mii), Bangladesh (230 de mii), Libia (170 de mii), Iran (170 de mii), Iordan (150 de mii), Algeria (140 de mii), Senegal (70 de mii), Somalia (70 de mii), India (70 de mii)¹⁹².

---

¹⁹⁰ Ibidem, pp. 20-22.

¹⁹¹ Ibidem.

¹⁹² Ibidem.

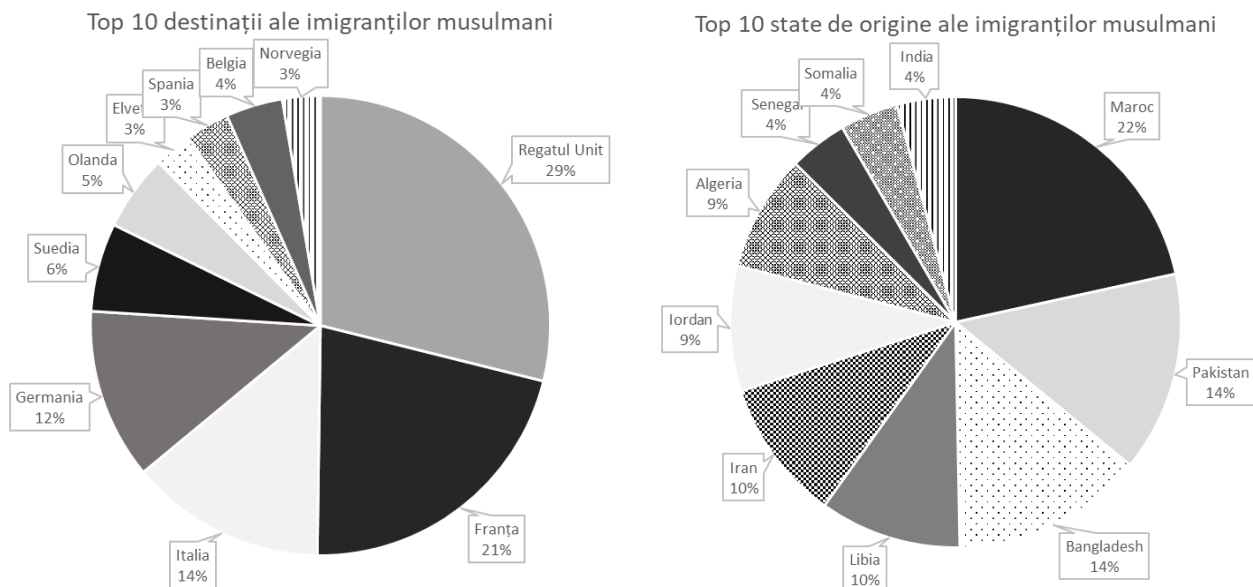

Figura nr. 37: *Principalele țări gazdă și de origine a imigranților legali musulmani de pe teritoriul european*¹⁹³

Refugiații

Între anii 2010 și 2016, cele mai importante zece destinații europene ale refugiaților musulmani (figura nr. 38) erau: Germania (580 de mii, reprezentând 86% din totalul refugiaților), Suedia (160 de mii, reprezentând 77% din totalul refugiaților), Italia (100 de mii, reprezentând 72% din totalul refugiaților), Austria (80 de mii, reprezentând 72% din totalul refugiaților), Franța (50 de mii, reprezentând 60% din totalul refugiaților), Olanda (50 de mii, reprezentând 54 % din totalul refugiaților), Belgia (40 de mii, reprezentând 81% din totalul refugiaților), Marea Britanie (40 de mii, reprezentând 72% din totalul refugiaților), Elveția (40 de mii, reprezentând 75% din totalul refugiaților), Norvegia (30 de mii, reprezentând 73 % din totalul refugiaților)¹⁹⁴. Ca origine pentru aceste fluxuri de refugiați musulmani, între 2010-2016, principalele țări (figura nr. 38) erau: Siria (610 de mii, reprezentând 91% din totalul refugiaților), Afganistan (180 de mii, reprezentând 100% din totalul

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ Ibidem, p. 20.

refugiaților), Irak (140 de mii, reprezentând 92% din totalul refugiaților), Somalia (60 de mii, reprezentând 100% din totalul refugiaților), Iran (50 de mii, reprezentând 96% din totalul refugiaților), Eritreea (50 de mii, reprezentând 37% din totalul refugiaților), Pakistan (30 de mii, reprezentând 96% din totalul refugiaților), Sudan (10 mii, reprezentând 91% din totalul refugiaților), Nigeria (10 mii, reprezentând 44% din totalul refugiaților)¹⁹⁵.

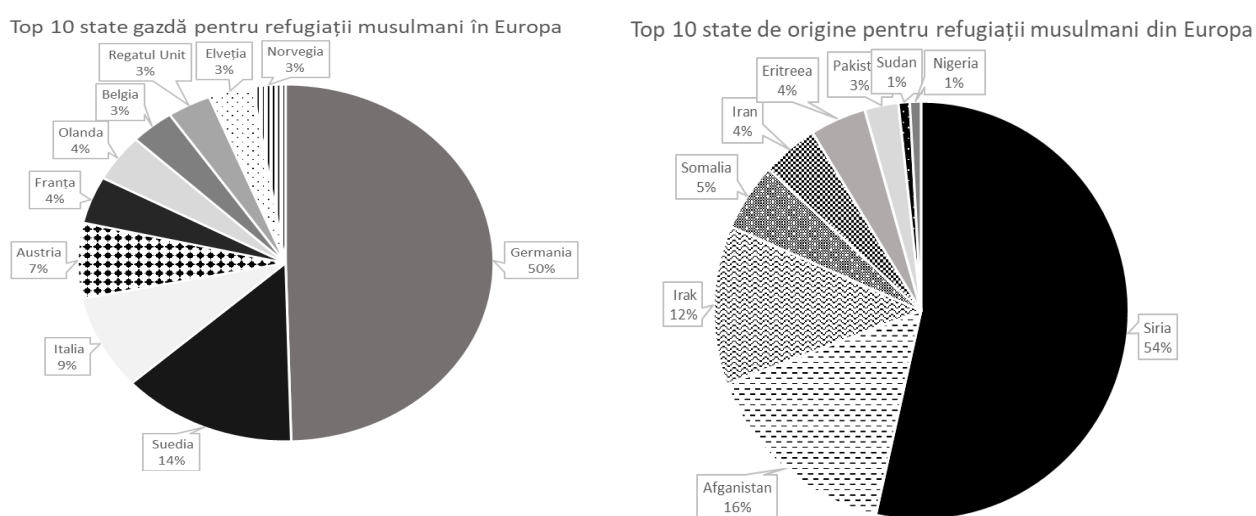

Figura nr. 38 *Principalele țări gazdă și de origine pentru imigranții musulmani de pe teritoriul european*¹⁹⁶

Se poate observa că, din perspectiva atractivității, în clasamentul celor zece țări de destinație se mențin aceleași țări atât pentru cel al imigranților, cât și pentru cel al refugiaților. Doar pozițiile pe care se află statele diferă în topul imigranților, față de cel al refugiaților. În schimb, în ceea ce privește originea, imigranții obișnuiți provin din state de obicei mai stabile (unele chiar aflate în dezvoltare), în comparație cu refugiații a căror origine se află, de regulă, în state cu un grad ridicat de instabilitate (în această categorie regăsim și state

¹⁹⁵ Ibidem, p. 19.

¹⁹⁶ Ibidem.

eșuate și state care au pe teritoriul lor războaie în conformitate cu *Barometrul conflictualității*¹⁹⁷).

Tot din perspectiva distribuției spațiale, este relevant de prezentat cum va evolua procentul populației musulmane în totalul populațiilor statelor europene, în funcție de cele trei scenarii. În acest sens, apelăm la reprezentările cartografice realizate de Centrul Pew comasate în figura nr. 40, pornind de la baza de comparație cu anul 2016, pe care o oferă figura nr. 39.

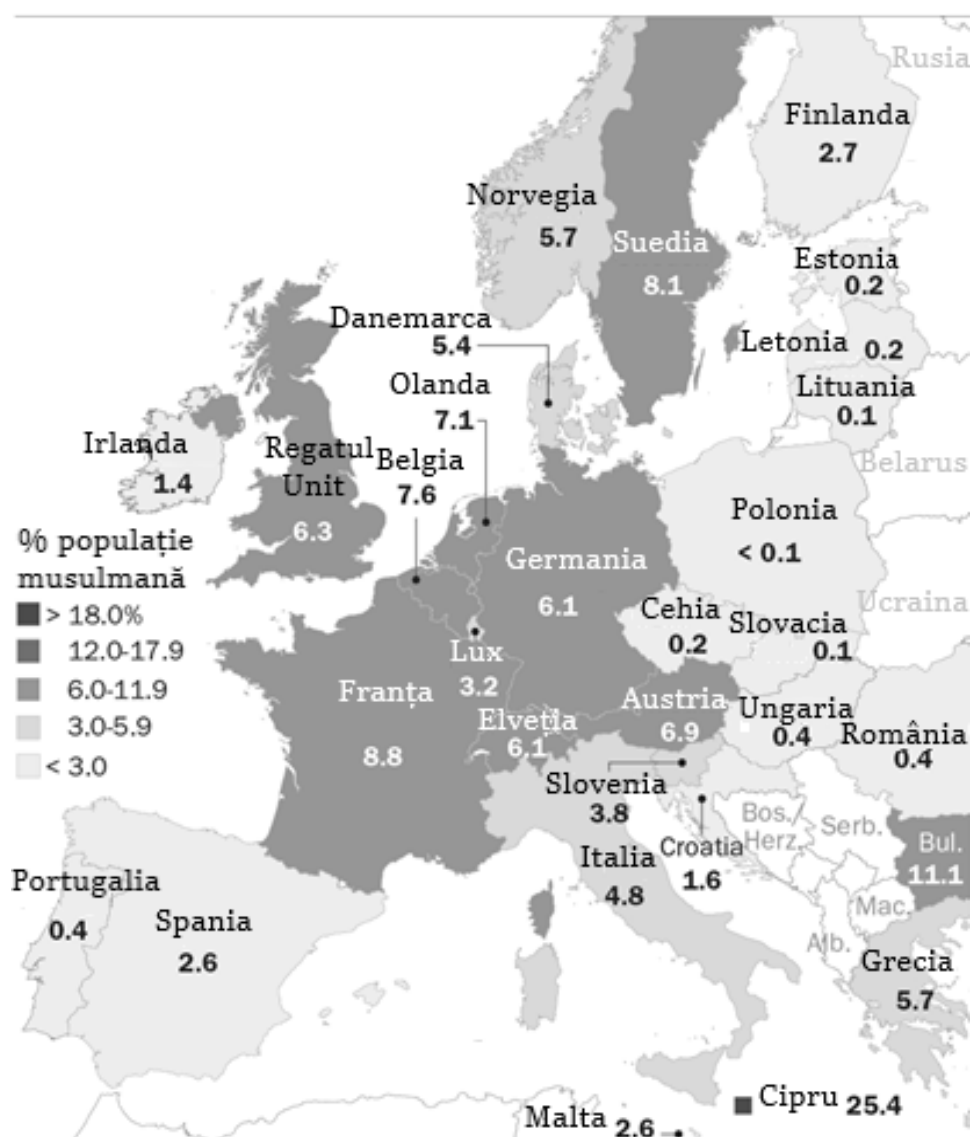
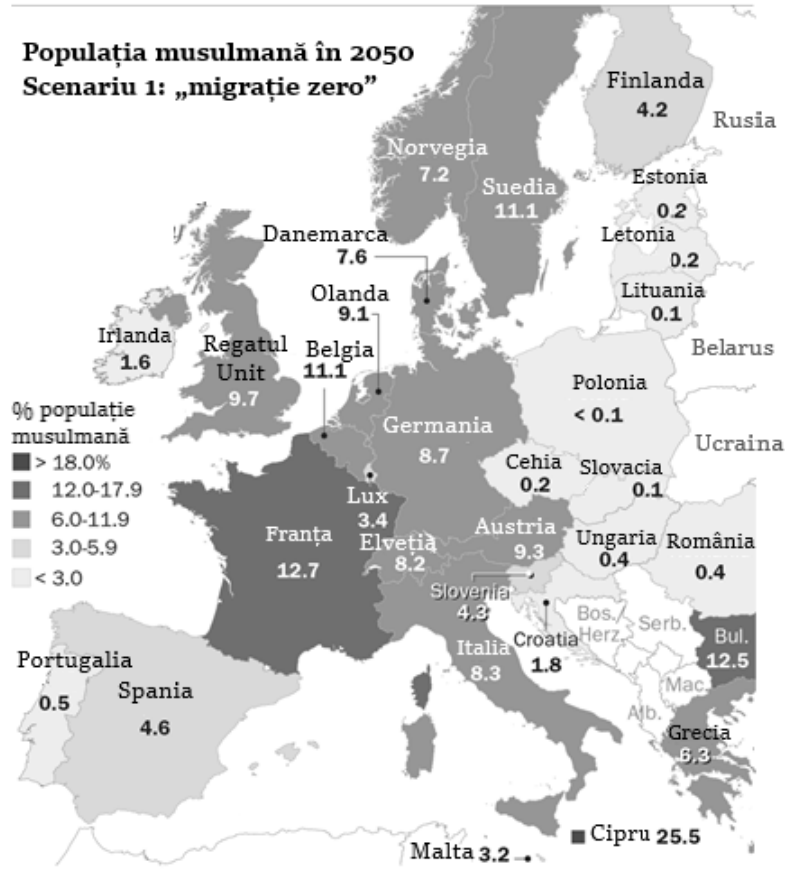

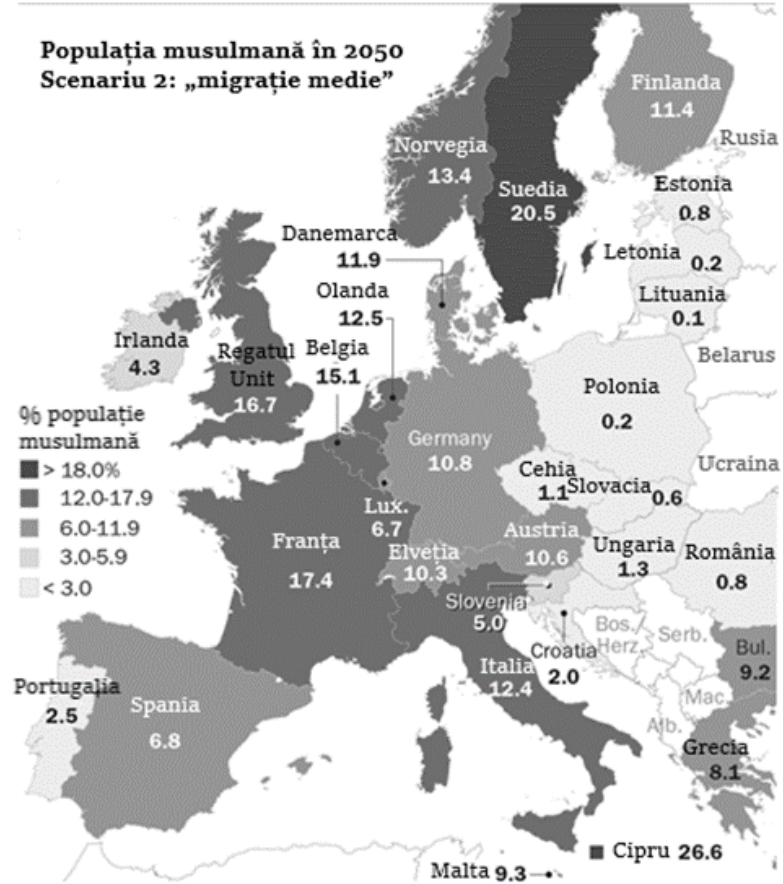
Figura nr. 39: Procentul populației musulmane la nivelul statelor europene, 2016 – imagine preluată din analiza Centrului de Cercetare Pew, în traducerea autorului¹⁹⁸

¹⁹⁷ ***, *Conflict Barometer 2017*, Heidelberg Institute for International Conflict Research, 2018, URL: <https://hiik.de/conflict-barometer/current-version/?lang=en>, accesat la 28.06.2018.

**Populația musulmană în 2050
Scenariu 1: „migrație zero”**

**Populația musulmană în 2050
Scenariu 2: „migrație medie”**

¹⁹⁸ * * *, *op. cit.*, Centrul de Cercetare Pew, 2017, p. 2.

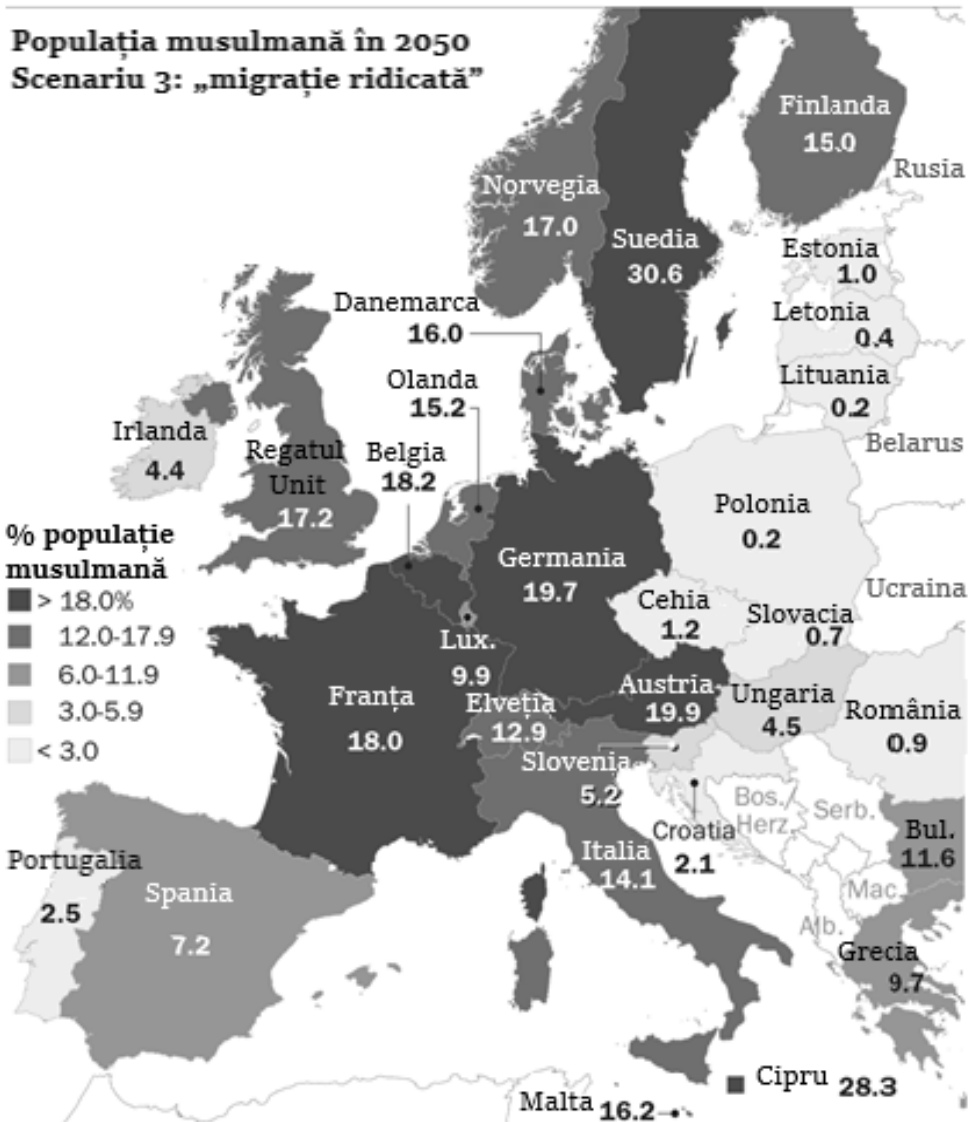

Figura nr. 40: Procentul populației musulmane la nivelul statelor europene în 2050, în funcție de cele trei scenarii – imagini preluate din analiza Centrului de Cercetare Pew, în traducerea autorului¹⁹⁹

În ceea ce privește clasamentul destinațiilor principale în 2050, acesta va fi compus în principal din aceleași state. Totuși, clasamentele diferă în funcție de impactul diferențiat al componentelor ce stau la baza prognozelor (tabel nr. 4). Spre exemplu, putem observa că asupra Germaniei o influență semnificativă o va avea dinamica

¹⁹⁹ Ibidem.

fluxului de refugiați, în timp ce, pentru Marea Britanie și Franța, va avea un impact mai mare dinamica fluxului regulat de imigranți.

Clasament state UE ²⁰⁰ ca % musulmani	2016		2050					
			Scenariul 1: „zero migrație”		Scenariul 2: „migrație medie”		Scenariul 3: „migrație ridicată ”	
	ȚARA ²⁰¹	Număr	Ț A R A	Număr	Ț A R A	Număr	Ț A R A	Număr
1.	Franța (FR)	5.720.000	FR	8.600.000	UK	13.060.000	DE	17.490.000
2.	Germania (DE)	4.950.000	UK	6.560.000	FR	12.630.000	UK	13.480.000
3.	Marea Britanie (UK)	4.130.000	DE	5.990.000	DE	8.480.000	FR	13.210.000
4.	Italia (IT)	2.870.000	IT	4.350.000	IT	7.050.000	IT	8.250.000
5.	Olanda (NL)	1.210.000	ES	1.880.000	ES	2.660.000	SE	4.450.000
6.	Spania (ES)	1.180.000	NL	1.510.000	SE ₂₀₂	2.470.000	ES	2.810.000

Tabel nr. 4 : Top 6 țări europene (UE-28, AELS) gazdă pentru migranți.
Perspectivă comparativă: 2016 și cele trei scenarii pentru 2050²⁰³

3.4.2.3. Creșterea populației musulmane ca urmare a mișcării naturale

Din perspectiva contribuției mișcării naturale a populației musulmane pe teritoriul european la creșterea acesteia în viitor, putem aduce din nou în discuție indicatorul rata totală a fertilității.

²⁰⁰ UE 28 și AELS.

²⁰¹ Abrevieri conforme Ghidului de redactare internațional al UE, URL: <http://publications.europa.eu/code/ro/ro-370100.htm>, accesat la data de 22.05.2018.

²⁰² Suedia

²⁰³ * * *, *op. cit.*, Centrul de Cercetare Pew, 2017, pp. 5-7.

Date furnizate de Centrul Pew ne arată faptul că, pentru perioada 2015-2020, este estimată o medie a diferenței la nivel european între RTF specifică populației musulmane și cea specifică populației non-musulmane de aproximativ 1,0. Dacă RTF a populației non-musulmane (de 1,6) este mult sub valoarea responsabilă pentru capacitatea de a menține o populație cel puțin constantă, RTF a populației musulmane (de 2,6) este peste valoarea de înlocuire, fiind în punctul în care se poate discuta despre o creștere. Situația particulară a statelor europene pentru care datele au fost disponibile este prezentată în figura nr. 41.

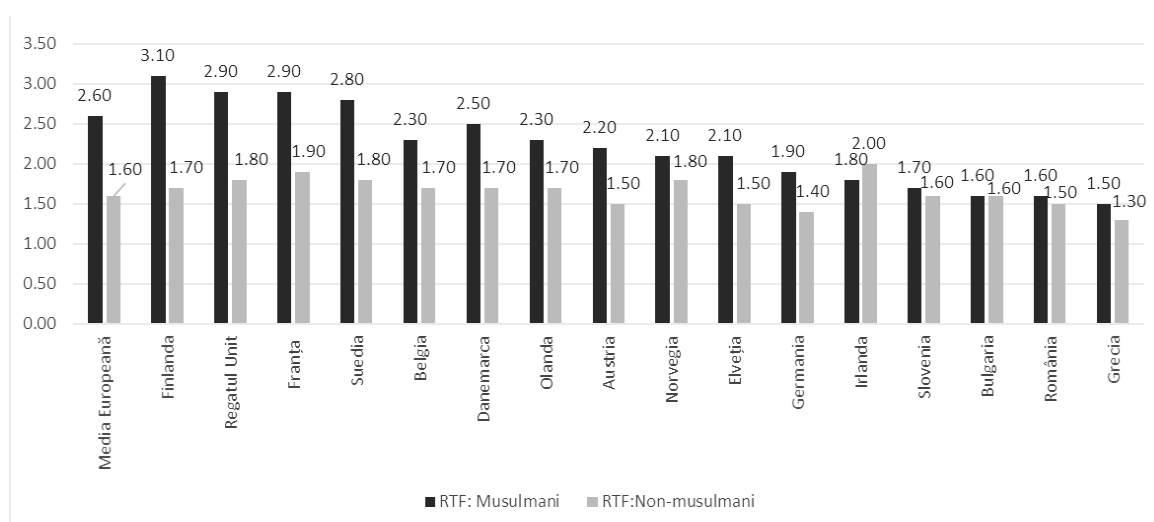

Figura nr. 41: Rata totală a fertilității a populației musulmane și a celei non-musulmane la nivelul țărilor europene. Perspectivă comparativă pentru perioada 2015-2020²⁰⁴

Cele mai mari diferențe se regăsesc în Finlanda (1,4), Marea Britanie (1,0) și Franța (1,0).

În ceea ce privește prognozele, studiu realizat de Centrul Pew aducea în atenție faptul că, în timp, aceste discrepanțe vor tinde să se estompeze (fapt ce deja este prevăzut la nivel global în cele mai importante scenarii, cum ar fi cele realizate de către Divizia Populație a ONU). Astfel, este preconizat ca în perioada 2045-2050, diferența între RTF să ajungă la 0,7, spre deosebire de cea de 1,0 specifică perioadei 2015-2020. Centrul Pew apreciază că aceasta se întâmplă ca

²⁰⁴ Ibidem, p. 22.

urmare a faptului că a II-a și a III-a generație de imigranți tind să aibă RTF similare țărilor de „adopție”²⁰⁵. Însă, chiar și cu această tendință de armonizare, populația musulmană va crește una dintre coordonatele responsabile pentru această dinamică fiind mișcarea naturală a populației. Acest fapt poate fi observat în scenariul „zero migrație” pentru 2050, ce se bazează strict pe mișcarea naturală a populației influențată de RTF, dar și de vârsta medie.

3.4.2.4. Vârsta medie

Așa cum precizăm la punctul 2.2.2.2. *Dimensiunea structurală pe vârste*, referitor la totalului imigranților și solicitanților de azil, această structură are o importanță deosebită în analizele demografice. Dacă, studiem datele referitoare la nașcuții non-europeni și solicitanții de azil de pe teritoriul statelor europene, constatăm că media de vârstă a acestora este mai mică în raport cu cea europeană. În ceea ce privește populația musulmană se observă același lucru. Tot în cadrul unor cercetări întreprinse de Centrul Pew sunt prezentate date care constituie în argument în acest sens (figura nr. 42).

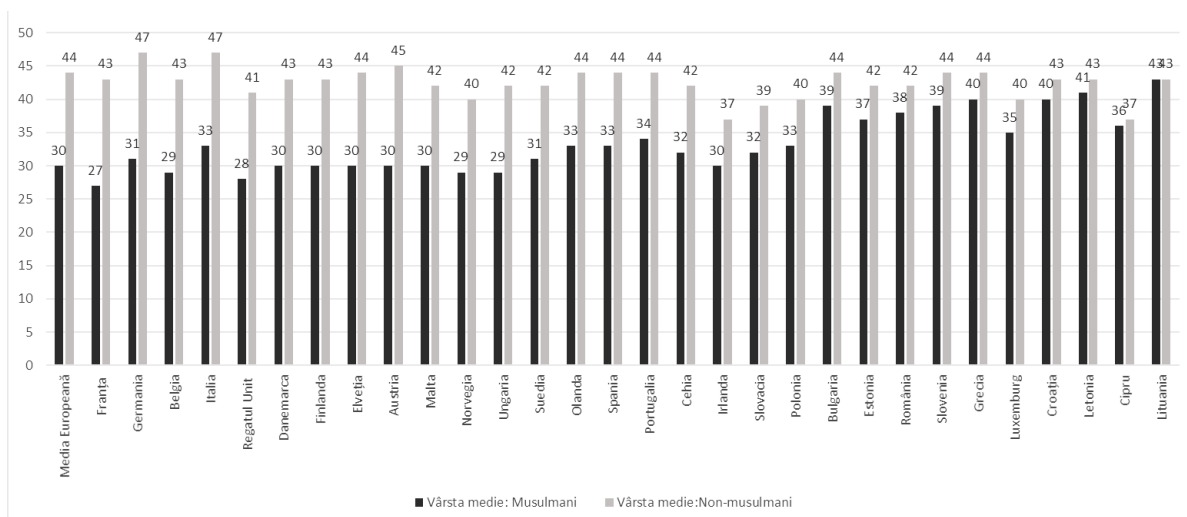

Figura nr. 42: *Vârsta medie a populației musulmane și non-musulmane din statele europene. O perspectivă comparativă*²⁰⁶

²⁰⁵ Ibidem, p. 22.

²⁰⁶ Ibidem, p. 37.

Se poate observa faptul că populația musulmană este mai tânără în majoritatea țărilor europene, excepție făcând doar Lituania. Top zece țări cu cele mai mari diferențe de vârstă medie între populația musulmană și cea non-musulmană este format din: Franța (-16 ani), Germania (-16 ani), Austria (-15 ani), Belgia (-14 ani), Italia (-14 ani), Marea Britanie (-13 ani), Danemarca (-13 ani), Finlanda (-13 ani), Elveția (-13 ani), Malta (-13 ani). Dintre aceste state, o mare parte sunt și cele care au o proporție importantă a populației musulmane, dar și aflate printre cele mai dorite de către imigranți și refugiați pentru a le fi gazde. Mai mult, majoritatea lor sunt țări în care polarizările s-au format în urma imigrației din ultimele decenii (mai ales, cele de la sfârșit de secol al XX-lea și început de secol al XXI-lea), la care a contribuit și recenta criză europeană a refugiaților.

La polul opus, cele mai mici diferențe se înregistrează în state precum: Cipru (-1 an), Letonia (-3 ani), Croația (-3 ani), Slovenia (-4 ani) și România (-4 ani). Majoritatea lor sunt state ale căror comunități au un substrat istoric mult mai îndelungat față de evenimentele ce fac subiectul acestui studiu.

La nivelul statelor UE-28, Norvegia și Elveția diferența medie era de -13 ani. Populația musulmană are o vârstă medie la nivel european de 30 ani, în timp ce populația non-musulmană înregistrează o vârstă medie de 44 ani²⁰⁷. Prin urmare, din perspectiva structurii pe vârste, putem concluziona că această comunitate distinctă cultural este mai tânără în raport cu populația țării gazdă. Acest fapt poate contribui la menținerea unei RTF mai ridicată față de cea a populației europene, ceea ce poate influența continuarea creșterii a acestei comunități. În acest sens, se poate vedea că la nivelul celor trei scenarii pentru 2050 realizate de Pew, diferența de vârstă este considerată unul dintre factorii importanți cărora i se datorează potențiala creștere.

*

În urma analizei demografice a comunității musulmane europene din perspectiva numărului, distribuției, structurii pe vârste, dar și a prognozelor realizate de către Centrul Pew (regăsite de-a lungul

---

²⁰⁷ Ibidem.

punctului 3.4.2 *Structura religioasă a populației imigranților și refugiaților*), putem aprecia că dinamica acesteia se poate constitui într-un fond propice instalării unei intersecții culturale (dintre valorile statelor gazdă și valorile comunităților imigranților și refugiaților musulmani). Aceasta poate să aibă potențialul de genera transformări culturale la nivel european. Faptul este evidențiat prin relevanța populației musulmane la nivel statistic pentru populația țărilor gazdă, unde s-au putut observa polarizări importante și, mai ales, în mediul urban.

Este cu atât mai important studiul dinamicii populației musulmane pentru potențialele transformări culturale, cu cât în unele țări, care dețin polarizări importante, aceste comunități au apărut, cu precădere, ca urmare a proceselor din ultimele decenii (imigrația, căreia i se adaugă criza refugiaților). Interconexiunile, interdependențele și viteza cu care evoluează societățile dezvoltate produc intersecția mult mai rapidă a populațiilor diferite ce conviețuiesc pe teritoriul acestora.

Un alt aspect este faptul că aceste populații musulmane sunt mai tinere. De aici, pot decurge atât oportunități (contribuția la creșterea economică, inovare etc.), cât și provocări (riscul de apariție a tensiunilor ca urmare a neintegrării optime a tinerilor în cele mai importante infrastructuri sociale). Pe de altă parte, populația mai tânără poate contribui la creșterea în viitor a comunităților musulmane de pe teritoriul european.

Nu în ultimul rând, dacă în prezent identificăm polarizări destul de importante ale comunităților musulmane pe teritoriul european, trebuie să avem în vedere prognozele. Acestea arată o Europă în care ponderea acestor comunități se va dubla în următoarele trei decenii, datorită, în principal, mișcării naturale. Dacă acestei componente i se adaugă și mișcarea migratorie (atât prin imigrația legală, cât și prin continuarea sosirii solicitanților de azil), populația musulmană are potențialul de a se tripla până în 2050. Pe termen lung, este de observat dacă dublarea, respectiv posibila triplare a lor, poate să pună o presiune suplimentară asupra valorilor culturale europene. Aceasta

la rândul ei să imprime o necesitate de a crește flexibilitatea prin integrarea unor modele culturale foarte diferite de tradițiile și valorile europene (cum este cazul populației musulmane) la nivelul culturii dominante a țării gazdă.

Încheiem prin a sublinia faptul că, alături de etnie, religia este una dintre coordonatele culturale foarte importante. În cadrul analizei demografice, acest subiect este unul deosebit de relevant, mai ales pentru faptul că se poate constitui în numitor comun pentru diferite etnii cu origini pe continentul african și/sau asiatic, iar cu cât o populație cu anumite caracteristici comune este mai numeroasă, cu atât aceasta își poate aduce aportul la modul în care este configurată o societate și își poate face mai bine auzită vocea.

Conchidem asupra acestui capitol prin câteva teme ce au ca scop sublinierea faptului că profilul demografic al comunităților non-europene pe teritoriul statelor europene, prin caracteristicile sale, are potențialul generării de transformări la nivelul societăților, inclusiv culturale.

În primul rând, în urma analizei, pe cele patru dimensiuni (numerică și distribuția spațială, structurală pe vârste, structurală pe sexe, structurală etnică și religioasă), putem afirma că polarizările non-europene de pe teritoriul acestui continent au următoarele caracteristici:

- sunt relevante numeric;
- provin cu precădere din state ale Africii și Asiei (turci, sirieni, marocani, pakistanezi, indieni, irakieni, afgani, chinezi, somalezi etc.);
- se află mai ales în statele europene dezvoltate, precum Germania, Franța, Austria, Suedia, Norvegia, Marea Britanie etc.;
- sunt comunități (atât cele ale imigranților, cât și cele ale solicitanților de azil) în medie mai tinere față de cele europene;
- în cadrul lor proporția bărbaților este mai mare față de cea a femeilor (atât pentru imigrați, cât și pentru solicitanții de azil);
- sunt mai prezente în mediul urban.

Profilului demografic arată atât amploarea fenomenului imigrației și crizei refugiaților, cât și diferențele semnificative

structurale între populația statelor de destinație și comunitățile etnice/religioase formate pe teritoriul lor. Acest fapt se poate constitui în baza studiului impactului polarizărilor non-europene la nivel cultural.

Un alt aspect relevant demografic este prognoza. Se estimează că, pe termen lung, aceste comunități non-europene (etnice și religioase) se vor mări. Din această perspectivă, trebuie să aducem în atenție că, dacă actualele polarizări au adus provocări la nivelul necesității statelor de a găsi soluții de integrare optimă în societatea lor, o întrebare este dacă dimensiunile acestor comunități vor aduce presiuni suplimentare asupra politicilor de integrare, și apoi, dacă aceste politici vor genera o serie de transformări culturale.

În prezent, ne aflăm în punctul în care cele mai importante state europene, destinații ale fluxurilor migratorii, au deja experiența câtorva decenii de încercări de identificare a celor mai adecvate soluții în domeniu. Un exemplu este multiculturalismul²⁰⁸, în sensul practicilor politice (pentru că acest concept are un dublu înțeles: pluralitate culturală și teorie politică ca răspuns la pluralitatea culturală²⁰⁹). Acesta a apărut în anii '60 mai ales în Canada, Australia și Suedia²¹⁰, iar apoi a început să se răspândească și la nivelul celor mai dezvoltate state europene. În primă fază, răspândirea s-a produs mai ales la nivelul statelor cu polarizări etnice importante formate ca urmare a imigrației. Perioada de ascensiune a acestei abordări a fost atinsă în anii '90. După atacurile din 11 septembrie 2001, a apărut o reacție de respingere a ceea ce se considera până atunci multiculturalism și o îndreptare către „promovarea coeziunii sociale,

---

²⁰⁸ Unele dintre informațiile următoare despre multiculturalism au fost publicate în Cătălina TODOR, „Multiculturalism in theory and practice. The European demographic substratum”, în *Conferința Internațională „Strategii XXI”*, Volum II, 2-3 aprilie 2015, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București.

²⁰⁹ Eugen HUZUM, „Idei și valori perene în științele socioumane”, Ana Gugiuman (coord), *Studii și cercetări*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009, pp. 45-60, URL: https://www.academia.edu/236350/Ce_este_multiculturalismul, accesat la 15.05.2018.

²¹⁰ Marco MARTINIELLO, Jan RATH (Ed), *An introduction to immigrant incorporation studies*, Ed. Amsterdam University Press, Amsterdam, 2014, p. 72.

9 Gilles FERREOL, Guy JUCQUOIS, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Ed. Polirom, Iași, 2005, p. 450.

a integrării, a politicilor privind egalitatea și diversitatea și construirea unui consens în jurul anumitor valori comune asociate cu democrația occidentală”²¹¹. De la apariția sa până în actualitate, dezbateri intense s-au coagulat în jurul găsirii celei mai bune soluții: toleranță (în direcția diversității culturale) sau recunoaștere (alături de tolerarea diversității culturale, protecția, recunoașterea diversității și specificității culturale). Din perspectivă aplicată, multiculturalismul a fost asociat cu politicile identitare, politicile de recunoaștere, politicile diferențelor²¹². În acest sens, progresele realizate de statele europene în direcția acestora pot fi analizate prin perspectiva *indicelui politicilor multiculturalale* (MIPEX)²¹³. Acesta este compus din: analizarea politicilor anti-discriminatorii, accesului la naționalitate, participarea politică, educație, sănătate, mobilitatea pe piața muncii, reunificarea familiei, rezidența permanentă. Prin intermediul acestui indicator se poate observa faptul că Europa se află într-o continuă căutare de soluții pentru fenomene cu efecte deja vizibile la nivelul societății statelor sale. De aceea, revenind la posibila creștere pe termen lung a polarizărilor etnice și religioase (culturale) non-europene este de observat dacă se va intensifica și presiunea asupra politicilor în domeniul multiculturalismului. De asemenea, trebuie urmărit și în ce măsură acest gen de abordări la nivelul statului vor avea potențialul de a aduce transformări culturale.

Cert este faptul că actualele polarizări culturale non-europene de pe teritoriul țării europene gazdă, datorită coagulării demografice semnificative, au adus și necesitatea de a gestiona apariția multiculturalismului la nivelul societăților. Este cu atât mai important, cu cât societățile europene nu au avut o istorie modernă marcată de imigrație, ci mai curând de emigrație (de exemplu emigrația către America în secolele XVII-XIX). Mai mult, acestea sunt societăți în

---

²¹¹ Marco MARTINIELLO, Jan RATH (ed), *op. cit.*, 2014, pp. 71-72.

²¹² Sarah SONG, "Multiculturalism", în *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2014 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL: <http://plato.stanford.edu/archives/spr2014/entries/multiculturalism>, accesat la 23.01.2015.

²¹³ *The Migrant Integration Policy Index (MIPEX)*, URL: <http://www.mipex.eu/key-findings>, accesat la 09.07.2018.

care multiculturalismul nu a stat la baza formării statelor respective. Astfel că, plecând de la populații cu un fond cultural diferit de cel european, care au crescut treptat pe acest continent, în actualitate nu mai poate fi ignorat factorul demografic în analiza dezvoltărilor societăților europene. Aceasta reiese din magnitudinea și caracteristicile demografice ale procesului pe care analiza de față le-a prezentat. Mai mult factorul demografic are potențialul de a se constitui într-un motor pentru dezvoltări ulterioare la nivelul statelor europene.

4. PROVOCĂRI ACTUALE ȘI PENTRU URMĂTORII 50 DE ANI

dr. Alexandra SARCINSCHI

4.1. Politici europene și abordări naționale

Este evident faptul că, în ceea ce privește gestionarea fenomenului migrației ilegale și a refugiaților, nu există un model unic, ce ar putea fi aplicat în toate țările europene, deoarece fiecare țară își păstrează specificul național²¹⁴. În acest sens, Robert Palmer, fostul Director pentru Guvernare democratică, cultură și diversitate al Consiliului Europei, a identificat cinci tipuri de abordări politice referitoare la imigrație: non-politica, politica lucrătorilor temporari, politica de asimilare, politica multiculturală și politica interculturală²¹⁵. Non-politica reflectă acel model de gestionare a fenomenului în țările în care imigranții și refugiații fie sunt priviți ca nefiind importanți sau ca fenomen trecător, fie nu sunt bineveniți, astfel că nu este formulată o politică specifică în ceea ce îi privește. Politica lucrătorilor temporari recunoaște rolul imigranților ca formă de muncă temporară (se vor întoarce în țara de origine), astfel că politica implementată este pe termen scurt și cu accent pe reducerea impactului imigranților asupra populației din țara de destinație. Politica de asimilare este aplicată în țările în care imigranții sunt acceptați ca fiind permanenți, dar se presupune că vor fi absorbiți

---

²¹⁴ Acest subcapitol prezintă concluzii ale analizelor dezvoltate pe larg în Alexandra SARCINSCHI, „Crisa europeană a refugiaților”, în *Evaluare strategică 2016. Crize și provocări la adresa securității internaționale*, coord. Stan Anton, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2017, pp. 55-120 și Alexandra SARCINSCHI, „Tendențe în migrația internațională și fluxurile de refugiați și solicitanți de azil”, în *Evaluare strategică 2017: noi provocări într-o lume tot mai fracturată*, coord. Florian CÎRCIUMARU, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2018, pp. 46-74.

²¹⁵ Robert PALMER, „Integration Policies in the 21st Century”, în *Impact of Culture on Integration: Conference Proceedings*, Eva-Maria ASARI, Tanel MATLIK (Eds.), Gravititas Consult LLC, Tallinn, 2012, pp. 17-21.

rapid în populația nativă, nefiind încurajată diferența față de normele culturale general acceptate. Politica multiculturală presupune ca imigranții să fie acceptați ca permanenți și, deși diferențele față de normele culturale ale comunității gazdă sunt încurajate și protejate prin lege, este acceptat faptul că, în anumite cazuri, acestea pot duce la segregare. În fine, politica interculturală este specifică țărilor în care imigranții sunt acceptați permanent, diferențele specifice față de comunitatea gazdă sunt recunoscute și protejate prin lege și există politici, instituții și activități care creează puncte comune, înțelegere reciprocă, empatie și aspirații generale bazate pe credința în importanța diversității în societate.²¹⁶ Acest ultim tip de politică este cel mai potrivit pentru o societate care dorește integrarea funcțională a migranților, celelalte tipuri prezentând pregnant pericolul segregării și al radicalizării populației în discuție.

În ceea ce privește UE, este prevăzut obiectivul integrării persoanelor terțe, însă fără ca legislația comunitară să ceară în mod expres armonizarea legislației și reglementărilor naționale în domeniu, ci doar cele referitoare la gestionarea fluxurilor de imigranți și refugiați. În anul 2016, Parlamentul European a adoptat o procedură strategică referitoare la situația din Marea Mediterană și nevoia de „abordare holistică” a problemei migrației²¹⁷. Ulterior, problemele au devenit evidente prin expunerea lacunelor sistemului european de azil, a solidarității europene ce nu funcționează în fața valurilor de imigranți și refugiați, a amplitudinii luate de fenomenul extremist de dreapta, dar și în ceea ce privește protejarea frontierelor externe. Acestea sunt doar câteva dintre provocările cu care UE se confruntă în prezent, astfel că va fi deosebit de dificil pentru țările UE să identifice, să fie de acord și să implementeze o politică unică de un anumit tip în domeniul integrării refugiaților și gestionării populației de imigranți ilegali.

---

²¹⁶ Ibidem, p. 19.

²¹⁷ European Parliament, *The situation in the Mediterranean and the need for a holistic EU approach to migration*, 12 April 2016, Strasbourg, URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0102+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>.

În cel de-al doilea capitol al studiului am arătat că situația de la frontierele UE este fluidă în ciuda eforturilor autorităților europene și naționale de a o stabili. Motivele principale se referă la schimbarea modului de operare al traficantilor de persoane, dificultatea gestionării returnării efective a celor cărora le-a fost respinsă cererea de azil, dar și creșterea numărului imigranților ilegali din Africa și Asia.

În ultimii trei ani, traficantii de persoane și-au schimbat continuu modul de operare pentru a eluda măsurile autorităților. În anul 2017 a scăzut numărul facilitatorilor în interior, dar a crescut numărul acestora pe uscat, uscat în UE, maritim și aerian (figura nr. 43).

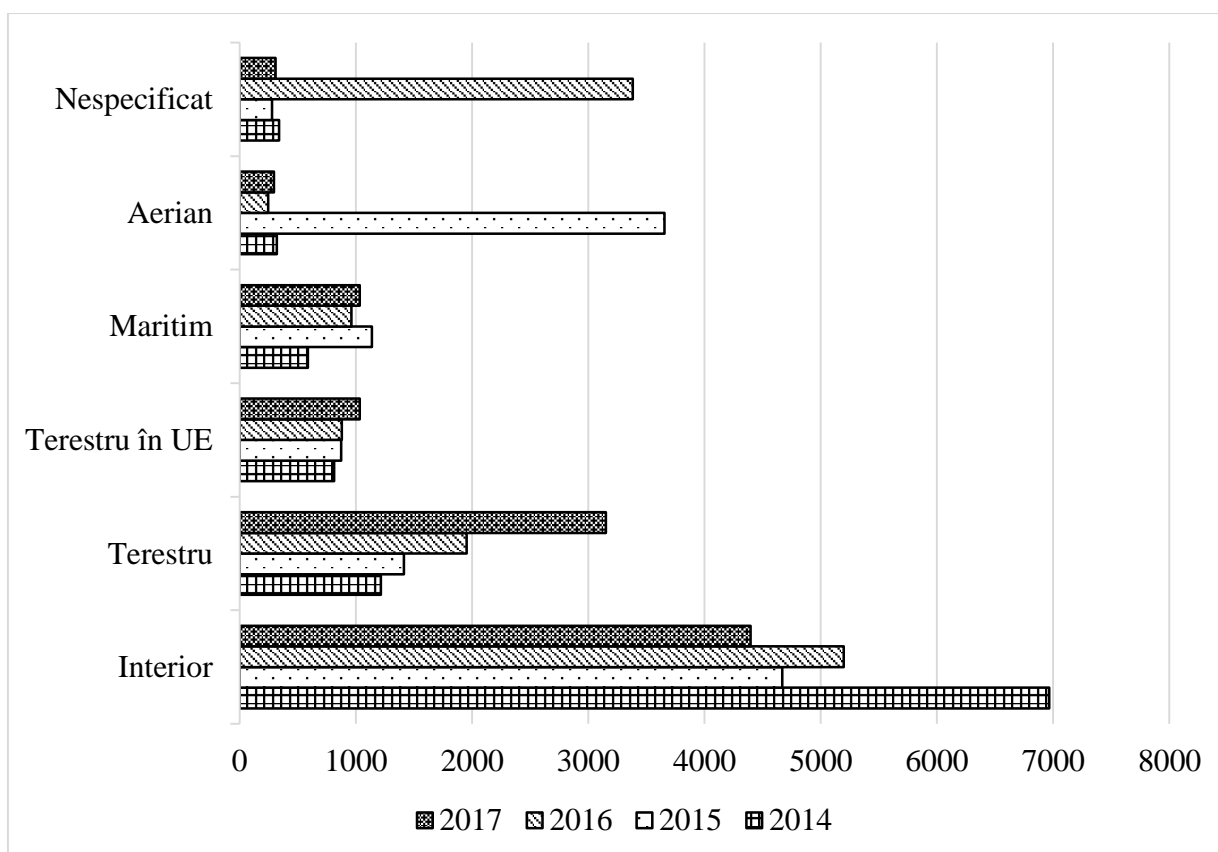

Figura nr. 43: Tipuri de facilitatori și evoluția în perioada 2014-2017 în funcție de locul identificării ²¹⁸

²¹⁸ Frontex, *Risk Analysis for 2018*, Warsaw, February 2018, p. 46, URL: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, accesat la 12.06.2018.

Figura nr. 10 arată că, în ultimii doi ani, a crescut numărul facilitatorilor originari din Pakistan, Siria, Turcia și România. Numărul facilitatorilor români a crescut cu 28% în 2017 față de 2016, însă nu putem concluziona dacă este rezultatul sau cauza creșterii traficului de imigranți ilegali pe ruta Mării Negre. În același timp, identificăm o tendință de scădere a numărului facilitatorilor de origine albaneză, italiană, spaniolă și franceză, care reprezintă partea cea mai numeroasă în totalul acestei categorii.

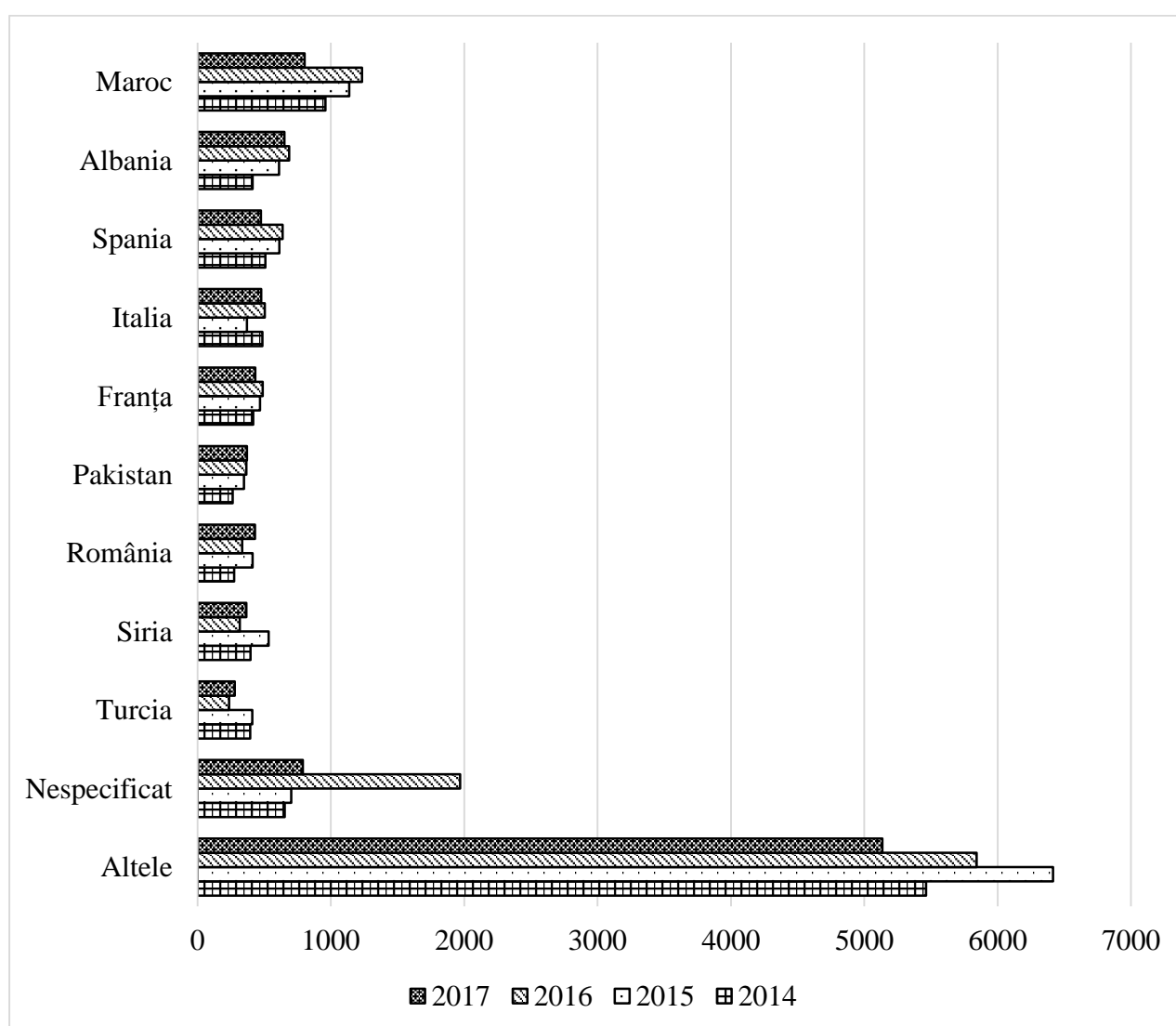

Figura nr. 44: Evoluția numărului facilitatorilor în perioada 2016-2017, în funcție de naționalitatea pretinsă²¹⁹

²¹⁹ Ibidem, p. 46.

Din statisticile Frontex se observă că punctul culminant nu a fost atins în ultimii doi ani nu ultimii doi ani în ceea ce privește emiterea și detectarea de documente false folosite de imigranți, ci anul 2014, anterior „declarării” crizei refugiaților. Dimpotrivă, criza refugiaților și imigranților a determinat UE și statele membre să adopte măsuri specifice de gestionare a fluxurilor de populație din afara frontierelor, astfel că în ultimii doi ani a scăzut numărul total al documentelor frauduloase de călătorie. În detaliu, a fost înregistrată o scădere a celor cu viză și ștampilă, dar a crescut numărul pașapoartelor, cărților de identitate și permiselor de rezidență fie obținute fraudulos, fie false²²⁰. Principalele țări în care sunt emise aceste documente sunt Franța, Italia și Spania (figura nr. 45).

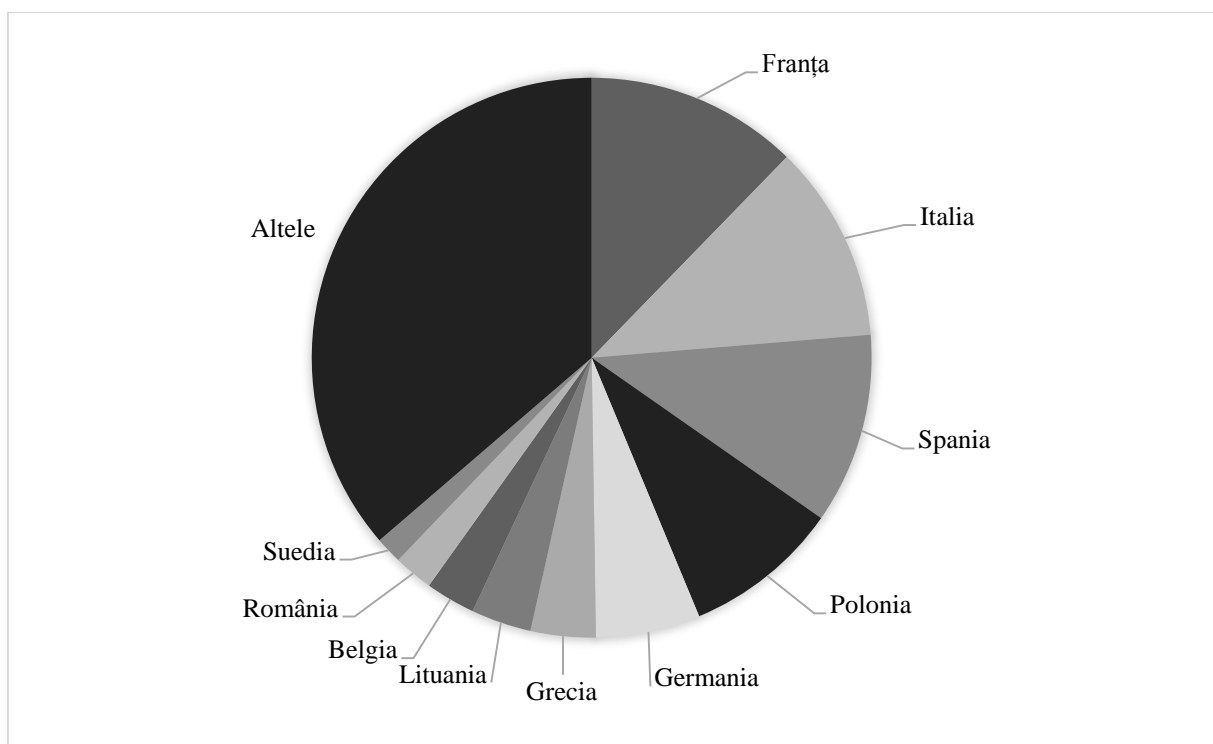

Figura nr. 45: *Principalele țări sub steagul cărora au fost emise acte de călătorie false în anul 2017* ²²¹

Un alt motiv pentru care situația de la frontierele UE este fluidă este acela că, în ciuda numărului relativ constant de decizii de returnare emise de autoritățile europene în ultimii doi ani (305.463 în

²²⁰ Ibidem, p. 49.

²²¹ Ibidem, p. 46.

2016, respectiv 279.215 în 2017 – figura nr. 46²²²), gestionarea reîntoarcerii efective a celor cărora le-a fost respinsă cererea de azil este foarte dificilă (175.377 în 2016, respectiv 151.398 în 2017, când numărul returnărilor este chiar mai redus decât în anul 2014 - 161.302²²³).

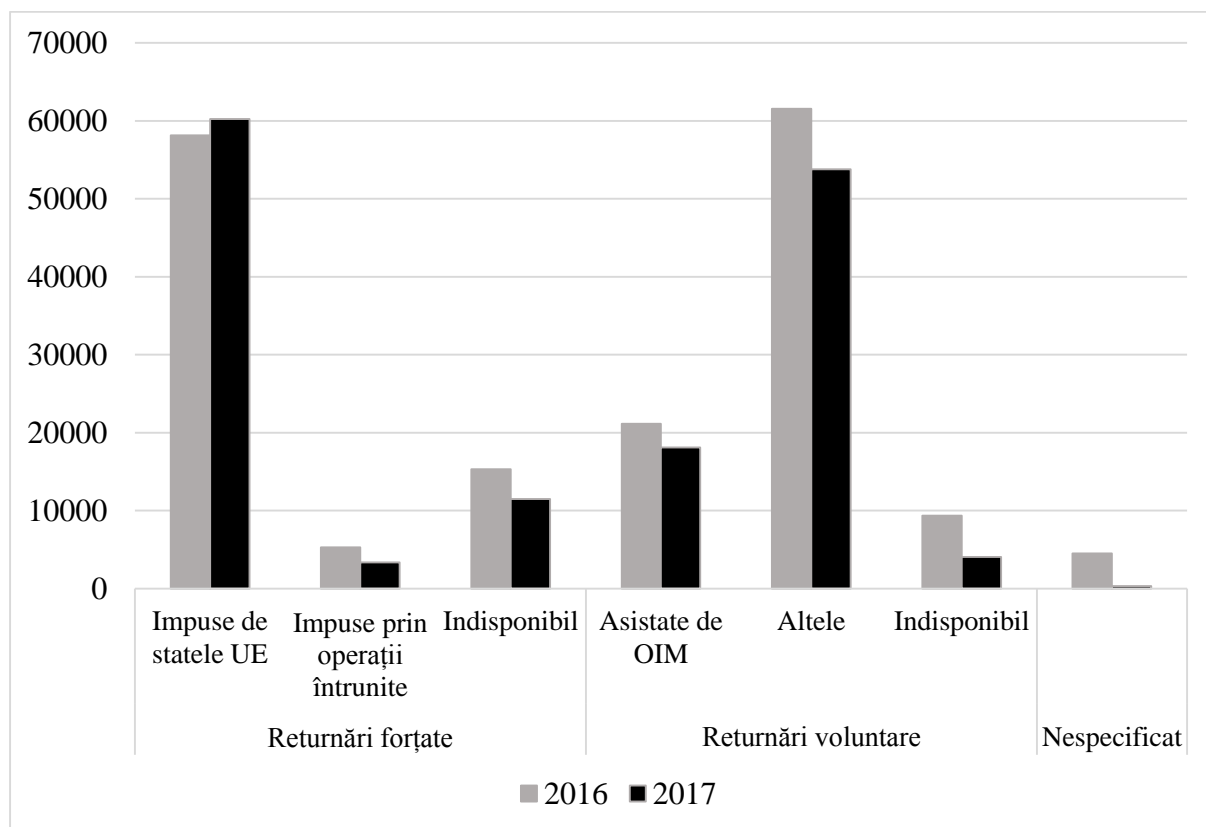

Figura nr. 46: *Comparație între numărul returnărilor efective din anul 2016 și cel din anul 2017 pe tipuri de returnări*²²⁴

Rapoartele Comisiei Europene arată că UE s-a confruntat în 2017 cu rate de returnare nesatisfăcătoare din cauza implementării ineficiente a instrumentelor dedicate, atât la nivelul Uniunii, cât al țărilor membre, și a politicii comune de readmisie²²⁵.

Creșterea numărului migranților din Africa, în ciuda existenței parteneriatului amplu dintre Uniunea Europeană și Uniunea Africană este un alt motiv pentru care considerăm că situația la frontierele UE

²²² Ibidem, p. 50.

²²³ Ibidem.

²²⁴ Ibidem, p. 51.

²²⁵ European Commission, *Towards a More Efficient EU Return Policy*, Nov. 2017, European Agenda on Migration – Factsheets.

rămâne extrem de fluidă. În anul 2017 a fost înregistrată o creștere spectaculoasă a numărului migranților care călătoresc ilegal dinspre țările africane spre continentul european, în special pe ruta vest-mediteraneană și cea vest-africană, cu mult peste scăderea înregistrată pe ruta central-mediteraneană (figura nr. 47).

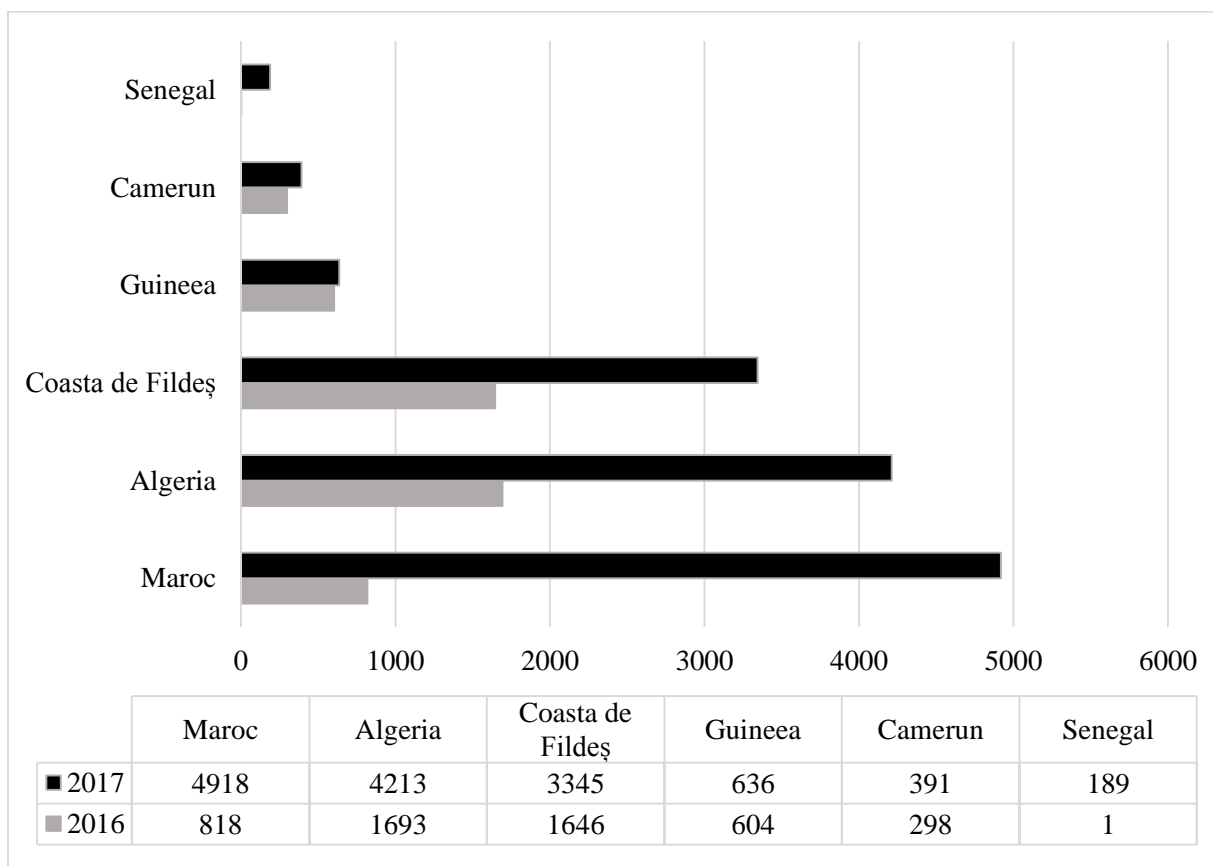

Figura nr. 47: *Evoluția numărului migranților ilegali dinspre țările africane către cele europene în perioada 2016-2017*²²⁶

Numărul imigranților ilegali dinspre Africa spre Europa a crescut în ultimii doi ani și cu 500% în cazul cetățenilor marocani, sau cu 149% în cazul celor algerieni.

Este important să aducem în dezbatere nu doar statisticile ce reflectă mișcarea deja înregistrată a populației, ci și intenția de migrare surprinsă de rezultatele sondajelor de opinie. Astfel, ancheta Gallup realizată în 2016 și 2017 în Algeria, Libia, Egipt, Maroc și Tunisia arată că există o dorință puternică de imigrare a populației din

²²⁶ Frontex, *Risk Analysis for 2018*, Warsaw, February 2018, p. 43, URL: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, accesat la 12.06.2018.

țările Africii de Nord spre cele europene. Această intenție a crescut de la un an la altul (2017 comparat cu 2016), mai ales în principala țară de destinație, Franța, în ciuda măsurilor luate pentru a descuraja această mișcare²²⁷. Creșterea este de la 13% la 19% în intenția de imigrare pentru Franța, menținere de 4% pentru Italia și scădere de 2% pentru Germania (de la 8% în 2016, la 6% în 2017)²²⁸. Nu întotdeauna intenția se concretizează în deplasare, însă este important de analizat și acest aspect pentru a putea formula predicții pentru următorii ani.

Intensificarea fluxului dinspre Africa are loc în condițiile în care parteneriatul dintre Uniunea Europeană și Uniunea Africană este destinat atât îmbunătățirii condițiilor de viață și unei mai bune guvernări, cât și, implicit, gestionării și reducerii migrației. În perioada 2014-2016, a fost înregistrat un sprijin de 680 milioane euro în scop comercial și 20 miliarde de euro asistență anuală pentru dezvoltare din partea UE și a statelor membre destinată îmbunătățirii accesului la energie, reabilitării și construirii de drumuri în Africa Sub-Sahariană, garantării accesului la creditare în aceeași regiune, extinderii accesului la servicii de energie sustenabilă etc.²²⁹. Mai mult, în 2017 au fost direcționate fonduri importante către Italia pentru evaluarea și instruirea Gărzii de Coastă libaneze (1,8 milioane de euro), dar și pentru supravegherea frontierelor, detectoare de metale și explozibili, servicii de interpretare, mediere lingvistică și culturală (cca. 40 milioane de euro)²³⁰.

Numărul în creștere al migranților ilegali din țările africane a adus în dezbatere și alte probleme, precum: posibilitatea ca SUA și Franța să desfășoare operații antiteroriste în SAHEL; posibilitatea ca în fluxurile de refugiați să fie infiltrați luptători ISIS; repatrierea în țările europene de origine a cel puțin 5.600 de jihadiști care trăiesc în

---

²²⁷ Iman BERRACHED, R.J. REINHART, *Desire to Migrate Rises in North Africa*, April 2018, Gallup, URL: <http://news.gallup.com/poll/233006/desire-migrate-rises-north-africa.aspx>.

²²⁸ Ibidem.

²²⁹ European Commission, *The EU's Key Partnership with Africa*, European Agenda on Migration Factsheets, 2017.

²³⁰ European Commission, *Factsheets Compilation 2016-2017*, European Agenda on Migration Factsheets, 2017, p. 46.

zone controlate de Stat Islamic; nu în ultimul rând, reorientarea jihadiștilor din Siria și Irak către țări africane pentru a se reorganiza.

Printre măsurile luate de UE pentru a gestiona această criză se află și modificarea *Codului Frontierelor Schengen* în două etape principale: în decembrie 2016, la întâlnirea COREPER, ambasadorii statelor membre au aprobat modificarea Codului, astfel încât să fie introduse controale obligatorii pentru toate persoanele care trec frontierele *externe* (terestre, aeriene și maritime) ale acestui spațiu de liberă circulație, inclusiv pentru cetățenii europeni din statele membre Schengen, care în prezent sunt scutiți de aceste controale²³¹; în martie 2017, s-a convenit ca statele membre să poată reintroduce temporar și în condiții stricte (garanții procedurale puternice, noi proceduri speciale pentru amenințările grave și persistente, o durată maximă inițială de un an și doi ani în cazul identificării unor amenințări grave și persistente) controalele la frontierele interne ale UE²³².

De asemenea, UE a instituit unele măsuri în sprijinul Italiei și Greciei, principalele țări de primire a imigranților ilegali, anume sistemul de transfer și relocare (2015). Transferul se referă la strămutarea cetățenilor din afara UE și a apatrizilor care au fost identificați ca necesitând protecție într-un stat UE unde sunt primiți fie din motive umanitare, fie cu statut de refugiat. Relocarea are în vedere transferul persoanelor aflate în nevoie sau care deja beneficiază de o formă de protecție internațională într-un stat membru al UE către alt stat membru al UE unde li se va acorda protecție similară. Comisia Europeană a identificat ca principal risc circulația secundară spontană a persoanelor relocate, însă soluția identificată a fost aceea a introducerii unei condiții obligatorii ca persoana relocată să rămână în statul de relocare pentru o perioadă de cel puțin cinci ani.

Parte a țărilor europene nu au votat pentru implementarea acestui sistem, apărând tensiuni între statele membre. Ungaria a

---

²³¹ European Council of the EU, *Schengen Borders Code: agreement to reinforce checks at external borders*, 07.12.2016, URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/12/07/systematic-checks>, accesat la 12.06.2018.

²³² European Commission, *The Updated Schengen Rules*, European Agenda on Migration Factsheets, September 2017.

declarat că nu se va conforma și va construi un gard la frontiera sa estică, iar prin vocea prim-ministrului a anunțat că persoana responsabilă pentru această situație este George Soros, căruia îi atribuie așa-zisul plan pentru a aduce în Europa un milion de migranți din lumea musulmană²³³. Împreună cu Slovacia, Ungaria a cerut Curții de Justiție a Uniunii Europene anularea cotelor obligatorii, însă acțiunea a fost respinsă la sfârșitul anului 2017. O altă țară care a refuzat primirea de refugiați este Polonia, iar Republica Cehă și România, deși inițial s-au împotrivit sistemului, s-au alăturat celorlalte țări europene (figura nr. 48).

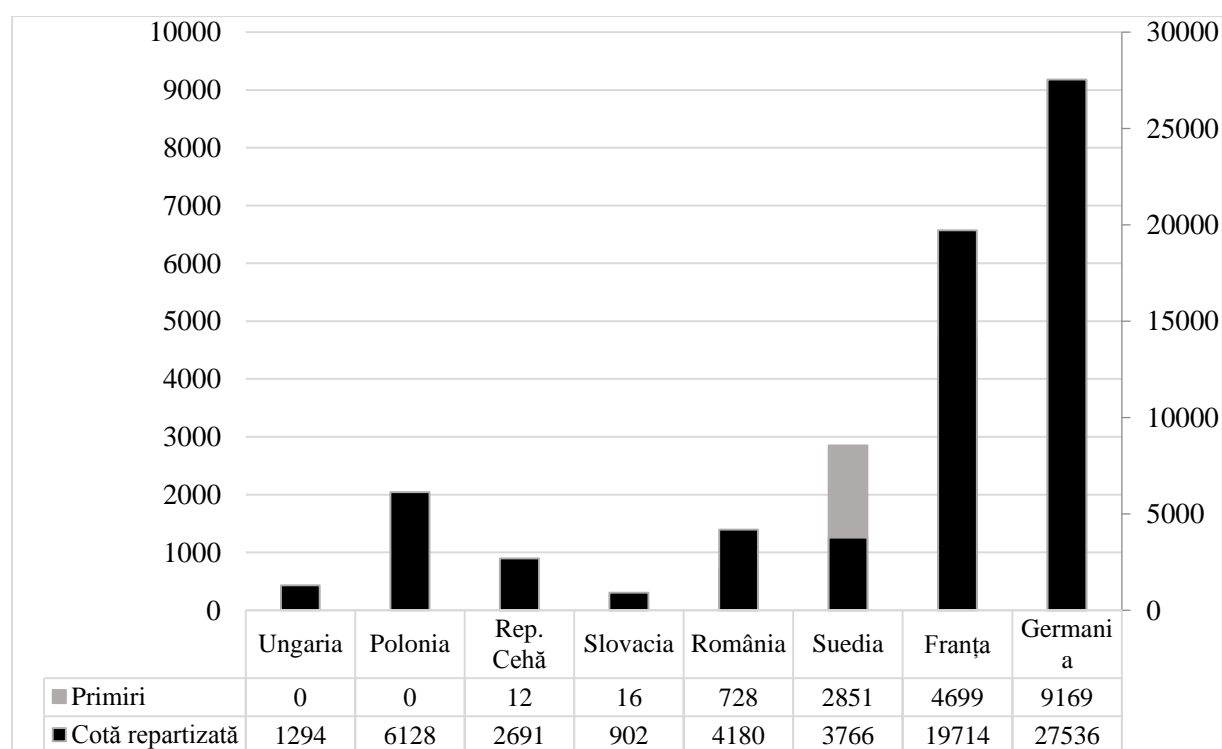

Figura nr. 48: *Comparație între țările contestatoare și țările cu cel mai mare număr de primiri în cadrul schemei de relocare*²³⁴

Statistica sfârșitului de an 2017 arată că implementarea sistemului de transfer și relocare a avut următoarele rezultate: 25.739 de persoane transferate din 34.400 planificate prin angajamentul

²³³ V.M., Viktor Orban: *Imperiul Soros lezează interesele maghiarilor și riscă siguranța Ungariei și a Europei / Premierul ungar spune că sprijină autonomia maghiarilor din Transilvania, „în loc de ceva mai bun”, în HotNews.ro, 22 iulie 2017, URL: <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-21919321-viktor-orban-imperiul-soros-lezeaza-interesele-maghiarilor-risca-siguranta-ungariei-europei.htm>, accesat la 15.06.2019.*

²³⁴ European Commission, *op. cit.*, September 2017.

a 16 state membre (sub incidența schemei lansate în iulie 2015 și a acordului cu Turcia din martie 2016)²³⁵ și 31.503 de persoane relocate (21.238 din Grecia și 10.265 din Italia) din 98.255 planificate²³⁶. Grecia și Italia au fost excluse în mod evident de la sistemul de relocare, însă incluse în cel de transfer cu 354 de persoane (0 efectiv primite), respectiv 1.989 persoane (1.521 efectiv primite) planificate²³⁷. În anul 2017, Grecia și Italia au primit și sprijin financiar din partea UE pentru gestionarea migrației ilegale (peste 200 milioane de euro pentru Grecia și peste 120 milioane de euro pentru Italia²³⁸).

Turcia este o altă țară de intrare către UE pentru fluxul de imigranți ilegali, la sfârșitul anului 2017 găzduind peste 2,5 milioane de refugiați, conform cifrelor avansate de ONU. Având statutul de țară candidată la UE și semnatară a *Declarației privind stoparea fluxurilor de migrație ilegală dinspre Turcia spre UE* (18 martie 2016), Turcia amenință cu anularea unilaterală a acestui acord în cazul în care nu va deveni membru ale Uniunii. În schimb, Ankara este acuzată de încălcarea drepturilor omului și nerespectarea statului de drept. Anularea acordului ar însemna liber acces al imigranților ilegali către țările europene, însă Turcia a reușit până în prezent să asigure condiții îmbunătățite de primire și să deschidă canale organizate, sigure și legale pentru refugiații sirieni către Europa²³⁹. Astfel, intrările ilegale în țările UE au scăzut cu 97%, iar numărul deceselor pe mare a fost redus considerabil²⁴⁰.

---

²³⁵ European Commission, *Resettlement: Ensuring Safe and Legal Access to Protection for Refugees*, European Agenda on Migration Factsheets, November 2017, p. 2.

²³⁶ European Commission, *Relocation: EU Solidarity between Member States*, European Agenda on Migration Factsheets, November 2017, p. 2.

²³⁷ European Commission, *Resettlement: Ensuring Safe and Legal Access to Protection for Refugees*, European Agenda on Migration Factsheets, November 2017 și European Commission, *Relocation: EU Solidarity between Member States*, European Agenda on Migration Factsheets, November 2017.

²³⁸ European Commission, *Factsheets Compilation 2016-2017*, European Agenda on Migration Factsheets, 2017, pp. 8-14 și pp. 46-50,.

²³⁹ European Commission, *Factsheets Compilation 2016-2017*, p. 43, 2017, European Agenda on Migration Factsheets.

²⁴⁰ Ibidem.

De la *Agenda europeană privind migrația*, din mai 2015, până în aprilie 2017, aspectele legate de această criză au dat naștere unor ample discuții ce, în unele cazuri, au demonstrat că unitatea europeană nu este de nezdruncinat. Documentul respectiv a fost elaborat ca răspuns la declanșarea tragediei umanitare din Marea Mediterană, semnalată inițial în cadrul *Reuniunii Extraordinare a Consiliului European din 23 aprilie 2015*, oficialii europeni hotărând următoarele: consolidarea prezenței pe mare prin sporirea bugetului și activelor operațiilor Triton și Poseidon; lupta împotriva traficantilor cu ajutorul statelor membre și cele terțe în cooperare cu Europol, Frontex, Eurojust, având în vedere și o posibilă operație PSAC în acest sens; prevenirea fluxurilor migratorii ilegale prin furnizarea de sprijin spirit Turciei (ținând seama de situația din Siria și Irak), Tunisiei, Egiptului, Sudanului, Republicii Mali și Nigerului, precum și intensificarea dialogului cu Uniunea Africană și OIM; întărirea solidarității și responsabilității interne, prin aplicarea rapidă a sistemului european comun de azil și sporirea ajutorului de urgență acordat statelor direct vizate de acest flux²⁴¹.

În prezent, încă se simte nevoia reformării Sistemului European Comun de Azil, dar lipsa acordului între Parlamentul European și Consiliul European îngreunează procesul²⁴². Între timp, însă, se conturează o propunere comună Germania-Franța referitoare la suplimentarea personalului Frontex și la măsura conform căreia migranții să nu poată cere azil în mai multe țări, ci doar în țara de intrare²⁴³.

---

²⁴¹ Consiliul European, *Reuniunea extraordinară a Consiliului European, 23 aprilie 2015 – declarație*, URL: <http://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2015/04/23/special-euco-statement>, accesat la 10.06.2018.

²⁴² Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor cu privire la rezultatele Agendei europene privind migrația*, Bruxelles, 27.09.2017, URL: http://www.cdep.ro/afaceri_europene/CE/2017/COM_2017_558_RO_ACTE_f.pdf, accesat la 10.06.2018.

²⁴³ * * *, *Merkel și Macron au convenit pentru un buget al zonei euro și avansează o propunere comună privind criza migrației*, AGERPRES, 19.06.2018, URL: <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/06/19/merkel-si-macron-au-convenit-pentru-un-buget-al-zonei-euro-si-avanseaza-o-propunere-comuna-privind-criza-migratiei--130203>, accesat la 19.06.2018.

4.2. Opinia publică din țările de destinație

Analizând imaginea refugiaților în țările UE, am extras din diferite sondaje de opinie realizate de instituții internaționale, *reperele în percepția și reprezentarea psihosocială a refugiaților*²⁴⁴. Deși, în general, publicul crede că va crește riscul terorist în țările UE (figura nr. 49), analizele de specialitate la care am făcut referire și în subcapitolul 2.1. concluzionează că, în ciuda amplitudinii luate de mesajele transmise de politicienii de dreapta, statisticile arată că refugiații sunt mai puțin dispuși să se implice în activități infracționale față de nativii societăților din țările de destinație, iar principalele tipuri de infracțiuni de care sunt vinovați sunt furturile sau călătoria fără plată cu mijloacele de transport public. Astfel, studiul psihologului Kenneth E. Miller examinează „mitul” referitor la creșterea infracționalității în societatea care găzduiește aceste persoane: „refugiații provoacă o creștere a infracționalității în societatea gazdă”²⁴⁵. Studiile realizate în Germania²⁴⁶ și SUA²⁴⁷ arată că, pe de o parte, în ceea ce privește refugiații, nu toate naționalitățile pot fi puse în aceeași categorie, cei din Siria, Irak și Afganistan fiind mai puțin implicați în infracțiuni decât cei din Balcanii de Vest, iar, pe de altă parte, există o legătură între creșterea numărului imigranților în zonele

---

²⁴⁴ Acest subcapitol prezintă concluzii ale analizelor dezvoltate pe larg în Alexandra SARCINSCHI, „Crisa europeană a refugiaților”, în *Evaluare strategică 2016. Crize și provocări la adresa securității internaționale*, coord. Stan Anton, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2017, pp. 55-120 și Alexandra SARCINSCHI, „Tendențe în migrația internațională și fluxurile de refugiați și solicitanți de azil”, în *Evaluare strategică 2017: noi provocări într-o lume tot mai fracturată*, coord. Florian CÎRCIUMARU, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2018, pp. 46-74.

²⁴⁵ Kenneth E. MILLER, *op. cit.*, 2017.

²⁴⁶ C. Eugene EMERY Jr., „Donald Trump says Germany now riddled with crime thanks to refugees”, în *PolitiFact*, 11.05.2016, URL: <http://www.politifact.com/truth-o-meter/statements/2016/may/11/donald-trump/donald-trump-says-germany-now-riddled-crime-thanks>, accesat la 20.06.2018.

²⁴⁷ Charis E. KUBRIN; Graham OUSEY; Robert ADELMAN; Lesley REID, „Immigration and crime: What does the research say?”, în *The Conversation*, 02.02.2017, URL: <https://theconversation.com/immigration-and-crime-what-does-the-research-say-72176>, accesat la 20.06.2018.

metropolitane și scăderea infraționalității. Explicația pentru această ultimă situație identificată în studiile invocate este aceea că imigrația reduce nivelul de infraționalitate revitalizând vecinătățile urbane, creând comunități active și generând creștere economică²⁴⁸. Figura nr. 49 completează această concluzie, prezentând o fațetă mai puțin vizibilă a legăturii dintre numărul de imigranți din afara UE în țările membre și efectele percepute ale sporirii numărului acestora.

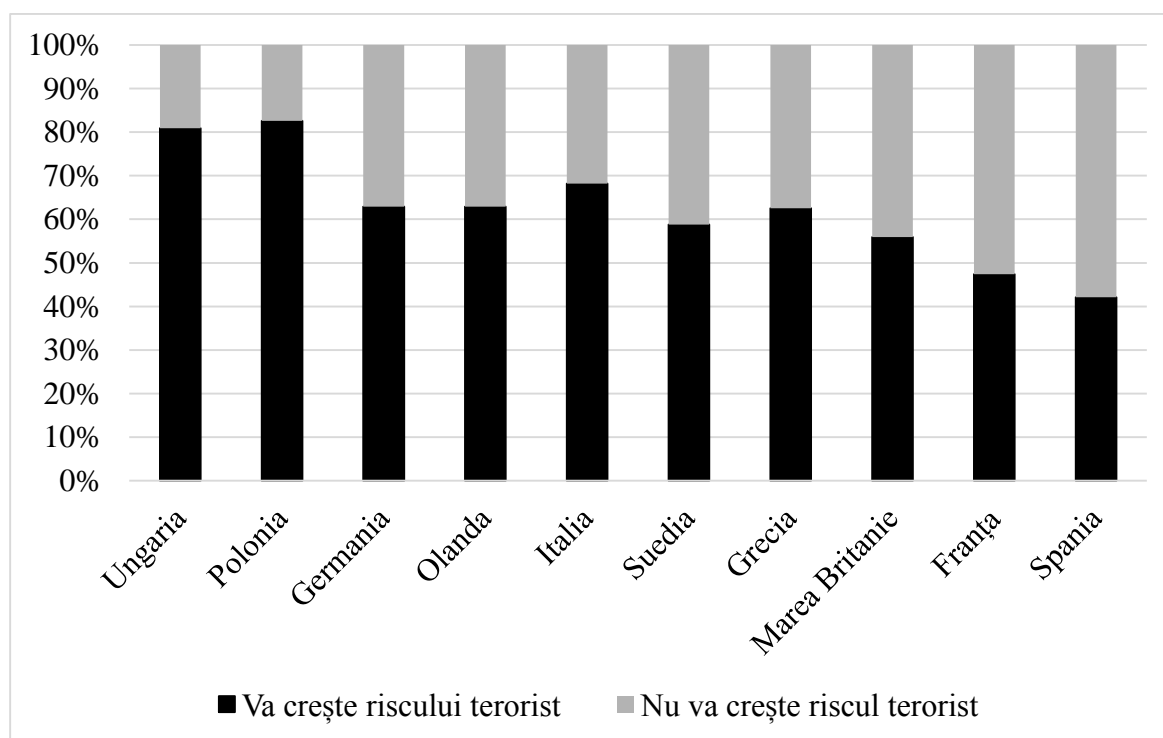

Figura nr. 49: *Efectele percepute ale valului de imigranți în țările UE*²⁴⁹

Se observă că percepția riscului terorist în țările cu un mare număr de refugiați și solicitanți de azil (Germania, Franța, Suedia²⁵⁰) este mai redusă decât în țările în care numărul acestora este semnificativ mai mic și ale căror guverne s-au opus implementării

²⁴⁸ Ibidem.

²⁴⁹ * * *, *Spring 2016 Global Attitudes Survey*, Pew Research Center, 2017, <http://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/2/2016/07/14095942/Pew-Research-Center-EU-Refugees-and-National-Identity-Report-FINAL-July-11-2016.pdf/>, accesat la 12.03.2017.

²⁵⁰ UNHCR, *The World in Numbers*, UNHCR Statistics, 2015, <http://popstats.unhcr.org/en/overview>, accesat la 07.03.2017.

sistemului cotelor de transfer și relocare (Ungaria și Polonia²⁵¹). De fapt, terorismul și imigrația, principalele două probleme cu care se confruntă UE, sunt în scădere începând cu sfârșitul lui 2015, respectiv începutul lui 2016, în creștere fiind preocuparea pentru problemele socio-economice, după cum arată și seria Eurobarometru realizată de Comisia Europeană (figura nr. 50).

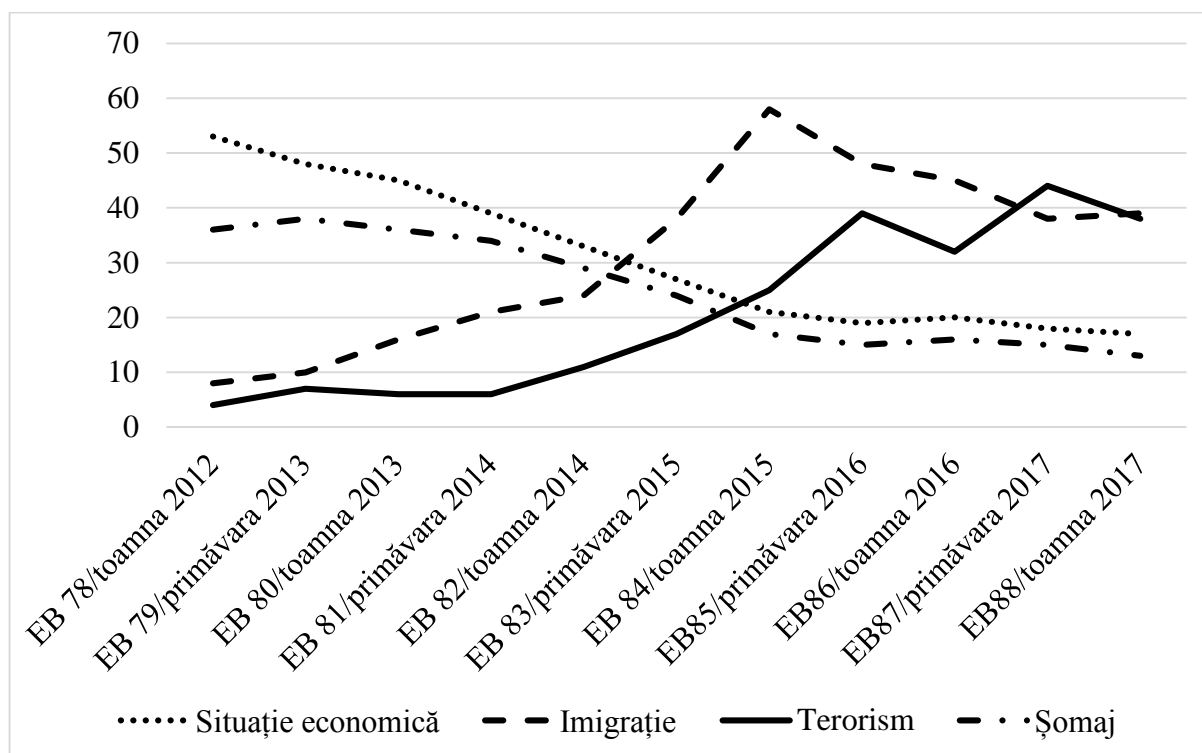

Figura nr. 50: *Evoluția răspunsurilor la întrebarea „Care credeți că sunt cele mai importante două probleme cu care se confruntă UE în acest moment?”*²⁵²

O tendință de orientare spre aspectele de natură socio-economică se observă și în cazul reprezentării problemelor cu care se confruntă țara respondenților, reprezentarea imigrației ca problemă fiind în scădere de la sfârșitul anului 2015, în timp ce reprezentarea terorismului ca problemă a fluctuat în ultimul an (figura nr. 51).

²⁵¹ Ibidem.

²⁵² European Commission, *Standard Eurobarometer* numerele 78/2012-88/2018, URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/index#p=1&instruments=STANDARD&yearFrom=1974&yearTo=2017>, accesat la 22.06.2018.

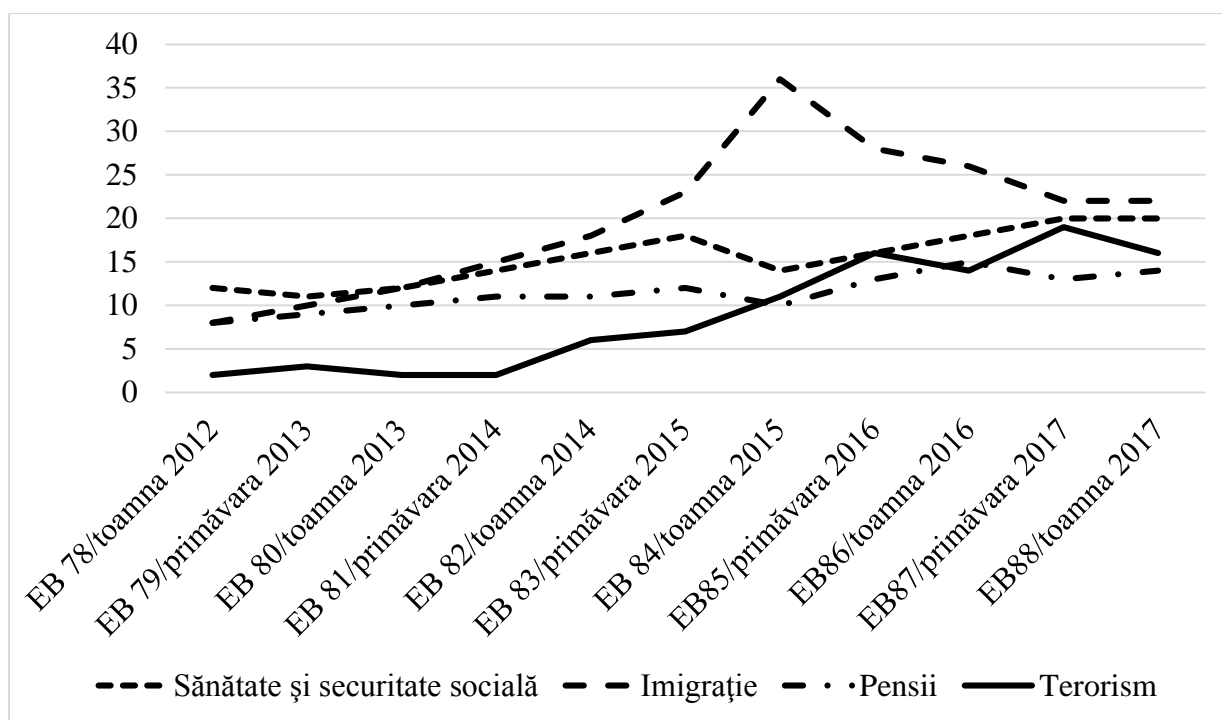

Figura nr. 51: *Evoluția răspunsurilor la întrebarea „Care credeți că sunt cele mai importante două probleme cu care se confruntă țara dumneavoastră în acest moment?”*²⁵³

Barometrul opiniei publice din țările care au votat împotriva mecanismului de transfer și relocare a înregistrat o legătură între declarațiile politice și reprezentarea psihosocială a problemei refugiaților în rândul cetățenilor țărilor respective. Analizând datele publicate de Comisia Europeană în ceea ce privește opinia populației țărilor UE despre imigranții din afara Uniunii în ultimul an²⁵⁴, se observă că în cazul Republicii Ceha opinia nefavorabilă a populației față de imigranții din afara UE a crescut ușor (figura nr. 52), iar în cazul Poloniei, României, Slovaciei și Ungariei (figurile nr. 53-56) a scăzut. De asemenea, începând cu noiembrie 2014 (înainte de declanșarea crizei refugiaților) până în noiembrie 2017, se observă că apogeul opiniei nefavorabile este atins în mai 2016 în România, Slovacia și Ungaria, în noiembrie 2016 în Republica Cehă și în mai

²⁵³ *Ibidem.*

²⁵⁴ European Commission, Barometer Interactive, interogare pentru *Please tell me whether each of the following statements evokes a positive or a negative feeling for you: Immigration of people from outside the EU (11/2014-11/2017)*, URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/59/groupKy/279>, accesat la 22.06.2018.

2017 în Polonia, posibil în relație cu discursul politic și al mass-media vis-à-vis de această problemă, dar și al atacurilor teroriste din marile capitale europene.

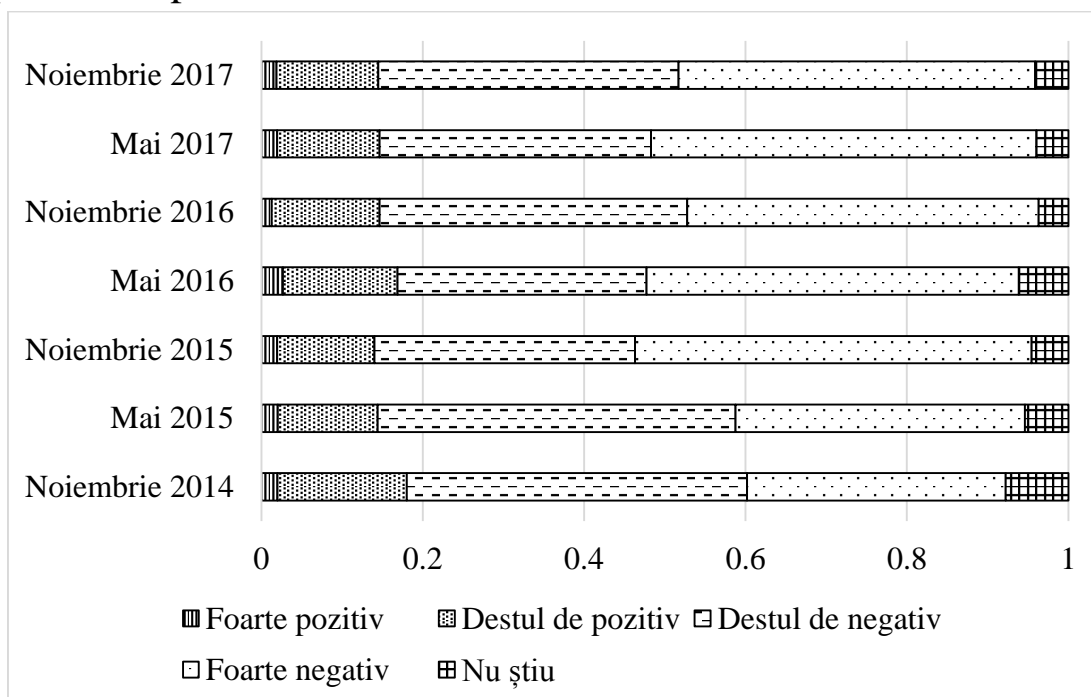

Figura nr. 52: *Opinia populației Republicii Ceha despre imigranții din afara UE*²⁵⁵

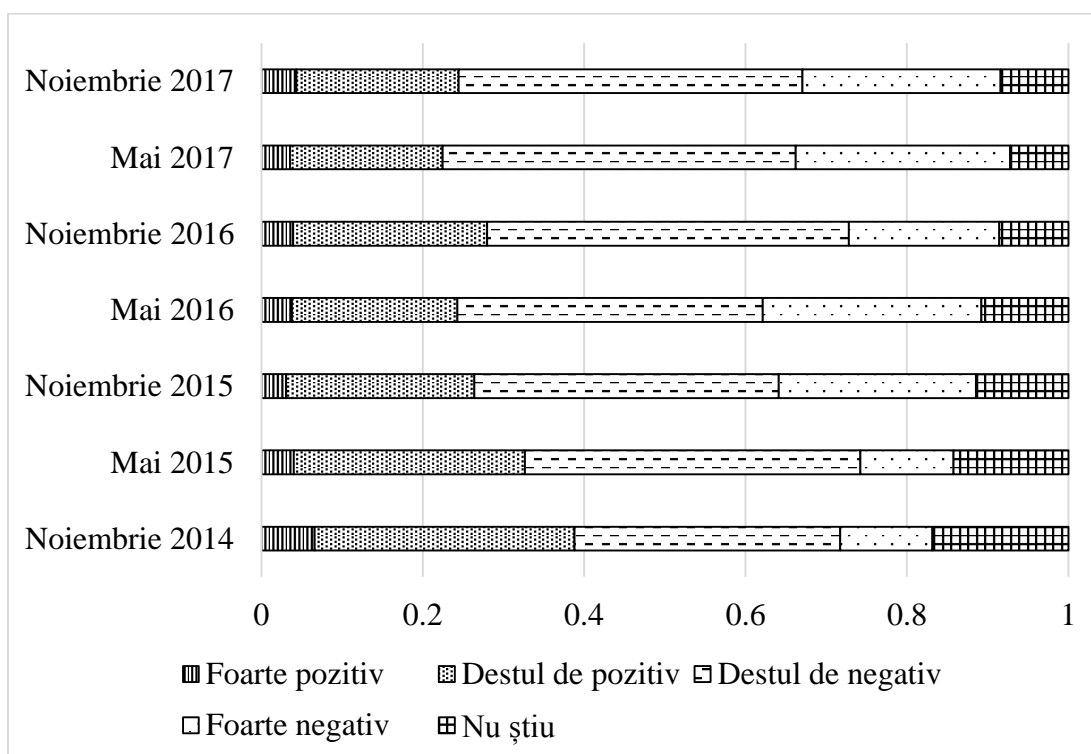

Figura nr. 53: *Opinia populației Poloniei despre imigranții din afara UE*²⁵⁶

²⁵⁵ Ibidem.

²⁵⁶ Ibidem.

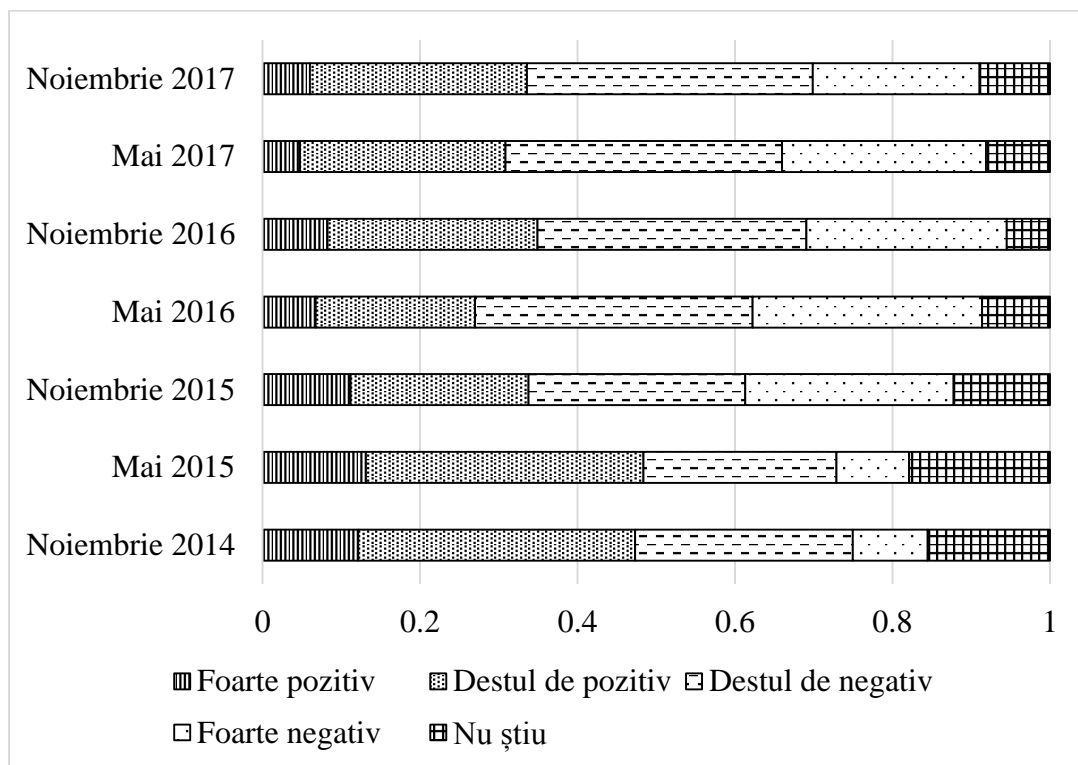

Figura nr. 54: *Opinia populației României despre imigranții din afara UE*²⁵⁷

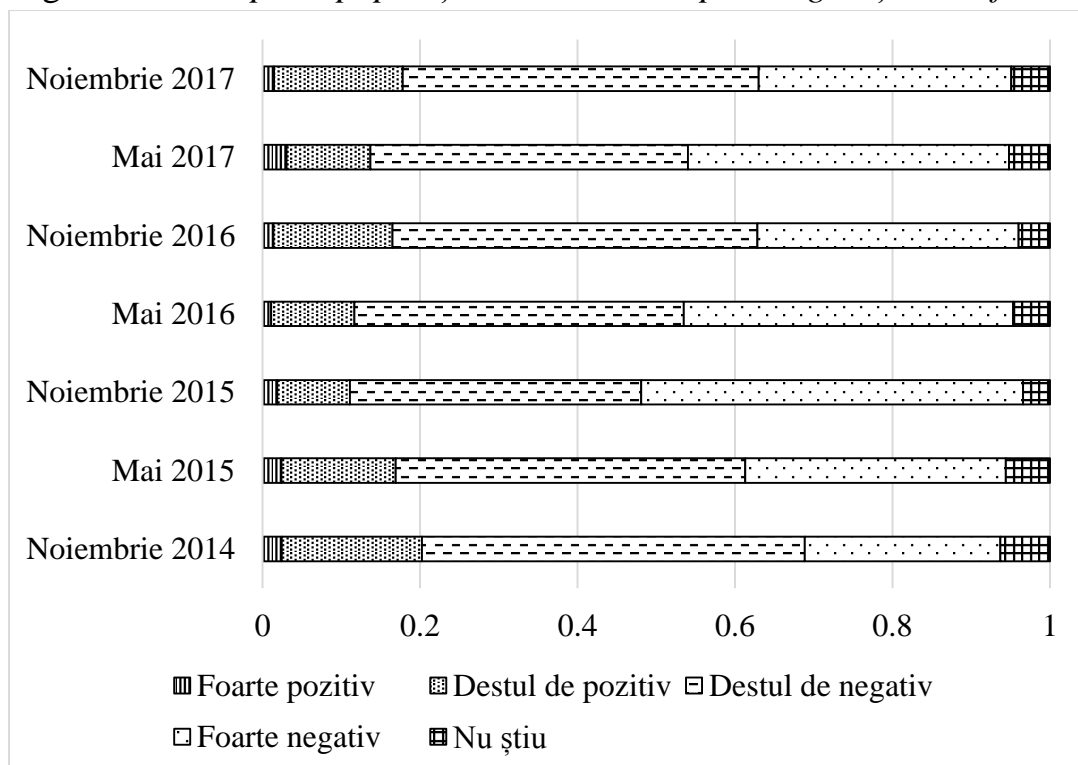

Figura nr. 55: *Opinia populației Slovaciei despre imigranții din afara UE*²⁵⁸

²⁵⁷ Ibidem.

²⁵⁸ Ibidem.

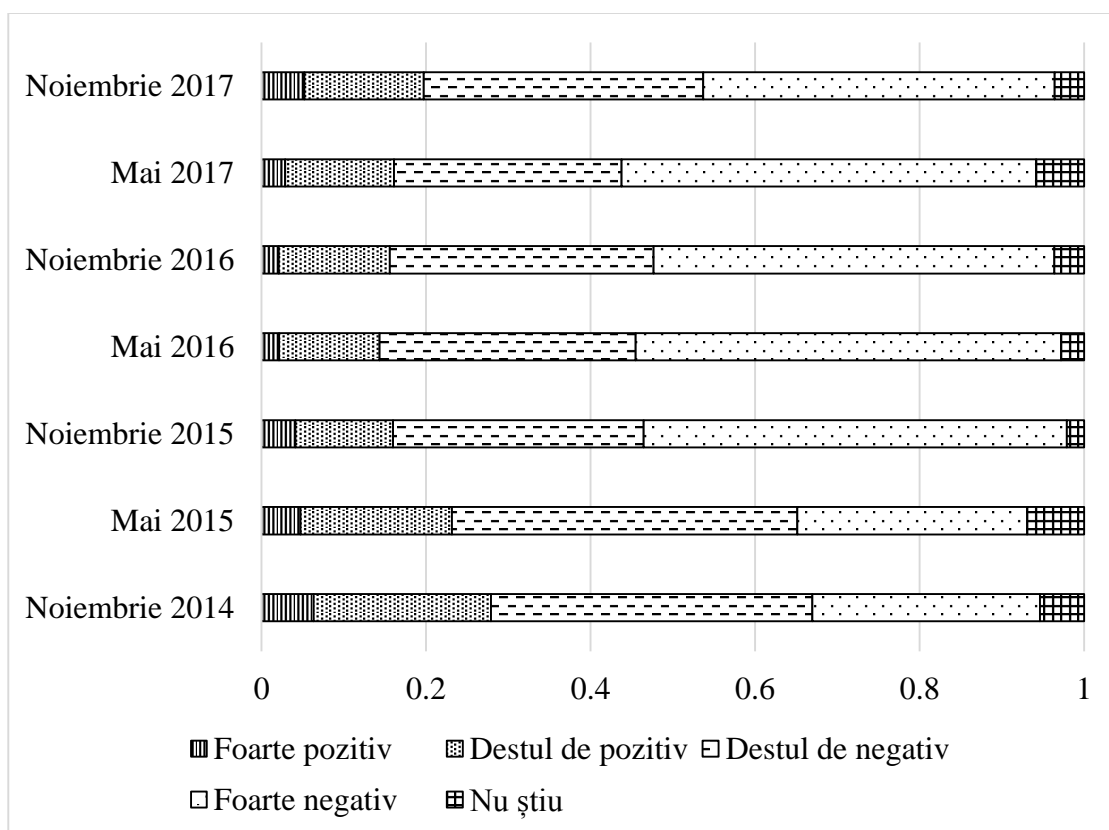

Figura nr. 56: *Opinia populației Ungariei despre imigranții din afara UE*²⁵⁹

La nivelul întregii Uniunii, opinia populației față de imigranții din afara UE înclină către una negativă, însă se menține relativ constantă în perioada analizată, cu o foarte ușoară tendință de scădere în ultimele trei semestre analizate (figura nr. 57), iar în țările care au primit cel mai mare număr de solicitări de azil, Germania și Italia, opinia favorabilă este în creștere (figurile nr. 58 și 59). În schimb, Grecia, țară lovită și ea din plin de criza refugiaților, opinia nefavorabilă este în creștere (figura nr. 60), tendință de înțeles în condițiile în care însăși această țară este în criză economică și socială prelungită.

²⁵⁹ Ibidem.

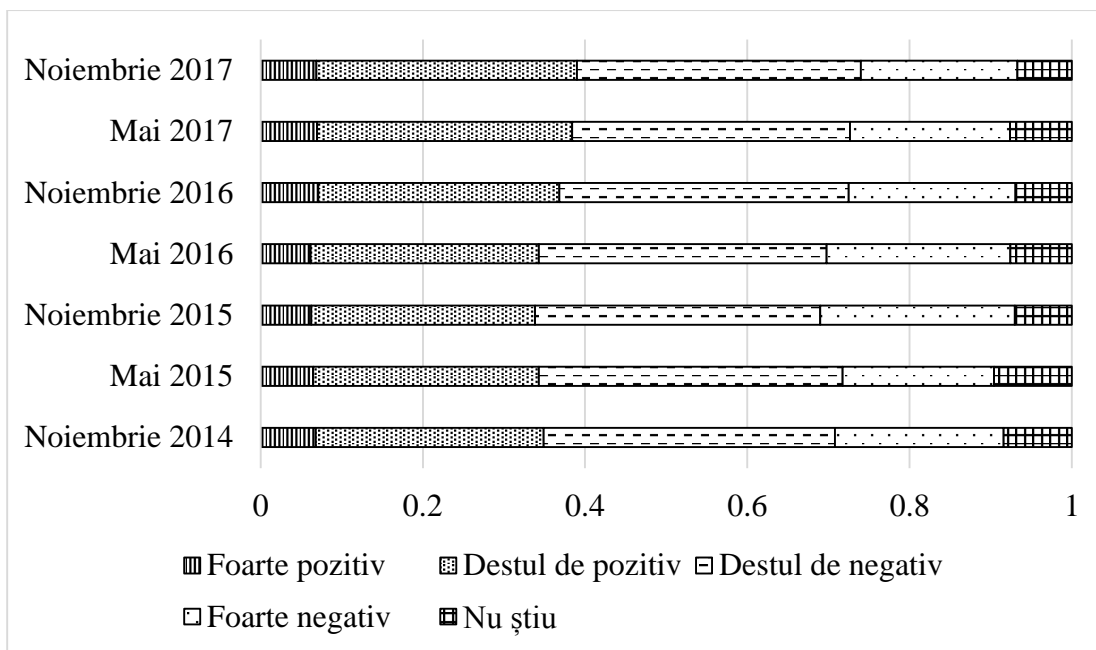

Figura nr. 57: *Opinia populației din țările UE despre imigranții din afara UE*²⁶⁰

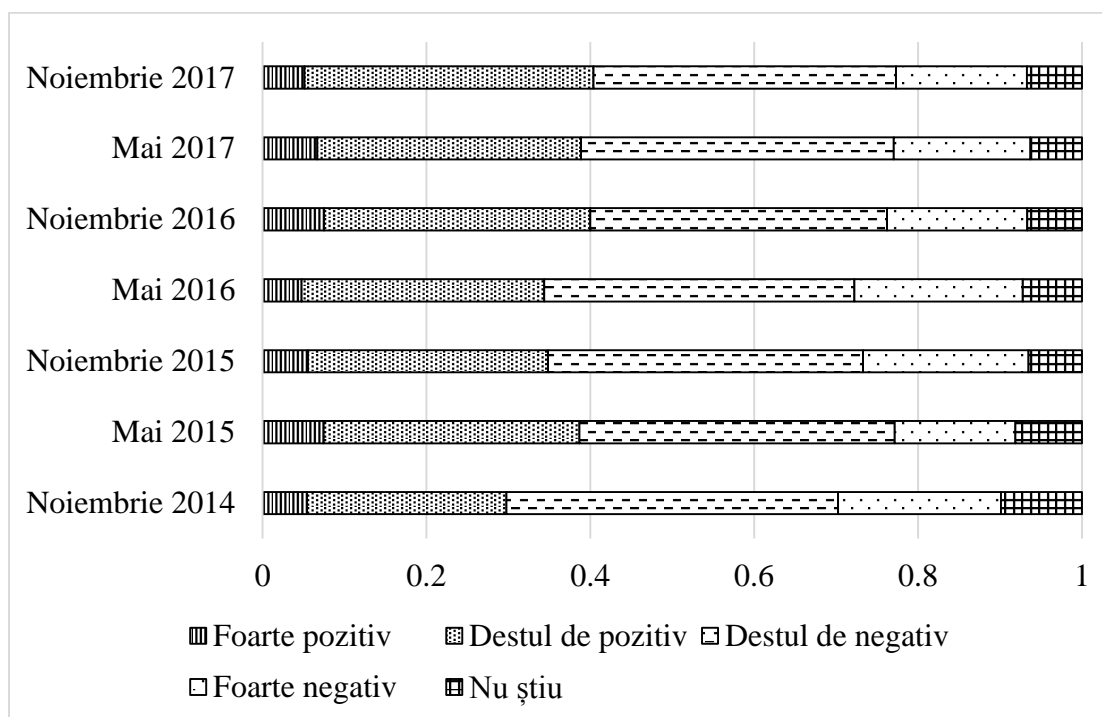

Figura nr. 58: *Opinia populației Germaniei despre imigranții din afara UE*²⁶¹

²⁶⁰ Ibidem.

²⁶¹ Ibidem.

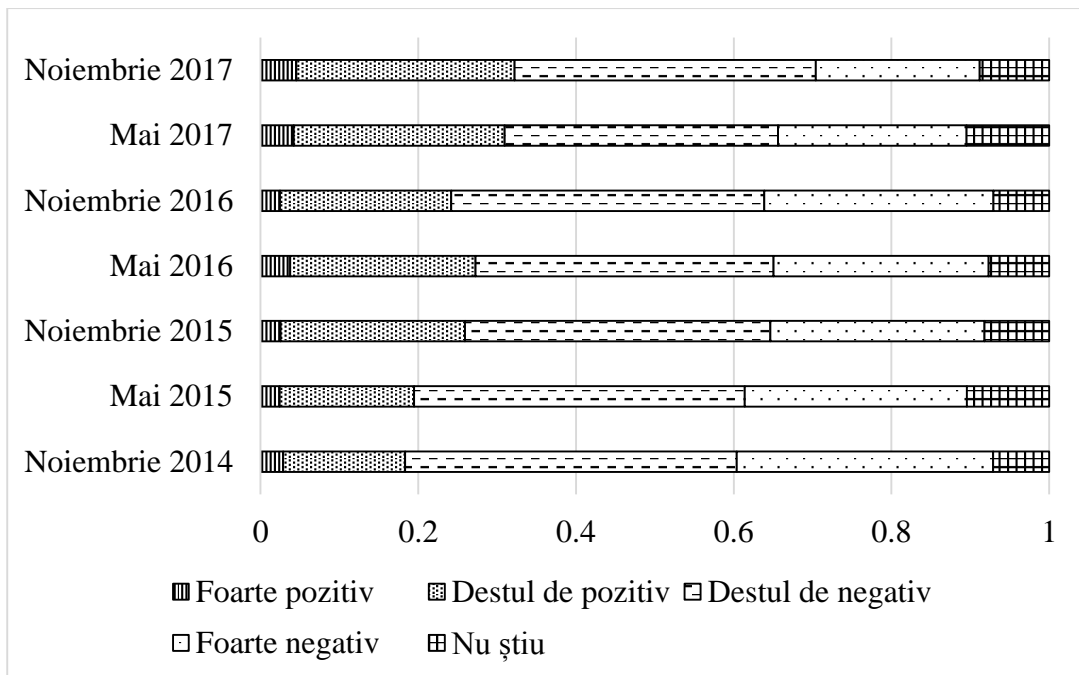

Figura nr. 59: *Opinia populației Italiei despre imigranții din afara UE*²⁶²

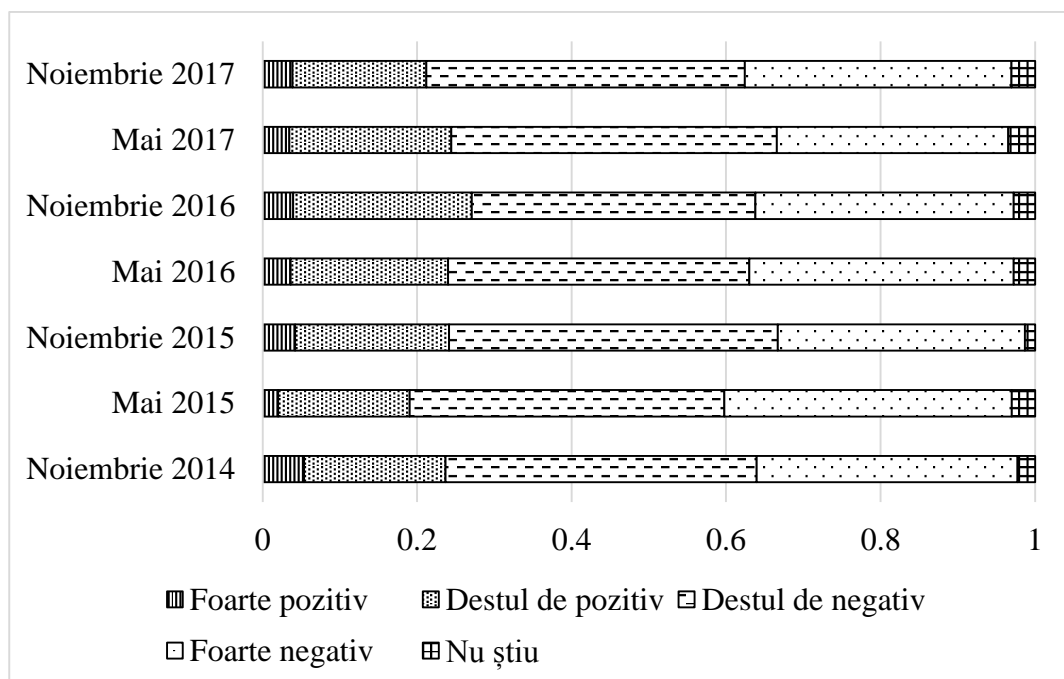

Figura nr. 60: *Opinia populației Greciei despre imigranții din afara UE*²⁶³

Investigând mai departe, întrebarea „În ce măsură sunteți sau nu sunteți de acord cu fiecare dintre afirmațiile următoare: (țara noastră) ar trebui să ajute refugiații? (...)” oferă o imagine și mai clară despre

²⁶² Ibidem.

²⁶³ Ibidem.

susținerea publică a acestei problematici în țările europene începând cu declanșarea crizei refugiaților și migrației ilegale din toamna anului 2015 până în toamna lui 2017.

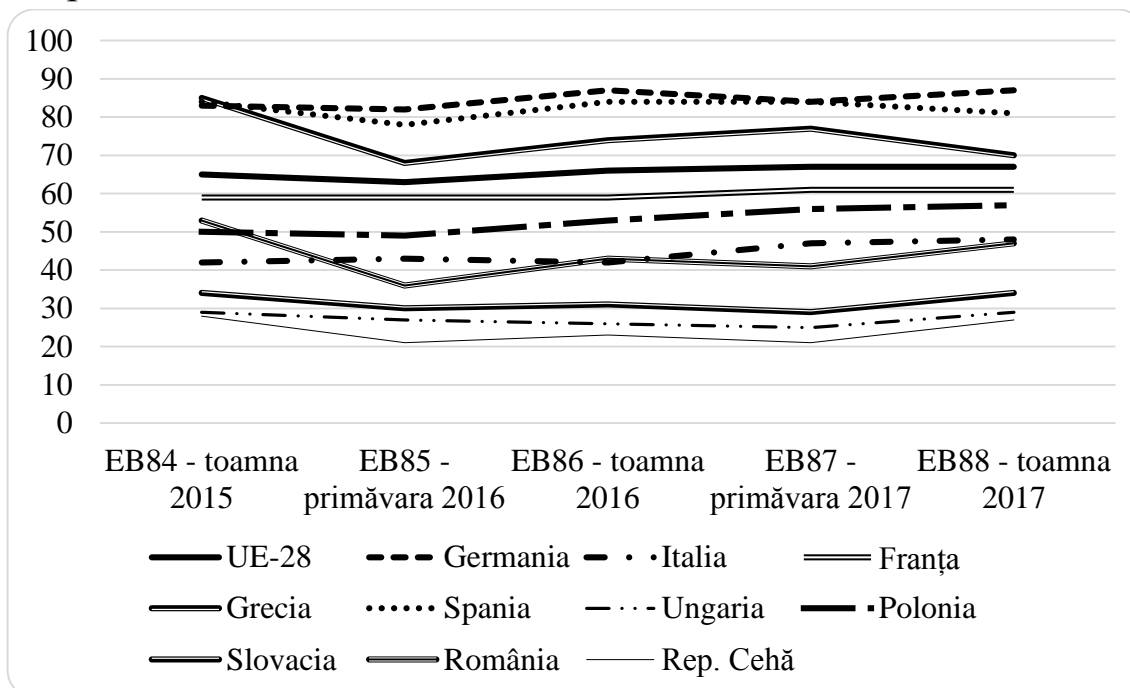

Figura nr. 61: Totalul răspunsurilor favorabile („de acord”) la întrebarea „În ce măsură sunteți sau nu de acord cu afirmațiile următoare: (ȚARA NOASTRĂ) ar trebui să ajute refugiații? (...)” (%)²⁶⁴

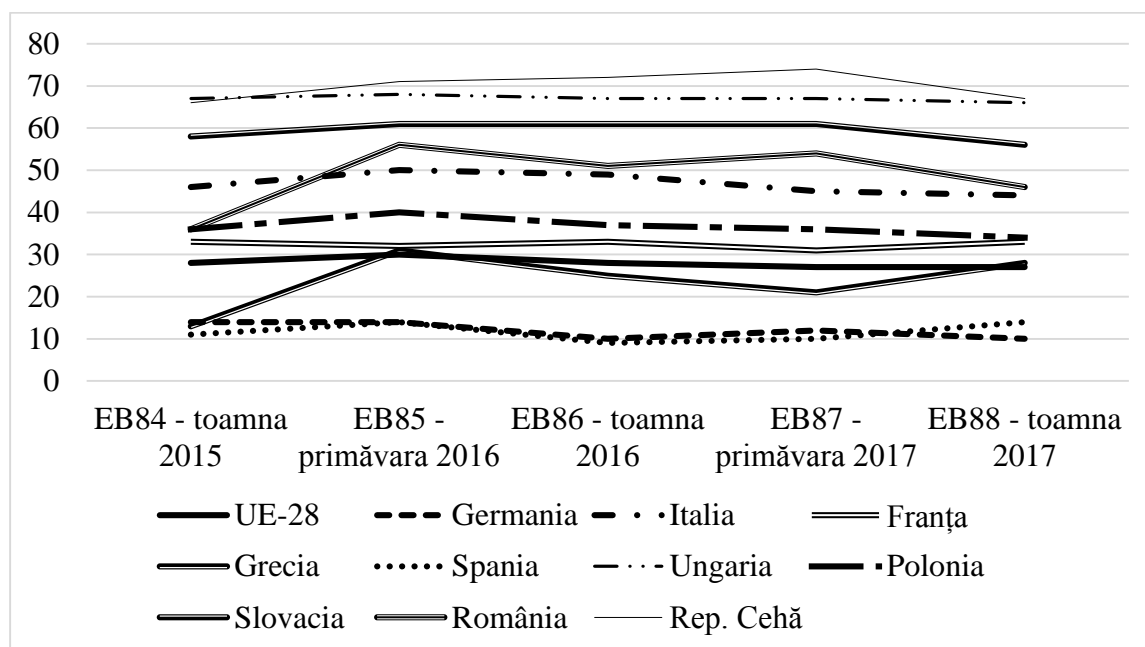

Figura nr. 62: Totalul răspunsurilor nefavorabile („dezacord”) la întrebarea „În ce măsură sunteți sau nu de acord cu afirmațiile următoare: (ȚARA NOASTRĂ) ar trebui să ajute refugiații? (...)” (%)²⁶⁵

²⁶⁴ Ibidem.

²⁶⁵ Ibidem.

Acordul (figura nr. 61) se manifestă preponderent în țările identificate ca „țintă” a solicitanților de azil (Germania, Italia, Grecia, Franța, Spania), în timp ce, în țările care nu par a prezenta interes pentru populația migratoare decât preponderent ca țări de tranzit (Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, România), domină dezacordul (figura nr. 62). Nu pot fi făcute speculații privind corelația între opinia (ne)favorabilă a populației și (ne)atractivitatea țării respective pentru refugiați, decât poate în ceea ce privește relația dintre deschiderea spre multiculturalism și dezvoltarea economică a acelei țări. Aceste elemente predispun populația țării în cauză la un grad mai mare de toleranță față de refugiați, dar și refugiații la a fi atrași de țările cu aceste caracteristici.

Sondajele din seria Eurobarometru nu surprind totuși aspectele de detaliu ale percepției și reprezentării sociale a refugiaților și imigranților ilegali în țările europene. Datele publicate de Centrul de Cercetare Pew în 2016, relevă o imagine negativă mai accentuată a populației din țările din estul și sudul Europei referitoare la musulmani (figura nr. 63).

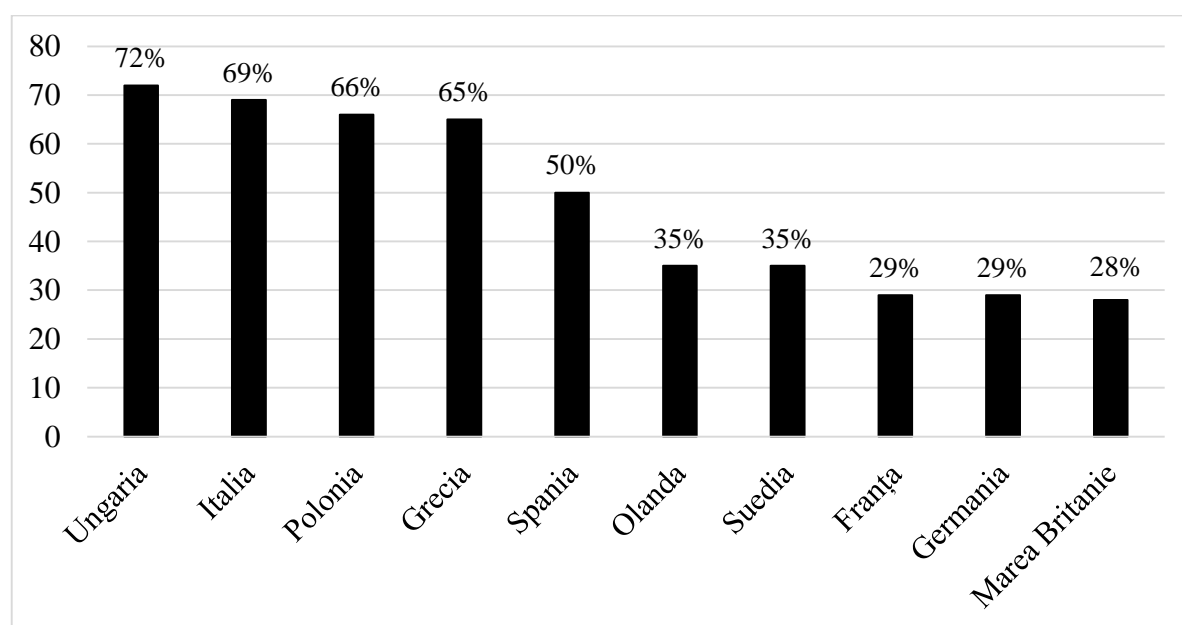

Figura nr. 63: *Viziunea negativă asupra populației musulmane din țara gazdă*²⁶⁶

²⁶⁶ Richard WIKE, Bruce STOKES, Katie SIMMONS, *Europeans Fear Wave of Refugees Will Mean More Terrorism, Fewer Jobs – Topline Questionnaire*, Pew Research Center, July 2016, p. 40.

La baza realizării acestui tablou al imaginii musulmanilor în opinia publică din cele zece țări europene stă o comparație între imaginea „evreilor”, „rromilor” și „musulmanilor” în respectivele țări (figura nr. 64). Se observă că, deși criza refugiaților și migranților ilegali vizează populația musulmană, țările europene rămân ancorate preponderent în imaginea negativă a etniei rrome. Această stare este explicabilă atât prin persistența imaginii o lungă perioadă de timp (imigrația post-Război Rece), cât și prin momentul în care a fost realizat respectivul sondaj, anume primăvara 2016, când în mass-media reflectarea crizei refugiaților și a implicațiilor acesteia pentru securitatea UE era la începutul etapei de prezentare a aspectelor negative.

Conform studiului realizat de Myria Georgiou și Rafal Zaborowski, de la conștientizarea declanșării crizei europene a refugiaților și până la începutul anului 2016 au putut fi identificate trei etape în reflectarea crizei în mass-media europene: toleranță atentă (iulie 2015), umanitarism extatic (septembrie 2015), teamă și nevoia de securitate (noiembrie 2015)²⁶⁷. În etapă inițială, „prima pagină” a fost ocupată atât de tragediile de pe Marea Mediterană, cât și de decizia Consiliului European de a reloca refugiații din Grecia și Italia și decizia Ungariei de a construi un gard la granița cu Serbia. A fost astfel construită o imagine a Europei care dorește să ajute refugiații, însă este atentă la potențialele consecințe negative ale crizei²⁶⁸. În cea de-a doua etapă, narațiunea media s-a modificat radical, fiind accentuată componenta emoțională, iar Europa apare ca un spațiu al solidarității în fața dramei solicitanților de azil. În fine, cea de-a treia etapă este marcată de atacurile teroriste din Paris (noiembrie 2015), iar articolele referitoare la refugiați se referă nu la măsurile de ajutorare, ci la cele defensive, în timp ce Europa apare ca fiind în stare de șoc provocată de acțiunile atribuite refugiaților²⁶⁹.

---

²⁶⁷ Myria GEORGIU, Rafal ZABOROWSKI, *Media Coverage of the “Refugee Crisis”: A Cross-European Perspective*, Council of Europe Report, 2017, p. 8.

²⁶⁸ Ibidem.

²⁶⁹ Ibidem.

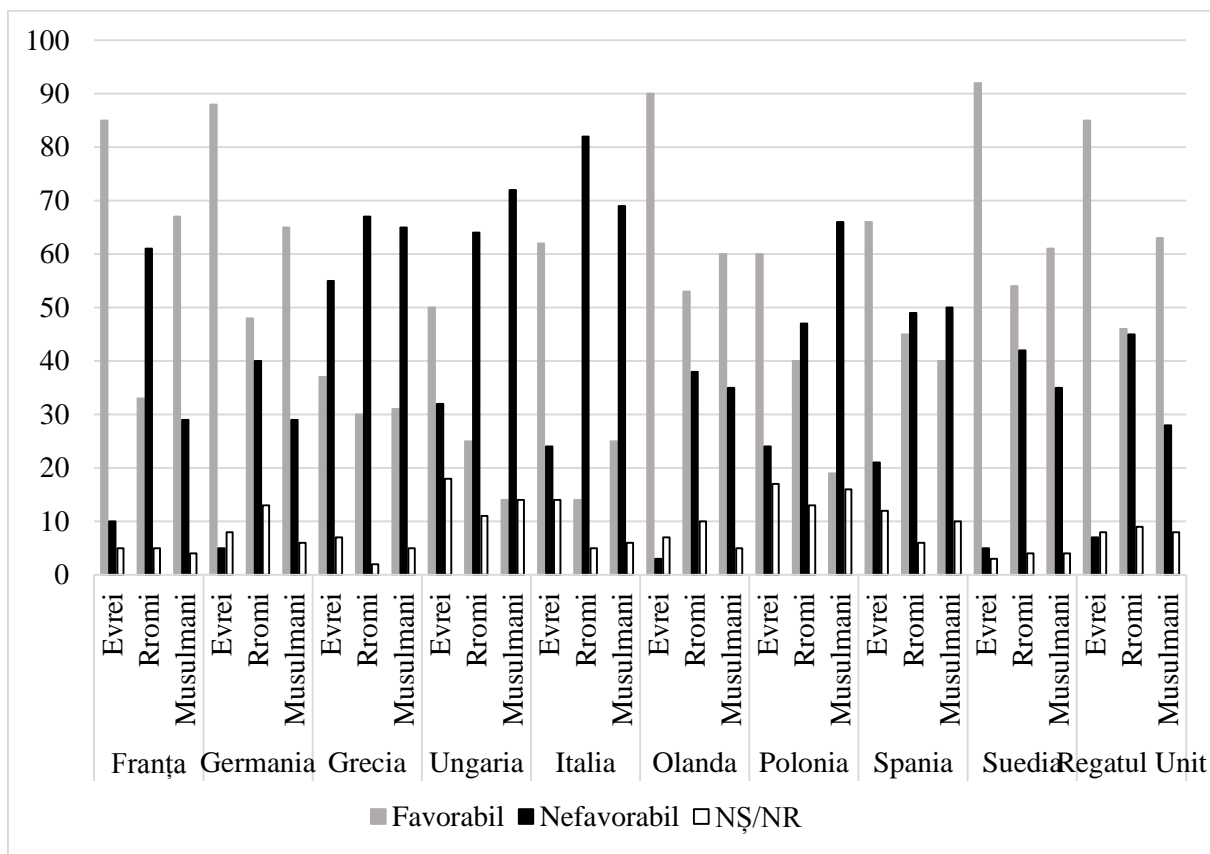

Figura nr. 64: *Opinia față de următoarele categorii: evrei, rromi, musulmani*²⁷⁰

Așadar, realizarea sondajului de opinie de către Centrul de Cercetare Pew, în luna aprilie a anului 2016, vine pe fondul înlocuirii valului de simpatie și empatie din a doua jumătate a anului 2015 cu suspiciune și chiar ostilitate față de imigranți și refugiați. Se observă că în țara afectată de atentatul terorist, Franța, nu există o opinie preponderent negativă față de musulmani, sondajele realizate de Centrul Pew în anii 2014, 2015 și 2016 arătând doar o mică variație în această privință (figura nr. 65).

²⁷⁰ Richard WIKE, Bruce STOKES, Katie SIMMONS, *op. cit.*, 2016, pp. 39-40.

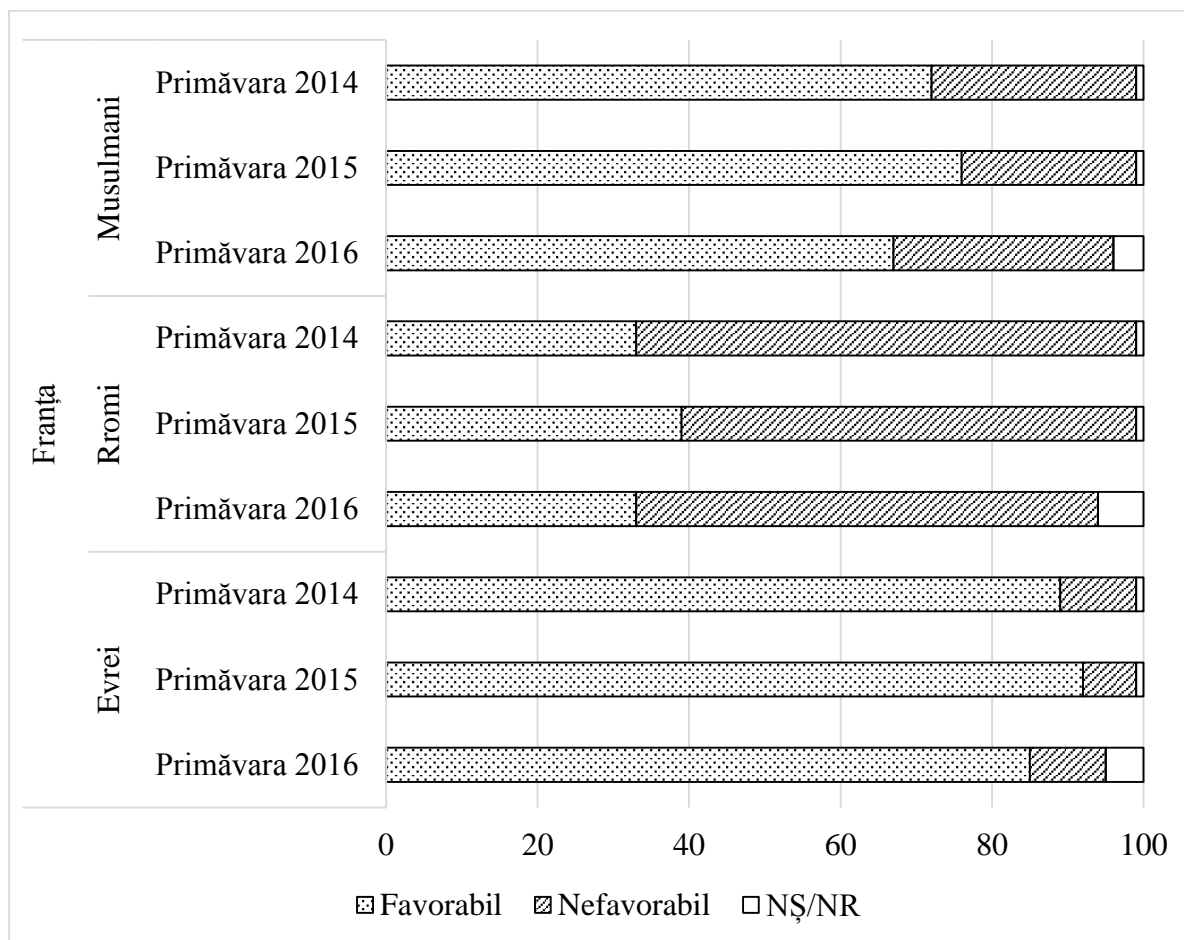

Figura nr. 65: *Evoluția opiniei publice din Franța față de următoarele categorii: evrei, rromi, musulmani*²⁷¹

Imaginea opiniei publice din țările studiate referitoare la refugiați se suprapune celei identificate de seria Eurobarometru a Comisiei Europene, unde, în primăvara anului 2016, se înregistrează un vârf în atitudinea negativă față de ajutorarea acestora (figura nr. 62). Se observă că în cinci din cele zece țări analizate, opinia publică consideră că refugiații constituie o amenințare la adresa securității naționale (figura nr. 66).

²⁷¹ Ibidem.

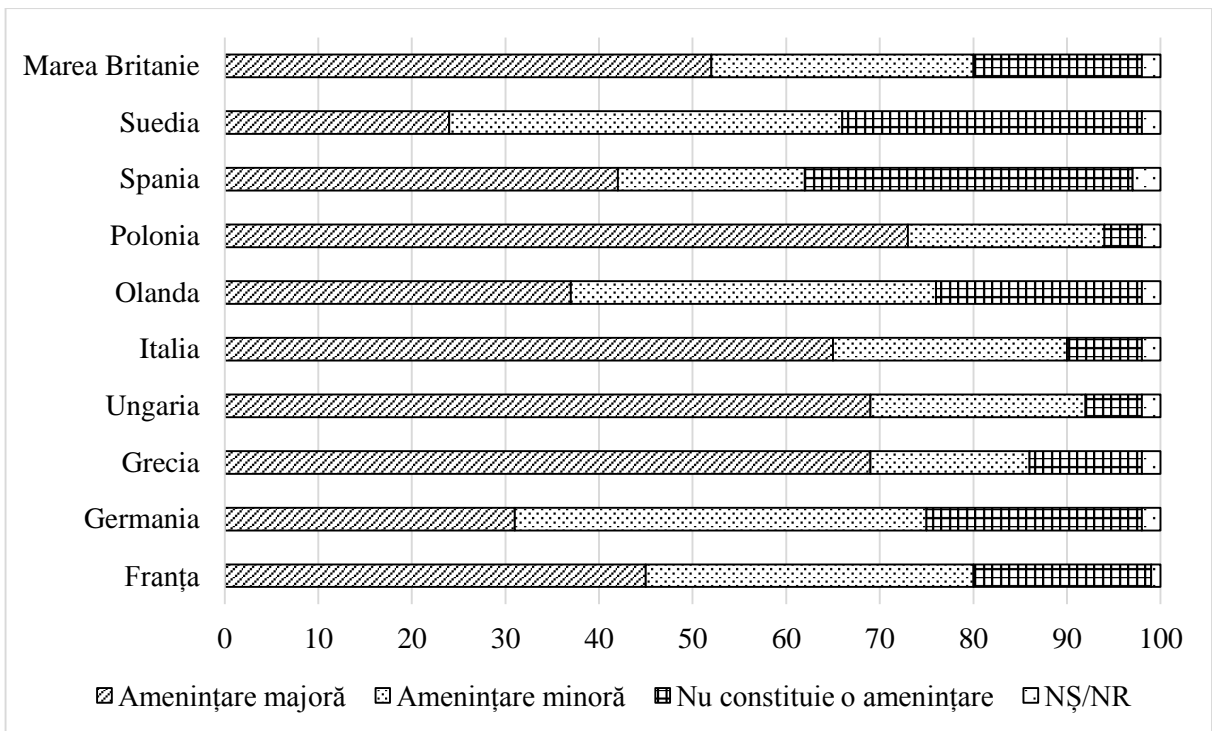

Figura nr. 66: Opinia publică față de problematica refugiaților: constituie sau nu o amenințare la adresa securității naționale²⁷²

Disecând reprezentarea refugiaților ca amenințare la adresa securității naționale, chestionarul Pew include și o serie de întrebări referitoare la câteva afirmații despre refugiați (chiar stereotipuri), opiniei publice din cele zece țări cerându-i-se să aleagă între ele. Aceste afirmații sunt:

1. Q51a: „Refugiați fac țara noastră mai puternică datorită muncii și talentului lor” sau „Refugiații sunt o povară pentru țara noastră deoarece ne iau locurile de muncă și beneficiile sociale”;

2. Q51b: „Refugiații din prezent din țara noastră sunt de blamat pentru crime mai mult decât alte grupuri” sau „Refugiații din prezent din țara noastră nu sunt de blamat pentru crime mai mult decât alte grupuri”;

3. Q51c: „Refugiații vor spori riscul de terorism în țara noastră” sau „Refugiații nu vor spori riscul de terorism în țara noastră”.²⁷³

²⁷² Ibidem.

²⁷³ Ibidem, pp. 41-42.

În urma analizei răspunsurilor, se observă că doar trei țări (Suedia, Germania și Spania) consideră că refugiații contribuie în mod pozitiv la dezvoltarea lor, în timp ce în toate celelalte țări opinia majoritară este că refugiații sunt o povară. În schimb, populației de refugiați nu i se atribuie crime mai mari decât altor grupuri din respectivele țări, excepție făcând Italia, unde opinia publică consideră că refugiații sunt de blamat pentru crime mai mult decât alții. În ceea ce privește riscul terorist reprezentat de refugiați, opt din cele zece țări consideră că aceștia îl vor spori, în timp ce în Franța și Spania, țări afectate major de atacuri teroriste, opinia publică înclină să creadă că refugiații nu vor spori riscul de terorism. Dintre aceste țări, cele mai interesante cazuri sunt:

- Franța (figura nr. 67), unde refugiaților li se atribuie o imagine de consumator și povară economică și socială;

Q51a		Q51b	Q51c
Refugiații sunt o povară pentru țara noastră deoarece ne iau locurile de muncă și beneficiile sociale		Refugiații din prezent din țara noastră nu sunt de blamat pentru crime mai mult decât alte grupuri	Refugiații nu vor spori riscul de terorism în țara noastră
Refugiați fac țara noastră mai puternică datorită muncii și talentului lor			
Ncu/Amd	NȘ/NR	Refugiații din prezent din țara noastră sunt de blamat pentru crime mai mult decât alte grupuri	Refugiații vor spori riscul de terorism în țara noastră
		N S / N R	

Figura nr. 67: Imaginea refugiaților în Franța²⁷⁴

²⁷⁴ Ibidem. (Ncu/Amd – prescurtare pentru varianta de răspuns „Niciuna/Amândouă”; NȘ/NR – prescurtare pentru varianta de răspuns „Nu știu/Nu răspund”)

- Germania (figura nr. 68), unde refugiații sunt văzuți drept participanți la dezvoltarea țării, dar și la creșterea riscului terorist;

Q51a		Q51b		Q51c	
Refugiații fac țara noastră mai puternică datorită muncii și talentului lor		Refugiații din prezent din țara noastră nu sunt de blamat pentru crime mai mult decât alte grupuri		Refugiații vor spori riscul de terorism în țara noastră	
Refugiații sunt o povară pentru țara noastră deoarece ne iau locurile de muncă și beneficiile sociale	Ncu/Amd	Refugiații din prezent din țara noastră sunt de blamat pentru crime mai mult decât alte grupuri	NȘ/NR	Refugiații nu vor spori riscul de terorism în țara noastră	Nc
	NȘ/NR				

Figura nr. 68: Imaginea refugiaților în Germania²⁷⁵

- Italia (figura nr. 69), unde imaginea lor este negativă;

Q51a		Q51b		Q51c	
Refugiații sunt o povară pentru țara noastră deoarece ne iau locurile de muncă și beneficiile sociale		Refugiații din prezent din țara noastră sunt de blamat pentru crime mai mult decât alte grupuri		Refugiații vor spori riscul de terorism în țara noastră	
Refugiații fac țara noastră mai puternică datorită muncii și talentului lor	Ncu/Amd	Refugiații din prezent din țara noastră nu sunt de blamat pentru crime mai mult decât alte grupuri	Ncu/Amd	Refugiații nu vor spori riscul de terorism în țara noastră	Nc
	NȘ/NR				

Figura nr. 69: Imaginea refugiaților în Italia²⁷⁶

²⁷⁵ Ibidem.

²⁷⁶ Ibidem.

- Spania (figura nr. 70), unde imaginea lor este preponderent pozitivă.

Q51a		Q51b		Q51c	
Refugiații fac țara noastră mai puternică datorită muncii și talentului lor		Refugiații din prezent din țara noastră nu sunt de blamat pentru crime mai mult decât alte grupuri		Refugiații nu vor spori riscul de terorism în țara noastră	
Refugiații sunt o povară pentru țara noastră deoarece ne iau locurile de muncă și beneficiile sociale		Refugiații din prezent din țara noastră sunt de blamat pentru crime mai mult...		Refugiații vor spori riscul de terorism în țara noastră	
Ncu/Amd	NȘ/NR	Ncu/A...	N...	NS/NR	Ncu/Amd

Figura nr. 70: Imaginea refugiaților în Spania²⁷⁷

Imaginea refugiaților în țara de destinație este construită și în funcție de reprezentarea rezidenților despre *ingroup*, dar și despre cum se pot adapta cei din *outgroup* la normele existente, folosind o serie de stereotipuri. Alături de stereotipurile identificate în figurile anterioare, există și cel referitor la dorința populației musulmane de a se integra în societatea gazdă (figura nr. 71). Exceptând Polonia, în toate celelalte țări analizate, populația consideră că musulmani doresc să fie diferiți față de marea parte a societății. Acest lucru este explicabil prin diferențele religioase culturale existente între aceste grupuri, însă la nivel socio-economic este posibil ca dorința de integrare să fie mai mare.

²⁷⁷ Ibidem.

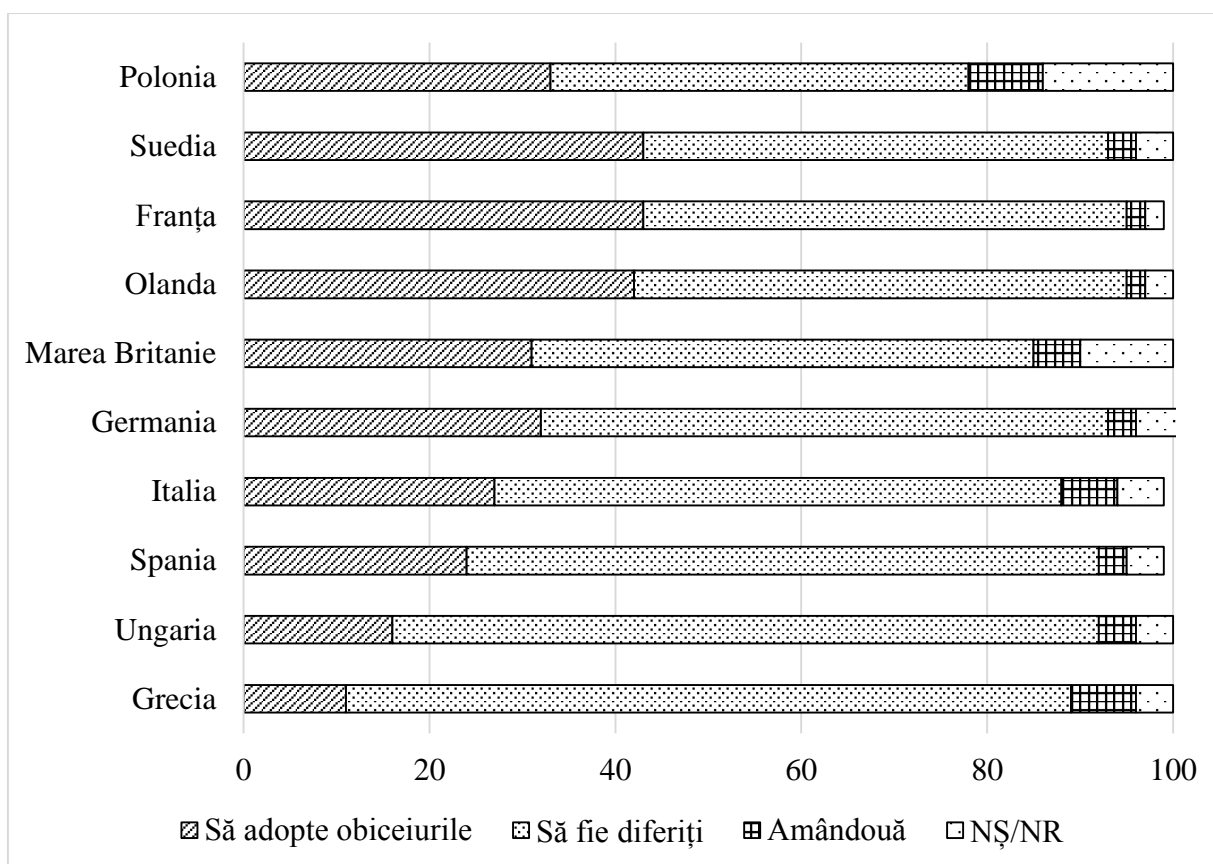

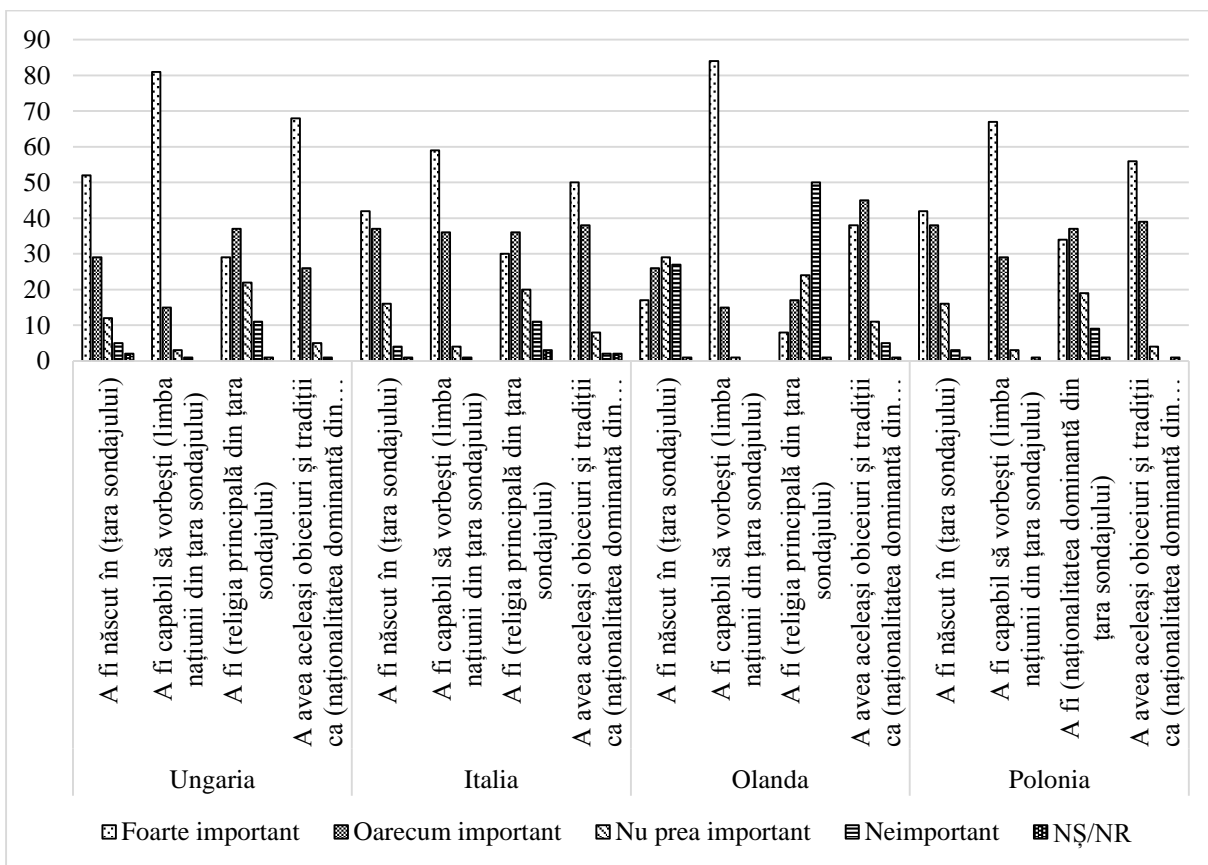
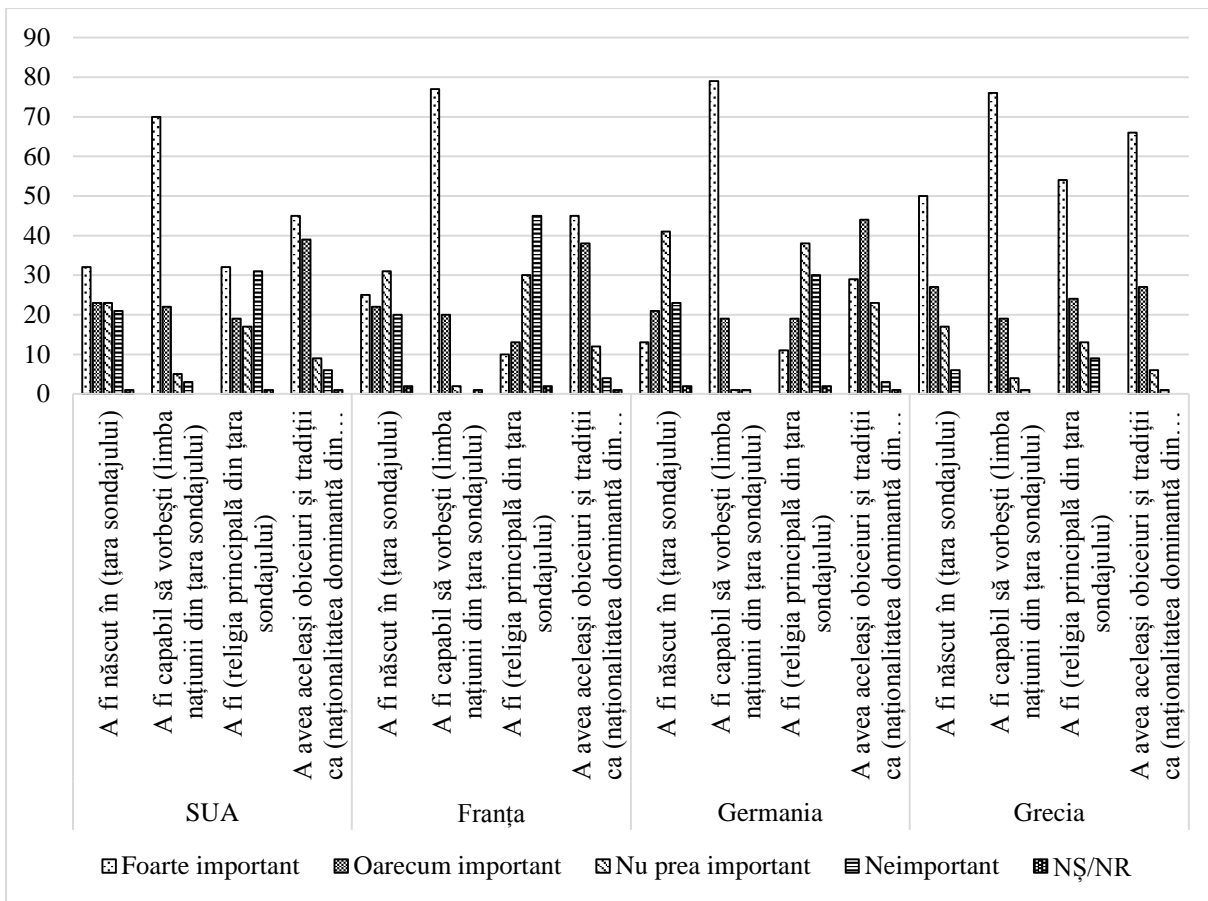
Figura nr. 71: *Răspunsul la întrebarea „Credeți că cei mai mulți musulmani din ȚARA NOASTRĂ doresc să adopte obiceiurile și modul de viață din țara noastră sau credeți că vor să fie diferiți de marea parte a societății?”*²⁷⁸

De asemenea, sondajul a inclus și întrebări referitoare ceea ce îl definește pe „adevăratul” american²⁷⁹/francez/german/grec/maghiar/italian/olandez/polonez/spaniol/suedez/britanic (figura nr. 72): să fie născut în țara în care este realizat sondajul; să fie capabil să vorbească limba oficială din țara sondajului; să fie de religia principală în țara sondajului (catolică în Italia, Polonia și Spania sau creștină în celelalte țări); să aibă aceleași obiceiuri și tradiții ca naționalitatea dominantă din țara sondajului²⁸⁰.

²⁷⁸ Ibidem, p. 42.

²⁷⁹ În analiză, a fost introdusă ce de-a 11-a țară, SUA.

²⁸⁰ Ibidem.

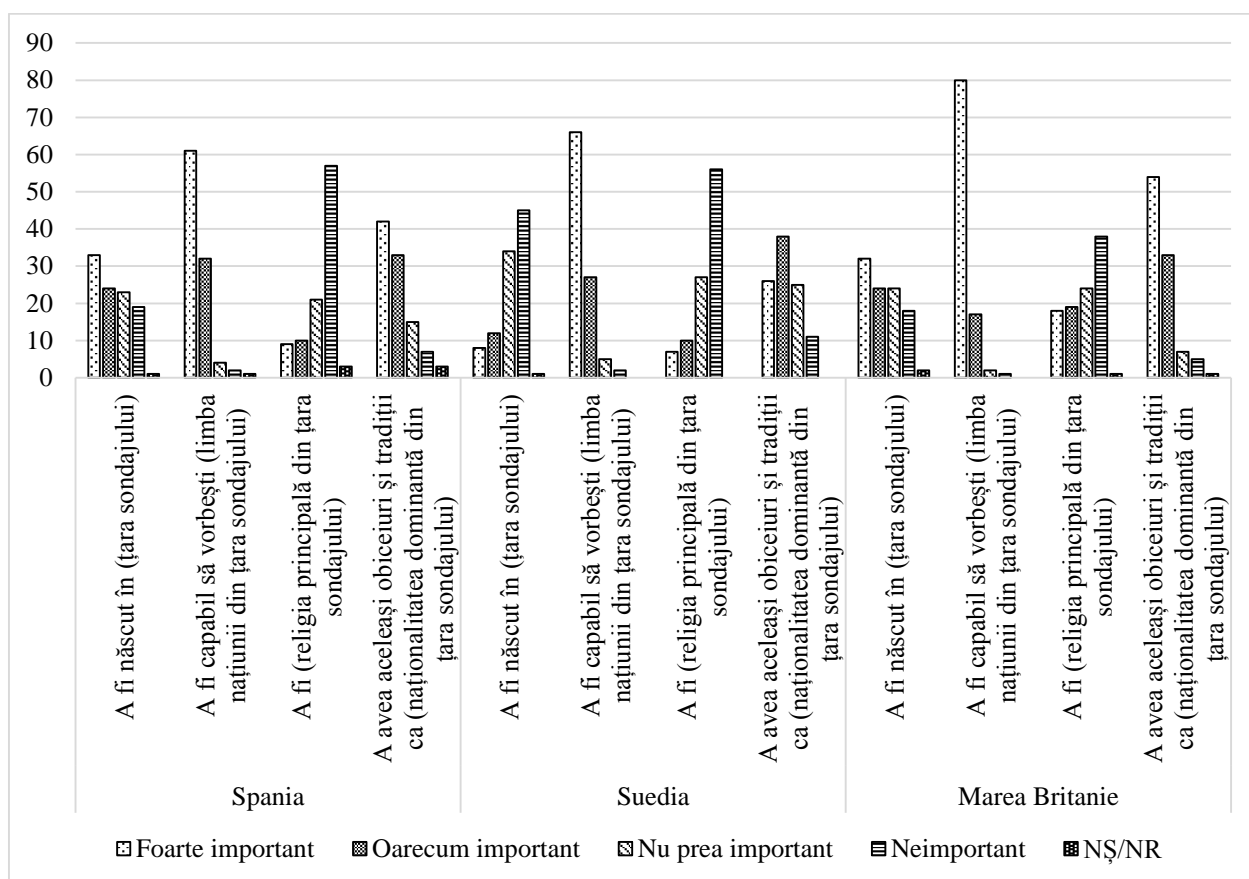

Figura nr. 72: Profilului „adevăratului” cetățean al țării de destinație²⁸¹

Astfel, pe baza datelor statistice publicate de Centrul Pew, am construit profilul așa-numitului „adevărat” american/francez/german/grec/maghiar/italian/ olandez/polonez/spaniol/suedez/britanic:

- este *important* ca „adevăratul” *american/grec/maghiar/italian/polonez*: să fie născut în țara în care este realizat sondajul; să fie capabil să vorbească limba oficială din țara sondajului; să fie de religie creștină/catolică; să aibă aceleași obiceiuri și tradiții ca naționalitatea dominantă din țara sondajului;

- este *neimportant* ca „adevăratul” *francez/german/olandez/suedez* să fie născut în țara în care este realizat sondajul și să fie de religie creștină, dar este *important* să fie capabil să vorbească limba oficială din țara sondajului și să aibă aceleași obiceiuri și tradiții ca naționalitatea dominantă din țara sondajului;

²⁸¹ Ibidem, p. 42.

- este *important* ca „adevăratul” *spaniol/britanic* să fie născut în țara în care este realizat sondajul, să fie capabil să vorbească limba oficială din țara sondajului, să aibă aceleași obiceiuri și tradiții ca naționalitatea dominantă din țara sondajului, dar este *neimportant* să fie de religie creștină/catolică.

Putem concluziona că, deși pentru musulmani, religia este importantă pentru definirea propriei persoane și a relațiilor din cadrul grupului social, în ceea ce privește șase dintre cele 11 țări analizate apartenența religioasă nu definește „adevăratul” cetățean (conform figurii nr. 64, în țările respective populația are o părere preponderent favorabilă despre musulmani): Franța, Germania, Olanda, Spania, Suedia și Marea Britanie. Reprezentarea diferită a religiei în viața socială poate conduce, din păcate, la conflicte între populația majoritară și cea minoritară, mai ales în contextul în care „adevărații” cetățeni trebuie să aibă aceleași obiceiuri și tradiții ca naționalitatea dominantă (cerință valabilă în toate cele 11 țări), însă, în cazul musulmanilor, legătura dintre religie și tradiții este foarte puternică.

De asemenea, din profilurile construite reiese că populația din Franța, Germania, Olanda și Suedia este dispusă să considere „adevărat” francez/german/olandez/suedez și un individ născut în afara granițelor țării respective, dacă întrunește celelalte condiții (exceptând cele referitoare la religie). Putem alătura acestor țări și SUA, Marea Britanie și Spania, unde procentul care consideră această condiție ca fiind importantă este cu puțin peste 50%²⁸².

Alături de sondajul realizat de Centrul Pew, care se oprește asupra problematicii refugiaților și musulmanilor, corelând opiniile despre aceste două grupuri, vom analiza și un sondaj al institutului Gallup referitor la indexul de acceptare al migranților (realizat tot în anul 2016)²⁸³. Profilurile realizate pe baza datelor publicate de Centru

---

²⁸² Ibidem.

²⁸³ Neli ESIPOVA, John FLEMING, Julie RAY, *Next Index Shows Least – Most-Accepting Countries for Migrants*, Gallup World Poll, August 2017, URL:

se încadrează în indexul Gallup, cu unele excepții din cauza diferenței de reprezentare a „refugiatului” și „imigrantului”. Deși, în ordine, Spania, Suedia, Germania, Olanda, Franța, Marea Britanie, Grecia, Italia, Ungaria și Polonia nu consideră că refugiații constituie o amenințare pentru țara lor (figura nr. 66), în ceea ce privește acceptarea imigranților, situația este diferită (acceptarea imigranților înseamnă că nu sunt reprezentați ca amenințare la adresa țării):

ȚARA	INDEXUL ACCEPTĂRII MIGRANȚILOR
Suedia	7,92
Olanda	7,46
Spania	7,44
Germania	7,09
Italia	6,49
Franța	6,46
Marea Britanie	6,61
Grecia	3,34
Polonia	3,31
Ungaria	1,69

Figura nr. 73: *Indexul acceptării migranților, în țările analizate în sondajul Pew*²⁸⁴

Se observă o diferență foarte mare între scorul țărilor occidentale și cel al țărilor central și est europene. De altfel, una dintre concluziile analizei Gallup este că migranții nu sunt bineveniți în țările

news.gallup.com/poll/216377/new-index-shows-least-accepting-countries-migrants.aspx, accesat la 12.05.2018.

²⁸⁴ Ibidem.

Europei de Est, în special populația adultă investigată opunându-se puternic primirii refugiaților sirieni,²⁸⁵. Este vorba despre Macedonia, Ungaria și Muntenegru, cu un scor sub 2, care, și în anul 2012, s-au pronunțat pentru scăderea nivelului de migrație în țările lor²⁸⁶. De asemenea, țările UE sunt divizate în ceea ce privește acest aspect: în țările care au protestat inițial împotriva sistemului de transfer și relocare se înregistrează un scor mic al acceptării migranților. Situația corespunde cu cea ilustrată în sondajul de opinie Eurobarometru (figurile nr. 52-60, toamna 2016), unde dorința de a accepta migranții din afara Europei în țările studiate se menține negativă (figura nr. 74).

ȚARA	INDEXUL ACCEPTĂRII MIGRANȚILOR
Polonia	3,31
România	2,93
Rep. Cehă	2,26
Slovacia	1,83
Ungaria	1,69

Figura nr. 74: *Indexul acceptării migranților, în țările care s-au pronunțat inițial împotriva implementării sistemului de transfer și relocare*²⁸⁷

Studiul Gallup publică date și despre profilul demografic al celor care acceptă migranții: nivel înalt de educație (minim licență), tânăr (născut după anul 1997), nivel ridicat al veniturilor, mediu urban. De asemenea, migranții la prima generație sunt mai dispuși să accepte noi migranți decât sunt persoanele născute în țările de destinație, deși, cu cât stau mai mult în aceste țări, cu atât

²⁸⁵ Ibidem.

²⁸⁶ Ibidem.

²⁸⁷ Ibidem.

comportamentul lor începe să semene cu cel al cetățenilor respectivei țări și devin reluctanți față de primirea noilor imigranți²⁸⁸.

Diferențele mari între scorurile țărilor occidentale și cele ale țărilor central și est europene vor face dificilă implementarea politicilor comune referitoare la gestionarea fenomenului imigrației ilegale și al refugiaților, ceea ce deja este evident prin aplicarea sau, mai bine spus, refuzul de a aplica anumite măsuri destinate sporirii coeziunii sociale. Toate aceste elemente sunt deosebit de importante pentru a putea identifica viitoarele provocări socio-culturale pentru Europa.

4.3. Ce va aduce viitorul?

Care dintre abordările „la modă” vor prevala în condițiile accentuării tendințelor migratorii și demografice: perspectiva pluralismului liberal sau cea a naționalismului liberal?

Perspectiva pluralismului liberal reprezintă un efort teoretic de a „reconcilia” liberalismul cu valorile pluralismului²⁸⁹, mai ales în acest context al diversificării religioase și culturale a societăților moderne, subliniind libertatea de gândire, acțiune și afiliere a fiecărei persoane. Naționalismul liberal, deși pare a fi un oximoron²⁹⁰, implică atât o componentă naționalistă (afirmarea identității specifice), cât și una orientată spre liberalism (principiul completei libertăți în comerțul dintre națiuni și principiul libertății de imigrație și emigrație). Deși aceste două perspective au în același timp puncte tari și puncte slabe, cea de-a treia care se profilează din ce în ce mai pregnant asupra Europei, cea a *naționalismului extremist*, favorizează dezvoltarea celor mai multe riscuri și amenințări de securitate. *Următorii 50 de ani ar putea să o accentueze.*

---

²⁸⁸ Ibidem.

²⁸⁹ L. TORCELLO, „Liberal Pluralism”, în CHATTERJEE, Deen K. (ed.), *Encyclopedia of Global Justice*, Springer, Dordrecht, 2011, URL: https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007%2F978-1-4020-9160-5_315#howtocite, accesat la 12.05.2018.

²⁹⁰ W.J. RIKER (2011) „Liberal Nationalism”, în CHATTERJEE, Deen K. (ed.), *op. cit.*, 2011.

Naționalismul extremist, alături de xenofobie și populism, constituie în prezent una dintre consecințele tendințelor identificate chiar și de către analiștii NATO pentru viitorul țărilor în curs de dezvoltare, dar și al democrațiilor stabile, în acest caz fiind vorba despre tendința de polarizare a societăților²⁹¹. Analiza de previziune strategică realizată de NATO în anul 2017²⁹² identifică cinci domenii și 20 de tendințe care se manifestă și se vor dezvolta în lume, dar și 59 de implicații pentru viitorul Alianței. Mai mult, toate cele cinci domenii analizate – politic, uman, tehnologic, economic și de mediu – sunt influențate de și influențează, la rândul lor, problematica refugiaților și imigranților în Europa.

În secțiunea dedicată tendințelor politice, experții Alianței notează că vacuumul de putere creat de statele slabe sau eșuate va continua să existe și să furnizeze cadrul propice instabilității, radicalizării și ascensiunii organizațiilor teroriste, ceea ce va produce destabilizare de-a lungul frontierelor țărilor NATO și mase mari de refugiați către Europa²⁹³. O variantă alternativă este prezentată de Institutul Naval al Statelor Unite, care consideră că factorii împotriva războiului și forțele care generează pace mondială sunt în ascensiune, astfel că, în viitorul previzibil, nu va fi declanșat niciun război²⁹⁴. Implicațiile pentru țările Alianței sunt importante, mai ales în primul scenariu, și în ceea ce privește relațiile tensionate și folosirea politicilor de putere între state, cel de-al doilea urmărind linia *business as usual*. Astfel, se poate vorbi despre creșterea potențialului confrunțațional și conflictual, caz în care orice criză din estul sau sudul Alianței putând declanșa noi valuri de refugiați, dar și despre extinderea naționalismului și a percepției și reprezentărilor

---

²⁹¹ Allied Command Transformation, *Strategic Foresight Analysis. 2017 Report*, NATO, 2017, URL: http://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/171004_sfa_2017_report_hr.pdf, accesat la 10.05.2018.

²⁹² Ibidem.

²⁹³ Ibidem, p. 21.

²⁹⁴ US Naval Institute News, *Chinese Military Strategy: National Security Situation*, 2015, în Allied Command Transformation, *op. cit.*, 2017, p. 21.

divergente asupra riscului și amenințării, ceea ce va favoriza dezvoltarea atitudinii ostile față de refugiați și migranți²⁹⁵.

În secțiunea dedicată tendințelor demografice, NATO face referire la acele proiecții asupra populației care prevăd creșterea numărului total, dar scăderea ei în țările europene, însoțită de îmbătrânire accentuată²⁹⁶. Populația îmbătrânită va duce la sporirea diferențelor regionale, resursele medicale și sociale necesare regiunilor vizate fiind din ce în ce mai solicitate, iar altor domenii, precum apărarea și securitatea, fiindu-le alocate fonduri mai modeste. Mai mult, dezechilibrele de gen și așa-numitul *youth bulge* vor conduce și ele la instabilitate și migrațiune, deoarece populația tânără este descurajată și îndemnată să migreze tocmai de perspectiva lipsei oportunității de dezvoltare și a unui viitor nesigur. De aici decurge, pe de o parte, destabilizare în țara de destinație, dar și de origine și/sau de tranzit, iar pe de altă parte, și *brain drain* în țara de origine²⁹⁷. Același document arată că existența inegalităților economice, sociale și de gen, adăugată conflictelor existente și viitoare și problemelor ecologice, pot constitui factori declanșatori ai mișcărilor în masă de populație.

În ceea ce privește actuala criză a refugiaților, toți acești factori declanșatori au fost favorizați deoarece „incapacitatea colectivă de a recunoaște și diminua rapid circumstanțele în deteriorare dintr-o anumită regiune și de a preveni apariția crizei poate conduce la migrație de masă”²⁹⁸. Într-un lanț causal, incapacitatea de a integra migrații va duce mai departe la noi provocări atât pentru țara de destinație, cât și pentru cea de origine. În orice caz, integrarea migranților constituie un proces dificil și îndelungat, deoarece aceștia, în cele mai multe cazuri, doresc să își mențină intacte și să își afirme identitatea etnică și culturală, respingând tradițiile țării de destinație. Bineînțeles, nu este vorba despre asimilare bazată pe aculturație, ci, mai degrabă, de integrare în sensul promovat de UE, de proces

---

²⁹⁵ Allied Command Transformation, *op. cit.*, 2017, p. 26.

²⁹⁶ Ibidem, p. 36-37.

²⁹⁷ Ibidem, p. 37.

²⁹⁸ Ibidem.

dinamic, biunivoc de acomodare mutuală a tuturor migranților și rezidenților din țările respective²⁹⁹. În acest caz, crește permeabilitatea migranților la radicalizare, ceea ce, într-un cerc vicios, va conduce la sporirea tensiunilor în respectiva societate, adică în țara de destinație, și, posibil, între aceasta și țara de origine, și, ulterior, la perpetuarea eșecului în integrarea migranților.

În acest sens, aducem în dezbatere problematica discrepanței dintre așteptări și realitate în țara de destinație. Unul dintre rezultatele unei astfel de situații este cel semnalat de către mass-media europeană: dorința de reîntoarcere a solicitanților de azil în țara de origine. O astfel de tendință se manifestă în Finlanda, unde mii de refugiați au decis să-și anuleze solicitările de azil și să se întorcă acasă voluntar³⁰⁰, și în Germania, unde taberele insalubre, mâncarea scumpă, ajutoarele financiare insuficiente și procesul greoi de analiză a solicitării de azil îi determină să dorească reîntoarcerea acasă³⁰¹.

Un alt rezultat este creșterea potențialului de radicalizare a populației de imigranți ilegali sau solicitanți de azil/refugiați, prin suprapunerea peste nemulțumirile vieții cotidiene a mesajelor propagandiste ale formațiunilor jihadiste. Anul 2018 a debutat cu publicarea în mass-media a trei seturi de materiale pe această temă, dar fără a face referire directă la criza refugiaților: unul al grupului britanic de intelligence Jane's (februarie)³⁰², altul al serviciilor secrete

---

²⁹⁹ European Migration Network, *Asylum and Migration Glossary 3.0*, October 2014, p. 163, URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/emn-glossary-en-version.pdf, accesat la 22.03.2018

³⁰⁰ * * *, *Mii de refugiați irakieni pleacă din Finlanda și se întorc în țara lor*, Mediafax, 13 februarie 2016, URL: <http://www.mediafax.ro/externe/mii-de-refugiati-irakieni-pleaca-din-finlanda-si-se-intorc-in-tara-lor-15073865>, accesat la 20.03.2018

³⁰¹ * * *, *Tot mai mulți refugiați irakieni se întorc în țara lor, dezamăgiți de viața în Germania*, Mediafax, 28 ianuarie 2016, URL: <http://www.mediafax.ro/externe/tot-mai-multi-refugiati-se-intorc-in-irak-dezamagiti-de-viata-in-germania-am-cheltuit-11-000-de-dolari-si-ne-am-intors-acasa-cu-mana-goala-15002659>, accesat la 20.03.2018.

³⁰² * * *, *Terror Risks in Europe to Increase in 2018 as Islamic State's Foreign Fighters Return*, 13 februarie 2018, Jane's 360, URL: <http://www.janes.com/article/77853/terror-risks-in-europe-to-increase-in-2018-as-islamic-state-s-foreign-fighters-return-jane-s-by-ihs-markit-says>, accesat la 15.03.2018.

italiene (februarie)³⁰³ și o declarație a directorului executiv al Europol, Rob Wainwright (martie)³⁰⁴.

Într-un raport dedicat dezvoltării riscului terorist în Europa, grupul britanic Jane's concluzionează că, într-un orizont de timp de 5 la 10 ani, țările de pe continent se vor confrunta cu o amenințare sporită a terorismului provenită de la persoanele condamnate de orientare radicală, luptătorii străini reîntorși în țările de origine și alte persoane reîntoarse care au legături directe cu Stat Islamic. Documentul nu face referire la „teroriștii infiltrați” în fluxurile de refugiați, mult vehiculați în mass-media europeană în perioada 2015-2016, ci la „luptătorii străini reîntorși acasă care vor aduce cu ei capacități, rigoare ideologică și un nou suflu de extremism rețelelor islamiste radicale din Europa”³⁰⁵.

Tot la luptătorii străini face referire și raportul serviciilor secrete italiene, care notează că amenințarea terorismului jihadist este „concretă și prezentă”³⁰⁶, Italia fiind ținta propagandei ostile a Stat Islamic și a indivizilor radicalizați, inclusiv a unor „islamonauți” vorbitori de italiană (se face trimitere la așa-numiții „internauți”, utilizatori abili și consecvenți ai Internetului). Și în acest caz, este subliniat pericolul reprezentat de teroriștii „crescuți” în Italia, cu motivații și inspirație autonome sau conduși de către „directori de teroare”³⁰⁷.

În fine, declarația directorului executiv al Europol nu face referiri la problematica teroriștilor infiltrați, ci, din nou, la cea a luptătorilor străini și a cetățenilor europeni radicalizați în țara de origine. Problemele semnalate de Rob Wainwright sunt următoarele: aproximativ 30.000 de persoane din Europa sunt potențiali membri ai unei rețele teroriste, majoritatea radicalizați prin Internet și inspirați de

---

³⁰³ * * *, „Concrete” jihadi risk in Italy – intelligence, ANSA, 20 februarie 2018, URL: <http://www.ansa.it/english/news/2018/02/20/concrete-jihadi-risk-in-italy-intelligence-46bb00fab-cd63-4d91-a9d3-d0531d39b0f9.html>, accesat la 21.03.2018.

³⁰⁴ * * *, *Thousand Dedicated Jihadists Waiting to Return to Europe*, Europost, 21 martie 2018, URL: <http://www.europost.eu/article?id=22290>, accesat la 22.03.2018.

³⁰⁵ Jane's 360, *art. cit.*, 2018.

³⁰⁶ ANSA, *art. cit.*, 2018.

³⁰⁷ Ibidem.

Stat Islamic (aceasta nu înseamnă că acționează la comanda acestei organizații teroriste); peste 1.000 de luptători străini așteaptă să se întoarcă în Europa; și, nu în ultimul rând, peste 6.000 de europeni au plecat, începând cu anul 2014, pentru a se alătura grupărilor militante, iar o treime sunt încă necunoscuți³⁰⁸.

Cele trei surse sunt importante, deoarece, pe de o parte, mențin atenția asupra problematicei grave a luptătorilor străini, iar, pe de altă parte, trimit la ipoteza că și refugiații pot fi la fel de ușor manipulați de propaganda jihadistă ca și cetățenii europeni, întrucât cauzele de bază ale extremismului sunt de cele mai multe ori sociale, deși refugiații fug tocmai din zonele în care organizațiile teroriste operează. Cu toate acestea, până la a fi atrași de organizațiile extremiste, atât imigranții ilegali, cât și solicitanții de azil și refugiații, pot fi folosiți ca „armă” într-un potențial război psihologic dus de Stat Islamic, al căror victime sunt deopotrivă aceștia și cetățenii europeni.

4.4. Provocări socio-culturale

Problematika provocărilor socio-culturale în următorii 50 de ani nu poate fi abordată fără a lua în considerare și unele aspecte politice, deoarece actuala criză a refugiaților și migranților ilegali a determinat modificări și pe scena politică, ceea ce, pe termen scurt și mediu, poate conduce la o serie de transformări ce vor configura în viitor politicile destinate gestionării acestui fenomen. Putem identifica aici mai multe categorii de țări în care s-au produs schimbări pe scena politică determinate de criza refugiaților și migranților ilegali:

- țări care s-au pronunțat de la bun început împotriva primirii refugiaților conform sistemului de transfer și relocare: Republica Cehă, Polonia, România, Slovacia și Ungaria (dintre acestea Polonia și Ungaria au refuzat primirea efectivă, în timp ce celelalte țări s-au conformat ulterior normelor europene; Slovacia și Ungaria au cerut Curții de Justiție a Uniunii Europene anularea cotelor obligatorii, însă acțiunea a fost respinsă la sfârșitul anului 2017; Ungaria își păstrează

---

³⁰⁸ Europost, *art. cit.*, 2018.

discursul anti-refugiați și anti-migranți ilegali și încearcă crearea unei coaliții informale în acest sens, prin alierea cu țări, precum Italia);

- țări în care partidele de dreapta cu discurs anti-refugiați și anti-migranți ilegali au câștigat alegerile: Italia (coaliție între Liga – populism de dreapta, anti-instituționalism, euroscepticism, anti-globalizare – și Mișcarea Cinci Stele – euroscepticism, anti-imigrație, populism, anti-globalizare), Austria (Partidul Popular Austriac – campanie electorală centrată pe lupta împotriva migrației ilegale și fundamentalismului islamic);

- țări în care tema refugiaților și migrației ilegale atrage din ce în ce mai mult electorat, creând o bază importantă pentru partide cu discurs anti-imigrație: Suedia (perspective de creștere pentru extrema dreapta anti-imigrație), Germania (Alternativa pentru Germania – fondat în 2013, devine principalul partid de opoziție și a treia forță politică, punând accent pe populismul de dreapta, pe euroscepticism, anti-islam, anti-imigrație, anti-feminism; pentru prima dată în Germania, este promovat un discurs anti-imigrație de către un partid de stânga – *Aufstehen*³⁰⁹; cresc în amploare acțiunile violente ale grupărilor de extremă dreapta îndreptate împotriva refugiaților și imigranților), Danemarca (ascensiune a Partidului Popular Danez – eurosceptic, anti-islam, populism de dreapta), Olanda (Partidul Libertății – al doilea partid ca număr de locuri în Camera Reprezentanților, care susține populismul de dreapta și se poziționează ca anti-islam, anti-imigrație, eurosceptic; Forumul pentru Democrație – ascensiune continuă de la înființare, promotor al populismului de dreapta, naționalismului, euroscepticismului).

Aceste schimbări nu sunt specifice doar perioadei actuale ci, conform sociologul suedez Jens Rydren, ultimele trei decenii au fost caracterizate de renașterea partidelor radicale de dreapta care accentuează etnonaționalismul și programele dedicate creșterii gradului de omogenitate etnică a societății și care luptă, în principal,

---

³⁰⁹ *În picioare* – t.n.

împotriva imigrației³¹⁰. Sabine Choquet, specialist în multiculturalism, interculturalism și radicalizare, remarcă în schimb că, în perioada recentă, partidele de extremă dreapta din țările UE au reușit să își sporească electoratul nu prin accentuarea unei singure teme de actualitate, ci prin asocierea mai multora care sunt obiectul prejudecăților unei părți importante a populației europene, precum fluxurile migratorii, terorismul, ascensiunea fundamentalismului islamic și apartenența la UE³¹¹.

Ascensiunea drepte naționaliste este o tendință care se va păstra în Europa atâta vreme cât acest tip de teme, care accentuează stereotipurile și prejudecățile deja existente (nefiind vorba doar despre imigrație, ci și despre cetățenie sau multiculturalism), va fi vizibil publicului și va fi politizat. Mai mult, parcursul ascendent al acestor partide va fi favorizat și de către alți factori, precum declinul clasei politice sau convergența partidelor majoritare în spațiul politic, ceea ce creează confuzie în rândul votanților prin dispariția granițelor dintre ele, implicit a percepției alternativelor pe care votanții le vor considera pe toate ca „fiind la fel”³¹². De asemenea, Rydren observă că succesul partidelor radicale de dreapta depinde și de relația lor cu partidele deja existente³¹³. Partidele politice majoritare, când se confruntă cu noi competitori de tipul celor de dreapta, pot aborda trei categorii de strategii: de desconsiderare, de opoziție sau de acomodare³¹⁴. Strategia de desconsiderare presupune ca partidele principale să nu ia nicio poziție față de problematica expusă de noul partid, adică cea a imigrației, încercând să mute atenția electoratului către alte teme și, implicit, de la existența noului partid de dreapta. Cea de-a doua strategie, cea de opoziție, implică distanțarea evidentă a

---

³¹⁰ Jens RYDREN, Sara van der MEIDEN, „The radical right and the end of Swedish exceptionalism”, *EurPolitSci Symposium*, 02.05.2018. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41304-018-0159-6>, accesat la 23.05.2018.

³¹¹ Sabine CHOQUET, „Models of integration in Europe”, în *Foundation Robert Schuman Policy Paper, European Issues* no. 449, 30.10.2017. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-449-en.pdf>, accesat la 20.05.2018.

³¹² Jens RYDREN, Sara van der MEIDEN, *op. cit.*, 2018.

³¹³ Ibidem.

³¹⁴ Ibidem.

partidelor principale față de partidul radical de dreapta și de temele abordate de acestea. În fine, prin abordarea unei strategii de acomodare, partidele principale fie se acomodează, fie înglobează programul partidului radical de dreapta, în vederea atragerii voturilor publicului noului partid.

Problematika crizei refugiaților și a migranților ilegali, precum și a domeniilor asociate ei (cetățenia, multiculturalismul, etnocentrismul, integrarea socială, asimilarea socială etc.) constituie cel mai dezbătut subiect pentru partidele radicale de dreapta din Occident, intenția fiind de a-și mobiliza electoratul pentru luarea unei poziții ferme împotriva acestui fenomen. Tot Rydren afirmă că, pentru a avea impact asupra votanților, este necesar ca problematica imigrației să fie mai întâi politizată, să fie introdusă în discursul politic. Acest lucru este evident în cazul Ungariei și al Italiei.

În Ungaria, deși numărul refugiaților și migranților ilegali nu se poate compara cu cel din țări precum Germania, alături de politizarea puternică a problemei (în special prin discursurile prim-ministrului Viktor Orbán), curentul de opinie nefavorabil acestora este mult mai puternic decât la Berlin. În plus, decidenții politici maghiari au adoptat măsuri clare anti-refugiați și anti-imigrație, după cum am arătat anterior.

În ceea ce privește Italia, de la o opinie majoritară în sprijinul ajutorării refugiaților și migranților ilegali (conform celor două sondaje Eurobarometru din anul 2017), prin politizarea acestei probleme de către partidele de dreapta, nu doar că a crescut procentul populației cu opinie negativă, dar s-a mărit și procentul votanților acestor partide (după cum s-a văzut la alegerile generale din primăvara anului 2018, când Coaliția de Centru-Stânga a fostului premier Matteo Renzi a pierdut un număr semnificativ de locuri din Camera Deputaților și Senat, în timp ce Liga și Mișcarea Cinci Stele au înregistrat o creștere spectaculoasă³¹⁵). În urma unor negocieri ce au durat două luni, a fost formată o coaliție a acestor două partide

---

³¹⁵ F.a., "Italy election: What does the result mean?", în *BBC News*, 5 March 2018, URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-43291390>, accesat la 06.03.2018.

denumită *Guvernarea schimbării*, al cărei program, *Contract pentru o guvernare a schimbării*, are printre temele principale reducerea migrației ilegale, inclusiv prin repatriere și oprirea traficului de persoane³¹⁶.

Așadar, impactul unei astfel de crize nu este vizibil doar la nivel socio-cultural sau economic, ci și la nivel politic, concretizat în evoluția partidelor pe scena politică. Chiar și modelele de gestionare a populației de refugiați și migranți ilegali, după ce criza a fost oprită, sunt specifice tot domeniului politic, deoarece reflectă tipul „sistemului de toleranță existent”. Această sintagmă a fost folosită de Michaël Walzer pentru a clasifica sistemele politice pe criteriul modului de gestionare a diversității; astfel³¹⁷:

- imperiile multinaționale: cele mai vechi astfel de forme, începând cu Persia. Aceste imperii erau formate din comunități autonome sau semiautonomie cu caracter politic, cultural sau religios, a căror unică soluție era de a coexista, deoarece relațiile dintre ele erau reglementate și conduse de birocrăția imperială. Aceasta din urmă nu se implică în viața internă a comunităților autonome decât în ceea ce privește plata taxelor și menținerea păcii, regimul imperial putând fi considerat unul al toleranței deoarece îngăduie diversele stiluri de viață, deși comunitățile între ele pot fi intolerante. Totuși, aceste regimuri nu sunt democrate, ci autocrate;

- societatea internațională: nu este un regim intern, nici o condiție anarhică (ar însemna că toleranța este maximă, neexistând reguli în acest sens), ci un regim deosebit de slab, dar tolerant, în ciuda intoleranței unor state care îl compun;

- democrația consociativă: state de tipul Belgiei sau Elveției. Aici există un acord constituțional între două sau trei părți care își creează instituțiile și ajung la un acord politic ce le protejează interesele divergente. Construcția aceasta nu este complet liberă: fie

---

³¹⁶ x x x , *Summary of the Contract for the Government of Change in Italy*, URL: http://www.efdd-m5seuropa.com/summary_of_the_contract_for_the_.pdf, accesat la 20.05.2018.

³¹⁷ Michaël WALZER, *On Tolerance*, Yale University Press, 1997 apud Sabine CHOQUET, *op. cit.*, 2017.

comunitățile respective au mai trăit împreună sau alături pentru o lungă perioadă se timp, fie au fost unite inițial printr-o regulă imperială, ori s-au unit împotriva unei reguli comune. Oricare ar fi motivul realizării acestei construcții, toate conexiunile sunt precedate de proximitate în sens spațial. În acest caz, toleranța depinde de încredere, nu neapărat în celălalt grup, ci în aranjamentele instituționale care mențin stabilitatea;

- statul națiune: denumirea nu presupune că sunt state cu compoziție națională, etnică sau religioasă omogenă, ci că un grup dominant organizează viața comună într-un mod care îi reflectă istoria și cultura. Într-un stat națiune, toleranța este centrată pe indivizi, nu pe grupuri, ei fiind în primul rând cetățeni ai respectivului stat, apoi membri ai unei anumite minorități. În general, nu există coerciție asupra persoanelor din populația minoritară, ci presiune de a fi asimilate în națiunea dominantă, cel puțin în ceea ce privește practicile publice (Walzer aduce în atenție cazul controversii asupra purtării vălului musulman în școlile de stat din Franța);

- societatea imigrației: membrii unor diverse grupuri au părăsit țara de origine și au călătorit individual sau cu familiile spre un nou teritoriu de-a lungul căruia s-au dispersat. Chiar dacă vin în valuri din cauza unor presiuni economice sau politice similare, ei nu constituie grupuri organizate și nu sunt coloniști care doresc transplantarea culturii proprii într-un nou spațiu, nefiind posibilă nici autonomia teritorială. Obiectele toleranței sunt, în acest caz, alegerile și performanțele individuale, acțiunile de adeziune și participare la ritualurile de adeziune și de cult, stabilirea unor diferențe culturale etc. Persoanele sunt încurajate să se tolereze ca indivizi, să înțeleagă diferențele ca fiind o versiune personalizată a culturii de grup. Walzer afirmă că nu este sigur dacă aceste diferențe vor fi perpetuate și în cadrul următoarei generații, iar caracteristicile diferite ale societăților de acest tip sunt încă în curs de dezvoltare, ceea ce înseamnă că „nu știm cât de diferită va fi diferența”³¹⁸. Toleranța față de alegerile

---

³¹⁸ Michaël WALZER, *On Tolerance*, Yale University Press, 1997, p. 162 (extras).

individuale și versiunile personalizate ale culturii și religiei constituie cea mai înaltă formă de toleranță, conform aceluiași autor.³¹⁹

Așadar, provocările majore sunt întâmpinate de ultimele două tipuri de sisteme politice, statul națiune și societatea imigrației, deoarece individul posedă o dublă calitate ce trebuie analizată din punct de vedere al toleranței - de cetățean și de membru al unui grup minoritar -, în timp ce pentru celelalte trei tipuri de sisteme politice, obiectul toleranței este grupul. Apartenența la un anumit grup nefiind obligatorie, indivizii își pot pierde afilierea, pot rămâne neafiliați sau pot fi asimilați de majoritate.

Asimilarea este un proces de evitat, deoarece grupul minoritar trebuie să interiorizeze și să aplice valorile, normele și stilul de viață al altui grup cu care se află în contact, ceea ce presupune ca raporturile de putere și de control social să fie în defavoarea lui și ca o mare parte a caracteristicilor sale culturale să dispară. Conform literaturii de specialitate, există două tipuri de asimilare: cea bazată pe aculturație, ce presupune dispariția modului specific de viață a respectivului grup, ca urmare a adoptării și practicării celui în care se integrează; și cea structurală, ce se referă la acceptarea noilor membri de către comunitatea integratoare în condițiile în care inexistența unei distribuții diferențiatore de roluri și stataturi sociale³²⁰. Asimilarea poate fi produsă și de *aculturația* forțată, ce presupune înlocuirea unor elemente culturale, combinarea lor în complexe culturale noi și chiar respingerea totală a altor elemente, fiind adesea manifestată ca dominație politică și economică³²¹. Între asimilare și aculturație, este plasată *adaptarea*, descrisă ca relație între două populații definite prin etnie sau religie, care găsesc modalități de a coexista fără a-și pierde caracteristicile definitorii³²². *În ceea ce privește fluxurile de refugiați și migranți ilegali, este important de stabilit nivelul de adaptare pe*

---

³¹⁹ Ibidem, pp. 157-163 (extras).

³²⁰ Lazăr VLĂȘCEANU, „Asimilare”, în Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂȘCEANU, *Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București, 1998, p. 45.

³²¹ Gheorghiu GEANĂ, „Aculturație”, în Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂȘCEANU, *op. cit.*, 1998, p. 18.

³²² Steve BRUCE and Steven YEARLEY, „Accommodation”, în *The Sage Dictionary of Sociology*, 2006, p. 2.

care țările de destinație îl vor cere minorităților etnico-religioase pentru a nu crea disfuncționalități în cadrul respectivelor societăți.

Integrarea, în schimb, oferă posibilitatea ca indivizii să își păstreze caracteristicile culturale definitorii, în timp ce internalizează standardele comportamentale ale societății de destinație. Ambele sisteme, atât cel care se integrează, cât și cel în care se integrează suferă mutații, integrarea fiind o relație dinamică între cele două. Conform studiilor de specialitate³²³, există mai multe faze ale procesului de integrare ce depind de caracterul activ al sistemului care se integrează și de capacitatea de răspuns a celui care integrează: acomodarea, adaptarea, participarea și integrarea propriu-zisă. În ceea ce privește problematica refugiaților și migranților ilegali, considerăm că parcurgerea acestor etape va fi realizată cu dificultate deoarece, după cum a fost arătat în capitolul nr. 3, modelul lui Hofstede indică deosebiri majore între populația țărilor de destinație și cea a refugiaților și migranților ilegali din punct de vedere al celor șase dimensiuni culturale analizate. În plus, integrarea indivizilor într-o altă societate presupune interacțiunea anumitor elemente specifice fiecărui grup: limbă, tipuri de relații maritale, obiceiuri religioase, acces pe piața muncii, obiceiuri alimentare etc.

Privitor la limbă, este evident că *barierele lingvistice* influențează integrarea refugiaților și migranților și, de asemenea, îngreunează gestionarea acestei crize. Absența informațiilor într-o limbă pe care adulții și copiii de refugiați/migranți o înțeleg dezvoltă vulnerabilitatea acestora la dezinformare, conduce la necunoașterea drepturilor și opțiunilor, provoacă abandon în ceea ce privește sistemul formal. Mai mult, învățarea limbii țării de destinație ar putea atenua opinia anti-refugiați și anti-migranți ce se manifestă în multe dintre aceste țări. Trebuie remarcat faptul că, în conformitate cu statisticile analizate în capitolele anterioare referitoare la principalele țări de origine pentru refugiați și migranți, cea mai mare parte a populației analizate provine din țări în care sunt folosite araba și

---

³²³ Smaranda MEZEI, „Integrare”, în Cătălin ZAMFIR și Lazăr VLĂSCÉANU, *op. cit.*, pp. 300-301.

pashtu. Incapacitatea de a înlătura barierele lingvistice conduce la incapacitatea de a beneficia de acces pe piața muncii în țările gazdă.

Un alt element ce influențează integrarea este reprezentat de *tipurile de relații maritale* specifice țărilor din care provin refugiații și migranții. În domeniul geneticii există studii importante dedicate mariajului consangvin, ca practică specifică Africii de Nord, Orientului Mijlociu și Vestului Asiei, dar și imigranților din aceste zone care s-au stabilit în Europa³²⁴. Însă, acesta este important și în ceea ce privește sfera vieții sociale, deoarece societățile ortodoxe și catolice sunt mai puțin tolerante cu astfel de practici ce au fost interzise tocmai din cauza riscului mare de naștere a copiilor cu boli ereditare sau tulburări neurologice.

Religia este un alt element important cu impact asupra integrării. Populația de refugiați și migranți ilegali din țările europene este *diversă din punct de vedere cultural și religios* și, de aceea, integrarea acestora nu poate fi realizată fără a analiza și acest aspect. Studiul realizat de Centrul de Cercetare Pew³²⁵ estimează că, la nivelul anului 2016, proporția populației musulmane din populația totală a țărilor UE (și incluzând Norvegia și Suedia), era de aproximativ 4,9% (peste 1,2 milioane de persoane), dar fără a-i introduce în analiză solicitanții de azil despre care nu este sigur că vor primi statutul legal necesar pentru a rămâne în Europa (incluzând aproximativ 320.000 de persoane în Germania și 140.000 de persoane în Franța)³²⁶. Analiza respectivă menționează că numărul populației musulmane va crește în funcție de viitorul migrației și, în acest sens, realizează cele trei scenarii prezentate anterior ce arată o evoluție a acestuia de la

---

³²⁴ Abdulbari BENER, Ramzi R. MOHAMMAD, "Global Distribution of Consanguinity and Their Impact on Complex Diseases: Genetic Disorders from an Endogamous Population", în *The Egyptian Journal of Medical Human Genetics*, Vol. 4, No. 18, 2017, pp. 315-320, URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1110863017300174>, accesat la 14.06.2018; Hanan HAMAMY, "Consanguineous Marriages. Preconception Consultation in Primary Health Care Settings", în *Journal of Community Genetics*, No. 3(3), 2012, pp. 185-192, URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3419292>, accesat la 14.06.2018.

³²⁵ * * *, *Europe's Growing Muslim Population*, Centrul de Cercetare Pew, 2017, URL: <http://www.pewforum.org/2017/11/29/europes-growing-muslim-population>, accesat la data de 22.05.2018.

³²⁶ Ibidem, p. 4.

procentul din 2016, la 7,4% (scenariul cu zero migrație), 11,2% (scenariul cu migrație medie), respectiv 14% (scenariul cu migrație la cote ridicate) în anul 2050. *Oricare ar fi scenariul pentru care se optează, numărul populației musulmane va crește în următorii 30 de ani*, cu concentrare preponderent în patru țări: Franța, Marea Britanie, Germania și Italia.

Nu doar migrația influențează această creștere, ci și sporul natural, care în populația musulmană este pozitiv, iar în cea nemusulmană - negativ³²⁷. De asemenea, studiul evocat arată și că rata fertilității în Europa este favorabilă populației musulmane și că această populație, pe grupe de vârstă, este mai tânără decât cea nemusulmană³²⁸. Este important de subliniat faptul că nu toți copiii născuți din părinți musulmani vor opta ca adulți pentru aceeași religie.

Tot Centrul de Cercetare Pew a publicat, în anul 2017, un raport referitor la schimbarea peisajului religios la nivel global³²⁹. Conform acestuia, în perioada 2015-2020, la nivel mondial, grupurile ce primesc cel mai mare număr de persoane care își schimbă religia sunt cele ale neafiliaților (+7.570.000 persoane) și musulmanilor (+420.000), în timp ce prognoza pentru creștini este de scădere cu peste 8.100.000 persoane³³⁰. Deși nu există date la nivel european despre mobilitatea religioasă a refugiaților³³¹, dar un exemplu poate fi cel al Austriei. Centrul pentru Demografie și Capital Uman Global Wittgenstein din Austria a realizat un studiu asupra capitalului uman, valorilor și atitudinilor persoanelor care caută refugiu în această țară în 2015³³² și a concluzionat că mai multe persoane dislocate se declară ca

---

³²⁷ Ibidem, p. 12.

³²⁸ Ibidem, pp. 34-37.

³²⁹ * * *, *The Changing Global Religious Landscape*, Centrul de Cercetare Pew, 2017, URL: <https://www.pewforum.org/2017/04/05/the-changing-global-religious-landscape>, accesat la 05.06.2018.

³³⁰ Ibidem.

³³¹ Isabella BUBER-ENNSER, Anne GOUJON, Judith KOHLENBERGER, Bernhard RENGS, "Multi-Layered Roles of Religion among Refugees Arriving in Austria around 2015", în *Religious*, No. 9/2018, URL: <https://www.mdpi.com/2077-1444/9/5/154/pdf>, accesat la 05.06.2018.

³³² Isabella BUBER-ENNSER, Judith KOHLENBERGER, Bernhard RENGS, Zakarya AL ZALAK, Anne GOUJON, Erich STRIESSNIG, Michaela POTANČOKOVA, Richard GISSER, Maria Rita TESTA, Wolfgang LUTZ, "Human Capital, Values, and Attitudes

nefiind religioase, față de cele care se declară foarte religioase. În plus, întrebați despre toleranța față de alte religii, mare parte a respondenților (68%) au afirmat că nu i-ar deranja ca, în școli, copiii lor să învețe despre alte tradiții religioase³³³.

Alăturând rezultatelor acestui sondaj datele furnizate de studiul realizat în anul 2015 de rețeaua globală de cercetători în domeniul social, *World Values Survey*³³⁴, reiese că, totuși, religia nu ar trebui să constituie un impediment în integrarea azilanților și imigranților cel puțin din două motive. Pe de o parte, societățile islamice, de unde provin refugiații și imigranții, evoluează dinspre valorile tradiționale și de supraviețuire spre cele secular-raționale și de auto-exprimare. Pe de altă parte, în majoritatea țărilor în care se concentrează un mare număr de refugiați și imigranți (Germania, Franța, Suedia, Norvegia etc.) primează acest al doilea tip de valori, care pune mai puțin accent pe religie, familia tradițională și autoritate, dar conferă mai multă importanță toleranței față de străini, egalității de gen, participării în procesul decizional și viața economică și politică³³⁵.

În realitate, deoarece identitatea religioasă a persoanelor care caută refugiu a devenit, în ultimii ani, parte a discursului politic și al mass-media, vulnerabilitatea populației din țările de destinație la mesajele discriminatorii a crescut, în unele țări așa-numita *islamofobie* conducând chiar la modificări în peisajul politic. Există și cazuri în care a fost înregistrată creșterea numărului atacurilor la adresa populației musulmane, indiferent că este vorba despre refugiați, imigranți, azilanți sau chiar cetățeni ai respectivelor țări europene³³⁶. Cu toate acestea, un sondaj realizat de către Agenția UE pentru

---

of Persons Seeking Refuge in Austria in 2015”, în *PlosOne*, 2016, URL: https://www.oeaw.ac.at/fileadmin/subsites/Institute/VID/PDF/Projects/DiPAS/Buber-Ennser_et_al_2016-DiPAS.pdf, accesat la 05.06.2018.

³³³ Ibidem, p. 18.

³³⁴ * * *, *Findings and Insights*, World Values Survey, 2015, URL: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>, accesat la 06.06.2018.

³³⁵ Ibidem.

³³⁶ Enes BAYRAKLI, Farid HAFEZ (coord.), *The State of Islamophobia in Europe*, 2017, pp. 28-31, URL: http://passthrough.fw-notify.net/download/915979/http://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2018/07/EIR_2017.pdf, accesat la 06.06.2018.

Drepturi Fundamentale arată că nivelul de încredere al privește populației de imigranți musulmani și copiii ai acestora născuți în UE în instituțiile democratice și cel de atașament pentru țara în care trăiesc este mare, în ciuda răspândirii largi a discriminării și hărțuirii³³⁷. Aceste fenomene se manifestă mai ales în ceea ce privește accesul pe piața muncii³³⁸ și, dată fiind această situație, problema integrării noului val de refugiați și migranți ilegali devine și mai complicată.

Accesul pe piața muncii este un alt element ce influențează integrarea. Conform Centrului European pentru Dezvoltarea Instruirii Vocaționale, în UE există o penurie de forță de muncă înalt calificată în următoarele domenii: știință – tehnologie – inginerie – matematică (exceptând Danemarca, Estonia, Grecia, Cipru și Finlanda), asistente medicale și moașe (exceptând Grecia, Spania, Lituania, Letonia, Olanda și Portugalia), profesori (exceptând Belgia, Grecia, Spania, Lituania, Letonia, Luxemburg, Ungaria, Portugalia și Polonia), medici (exceptând Grecia, Olanda, Suedia și Marea Britanie) și specialiști în IT (exceptând Finlanda)³³⁹. Este evident că populația de refugiați și migranți nu poate ocupa aceste locuri de muncă din mai multe motive: în primul rând bariera lingvistică, apoi lipsa calificărilor necesare. Evident, există și cazuri în care migranții acceptă locuri de muncă pentru care sunt supracalificați, însă acest lucru nu contracarează penuria de specialiști existentă în multe dintre țările europene. Mai mult, se poate vorbi și despre un comportament diferit pe piața muncii al refugiaților comparat cu cel al celorlalte categorii de migranți (migrație economică, reunirea familiei, mobilități în cadrul UE etc.): dacă pentru cea de-a doua categorie, integrarea în piața muncii este mai ușoară dată fiind motivația părăsirii țării de origine, pentru

---

³³⁷ European Union Agency for Fundamental Rights, *Second European Union Minorities and Discrimination Survey Muslims – Selected findings*, September 2017, pp. 9-15, URL: <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/second-european-union-minorities-and-discrimination-survey-eu-midis-ii-muslims>, accesat la 05.06.2018.

³³⁸ Ibidem, p. 9.

³³⁹ European Centre for the Development of Vocational Training, *Skill Shortage and Surplus Occupations in Europe*, Briefing Note, Nov. 2016, p. 1.

refugiați problema este mult mai complexă³⁴⁰. Refugiații reprezintă o categorie vulnerabilă, deoarece au fost forțați să își părăsească țara, nefiind pregătiți pentru această nouă experiență nici din punct de vedere psihologic, nici administrativ (nu pot dovedi cu documente nivelul de educație sau calificările obținute în țara de origine³⁴¹).

Integrarea dificilă pe piața muncii a migranților va continua și în anii următori, fiind îngreunată de lipsa competențelor lingvistice, nivelul scăzut de educație, lipsa calificărilor și specializărilor transferabile pe muncii. În plus, pentru categoria refugiaților, intervin și restricțiile legale privitoare la accesul pe piața muncii și statutul de rezidență, corelate cu durata mare de soluționare a cererii de azil, dar și aspecte ce țin de barierele culturale și absența unor rețele sociale bine structurate care să permită mai ușor integrarea.

Din această trecere în revistă a elementelor ce influențează integrarea refugiaților și migranților nu trebuie ignorate *obiceiurile alimentare*, deoarece ele reprezintă un punct important de contact sau, dimpotrivă, de izolare a două grupuri umane. Diferențele dintre obiceiurile alimentare ale europenilor și cele ale majorității populației de refugiați și migranți sunt foarte mari: dacă în țările UE, în anul 2013, a fost înregistrat un consum de 39 kg carne de porc pe cap de locuitor, în țările de origine ale refugiaților (precum Siria, Afganistan, Sudan, Irak, Pakistan, Maroc etc.), dată fiind religia musulmană, acesta tinde spre zero³⁴². De asemenea, dacă în țările UE, în anul 2015, consumul de alcool a fost de 10,6 l/locuitor, în țările menționate nu depășește 2,7 l/locuitor (Sudan)³⁴³. Așadar, discrepanțele dintre obiceiurile alimentare ale populației țării de destinație, pe de o parte, și ale refugiaților și migranților, pe de altă parte, reprezintă un factor ce îngreunează integrarea acestora din urmă, mai ales pentru că este un tip de comportament alimentar normat de *religie*, fiind foarte greu

---

³⁴⁰ Regina KONLE-SEIDL, Georg BOLITS, *Labour Market Integration of Refugees*, European Parliament, 2016, pp. 20-21.

³⁴¹ Ibidem.

³⁴² Conform statisticilor publicate pe website-ul <https://ourworldindata.org/meat-and-seafood-production-consumption#per-capita-trends-in-meat-consumption>, accesat la 12.06.2018.

³⁴³ Conform statisticilor publicate pe website-ul <https://ourworldindata.org/alcohol-consumption>, accesat la 12.06.2018.

de modificat. Pe termen lung, poate fi dezvoltată o tendință deja observabilă și fără ajutorul studiilor științifice, anume aceea a creșterii numărului restaurantelor cu specific arab în țările europene, ceea ce va avea impact și asupra comportamentului alimentar al cetățenilor din țările gazdă, fiind un exemplu clar de cum integrarea modifică ambele sisteme (atât cel integrat, cât și cel integrator).

Așadar, fluxurile de refugiați și migranți ilegali reprezintă pentru Europa nu doar un număr mare de indivizi umani, ci, mai ales, o vastă diversitate culturală, noi cunoștințe, aptitudini și talente pentru piața muncii și tipuri de comportament specific altor societăți. Provocările majore constau, pe de o parte, în integrarea persoanelor care vor rămâne în țările europene, astfel încât să devină membri activi ai societății și, pe de altă parte, în determinarea populației proprii să accepte noii membri. Dacă în unele cercuri este luată în calcul varianta echilibrării la nivel demografic a țărilor în proces de îmbătrânire prin aportul refugiaților și migranților ilegali, totuși, nu se poate dezbate această variantă fără a analiza rezultatul procesului de influențare socio-culturală reciprocă, inerent unui astfel de fenomen.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- * * *, "Concrete" jihadi risk in Italy – intelligence, ANSA, 20 februarie 2018.
- * * *, *Immigrant share of population jumps in some European countries*, Pew Research Center, 2016.
- * * *, *Spring 2016 Global Attitudes Survey*, Pew Research Center, 2017.
- * * *, *Terror Risks in Europe to Increase in 2018 as Islamic State's Foreign Fighters Return*, 13 februarie 2018, Jane's 360.
- * * *, *Thousand Dedicated Jihadists Waiting to Return to Europe*, Europost, 21 martie 2018.
- ABRAHAM, Dorel (coord.), *Studiu privind "Afirmarea identității și integrarea socio-culturală a emigranților conaționali pentru muncă în zonele metropolitane din Spania și Italia"*, București, 2008.
- AL-RODHAN, Nayef, *Neo-statecraft and Meta-Geopolitics: Reconciliation of Power, Interests and Justice in the 21st Century*", Berlin, Ed. LIT Verlag, 2009.
- ANTON, Stan (coord.), *Evaluare strategică 2016: crize și provocări la adresa securității internaționale*, coord. Ed. UNAp „Carol I”, București, 2017.
- ASARI, Eva-Maria; MATLIK, Tanel (Eds.), *Impact of Culture on Integration: Conference Proceedings*, Gravitas Consult LLC, Tallinn, 2012.
- BARTRAM, David; POROS, Maritsa V.; MONFORTE, Pierre, *Key Concepts in Migration*, SAGE Publications Ltd., 2014.
- BAYRAKLI, Enes; HAFEZ, Farid (coord.), *The State of Islamophobia in Europe*, Foundation for Political, Economic and Social Research, 2017.

- BENER, Abdulbari; MOHAMMAD, Ramzi R., "Global Distribution of Consanguinity and Their Impact on Complex Diseases: Genetic Disorders from an Endogamous Population", în *The Egyptian Journal of Medical Human Genetics*, Vol. 4, No. 18, 2017, pp. 315-320.
- BERRACHED, Iman; REINHART, R.J., *Desire to Migrate Rises in North Africa*, Gallup, April 2018.
- BODVARSSON, Örn B.; VAN DEN BERG, Hendrik, *The Economics of Immigration. Theory and Policy*, Springer-Verlag, New York, 2013.
- BROOKS, David, „Huntington’s Clash Revisited”, în *New York Times*, 03.03.2011.
- BUBER-ENNSER, Isabella; GOUJON, Anne; KOHLENBERGER, Judith; RENGES, Bernhard, "Multi-Layered Roles of Religion among Refugees Arriving in Austria around 2015", în *Religious*, No. 9/2018.
- BUBER-ENNSER, Isabella; KOHLENBERGER, Judith; RENGES, Bernhard; AL ZALAK, Zakarya; GOUJON, Anne; STRIESSNIG, Erich; POTANČOKOVA, Michaela; GISSER, Richard; TESTA, Maria Rita; LUTZ, Wolfgang, "Human Capital, Values, and Attitudes of Persons Seeking Refuge in Austria in 2015", în *PlosOne*, 2016.
- CHATTERJEE, Deen K. (Ed.), *Encyclopedia of Global Justice*, Springer, Dordrecht, 2011.
- CHOQUET, Sabine, „Models of integration in Europe”, în *Foundation Robert Schuman Policy Paper, European Issues* no. 449, 30.10.2017.
- CINCOTTA, Richard P.; ENGELMAN, Robert; ANASTASION, Daniele, *The Security Demographic: Population and Civil Conflict After the Cold War*, Population Action International, Washington DC, 2003.
- CÎRCIUMARU, Florian (coord.), *Evaluare strategică 2017: noi provocări într-o lume tot mai fracturată*, Ed. UNAp „Carol I”, București, 2018.

- DABBS SCIUBBA, Jennifer, *The Future Faces of War-Population and National Security*, Ed. Praeger Security International, ABC CIO LCD, Santa Barbara, Denver, Oxford, 2011.
- ESIPOVA, Neli; FLEMING, John; RAY, Julie, *Next Index Shows Least – Most-Accepting Countries for Migrants*, Gallup World Poll, August 2017.
- FERREOL, Gilles; JUCQUOIS, Guy, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Ed. Polirom, Iași, 2005.
- GEORGIU, Myria; ZABOROWSKI, Rafal, *Media Coverage of the “Refugee Crisis”: A Cross-European Perspective*, Council of Europe Report, 2017.
- GUGIUMAN, Ana (coord), *Studii și cercetări*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009.
- HAMAMY, Hanan, ”Consanguineous Marriages. Preconception Consultation in Primary Health Care Settings”, în *Journal of Community Genetics*, No. 3(3), 2012, pp. 185-192.
- HAUPT, Arthur; KANE, Thomas T.; HAUB, Carl, *Population Reference Bureau’s Population Handbook (Sixth edition)*, USA, 2011.
- HEIN, Jeremy, „Refugees, Immigrants, and the State”, în *Annual Review of Sociology*, Vol. 19, August 1993, pp. 43-59.
- HUNTINGTON, Samuel P., *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Ed. Antet, Oradea, 1998.
- JACKSON, Richard; HOWE, Neil, *The Graying of the Great Powers*, Washington DC, Ed. CSIS, 2008.
- KONLE-SEIDL, Regina; BOLITS, Georg, *Labour Market Integration of Refugees*, European Parliament, 2016.
- LEAHY MADSEN Elizabeth; DAUMERIE, Beatrice; HARDEE, Karen, *The effects of age structure on development - Policy and issue brief*, PAI, Washington, DC, 2010.
- LEAHY MADSEN, Elizabeth, *Demographic Security: Population, Conflict, and Development*, interviu realizat pentru Centrul Internațional al Oamenilor de Știință Woodrow Wilson, în *Environmental Change and Security (ECSP)*, 2011.

- MARTINIELLO, Marco; RATH, Jan (Eds.), *An introduction to immigrant incorporation studies*, Ed. Amsterdam University Press, Amsterdam, 2014.
- MILLER, Kenneth E., “5 Myths About Refugees”, în *Psychology Today*, 23.01.2017.
- MISRA, Roli, „Impact of Demographic Dividend on Economic Growth - A Study of BRICS and the EU ”, în *Sage Journals*, Vol 52, Issue 1-4, 2015.
- NEAMȚU, George (coord.), *Enciclopedia asistenței sociale*, Ed. Polirom, București, 2016.
- PERRUCHOUD, Richard; REDPATH-CROSS, Jillyanne (coord.), *International Organization for Migration Glossary on Migration 2nd Edition*, International Migration Law, No. 25, 2011.
- RICHMOND, Anthony H., „Sociological Theories of International Migration: the Case of Refugees” în *Current Sociology*, Sage Publications, Vol. 36.2 (1988), pp. 7-25.
- RICHMOND, Anthony H., *Globalization and the Refugee Crisis*, CRS Working Paper Series, No. 1, York University, 2005.
- RYDREN, Jens; van der MEIDEN, Sara, „The radical right and the end of Swedish exceptionalism”, în *EurPolitSci Symposium*, 02.05.2018.
- SASSEN, Saskia, *The Mobility of Labor and Capital. A Study in International Investment and Labor Flow*, Cambridge University Press, 1988.
- URDAL, Henrik, “A Clash of Generations? Youth Bulges and Political Violence”, *International Studies Quarterly*, Vol. 50, No. 3, 2006.
- VAUGHAM, Graham H.; HOGG, Michael A., *Social Psychology*, Pearson, Australia, 2014.
- WIKE, Richard; STOKES, Bruce; SIMMONS, Katie, *Europeans Fear Wave of Refugees Will Mean More Terrorism, Fewer Jobs – Topline Questionnaire*, Pew Research Center, July 2016.

- ZAMFIR, Cătălin; VLĂȘCEANU, Lazăr (coord.), *Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București, 1998.
- *Website-uri:* UN, UNHCR, UE, European Commission, Eurostat, Eurobarometer, Frontex, NATO, International Organization for Migration, European Migration Network, CIA World Factbook, Heidelberg Institute for International Conflict Research, Agerpres, Mediafax, HotNews etc.

ANEXE

ANEXA NR. 1: Clasamentul statelor europene în funcție de proporția/numărul imigranților, refugiaților în anul 2016 ³⁴⁴

	Clasament state ca % al născuților în străinătate din totalul populației	Clasament state ca nr. total al persoanelor cu risc vizate de UNHCR / refugiați (R)/ solicitanți azil (A) ³⁴⁵ (mii)
1.	Elveția (30,1%)	Germania (1.268,8 mil.)
		R: 669,4
		A: 587,3
2.	Austria (18,5%)	Franța (368,6 mii)
		R: 304,5
		A: 62,7
3.	Suedia (18,3%)	Suedia (349,3 mii)
		R: 230,1
		A: 83,1
4.	Cipru (17,0%)	Italia (247,9 mii)
		R: 147,3
		A: 99,9
5.	Irlanda (15,9)	Austria (170,5 mii)
		R: 93,2 mii
		A: 76,4 mii
6.	Germania (15,6%)	Marea Britanie (165,8 mii)
		R: 118,9
		A: 46,7
7.	Norvegia (15,3%)	Elveția (113,5 mii)
		R: 82,6
		A: 30,8

³⁴⁴ ***, *Immigrant share of population jumps in some European countries*, Pew Research Center, 2016, URL: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/06/15/immigrant-share-of-population-jumps-in-some-european-countries>, accesat la 17.05.2018.

UNHCR, *Population statistics*, URL: http://popstats.unhcr.org/en/overview#_ga=2.232912990.1395467829.1526555929-17856252.1526555929, accesat la 17.05.2018.

³⁴⁵ Aici sunt incluși refugiații, solicitanții de azil, persoanele dislocate intern, refugiați returnați, persoanele dislocate intern returnate, apatrizii, alte tipuri de persoane asupra cărora este extinsă protecția și asistența UNHCR.

8.	Estonia (15,3%)	Olanda (114,1 mii)
		R: 101,7
		A: 10,4
9.	Croația (13,7%)	Grecia (86,6 mii)
		R: 46,4
		A: 39,9
10.	Marea Britanie (13,4%)	Norvegia (70,3 mii)
		R: 59,5
		A: 7,5
11.	Letonia (13,0%)	Belgia (68,9 mii)
		R: 42,1
		A: 24,1
12.	Belgia (13,0%)	Danemarca (47,4 mii)
		R: 33,5
		A: 6,3
13.	Spania (12,6%)	Spania (34,3 mii)
		R: 12,9
		A: 20,3
14.	Franța (12,3%)	Bulgaria (33,9 mii)
		R: 17,8
		A: 16,0
15.	Olanda (12,0%)	Finlanda (26,6 mii)
		R: 18,4
		A: 5,6
16.	Grecia (11,4%)	Polonia (26,0 mii)
		R: 11,7
		A: 3,4
17.	Slovenia (11,3%)	Croația ³⁴⁶ (18,2 mii)
		R: 0,3
		A: 0,5
18.	Danemarca (10,6%)	Cipru (17,5 mii)
		R: 8,4
		A: 3,0
19.	Malta (10,5%)	Irlanda (10,1 mii)
		R: 5,7
		A: 4,3

³⁴⁶ La alte categorii se regăesc peste 14 mii persoane.

20.	Italia (9,8%)	Malta (8,8 mii)
		R: 7,9
		A: 0,9
21.	Portugalia (8,3%)	Ungaria (8,2 mii)
		R: 4,7
		A: 3,4
22.	Finlanda (6,5%)	Cehia (5,9 mii)
		R: 3,6
		A: 0,7
23.	Ungaria (5.8%)	Luxemburg (4,3 mii)
		R: 2,0
		A: 2,2
24.	Lituania (4.6%)	Lituania (4,6 mii)
		R: 1,0
		A: 0,08
25.	Slovacia (3.4%)	România (3,2 mii)
		R: 2,9
		A: 0,07
26.	Bulgaria (1.8%)	Slovacia (2,5 mii)
		R: 0,4
		A: 0,3
27.	Polonia (1.6%)	Portugalia (2,0 mii)
		R: 1,1
		A: 0,8
28.	România (1,2%)	Estonia (82 mii) ³⁴⁷
		R: 0,3
		A:0,04
29.		Letonia (243 mii) ³⁴⁸
		R: 0,3
		A: 0,1
30.		Slovenia (0,7 mii)
		R: 0,4
		A: 0,3

³⁴⁷ În categoria apatrizilor sunt cele mai multe persoane înregistrate, peste 82 mii.

³⁴⁸ În categoria apatrizilor sunt cele mai multe persoane înregistrate, peste 242 mii.

ANEXA NR. 2: Top cinci țări de origine ale născuților în străinătate din țările UE și AELS, la 1 ianuarie 2017³⁴⁹

STATE UE	TOP CINCI ȚĂRI DE ORIGINE ALE NĂSCUȚILOR ÎN STRĂINĂTATE	NUMĂR NĂSCUȚI ÎN STATE NON-EUROPENE (mii)
Belgia	Maroc (11,4%), Franța (9,8%), Olanda (6,9%), Italia (8,4%), Turcia (5,3%)	Maroc: 214,1
Bulgaria	Rusia (19,0%), Siria (8,5%), Turcia (7,0%), Ucraina (8,8%), Marea Britanie (6,0%)	Siria: 12,3 Turcia: 10,2
Cehia	Ucraina (23,7%), Slovacia (21,3%), Vietnam (10%), Rusia (7,8%), Polonia (4,2%)	Vietnam: 46,6
Danemarca	Polonia (5,9%), Germania (5,3%), Siria (5,0%), Turcia (4,9%), România (3,7%)	Siria: 33,5
Germania	Turcia (14,5%), Polonia (7,9%), Siria (8,3%), Italia (6,1%), România (5,5%)	Turcia: 1226,3 Siria: 577,3
Estonia	Rusia (63%), Ucraina (11,8%), Belarus (5,8%), Letonia (2,6%), Finlanda (2,4%)	-
Irlanda	Polonia (22,5%), Marea Britanie (19,0%), Lituania (6,8%), România (5,2%), Letonia (3,7%)	-
Spania	Maroc (11,6%), România (10,2%), Ecuador (6,9%), Columbia (6,0%), Marea Britanie (4,9%)	Maroc: 699,5 Ecuador: 408,2 Columbia: 361,5
Italia	România (17,1%), Albania (7,6%), Maroc (7,2%), Ucraina (3,9%), China (3,6%)	Maroc: 434,5 China: 220,1
Letonia	Rusia (50,5%), Belarus (18,1%), Ucraina (13,1%), Lituania (6,1%), Kazahstan (2,3%)	-

³⁴⁹ Eurostat, *Main countries of citizenship and birth of the foreign foreign-born population*, 1 ianuarie 2017, URL: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Main_countries_of_citizenship_and_birth_of_the_foreign_foreign-born_population_1_January_2017_\(in_absolute_numbers_and_as_a_percentage_of_the_total_foreign_foreign-born_population\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Main_countries_of_citizenship_and_birth_of_the_foreign_foreign-born_population_1_January_2017_(in_absolute_numbers_and_as_a_percentage_of_the_total_foreign_foreign-born_population).png), accesat la 21.05.2018 (date indisponibile pentru Grecia, Franța, Cipru, Malta, Polonia și Croația).

Lituania	Rusia (41,1%), Belarus (23,6%), Ucraina (9,8%), Letonia (4,3%), Marea Britanie (3,9%)	-
Luxemburg	Portugalia (26,8), Franța (14,5%), Belgia (7,6%), Italia (6,3%), Germania (6,1%)	-
Ungaria	România (40,2%), Ucraina (10,9%), Serbia (8,2%), Germania (6,3%), Slovacia (4,1%)	-
Olanda	Turcia (8,9%), Surinam (8,4%), Maroc (7,9%), Polonia (5,9%), Indonezia (5,7%)	Turcia: 190,8 Surinam: 178,6 Maroc: 168,7 Indonezia: 120,8
Austria	Germania (13,6%), Bosnia și Herțegovina (10,0%), Turcia (9,7%), Serbia (8,4%), România (6,4%)	Turcia: 160,4
Portugalia	Brazilia (20,4%), Republica Capul Verde (9,2%), Ucraina (8,7%), Romania (7,7%), China (5,7%)	Brazilia: 81,3 Republica Capul Verde: 36,6 China: 22,6
România	Moldova (38,4%), Italia (13,4%), Spania (10,0%), Ucraina (4,0%), Marea Britanie (3,6%)	-
Slovenia	Bosnia și Herțegovina (42,7%), Croația (18,6%), Serbia (10,0%), Kosovo (6,8%), Macedonia (6,7%)	-
Slovacia	Cehia (47,2%), Ungaria (8,9%), Ucraina (5,8%), România (4,9%), Marea Britanie (3,8%)	-
Finlanda	fosta URSS (16,2%), Estonia (13,1%), Suedia (9,2%), Irak (4,0%), Rusia (3,9%)	Irak: 13,8
Suedia	Finlanda (8,6%), Siria (8,4%), Irak (7,6%), Polonia (5,0%), Iran (4,0%)	Siria: 149,4 Irak: 135,1 Iran: 70,6
Marea Britanie	Polonia (10%), India (9,2%), Pakistan (5,8%), Irlanda (4,2%), România (3,4%)	India: 854,3 Pakistan: 535,3
Islanda	Polonia (30,0%), Danemarca (7,4%), SUA (4,7%), Suedia (4,3%), Lituania (4,1%)	SUA
Liechtenstein	Elveția (54,6%), Austria (15,8%), Germania (7,5%), Italia (3,5%), Turcia (2,4%)	Turcia: 0,6

Norvegia	Polonia (12,2%), Suedia (6,0%), Lituania (4,7%), Somalia (3,6%), Germania (3,5%)	Somalia: 28,7
Elveția	Germania (12,2%), Italia (6,0%), Portugalia (4,7%), Franța (3,6%), Kosovo (3,5%)	-

ANEXA NR. 3: Statele UE și AELS în funcție de cele mai importante polarizări etnice non-UE ale solicitanților de azil, în 2017³⁵⁰

ȚARĂ UE	TOP 5 ȚĂRI DE ORIGINE NON-UE ALE SOLICITANȚILOR DE AZIL (mii)				
Belgia	Siria	Afganistan	Palestina	Guineea	Albania
	2,6	0,99	0,81	0,75	0,67
Bulgaria	Afganistan	Irak	Siria	Pakistan	Iran
	1,05	0,95	0,94	0,2	0,07
Cehia	Ucraina	Azerbaidjan	Armenia	Georgia	Siria
	0,29	0,12	0,11	0,11	0,07
Danemarca	Siria	Maroc	Eritreea	Afganistan	Iran
	0,76	0,30	0,29	0,17	0,14
Germania	Siria	Irak	Afganistan	Eritreea	Iran
	48,9	21,93	16,4	10,2	8,6
Estonia	Siria	Rusia	Georgia	Ucraina	Irak
	0,08	0,015	0,010	0,010	0,005
Irlanda	Siria	Georgia	Albania	Pakistan	Nigeria
	0,54	0,300	0,28	0,195	0,185
Grecia	Siria	Pakistan	Irak	Afganistan	Albania
	16,3	8,3	7,8	7,4	2,3
Spania	Venezuela	Siria	Columbia	Ucraina	Algeria
	10,3	4,1	2,4	2,1	1,1
Franța	Albania	Afganistan	Haiti	Sudan	Siria
	11,3	6,5	5,5	4,6	4,6
Croația	Afganistan	Siria	Pakistan	Algeria	Iran
	0,18	0,14	0,11	0,07	0,06
Italia	Nigeria	Bangladesh	Pakistan	Gambia	Coasta de Fildes
	24,9	12,12	9,47	8,70	8,38

³⁵⁰ Eurostat, *Five main citizenships of (non-EU) asylum applicants, 2017 (number of first time applicants, rounded figures)*, 2018, URL: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Five_main_citizen_ships_of_\(non-EU\)_asylum_applicants,_2017_\(number_of_first_time_applicants,_rounded_figures\)_YB18.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Five_main_citizen_ships_of_(non-EU)_asylum_applicants,_2017_(number_of_first_time_applicants,_rounded_figures)_YB18.png), accesat la data de 21.05. 2018.

Cipru	Siria	India	Vietnam	Bangladesh	Egipt
	1,17	0,43	0,35	0,28	0,27
Letonia	Siria	Rusia	Eritreea	Afganistan	Kazahstan
	0,14	0,02	0,02	0,01	0,01
Lituania	Siria	Rusia	Tadjikistan	Belarus	Ucraina
	0,17	0,08	0,05	0,03	0,03
Luxemburg	Siria	Eritreea	Maroc	Serbia	Algeria
	0,40	0,23	0,20	0,18	0,16
Ungaria	Afganistan	Irak	Siria	Pakistan	Iran
	1,36	0,79	0,56	0,10	0,09
Malta	Siria	Libia	Somalia	Eritreea	Irak
	0,43	0,41	0,33	0,09	0,05
Olanda	Siria	Eritreea	Maroc	Algeria	Irak
	2,96	1,59	0,98	0,89	0,84
Austria	Siria	Afganistan	Pakistan	Irak	Nigeria
	7,26	3,43	1,42	1,33	1,13
Polonia	Rusia	Tadjikistan	Armenia	Turcia	Irak
	2,12	0,08	0,06	0,04	0,04
Portugalia	RD Congo	Ucraina	Angola	Congo	
	0,16	0,12	0,12	0,05	
România	Irak	Siria	Afganistan	Pakistan	Iran
	2,69	0,92	0,25	0,24	0,20
Slovenia	Afganistan	Algeria	Pakistan	Turcia	Siria
	0,57	0,19	0,14	0,10	0,09
Slovacia	Afganistan	Vietnam	Cuba	Irak	Pakistan
	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01
Finlanda	Irak	Siria	Eritreea	Rusia	Afganistan
	1,00	0,74	0,43	0,39	0,30
Suedia	Siria	Eritreea	Irak	Afganistan	Georgia
	5,25	1,54	1,47	1,24	1,00
Marea Britanie	Irak	Pakistan	Iran	Bangladesh	Afganistan
	3,26	3,12	3,05	1,98	1,91

Islanda	Georgia	Albania	Irak	Macedonia	Pakistan
	0,29	0,25	0,11	0,05	0,03
Norvegia	Siria	Eritreea	Turcia	Irak	Afganistan
	1,00	0,84	0,16	0,14	0,13
Elveția	Eritreea	Siria	Afganistan	Somalia	Guinea
	3,15	1,81	1,18	0,79	0,78

ANEXA NR. 4: Cele șase dimensiuni culturale ale unui stat conform modelului lui Geert Hofstede³⁵¹

Indulgența vs. Constrângere (IND)	Gradul de toleranță sau constrângere a unei societăți.	O societate orientată spre toleranță/indulgență,
Orientarea pe termen lung vs. orientarea normativă pe termen scurt (LTO)	Semnifică prioritatea acordată de către o societate legăturii cu trecutul său, în timp ce se confruntă cu provocările prezentului și viitorului.	O abordare pragmatică, încurajând
Indice de evitare a incertitudinii (UAI)	Exprimă gradul de disconfort resimțit de către membrii unei societăți în situații ce comportă incertitudine și ambiguitate, mai ales în ceea ce privește viitorul. Trebuie acesta controlat sau lăsat să se desfășoare?	Coduri rigide de convingeri și comportament;
Masculinitatea versus feminitate (MAS)	Orientarea unei societăți mai mult în direcția competiției sau a consensului.	O orientare a societății către trăsături masculine,
Individualism versus colectivism (IDV)	Acesta se reflectă la nivelul unei societăți prin imaginea de sine a indivizilor definită ca „eu” sau „noi”.	Societățile individualiste, în care indivizii au o
Indicele distanței față de putere (PDI)	Gradul în care membrii societății ce dețin mai puțină putere acceptă și se așteaptă ca această putere să fie distribuită inegal.	Societate ierarhică.
General		Valori Ridicate

³⁵¹ Tabel realizat pe baza platformei online *Hofstede Insights* cu date specifice modelului teoretic al acelor șase dimensiuni culturale dezvoltat de Geert HOFSTEDÉ, *National Culture: The 6-D Model*, URL: <https://www.hofstede-insights.com/models/national-culture>, accesat la 21.05.2018.

Valori scăzute 	Societăți în care indivizii se străduiesc să egalizeze distribuția puterii și cer justificări pentru inegalitățile de putere.	preferință pentru un cadru social mai slab, fiind de așteptat ca aceștia să aibă grijă doar de ei înșiși și de familiile lor restrânse.	reflectată mai ales într-o societate competitivă, în care prevalează o preferință pentru realizare, eroism, asertivitate și recompense materiale pentru succes.	Intoleranță față de comporta-mentele și ideile nonconformiste.	eforturile în direcția unei educații moderne, ca modalitate de a se pregăti pentru viitor.	manifestată prin permiterea gratificării nevoilor de bază și naturale umane legate de bucuria de a trăi și de a se distra.
	O societate în care predomină colectivismul, în care indivizii se pot aștepta ca rudele lor sau membrii unei anumite grupări să îi aibă în grijă, în schimbul loialității.	preferință pentru un cadru social mai slab, fiind de așteptat ca aceștia să aibă grijă doar de ei înșiși și de familiile lor restrânse.	O societate feminină, orientată către consens și mai puțin către competitivitate, caracterizată prin preferință pentru cooperare, modestie, îngrijirea celor care au nevoie de aceasta și înclinată către asigurarea calității vieții.	Societăți cu o atitudine mai relaxată, în care practica contează mai mult decât principiile.	O preferință a societății pentru menținerea tradițiilor și normelor onorate. Schimbarea societății este privită cu suspiciune.	O societate bazată pe restricții, în care satisfacerea acestor nevoi este reprimată și reglementată prin intermediul unor norme sociale stricte.

Coperta: Gabriela CHIRCORIAN

Lucrarea conține 182 de pagini.

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Tel.: +41.021.319.56.49, Fax: +41.021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <http://cssas.unap.ro>

B. 36/2019

C. 36/2019